

ιστόρηση

Επιθεώρηση Δήμου Λίμνης Πλαστήρα Καρδίτσας με θέματα Τοπικής Ιστορίας - Έτος 2ο, τεύχος 3, Δεκέμβριος 2022

”Ολβιος, ὅστις τῆς ἱστορίας ἔσχε μάθησιν

Ευριπίδης

"Δοξαστικόν"
Γλυπτό του Γιάννη Τρούκη,
από το 2022, κοσμή
το Ηρώ Πεσσόντων
στο Μορφοβούνι

ιστορία ISSN: 2944-9561

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Έκδοση του Δημοτικού Μουσείου Ιστορίας «Νικόλαος Πλαστήρας» Δήμου Λίμνης Πλαστήρα,
Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο, Παναγιώτης Νάννος

Συντακτική Επιτροπή

- Αντωνίου Αντώνης ► Γριβέλλας Λάμπρος ► Καλογερογιάννη Φωτεινή
► Κλήμος Γιώργος ► Μαμούρης Γιώργος ► Νάννος Παναγιώτης ► Παΐσης Κώστας

τ. 3, Δεκέμβριος 2022,

Επιμέλεια: Φωτεινή Καλογερογιάννη - Παναγιώτης Νάννος

Διατίθεται ελεύθερα σε ηλεκτρονική μορφή από την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα
www.plastiras-ota.gr

Προμήθεια σε έντυπη μορφή κατόπιν επικοινωνίας με τις εκδόσεις «Φάος», κ. Ηλίας Καρκαλέτσος
email: graphicart2005@gmail.com τηλ. 24410 77663

Στο 3ο τεύχος γράφουν οι:

- Δημήτρης Κ. Αγγελής ► Αικατερίνη Κυπαρίσση - Αποστολικά ► Ορέστης Αποστολικάς ► Γιώργος Βασιλούλης
► Λάμπρος Γριβέλλας ► Απόστολος Θυμίουπουλος ► Δημήτρης Καλαντζής ► Γιώργος Καρκανιάς ► Γιώργος Αθ. Κλήμος
► Στέλιος Κουτής ► Χρήστος Λιαπής ► Γιώργος Μαμούρης ► Παναγιώτης Νάννος ► Κώστας Αθ. Παΐσης
► Γιώργος Παπαδόπουλος ► Τσιαμαντάς Αθανάσιος

Σημείωμα του εκδότη

Προσκλητήριο Μνήμης

Νερό θαρρείς ο χρόνος, κυλάει, για πότε φθάσαμε στο 3ο τεύχος της εξαμηνιαίας «Ιστορίας» ούτε που τα καταλάβαμε! Ευχαριστούμε όλους για τα καλά τους λόγια για το περιοδικό, προπαντός ευγνώμονες είμαστε στους συγγραφείς που μας εμπιστεύονται κείμενα και εργασίες.

Για πρώτη φορά στο Δήμο μας κυκλοφορεί περιοδικό Τοπικής Ιστορίας. Για πρώτη φορά δίνεται η δυνατότητα να συλλέγονται εργασίες με θέματα, τα οποία εμπλουτίζουν την ιστορική Γνώση. Δημιουργούμε πολύτιμη πηγή Τοπικής Ιστορίας, η οποία απουσιάζει και η ανάγκη της είναι όσο ποτέ άλλοτε ορατή, καθ' ότι έπαψαν να κυκλοφορούν τα «Καρδιτσιώτικα Χρονικά» και η «Γνώση και Γνώμη», επίτομα περιοδικά που υπηρετούσαν την Τοπική Ιστορία και Γραμματεία.

Ξεκινήσαμε με δύο τεύχη – αφιερώματα (2021 και 2022), κάθε χρονιά και διαφορετικό εθνικό Ιωβηλαίο, κάθε τεύχος και μνήμη των αγώνων και των θυσιών των προγόνων μας. Κάθε έκδοση αποτελεί συμβολικό κερύ και αποτύπωμα Τιμής και Μνήμης των αγώνων και των θυσιών που οι πρόγονοί μας κατέβαλλαν πληρώνοντας συχνά με την ζωή τους.

Το 3ο τεύχος (12ος/2022) είναι ελεύθερο θεματολογίας, ενώ η τριλογία μονοθεματικών τευχών, θα ολοκληρωθεί με το 4ο τεύχος (4/2023), το οποίο θα κυκλοφορήσει Ιούνιο του 2023, οπότε συμπληρώνονται 80 χρόνια από το κάψιμο των χωριών του Δήμου μας από τους Ιταλούς, λίγους μήνες μετά και από τους Γερμανούς κατακτητές, το 1943.

Σταδιακά και όσα άλλα τεύχη θα ακολουθήσουν, θα είναι ελεύθερης θεματολογίας, γι' αυτό και απευθύνουμε πρόσκληση συνεργασίας με πρόσωπα πέρα από τον στενό κύκλο του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, διότι πιστεύουμε ότι η εξωστρέφεια μόνο θετικά έχει να φέρει.

Πριν λίγους μήνες, Σεπτέμβρης του 2022, ξεκίνησε η προσπάθεια δημιουργίας Ψηφιακού Ελληνομουσείου Λίμνης Πλαστήρα, μία Ψηφιακή Βιβλιοθήκη συνάμα και αποθετήριο του Δήμου, όπου διατίθενται ελεύθερα βιβλία και αρχειακό υλικό που έχει σχέση με την περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα.

Απευθύνουμε ανοιχτό προσκλητήριο να συνεισφέρουν όλοι στην κοινή προσπάθεια!

Καταθέστε σε ψηφιακή μορφή ό,τι μπορείτε να διαθέσετε: από μία παλαιά φωτογραφία, μία συνέντευξη με παλαιούς συν-δημότες μας, ένα δημοτικό τραγούδι γράψτε το στο κινητό σας, αποτυπώστε μαρτυρίες ηλικιωμένων. Καταγράψτε ιστορίες με τον παππού και τη γιαγιά να σας μιλάνε! Διασώστε όσο είναι ακόμα καιρός εικόνες, μνήμες, ηχοχρώματα, οι βρύσες στερεύουν και δεν θα είναι για πολύ καιρό ανάμεσά μας!

Φιλοδοξούμε να συλλέξουμε όλες τις εκδόσεις που έχουν σχέση με την Τοπική Ιστορία και να τις διαθέτει ελεύθερα σε όποιον επιζητεί την Γνώση. Επίσης μέχρι τέλους του έτους θα κυκλοφορήσουν σε ψηφιακή μορφή όλες οι εφημερίδες που έχουν εκδώσει κατά καιρούς οι Σύλλογοι των χωριών μας. Πρόκειται για ένα τολμηρό βήμα διότι ουσιαστικά μετατρέπουμε με δυναμικό τρόπο το υλικό των Γενικών Αρχείων του Κράτους, παράρτημα Καρδίτσας, το οποίο ίδρυσε Τοπικό Αρχείο στο Δήμο Λίμνης Πλαστήρα.

Σκοπός μας είναι να δημιουργήσουμε σημεία αναφοράς που θα προάγουν την ιστορική Γνώση και θα προάγουν την Συλλογική μας Αυτογνωσία. Το παρελθόν μας διδάσκει και εμείς είμαστε έτοιμοι να μετατρέψουν τον τόπο μας σε πεδία εκπαίδευσης στο Μέλλον!

Παναγιώτης Νάνος
Δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα

Έκθεση για την Ανασκαφή(2022) στη Λίμνη Πλαστήρα

Δρ. Αικατερίνη Κυπαρίσση - Αποστολικά, Δ/ντρια ΥΠΠΟ -

Ορέστης Αποστολικάς Δρ. Προϊστορικής Αρχαιολογίας

Η νεολιθική θέση, την οποία ανασκάπτουμε, εντοπίστηκε στο πλαίσιο επιφανειακής αρχαιολογικής έρευνας στο οροπέδιο της Λίμνης Πλαστήρα βάσει της Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α2/Φ42//63510/1764/8.09.2004 υπό την διεύθυνση της Δρ. Αικατερίνης Κυπαρίσση-Αποστολικά ως προϊσταμένης της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας και Σπηλαιολογίας του ΥΠΠΟ για την αναζήτηση παλαιολιθικού υλικού λίθινων εργαλείων, που εν τέλει αποτέλεσαν και το αντικείμενο διδακτορικής διατριβής του Δρ. Ορέστη Αποστολικά, ενώ εκτιμάται ότι είναι πολύ πιθανό το υλικό αυτό να συνδέει πληθυσμούς που κυκλοφορούσαν σε αυτή την περιοχή και με τον πληθυσμό του σπηλαίου Θεόπετρας Καλαμπάκας, ανάλογων χρονολογικών περιόδων, που αποτελεί μακροχρόνια έρευνα της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας και Σπηλαιολογίας και της υπογράφουσας (Κυπαρίσση-Αποστολικά 2000), λόγω της ομοιότητας της πρώτης ύλης, των ίδιων των εργαλείων τύπων, αλλά και της σχετικής εγγύτητας των δύο θέσεων (Αποστολικάς 2014 διδακτορική διατριβή, *Apostolikas and Kyparissi-Apostolika 2008*). Αρχικά η ανασκαφή πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με την τότε ΛΔ' Εφορεία Αρχαιοτήτων, ύστερα από σύμφωνη γνώμη του ΚΑΣ και σχετικές υπουργικές Αποφάσεις του 2006 και 2007. Μετά πολυετή διακοπή, επαναλήφθηκε το 2022 με Απόφαση του ΥΠΠΟΑ (Α Α: 6 894653 4-6 Αθήνα . 2022) ύστερα από ομόφωνη θετική γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (Συνεδρία αρ. 13/5-4-2022).

Φωτ. Ανασκαφή καλοκαίρι 2022

Η νεολιθική θέση βάσει ραδιοχρονολογήσεων του Research Laboratory for Archaeology and the History of Art της Οξφόρδης, ανήκει στα όρια της Αρχαιότε-

ρης και Μέσης Νεολιθικής περιόδου ή στην αρχή της Μέσης (7928-7712 calBP/ 5999-5763 BC, δείγματα OxA 18193, 18194, 18195, 18196 - επισυνάπτεται ο κατάλογος ραδιοχρονολογήσεων, εικ. 3) και αποτελεί έως σήμερα την θέση με το μεγαλύτερο υψόμετρο (800μ.) για την Νεολιθική περίοδο στον ελλαδικό χώρο. Σύμφωνα με τα πρώτα ευρήματα, φαίνεται πως αποτελούσε ορεινή εγκατάσταση, πιθανότατα στο πλαίσιο μετακινήσεων πεδινών πληθυσμών κατά τους θερινούς μήνες σε ορεινά βοσκοτόπια, συνήθεια που εξακολουθεί έως σήμερα. Τα αποτελέσματα της πρώτης εκείνης περιόδου ανασκαφών δύο ετών δημοσιεύσαμε στα Πρακτικά του Αρχαιολογικού Έργου Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας 3 (2009) η υπογράφουσα, ο Λ. Χατζηαγγελάκης, ο Ορ. Αποστολίκας και η Ν. Αλεξίου, που συμμετείχαν στην αρχική ανασκαφή. Μνημονεύεται επίσης στην προαναφερθείσα Διδακτορική Διατριβή του κ. Αποστολικά, (σελ. 183-200), ενώ η κ. Αλεξίου συμπεριέλαβε τα λίγα ειδώλια της θέσης ή τμήματά τους στην μεταπτυχιακή εργασία της «Νεολιθικά ειδώλια από την δυτική Θεσσαλία» στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2014. Επιπλέον η Δρ. Κατερίνα Κούλη, γεωλόγος-παλυνολόγος, έκανε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών παλυνολογικές αναλύσεις από δείγματα της θέσης, από τις οποίες προέκυψαν διάφορα άγρια είδη βλάστησης κατά την Νεολιθική.

Λίθινα εργαλεία πολύ καλής ποιότητας.

Η θερμοκρασία εκείνη την περίοδο ήταν σαν τη σημερινή και πιθανόν 2° ψηλότερη (Bottema 1979, Καρκάνας 2000), δυσκολεύοντας την ανεύρεση ικανοποιητικής τροφής για τα ζώα της πεδιάδας κατά τους θερινούς μήνες, ενώ το φρέσκο ορεινό χορτάρι αυξάνει την γαλακτοφόρο περίοδο των ζώων και άρα και την καλύτερη απόδοσή τους σε προϊόντα. Με αυτό το σκεπτικό θεωρούμε πολύ πιθανή την προσέγγιση αυτής της εγκατάστασης ως εποχικού καταλύματος, δεδομένου επίσης ότι τα κινητά ευρήματα είναι σχετικώς πτωχά, μη ανταποκρινόμενα στη γνωστή πλούσια εικόνα των νεολιθικών εγκαταστάσεων αυτής της περιόδου στην πεδιάδα. Η μεγάλη επίσης συχνότητα τριπτήρων από τοπικό ψαμμίτη λίθο σε συνδυασμό με τα παλαιοβοτανικά ευρήματα της θέσης, μαρτυρούν την παρουσία καλλιεργημένου σιταριού, καθώς και τη μετατροπή του σε άλευρο. Η παρουσία δε καλής ποιότητας λίθινων εργαλείων ίσως υποδεικνύει είτε υλοτομικές δραστηριότητες, είτε κατασκευή και διακίνηση πρώτης ύλης ή/και τελειωμένων λίθινων τριπτών εργαλείων, δεδομένου ότι ο ψαμμίτης λίθος που εντοπίζεται στο υπόβαθρο της θέσης προτιμούνταν για την κατασκευή τους.

Παράλληλα, η εύρεση κυνηγετικών αιχμών καταδεικνύει πως, παρόλο που οι άνθρωποι είχαν περάσει από το στάδιο της τροφосуλλογής στο στάδιο της τροφουπαραγωγής, το κυνήγι συνέχισε να καλύπτει ένα μέρος τουλάχιστον της διαίτας τους. Επιπλέον, η παρουσία πολλών αριθμητικά (περίπου 280 μόνο το 2022) εργαλείων από πυριτόλιθο, ο οποίος υπάρχει στην περιοχή της Πίνδου, πιθανόν παραπέμπει και σε επεξεργασία δερμάτων και άλλων σχετικών εργασιών, ενώ η παρουσία εργαλείων από οψιανό καταδεικνύει την ένταξη και συμμετοχή των ομάδων αυτών σε ένα ευρύτερο δίκτυο επαφών και ανταλλαγών με άλλες ομάδες της περιόδου, καθώς ξέρουμε ότι το συγκεκριμένο ηφαιστειακό πέτρωμα προέρχεται αποκλειστικά από το νησί της Μήλου στον χώρο της Θεσσαλίας. Τέλος, τα κεραμικά αγγεία της θέσης, κατά κανόνα μονόχρωμα, είναι αρκετά τυπικά για τη Μέση Νεολιθική της Θεσσαλίας, και η παραγωγή τους φαίνεται πως γινόταν επί τόπου.

Στην ανασκαφή αποκαλύφθηκαν πάσσαλοι,, με τη μορφή απανθρακωμένων ξύλων (από τα οποία έγινε η ραδιοχρονολόγηση που χρονολογεί τη θέση), που χρησιμοποίησαν οι νεολιθικές ομάδες για να στηρίξουν τις κατασκευές που τους στέγαζαν (εικ.5), ενώ η παρουσία ακέραιων επιφανειών ξεραμένου πηλού με αποτυπώματα χόρτων και άχυρου, παραπέμπει άμεσα στις πρακτικές που χρησιμοποιούνται έως και σήμερα στη Θεσσαλία, για την κατασκευή καλυβών με ξύλινο σκελετό και επίχρισμα πηλού και χόρτου στους τοίχους τους. Επιπλέον, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει πλήληνη κατασκευή ενισχυμένη με πέτρες, που πιθανόν παραπέμπει σε θερμική κατασκευή- ίσως φούρνο, καθώς και άλλη τροφουπαρασκευαστική κατασκευή από πηλό και πέτρες

Καμένοι πάσσαλοι στη σειρά προφανώς στήριζαν κάποια οροφή καλύβας.

Κατασκευή με πηλό και λίθους

Η σπουδαιότητα αυτής της εγκατάστασης έγκειται στο πρώιμο της χρονολόγησης της σε συνδυασμό με το μεγάλο υψόμετρο όπου βρίσκεται. Μια ολοκληρωμένη διερεύνηση της εγκατάστασης εκτιμούμε ότι θα δώσει απαντήσεις ως προς τη σχέση αυτής με πεδινούς οικισμούς της περιοχής της δυτικής Θεσσαλίας και ως προς την εφαρμογή πρακτικών μετακίνησης ζώων κατά τους θερμούς θερινούς μήνες σε μεγαλύτερα υψόμετρα ή/και υλοτομικών δραστηριοτήτων και διακίνηση-

σης πρώτων υλών, κυρίως πυριτολίθου, με τις οποίες θα μπορούσαν να προμηθεύουν τους πεδινούς οικισμούς. Επιπλέον, θα πληροφορηθούμε αν αυτές οι πρόχειρες εγκαταστάσεις είχαν αυτάρκεια π.χ. παραγωγής κεραμικών σκευών επί τόπου, όπως μάλλον υποδεικνύεται από την μέτριας ποιότητας κεραμική και ποιες μπορεί να ήταν οι πιθανές πηγές πρώτης ύλης πηλού στην περιοχή. Και αν πράγματι αυτό ισχύει, θα πρέπει να αναμένουμε ότι θα βρεθούν και άλλες ανάλογες εγκαταστάσεις σε ορεινά υψίπεδα.

Κυκλική κατασκευή με υπόβαθρο κροκαλών και καμένη αργιλική επιφάνεια

Βιβλιογραφικές αναφορές

Αποστολίκας Ο. 2014. Προϊστορική εκμετάλλευση του οροπεδίου της Λίμνης Πλαστήρα. Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. <http://hdl.handle.net/10442/hedi/35620>.

Apostolikas, O. and N. Kyparissi-Apostolika, 2008. *Middle Palaeolithic exploitation of the Lake Plastiras plateau, western Thessaly, Greece*. In A. Darlas and D. Mihaiović (eds) *The Palaeolithic of the Balkans*, UISPP XV Congresso, Session C3, 2006 Lisboa, Vol.17, BAR International Series 1819, pp.33-37.

Bottema S. 1979. Pollen analytical investigations in Thessaly (Greece), *Palaeohistoria* 21 (1979), 19-40.

Καρκάνας, Π. 2000. Θεόπετρα. Ένα σπήλαιο δίνει πληροφορίες για την εξέλιξη του κλίματος, *National Geographic* τ. 4, ελληνική έκδοση, Απρίλιος 2000, 136-139.

Κυπαρίσση-Αποστολικά, 2000 (επιμ.). *Σπήλαιο Θεόπετρας, Δώδεκα Χρόνια Ανασκαφών και Έρευνας, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Τρίκαλα 6-7 Νοεμβρίου 1998, Αθήνα, με δύο κείμενα: Η Ανασκαφή του Σπηλαίου Θεόπετρας, σελ.17-37, και Η Νεολιθική περίοδος του σπηλαίου Θεόπετρας, σελ.181-234.*

Κυπαρίσση-Αποστολικά, Ν., Λ. Χατζηαγγελάκης, Ο. Αποστολίκας και Ν. Αλεξίου, 2009. *Νεολιθική εγκατάσταση στο οροπέδιο της Λίμνης Πλαστήρα Νομού Καρδίτσας: Μετακινήσεις πληθυσμών της θεσσαλικής πεδιάδας σε θερινά βοσκοτόπια; Αρχαιολογικό Έργο Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας 3 (2009), σελ. 97-106.*

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΜΠΕΖΟΥΛΑΣ (προ του 1454/55) ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 1454/55

Χρήστος Τηλ. Λιαπής, ερευνητής Τοπικής Ιστορίας

Η οθωμανική κατάκτηση της πεδινής Θεσσαλίας είχε αρχίσει ήδη σταδιακά από το 1386-1387, επί σουλτάνου Μουράτ Α' (1362-1389) και εν συνεχεία του γιου του, επίσης σουλτάνου, Βαγιαζήτ Α' του Κεραυνού («Γιντιρίμ» ή «Λαίλαψ», όπως τον αποκαλεί ο Χαλκοκονδύλης, 1389-1402), δηλαδή εξήντα πέντε και πλέον ολόκληρα χρόνια πριν από την Άλωση της Κωνσταντινούπολης (29 Μαΐου 1453). Ολοκληρώθηκε δε το 1423-1470, μαζί με την κατάκτηση και μεγάλου μέρους της ορεινής ενδοχώρας, σε τρεις κυρίως φάσεις:¹ Α) 1386-1387 (όταν καταλήφθηκαν από τον Εβρενός μπέη και τον Χαϊρεντίν πασά για πρώτη φορά τα κάστρα του Πλαταμώνα και της Ωριάς στα Τέμπη, καθώς και το Δαμάσι και η Λάρισα). Β) 1392-1393/1396-1397: άρχισε υπό την ηγεσία και πάλι του Εβρενός μπέη (οπότε καταλαμβάνεται για πρώτη φορά και το Φανάρι Καρδίτσας) και συνεχίστηκε το 1394 υπό την αρχιστρατηγία του ίδιου του σουλτάνου Βαγιαζήτ Α'.² Και Γ) 1414/1423-1470. Υπήρξε δηλαδή η κατάκτηση αυτή, μία μακρόχρονη διαδικασία ανάμεσα στα 1386/87 και στο 1470 περίπου (κυρίως όμως ως το 1423), η δε ενσωμάτωση της θεσσαλικής (και νοτιοελλαδικής) γης έγινε σταδιακά και κατά κύματα, με καταλήψεις και ανακαταλήψεις των διαφόρων περιοχών της. Μάλιστα δε, ο Ι. Βορτσέλας αναφέρει έξι (6) επιδρομές των Οθωμανών στη Φθιώτιδα την περίοδο 1363-1470!³

Εξαιτίας όλων αυτών των αλληπάλληλων επιδρομών των Οθωμανών, πάμπολλοι υπόδουλοι Έλληνες των κατακτημένων πεδινών κυρίως περιοχών της Θεσσαλίας, «φεύγοντες την δουλείαν» και «υπό αληθούς έρωτος της ελευθερίας

1. Βλ. αναλυτικά Αλέξης Γ.Κ. Σαββίδης, «Τα προβλήματα για την οθωμανική κατάληψη και την εξάπλωση των κατακτητών στο θεσσαλικό χώρο», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 28 (1995) 33-64. Nicoara Beldiceanu-Petre S. Nasturel, «Le Thessalie entre 1454/55 et 1506», *Byzantion*, 53 (Βρυξέλλες 1983) 104-156 = «Η Θεσσαλία στην περίοδο 1454/55-1506» (μτφρ. από τα γαλλικά Αλέκας Αγγελοπούλου), *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 19 (1991) 100-105, 123. Machiel Kiel, «Das türkische Thessa-lien: Etabliertes Geschichtsbild versus osmanische Quellen. Ein Beitrag zur Entmythologisierung der Geschichte Griechen-lands», στο Reinhard Lauer-Peter Schreier (επιμ.), «Die kultur Griechendlandsim Mittelalter und Neuzeit», *Bericht über das Kolloquium der Südosteuropa Kommission 28-31 October 1992*, Gottigen 1996, Vandenhoeck und Ruprecht, 114-115. Πρβλ. Αλέξης Γ.Κ. Σαββίδης, «Μία κάτοψη της τουρκοκρατούμενης Θεσσαλίας και τα προβλήματα της έρευνας», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 33 (1998) 150-151. Λάζαρος Αρσενίου, *Η Θεσσαλία στην Τουρκοκρατία*, εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1984.

2. Χαλίλ Ιναλτζίκ (μτφρ. Μιχ. Κοκολάκης), *Η οθωμανική αυτοκρατορία. Η κλασική εποχή, 1300-1600*, Αθήνα 1995, σελ. 37.

3. Ι. Βορτσέλας, *Φθιώτις η προς νότον της Όθρουσ, ήτοι απάνθισμα ιστορικών και γεωγραφικών ειδήσεων...*, Αθήνα 1907, σελ. ιδίως 329 κ.εξ., 337 κ.εξ., 343 κ.εξ., 347 κ.εξ., 350 κ.εξ.

ελαυνόμενοι», άρχισαν σιγά σιγά είτε «κατά μόνας» είτε με τις οικογένειές τους, να εγκαταλείπουν τους κάμπους και να βρίσκουν ασφαλές καταφύγιο πάνω στα κακοτράχαλα ορεινά του Πηλίου, της Όσσας (Κισσάβου), του Ολύμπου και κυρίως της Πίνδου.⁴ Στα τιμημένα και απάτητα βουνά των Αγράφων και της Αργιθέας. Το ρεύμα αυτό της φυγής ερμηνεύει και το λόγο, γιατί πολλά χωριά ή κωμοπόλεις της ηπειρωτικής Ελλάδας **ιδρύονται «το πρώτον» κατά τον 15^ο αιώνα.**⁵ Η τάση αυτή της φυγής ενισχύεται, με την πάροδο του χρόνου, και από το **τιμαριωτικό σύστημα** που επικράτησε στα τελευταία χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και με τη δημιουργία έπειτα από τους Οθωμανούς των γνωστών **τσιφλικιών**, καθώς επίσης και από τις **θανατηφόρες επιδημικές ασθένειες** που έπλητταν τις πεδινές εκτάσεις και προπαντός αυτές της **Θεσσαλίας**. «Καταφεύγουν γράφει ο Κωστής Μοσκόφ – κυρίως, στις κρυμμένες από τον κάμπο πλαγιές των ψηλών βουνών, προτιμώνται οι μεσημβρινές αποκλίσεις, για την ηλιοφάνεια, ασχολούνται με το ξεχέρσωμα, ενώ το κοντινό δάσος, εκτός από ένα επί πλέον καταφύγιο, προσθέτει και τα δικά του προϊόντα: ξυλεία, κυνήγι, κάστανα... Σύντομα οι νέοι αυτοί πληθυσμοί θα εγκλιματισθούν στο καινούργιο περιβάλλον και η ελευθερία από τη φεδουαλική καταπίεση και τον Οθωμανικό δεσποτισμό θα εξαλείψει σιγά-σιγά τις αρνητικές πλευρές της ζωής».⁶

Έτσι, σταδιακά, στα βουνά αυτά παραηρήθηκε **μεγάλη συσσώρευση πληθυσμιακών ομάδων**, με αποτέλεσμα η περιοχή τους να **σφύζει από ζωή** και να κατακλυσθεί από **αδούλωτους Έλληνες, με έντονα αναπτυγμένο στην ψυχή τους το πατριωτικό και θρησκευτικό συναίσθημα.**⁷ Είναι πάμπολλοι οι νέοιοικισμοί (όπως και οι Μονές ή οι μεμονωμένοι Ναοί) που ιδρύθηκαν στα ορεινά, αλλά και οι οικισμοί εκείνοι των οποίων ο μικρός ντόπιος πληθυσμός ενισχύθηκε σθεναρά

4. Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1974 (β' έκδ.), σελ. 263, 277-278.

5. Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, «Η πορεία του γένους», εφημ. Αθηνών «Το Βήμα», φ. της 31.3.1966.

6. Κωστής Μοσκόφ, *Η εθνική και κοινωνική συνείδηση στην Ελλάδα*, Αθήνα 1978, σελ. 53 κ.εξ.

7. Επισημαίνουμε ότι, **στα 1506**, η Θεσσαλία αριθμούσε 50.184 οικογένειες που πλήρωναν το φόρο αναγίζ (= έκτακτος φόρος), από τις οποίες 45.323 (ποσοστό 90,32%) ήταν οικογένειες **«απίστων»**, δηλαδή **χριστιανών**, και μόνο 4.851 οικογένειες **«πιστών»**, δηλαδή **μουσουλμάνων**. Βέβαια, τα δεδομένα αυτά, δεν μας επιτρέπουν να γνωρίσουμε με ακρίβεια τον αριθμό των κατοίκων επειδή η σύνθεση των σχηματιζόμενων φορολογικών μονάδων με την εισπραξη του αναγίζ ήταν διαφορετική από τις συνηθισμένες φορολογικές μονάδες. Σε γενικές πάντως γραμμές, την εποχή αυτή η **Θεσσαλία** κατοικούνταν, στη συντριπτική της πλειοψηφία, από **ελληνικό πληθυσμό**, κοντά στον οποίο ζούσαν Αλβανοί, Βλάχοι και μια τουρκική μειονότητα με νομαδική, μερικώς, καταγωγή. **Εξαίρεση αποτελούσαν τα Άγραφα**, όπου ο **πληθυσμός ήταν αμιγώς ελληνικός** και μόνο **στο Φανάρι** της Καρδίτσας υπήρχε τουρκική φρουρά και συνοικία, με τον χριστιανικό πληθυσμό να ανέρχεται στο **62%** του όλου πληθυσμού της κωμόπολης αυτής [βλ. Ν. Beldiceanu-P.S. Nasturel, «Η Θεσσαλία...», ό.π., *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 19 (1991) 106, 108-109, 111]. Εκτενέστερα για το φόρο «αναγίζ», βλ. στο **Κωνσταντίνος Ε. Καμπουρίδης**, *Η νεότερη Ελλάδα μέσα από οθωμανικές αρχαιακές πηγές. Οικονομία, θεσμοί και κοινωνία στη Θεσσαλία του 17^{ου} αιώνα*, εκδοτ. οίκος Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2009, σελ. 90-92 και **Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος**, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τόμ. Β', Θεσσαλονίκη 1976 (β' έκδ.), σελ. 28, 30, 34, 37.

με «νέο αίμα», από τα τέλη ήδη του 14^{ου} αι., αλλά και κατά τους πρώτους σκοτεινούς και δύσκολους αιώνες της Τουρκοκρατίας.⁸

Ένας από αυτούς τους οικισμούς ήταν, οπωσδήποτε, και αυτός της **Μπεζήλας** (όπως ονομαζόταν τότε η σημερινή **Μ-Πεζούλα**), ο οποίος αναδύεται για πρώτη φορά στο τοπικό ιστορικό σπινθήρα κατά την περίοδο αυτή (**ιδρύθηκε προ του 1454**), και εξακολουθεί έκτοτε να κοσμεί την περιοχή των Κάτω Αγράφων και της Νεβρόπολης, συνεχώς μέχρι σήμερα. Έχει δηλαδή βίο περίπου **600 ετών!**

Με την ονομασία αυτή, «**Bejila**» ή «**Bijila**» (αλλά και «**Bejola**» το 1521) καταγράφεται επίσημα ο οικισμός τόσο στις πρώτες οθωμανικές απογραφές του **1454/55**, του **1485** και του **1521 (δημόσια έγγραφα, ανεπίδεκτα ανταπόδειξης «ει μη μόνον διά της προσβολής των και αποδείξεως ως πλαστών»**), όπερ δεν ισχύει επί του προκειμένου, σύμφωνα με τη γλώσσα και τους όρους της νομικής επιστήμης), όσο και σε πλειάδα ελληνικών πηγών όχι μόνο της πρώιμης εποχής της Τουρκοκρατίας αλλά και μεταγενέστερα μέχρι το 19^ο αιώνα (προθέσεις μοναστηριών του 1520-1540, 1570-1688, 1640-1660, ιεροσολυμιτικούς κώδικες του 1542-1630 και 1649-1669, πατριαρχικό σιγίλιο του 1653, βίο του Αγίου Σεραφείμ συγγραφέντα από τον Αναστ. Γόρδιο και εκδοθέντα το 1740, κατάλογο συνδρομητών για την έκδοση της Ακολουθίας του Αγίου Σεραφείμ του 1849, έγγραφα ομολογιών κτημάτων του 1851-1862 και καταλόγους εσόδων του 1850-1859 της Μονής Κορώνας κ.λπ.). Από τα παραπάνω συνάγεται αβίαστα ότι η **κυρίαρχη μορφή του τοπωνυμίου, τουλάχιστον κατά την περίοδο 1454/1455-1861, δηλαδή για 400 και πλέον χρόνια, ήταν «Μπεζήλα» ή «Μπιζήλα»,** όπως αναγράφεται στις πηγές. Η καθιέρωση (από το 1981 και εντεύθεν) της σημερινής ονομασίας «**Πεζού-**

8. Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τόμ. Β', ό.π., σελ. 95 κ.εξ. Α. Vacaloropoulos, «La letter des populations grecques dans les regions montagnardes», *Balkan Studies*, 4 (1963) 265-276. Πρβλ. Βασίλης Κρεμμυδάς, *Εισαγωγή στην Ιστορία της Νεοελληνικής Κοινωνίας*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1976, σελ.46-47. Κωστής Μοσκόφ, *Η εθνική και κοινωνική συνείδηση στην Ελλάδα 1830-1909. Ιδεολογία του μεταπρατικού χώρου*, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 5 κ.εξ. Βασίλης Φίλιας, *Κοινωνία και εξουσία στην Ελλάδα. Ι. Η νόθα αστικοποίηση (1800-1864)*, εκδ. Σύγχρονα Κείμενα, Αθήνα 1974, σελ. 17 κ.εξ. Χρήστος Τηλ. Λιαπής, «Το μοναστήρι του Αγίου Παντελεήμονος της (Μ)Πεζούλας των Αγράφων Ν. Καρδίτσας», *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, 11 (2009) 39-41. Μανώλης Μ. Στεργιούλης, «Η Θεσσαλία από την τουρκοκρατία στην απελευθέρωση», *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, 1 (1995) 60.- Για τις δημογραφικές μεταβολές, βλ. Βασίλης Σφυρόερας, *Επισκόπηση οικονομική και δημογραφική του τουρκοκρατούμενου ελληνικού χώρου*, Αθήνα 1979, σ.32-41.- Από πίνακα μάλιστα του Μοσκόφ, βάσει στοιχείων που βρίσκονται διάσπαρτα στα κείμενα του Πουκεβίλ, διαπιστώνουμε ότι ο ορεινός και ημιορεινός πληθυσμός της Θεσσαλίας στις παραμονές του 1800 ήταν διπλάσιος του πεδινού πληθυσμού. Συγκριμένα, ο ορεινός και ημιορεινός πληθυσμός της αριθμούσε τότε 200.000 άτομα, σε αντίθεση με τον πεδινό που ανερχόταν σε 100.000 άτομα (βλ. Κωστής Μοσκόφ, *Εισαγωγικά στην ιστορία του κινήματος της εργατικής τάξης*, Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 76). Γενικά δε στον Ελλαδικό χώρο, κατά τα τέλη του 18^{ου} αι., οι πεδινοί πληθυσμοί υπολογίζονταν σε λιγότερους από 300.000, ενώ οι ορεινοί σε περισσότερους από 1.600.000 άτομα (βλ. Φ. Μποζούρ, *Πίνακας του εμπορίου της Ελλάδος*, μτφρ. Ε.Γαρίδης, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1974, σελ. 12-13, 41). Τέλος, όπως αναφέρουν ιστορικοί, η περιοχή των Αγράφων ήταν απ' τις πρώτες που απέκτησαν υπερπληθυσμό, για τα μέτρα της εποχής εκείνης, και φυσικά δεν είναι παράξενο να έφτασε κατά περιόδους και τους 50.000 κατοίκους (βλ. Χριστόφορος Δ. Αλεξάκης, *Άγραφα. Ιστορία-Γεωγραφία-Μνημεία*, Αθήνα 2013, σελ.267).

λα» (πεζούλα-πεζούλι: λίθινο τοιχίο), προερχόμενης από τη συνεκφορά του «-ν» του άρθρου, με το αρχικό «-π» της λέξης, οπότε ακούγεται ως «Μπεζούλα» («την Πεζούλα» > «τη ν-Πεζούλα» > «τη Μπεζούλα») θεωρούμε ότι είναι καθ' ολοκληρίαν εσφαλμένη και η ετυμολογία του ονόματος θα πρέπει να αναζητηθεί στην αρχική του μορφή.⁹

Η αρχική ονομασία, συνεπώς, «Μπεζήλα» ή «Μπιζήλα» δεν έχει καμία σχέση ούτε με την καθιερωμένη επίσημα από το 1881 («Μπεζούλα») ούτε με τη σημερινή (από το 1982) ...«εκλεπτυσμένη» και «εκπολιτισμένη» μετονομασία σε «Πεζούλα» (το 1973 το χωριό είχε μετονομασθεί προσωρινά σε «Άγιος Σεραφείμ», καθ' υπαγόρευση του τότε Νομάρχη Καρδίτσας Παναγιώτη Γαλανόπουλου, ο οποίος θεωρούσε το «Μπεζούλα» ως σλάβικης προέλευσης). Πρέπει δε και η αρχική ονομασία να ήταν σλάβικης προέλευσης (όπως και το Στούγγο-Κρυονέρι, που σημαίνει «μέρος που νεροκρατεί»¹⁰) και να δόθηκε στις αρχές του 15^{ου} αι. από

9. Σημειώνουμε ότι κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφορες γνώμες για την προέλευση της ονομασίας «Μ-Πεζούλα»: Α) από τη γαλλική λέξη *bijou* (μπιζού=κόσμημα), λόγω των εξαισιων φυσικών καλλονών του χωριού μας, που το καθιστούν ένα αληθινό «κόσμημα» για την περιοχή μας. Την άποψη αυτή υποστήριζε σθεναρά ο παλιός εφημέριος του χωριού (1939-1974) και εγκρατής, με τα μέτρα της εποχής του, μελετητής της τοπικής ιστορίας, μακαριστός παπα-Πέτρος Ευθυμιόπουλος (1914-1989); [βλ. Τηλέμαχος Χρ. Λιαπής, «Μπεζούλα, ένα όμορφο χωριό της Λίμνης Πλαστήρα», εφημ. «Νέος Αγών» Καρδίτσας, φ. της 5.2.1989]. Η άποψη αυτή δεν φαίνεται πάντως να έχει ασφαλή ερείσματα, αφού το χωριό μας είναι μεν πανέμορφο πλην όμως αυτό συμβαίνει και με τα άλλα χωριά της περιοχής και των Αγράφων γενικότερα. - Μια παραπλήσια άποψη είναι ότι η ονομασία προέκυψε επειδή στο «Πετρωτό» - που ήταν παλαιά το κέντρο του χωριού και εδέσποζε εκεί η ονομαστή οικογένεια των αργυροχρυσόχων Μπόζη - κατασκευάζονταν και κοσμήματα (*bijou*), αλλά ούτε και αυτή η άποψη φαίνεται πειστική. Β) από τη φράση «πέζα ούλα», επειδή τα παλιά χρόνια οι κираτιζήδες (αγωγιάτες) που διανυκτέρευαν με τα καραβάνια τους στα Χάνια που υπήρχαν αμέσως αριστερά μετά τη γέφυρα της Καμάρας, την άλλη μέρα αναβαίνοντας τον ανηφορικό δρόμο προς Σερμενικό και Κακιά Σκάλα ή Σκάλα του Γκιώνη δεν καθαλούσαν τα φορτωμένα με εμπορεύματα ζώα τους, αλλά αναγκαστικά τα ακολουθούσαν πεζοί, λέγοντας μεταξύ τους: «από 'δω και πέρα, πέζα ούλα», δηλ. «όλοι μας θα πηγαίνουμε πεζοί». Έτσι προέκυψε η ονομασία από το «πέζα» + «ούλα» = «πέζαούλα» = «Πεζούλα», άποψη όμως που δεν στέκει αφού δεν έχει καμία σχέση με το «Μπεζήλα». Σημειώνουμε ότι τα παλιά χρόνια περνούσαν από εδώ τα πολυπληθή караβάνια εμπορευόμενων, με κατεύθυνση την Αργιθέα, με προορισμό τα σημαίνοντα την εποχή εκείνη εμπορικά κέντρα της Κοζάνης (όπου μετά το μαρτυρικό θάνατο του Αγίου Σεραφείμ, 4.12.1601, είχαν εγκατασταθεί πολλοί Αγραφιώτες, κυρίως από το Καταφύγι Ιτάμου) και τελικά της Βιέννης, όπου ανθούσε το εμπορικό δαιμόνιο των Ελλήνων και πολλών Αγραφιωτών (βλ. και Ν.Π. Λιούφης, *Ιστορία της Κοζάνης*, Αθήνα 1924, σελ. 43 και σχετικό δημοσίευμα στην εφημ. «Νέος Αγών» Καρδίτσας, φ. 23360/17.7.2008, σελ. 6). Γ) από την αρχαιοελληνική προέλευσης λέξη *πεζούλι(α)* [*πεζούλι* < αρχ. *πέζα* (= πόδι) + υποκορ. κατάλ. «-ούλι» = μικρός τοίχος που συγκρατεί το χώμα σε κατωφερές έδαφος, βλ. Ν.Π. Ανδριώτης, *Ετυμολογικό Λεξικό της κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1967, σελ. 272 και λήμμα «πεζούλι» στο «Ερμηνευτικό και Ετυμολογικό Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας» στην εγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος-Larousse-Briannica», τόμ. 48 (1992), σελ. 494]. Λόγω της μεγάλης κατωφέρειας του εδάφους και, ακριβώς για «να στρίξουν» οι χωριανοί μας τα σπίτια, τα χωράφια και τους κήπους τους, από παλαιωτάτων χρόνων έκτιζαν λίθινα πεζούλια («λιθοσωρές-ξερολιθές»), τα οποία και πραγματικά αφθονούν στην περιοχή του χωριού μας. Αυτή ήταν μέχρι τώρα η πλέον αληθοφανής και επικρατέστερη άποψη (βλ. και Τηλέμαχος Χρ. Λιαπής, ό.π.), και φαίνεται ότι επρυτάνευσε το 1981 κατά τη μετονομασία του χωριού σε «Πεζούλα». Όλα αυτά θα τα αναλύσουμε λεπτομερώς σε άλλο μας δημοσίευμα, με άνεση χώρου και χρόνου. Γεγονός πάντως είναι, ότι τελικά φαίνεται να ανατρέπονται άρδην και συλλήβδην, μετά τη δημοσίευση των αρχέγονων πηγών.

10. Βάσος Κ. Μηρίτης, *Κερασιά, η νύμφη της Νεβρόπολης και πετροπέδικα των Αγράφων*, Θεσ/νίκη 1992 (γ' έκδ.), σελ.85. Στα Άγραφα έχουμε και άλλα σλάβικης προέλευσης τοπωνύμια, όπως για παράδειγμα

αυτά του Ν. Καρδίτσας: **Αδράνοβο** Αργιθέας (= περιοχή όπου ευδοκίμουν κρνανιές). **Βουνέσι**-Μορφοβούνι (κατά μία άποψη του Μ. Vasmer = μαλλί για πλέξιμο, μάλλινος, αλλά και εριουργός = έμπορος μαλλιών κλπ). **Γλογοβίτσα**-Θερινό Αργιθέας (όμοιας ετυμολογίας με τον πιο κάτω **Κλοκοβό** Καταφυλλίου). **Γόλι(ι) τσα**-Άγιος Ακάκιος [πιθ. από τη βλάχ. λ. (σλαβικής ρίζας) **γκόλ(ου)**=γυμνός > γκόλι-τσα > γόλιτσα, και σημαίνει τοποθεσία σε ξέφωτο (γυμνό) ανάμεσα σε δασωμένο μέρος. Αρχικά ο οικισμός βρισκόταν στην περιοχή **Γκουρλίγια**, την οποία διαρρέει ο χειμάρρος **Γκουρλίγκας**, αμφότερα δε τα τοπωνύμια αυτά προέρχονται από τις βλάχ. λ. **γκούρα** (= στόμα, πηγή που βγαίνει μέσα από πέτρα) και **λιγκάρε** (=δέση)]. **Γορίτσα** περιοχή Φαναρίου (πιθ. από τη σλαβ. λ. **γκόρα** = βουνό > γκορίτσα > γορίτσα). **Γράλιτσα**-Ελληνόपुरγος [ίσως αρχικά **Κράλιτσα** (> Γράλιτσα), οπότε στην περίπτωση αυτή προέρχεται από το σερβ. **κράλη** (= βασιλιάς). Ενδέχεται, όμως, να πρόκειται για το επώνυμο μιας οικογένειας, που κατοίκησε στην περιοχή. Το βαφτιστικό **Κράλης** αναφέρεται πολλές φορές στην Καλαμπάκα, Ελασσόνα, Όλυμπο και Τύρναβο την περίοδο 17^{ος} αι.-1803. **Ομώνυμος οικισμός** υπάρχει στο **Αργύρι** της Αργιθέας (σημ. Μεγάλη Πέτρα)]. **Γρανίτσα** Ευρυτανικών Αγράφων (χαρακτηριστικό του οικισμού είναι ότι συνορεύει και ορίζεται από ποτάμια ή χειμάρρους-ρέματα που τρέχουν πολύ κοντά του. Ως εκ τούτου, το τοπωνύμιο πιθανόν σχετίζεται με τη βλάχ. λ. **γκράνιτσα** (= σύνορο, όριο) > γκρανίτσα > γρανίτσα, η οποία προέρχεται από τη σλαβική **γρανίτσα** (= όριο)]. **Δρανίστα**-Κτημένη [πιθ. από τη σλαβ. λ. **ντρένι** (= κρνανιά) > ντρένοβο > δρένοβο > δράνοβο = μάλλον τόπος με Κρνανιές]. **Καρδίτσα πόλη** [κατά μία εκδοχή, παραφθορά του σλαβ. **γκράνιτσε** (= φρούριο), κατά άλλη εκδοχή από τη λ. **καρυδιά/καρυδίτσα** > καρ(υ)δίτσα (πλην όμως στον κάμπο δεν φύονται καρυδιές), κατά τρίτη εκδοχή από τη λ. **καρδιά** (επειδή βρίσκεται στην καρδιά, στη μέση του κάμπου) και, κατά τέταρτη εκδοχή πιθ. από τη λατινική λ. **cardo**, που, μεταξύ άλλων, σημαίνει **κεφάλαιο**, **ακμή**, δεδομένου ότι η Καρδίτσα βρίσκεται σε εύφορη πεδινή περιοχή, πλούσια και ακμάζουσα]. **Κλοκοβός**-Καταφυλλίου Αργιθέας [πιθ. από την παλαιοσλαβ. λ. **γκλογκ**= τόπος όπου ευδοκίμει το φυτό **γκλόγκβο** (τρικουκιά, μουρτζιά, ξανθή τσαπουρνιά) ή τόπος που βρίσκεται στα ριζά βουνού με μικρή φυτοκάλυψη (από τις βλάχ. λέξεις **γκουλίρε**=απογύμνωση και **κο**=με]. **Λιάσκοβο**-Πετρωτό Αργιθέας (σλάβικης ή βλάχικης προέλευσης= περιοχή ανήλια και σκιερή για πολλές ώρες της μέρας. Με το όνομα **Lyaskono** συναντούμε και 4 οικισμούς στη **Βουλγαρία**). **Μέγδοβας** (= μέγας, κουτσοβλαχικής προέλευσης, ο αρχ. ποταμός **Καμπύλος**). **Μπελάγια** (= πλαγιά; ή από το **μπελάζω** = **βελάζω** και αυτό από το σλαβ. **belo** = μικρό άσπρο προβατάκι, επειδή εκεί ήταν βασικά ένας απέραντος βοσκότοπος). **Μπελενίτσα** περιοχής Καταφυλλίου Αργιθέας [πιθ. από τη σλαβ. λ. **μπέλου** (= λευκός), η οποία είναι σε ευρεία χρήση και στη βλάχ. γλώσσα, εξαιτίας του πολύ χιονιού που πέφτει τακτικά τον χειμώνα και, επομένως, πολλές φορές ο υπόψη ορεινός τόπος έχει λευκή όψη]. **Μπόσκλαβο**-Αμπελικό (σλάβ. ή βλάχ. προέλευσης= ο κακός σκλάβος ή ο αφρόντιστος, απaráσκευος, κακομοίρης). **Μπουκοβίτσα**-Ανθρό [πιθ. από τη σλαβ. λ. **byk-μπουκ** (= οξύ) > **μπουκοβίτσα** ή **μπικοβίτσα** = τοποθεσία όπου ευδοκίμουν οι οξυές]. **Μπράβα** Καταφυλλίου Αργιθέας και άλλος ομώνυμος οικισμός στο γειτονικό **Αργύρι** (σημ. Μακρύκαμπος) [πιθ. από τη βλάχ. λ. **πράβνια** (= ζώο, πρόβατο) = μέρος όπου εκτρέφονται πολλά ζώα (πρόβατα)]. **Ντουγκλίτσα**-Τρίλοφο Αργιθέας [πιθ. σύνθετο, από τις βλάχ. λ. **ντούκ(ου)** (= πορεύομαι), / **ντούκα** (=μετάβαση) και **λε** (= αχ!), δεδομένου ότι είναι εξαιρετικά δύσκολη η πρόσβαση απ'όλες τις πλευρές σ'αυτό το μέρος]. **Σ(ι)άικα**-Πετράλωνα (=συμμορία). **Πλίσιβο**, διαλυμένος οικισμός στην περιοχή Καταφυλλίου Αργιθέας (= «φαλακρή», έδενδρη βουνήσια περιοχή). **Ραχοβίτσα**, διαλυμένος οικισμός στην περιοχή **Βουνεσίου** (σλάβικης ή βλάχικης προέλευσης = τόπος με πολλές καρυδιές, καρυδότοπος ή ράχη βουνού ή δενδρώδες χωριό ή δασωμένη τοποθεσία κατάλληλη για κτηνοτροφία, κείμενη σε ράχη). **Σκλάταινα**-Δρακότρυπα (σλαβ. **σθλάτενα**= ξηρόρεμα ή μικρό ρυάκι που κυλάει ήσυχα). **Σμόκοβο**-Λουτροπηγή (= περιοχή με πολλά φρίδια, φιδότοπος-δρακότοπος ή περιοχή με πολλές συκιές). **Στούγκου**-Κρυονέρι (= μέρος που νεροκρατεί) κλπ [βλ. και **Max Vasmer**, «Die Slaven in Griechenland», στο *Anhandlungen der preussische Akademie der Wissenschaften, Phil. Hist. Klasse*, Berlin 1941, όπου πάνω από 2.000 τοπωνύμια **πανελλαδικά καταχωρούνται ως σλαβικά**. **Στάθης Ασημάκης**, *Τοπωνύμια -οβα, -οβο, -ισα, -ιτσα*, Αθήνα 2015].- Επίσης, **τα Μπεζουλιώτικα επώνυμα Ζαρνάβαλος ή Κατόνης** (πιθ. δυστυχισμένος, ταλαιπωρημένος, αξιοθρήνητος, κακόμοιρος), **Μαλέτσιας** ή **Ελευθερίου** (από τη σλαβική προέλευσης λέξη-παρατσούκλι, **μαλετ(ι)ός** = ο κοντομαζεμένος, αυτός που βαδίζει «**παρτσακλά**», αλλά και ο καταφερτζής, ο «**κολλαδόρος**»), **Ράϊκος** ή **Μπράϊκος** (βουλγάρικης ή αρβανιτοβλάχικης προέλευσης = πονηρός, ραδιούργος; Ενδέχεται όμως να σημαίνει και **τόπο καταγωγής**: είτε από το διαλυμένο από το 1940 και εντεύθεν χωριό **Ραϊκόφτσα** = ελλην. Καπνότοπος που βρισκόταν στο ν. Σερρών κοντά στα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα, στα οχυρά του Ρούπελ και τον Προμαχάνα, είτε από το χωριό **Ράϊκο** του ν. Ιωαννίνων της επ. Δωδώνης, το οποίο υπάρχει και σήμερα. Πρβλ. και τουρκ. «**ράϊ!**» = «**υποταγή, παραδίνομαι!**»). **Το Ράϊκος**, είτε ως επίθετο είτε ως βαπτιστικό,

τους πρώτους Έλληνες φυγάδες που κατέφυγαν στα μέρη μας – όταν άρχισαν οι επιδρομές των Οθωμανών στη Θεσσαλία –, μεταφέροντας στα ορεινά και σλάβικες λέξεις. Ειδικότερα, είναι κοινά παγιωμένη και αποκρυσταλλωμένη η θέση, ότι οι Σλάβοι, ως εισβολείς και κατακτητές, δεν πάτησαν ποτέ το πόδι τους και δεν εγκαταστάθηκαν ποτέ μόνιμα στα άγια χώματα των Αγράφων. Άλλωστε και το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος του αγραφιώτικου γλωσσικού ιδιώματος παραπέμπει ευθέως σε λέξεις ελληνικές και δη αρχαιοελληνικές. Παρ’όλα αυτά όμως, όπως είπαμε, συναντούμε πολλές σλάβικες λέξεις (κυρίως τοπωνύμια) στα μέρη μας. Η μόνη λογική και ιστορικά τεκμηριωμένη εξήγηση είναι, ότι τις λέξεις αυτές μετέφεραν στα ορεινά, όσοι κατέφευγαν εκεί καταδιωκόμενοι από τους κάμπους της Θεσσαλικής πεδιάδας (όπου οι Σλάβοι έκαμαν πολλές επιδρομές και δηώσεις, ενώ σε πολλά μέρη εγκαταστάθηκαν και μόνιμα για μεγάλα χρονικά διαστήματα, διασπείροντας και το σλαβικό ιδίωμά τους). Την εποχή μάλιστα της Σερβοκρατίας στη Θεσσαλία (1348-1393), καθιερώθηκε η Σλαυική γλώσσα ως επίσημη και ισότιμη με την Ελληνική, ενώ ο Σέρβος ηγεμόνας Συμεών Ούρεσης Παλαιολόγος (1359-1371;) εγκατέστησε την έδρα του στα Τρίκαλα και επιχείρησε να εκολαβίσει βιαίως την επικράτειά του, επιβάλλοντας σλαβικά τοπωνύμια παντού (μη λησμονούμε άλλωστε, ότι δύο μόνο χρόνια Ιταλικής Κατοχής στα μέρη μας, 1941-1943, ήταν αρκετά για να πλημμυρίσει ο τόπος από ιταλικές λέξεις και φράσεις). Ο δε διάδοχος και γιος του Ιωάννης έγινε τελικά μοναχός στα Μετέωρα με το όνομα Ιωάσαφ, αφήνοντας την εξουσία στους συγγενείς του Φιλανθρωπηνούς. Ξενόφερτα είναι λοιπόν τα όσα σλαβικά τοπωνύμια κλπ. συναντούμε στην περιοχή μας, και καμία σχέση δεν έχουν με τυχόν εγκαταστάσεις Σλάβων στα μέρη μας.¹¹

συναντάται στην πεδινή κυρίως Θεσσαλία τουλάχιστον από το 1454/1455.- Σλαβικές επίσης προέλευσης ή και Αρβανίτικης είναι και οι λέξεις των βουνίσσιων: βαβά (γιαγιά), γκλάβα (κεφάλι), ζάβατος (καστανεώνας), ζακόνι (συνήθεια, έθιμο), κοσ(ι)ά (μεγάλο δρεπάνι με μακριά λαβή το οποίο ο εργαζόμενος χειρίζεται όρθιος), κουκόσια (καρύδι), τσέλιγκας κ.ά.- Ενιαφέροντα είναι όσα εκθέτει ο Gustave Weigand (στο έργο του «Τοπωνύμια της Πελοποννήσου»), σε απάντηση των περί τοπωνυμίων ισχυρισμών του J.Ph. Fallmerayer και της γνωστής, ξεπερασμένης πλέον θεωρίας του, περί πλήρους εκολαβισμού της ελληνικής φυλής. Από τη στατιστική αποδεικνύεται, ότι τα περισσότερα σλαβικά τοπωνύμια απαντούν στην επαρχία Ιωαννίνων, ενώ τα λιγότερα στη νότια Ελλάδα. Αλλά και η αναλογία τους, σε σχέση προς τα αντίστοιχα ελληνικά τοπωνύμια, είναι υπερβολικά μικρή. Τα σλαβικά τοπωνύμια, όταν δεν οφείλονται σε περιορισμένες εσωτερικές κινήσεις, μαρτυρούν ότι οι Σλάβοι έποικοι άφησαν απλά τεκμήρια της διάβασής τους. Τα τοπωνύμια αυτά, κατά κανόνα, εντοπίζονται σε ορεινές περιοχές, ενώ ελάχιστα είναι τα αντίστοιχα ονόματα των παράλιων οικισμών. [Γενικά δε, για την ερμηνεία του φαινομένου των σλαβικών τοπωνυμίων στα ορεινά, πρβλ. μεταξύ άλλων: Κων. Άμαντος, *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*, Αθήνα 1939, τ. 1, σ. 362-364. Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τ. Α', ό.π., σ. 15-24, 34].

11: Όλα αυτά έχουν την απαρχή τους στην εποχή του μεγαλεπήβολου Ελληνο-Σέρβου ηγεμόνα Στέφανου Δουσάν ή Ντούσαν (1331-1355), ο οποίος εκμεταλλευόμενος την παρακμή και τις ενδοδυναστικές έριδες του Βυζαντίου, επεξέτεινε την επικράτειά του στην ηπειρωτική Ελλάδα, κατέλαβε τον Οκτώβριο του 1345 τις Σέρρες και στις 13 Απριλίου 1346 ανακηρύχθηκε επίσημα στα Σκόπια «τάσρος Σερβίας και Ρωμανίας», δηλαδή αυτοκράτορας Σέρβων και Ελλήνων. Το 1348 επεξέτεινε την επικράτειά του ως τη Θεσσαλία και το κράτος του έφθασε τελικά να εκτείνεται από τη Θεσσαλία μέχρι το Δούναβη και τον Σάβο, και από την

Αδριατική μέχρι τη Βουλγαρία. Ενώ και ο αρχιεπίσκοπος Σερβίας **Ιωαννίκιος** αναγορεύθηκε «*πατριάρχης Σέρβων και Ελλήνων*», και τούτο, παρά τους κανόνες της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Μάλιστα δε, ο **Στέφανος Δουσάν** «*βασιλικώς εχορήγησεν εις μίαν εκάστην των μονών [κυριώς του Αγίου Όρους] μεγάλες δωρεές, οι οποίες συνίσταντο σε χρυσά και αργυρά σκεύη λατρείας, πολύτιμα άμφια, χωρία και άλλα κτήματα, δι' επισήμων δε γραμματών εις τε την Ελληνικήν και την Σλαυικήν γλώσσαν*, επεκύρωσεν τα παλαιά πρόνομα των μοναστηρίων ή έδωκεν εις αυτά νέα πρόνομα» (βλ. Βασιλεία Στεργιοπούλου, *Άθως ή Άγιον Όρος*, εκδ. Τάδε Εφη, Αθήνα 2020, σελ.103). Δηλονότι, την εποχή εκείνη είχαν αναγορευθεί **ισότιμα** σε επίσημες γλώσσες της νεοσύστατης αυτής επικράτειας, η **Ελληνική** και η **Σλαυική**. Με τον αιφνίδιο θάνατο του **Στέφανου Δουσάν** (20.12.1355), το κράτος του διαμοιράστηκε σε μικρές ηγεμονίες, μία δε από αυτές ήταν και εκείνη της Θεσσαλίας. Κατά τη διάρκεια της **Σερβοκρατίας στη Θεσσαλία (1348-1393)** ο ηγεμόνας **Συμεών Ούρεσης Παλαιολόγος** (1359-1371;), ετεροθαλής αδελφός και διάδοχος του **Στέφανου Δουσάν**, εγκαταστάθηκε **μόνιμα στα Τρίκαλα** και η επικράτειά του έφθανε μέχρι τα **Φάρσαλα** και το **Δομοκό** (βλ. Κ. Horp, *Griechenland im Mittelalter und in der Neuzeit*, Leipzig 1867-1868, τ. 2, σ. 40). Οι **Σέρβοι** (η λέξη σημαίνει τους «*περιπλανώμενους*») αυτοί ηγεμόνες, όπως είπαμε, ήσαν **Χριστιανοί και συγγενείς των Παλαιολόγων**, οραματιζόμενοι τη δημιουργία μιας μεγάλης **Σερβο-Ελληνικής αυτοκρατορίας** στη θέση της παρρηκμασμένης πλέον Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Όπως γράφει ο **Χριστ. Αλεξιάκης** (*Άγραφα ...*, ό.π., σ. 52, 60), «*οι Σέρβοι σεβάστηκαν την ιδιωτική και εκκλησιαστική περιουσία στη Θεσσαλία, την τάξη των Θεσσαλών αρχόντων που υπήρχε, όπως και τα πρόνομα των κατοίκων κατά την τελευταία πενηκονταετία πριν την τουρκική κατάκτηση* (Δ.Κ. Τσοποτός, «Γη και γεωργοί της Θεσσαλίας, ό.π., σ. 22). **Από τους χρόνους αυτούς είναι πιθανόν να έμειναν στην ορεινή περιοχή των Αγράφων ορισμένα Σλαβικά τοπωνύμια**, όπως **Μένδοβας**, **Σάικα** και άλλα, που διατηρούνται μέχρι σήμερα». Μάλιστα, ο καθηγητής Γ. Καραγιάννης φθάνει στο σημείο να υποστηρίξει ότι οι Σέρβοι ηγεμόνες «*επέβαλαν*» στον Ελληνόφωνο πληθυσμό να ομιλεί τη δική τους γλώσσα, με αποτέλεσμα τα πολλά **σλαβικής προέλευσης τοπωνύμια** ή και **λέξεις της καθημερινής ζωής**: «... προ της καταλήψεως της Θεσσαλίας από τους Τούρκους, ο Σέρβος ηγεμόνας της περιοχής **Συμεών Ούρεσις** (1356-1371;), ο οποίος είχε την έδρα του στα **Τρίκαλα**, επιχείρησε να **εκαταβίσει βιαίως** την περιοχή, **επιβάλλοντας σλαβικά τοπωνύμια παντού**, ακόμη και εκεί όπου οι κάτοικοι ήσαν αποκλειστικά Έλληνες. Την ίδια, περίπου, προσπάθεια είχε κάμει και ένας από τους σέρβους ηγεμόνες της **Ηπείρου**, ο **Πέτρος** (το ορθό, **Θωμάς) Πρελιούμποβις** (είχε παντρευτεί την **Μαρία Αγγελίνα Δούκαινα Παλαιολογίνα**, κόρη του **Συμεών Ούρεση**), τον 14^ο αιώνα» [βλ. Γεώργιος Στέφ. Καραγιάννης, «Γόμοφοι-Επισκοπή-Μουζάκι (τοπική ιστορία)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 9 (1986) 105]. Αλλά και οι **S. Pollo** και **A. Puto** αποδίδουν πολλά από τα σλαβικά τοπωνύμια της **Ηπείρου**, και στην εποχή της Σερβοκρατίας: «*Τα ονόματα των σλαβικών τοπωνυμίων εμφανίζονται στις ιστορικές πηγές προς τον 1^ο αιώνα. Συχνά πρόκειται για ονομασίες που επέβαλε η διοίκηση του βουλγάρικου βασιλείου... ή τα σερβικά κράτη... Από τα σλαβικά τοπωνύμια... (άλλα μεν) ανήκουν στη γλωσσολογική σφαίρα των βουλγαρικών, ... (και άλλα) προέρχονται από τα σέρβικα. Τα τοπωνύμια αυτά χρονολογούνται, λοιπόν, όχι από τον 6^ο-8^ο αιώνα..., αλλά από τον 10^ο και μετέπειτα...*» [βλ. **Stefanaq Pollo-Arben Puto**, *Ιστορία της Αλβανίας*, μτφρ. από τα γαλλικά Μπ. Ακτόνγλου, εκδ. Εκδοτική Ομάδα, Θεσσαλονίκη χ.χ., σ. 41-43]. Όπως πάντως αναφέρει ο **Γ. Σούλης** [«*Οι Σέρβοι στη Θεσσαλία*», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 30 (1996) 82 και σημ. 108], «*τα τέσσερα διατάγματα του Συμεών Ούρεση που επιβίωσαν [τα δύο μάλλον εκδόθηκαν από τον διάδοχο και γιο του Ιωάννη, ο οποίος στη συνέχεια έγινε μοναχός στα Μετέωρα με το όνομα Ιωάσαφ, «εγκαταλείψας την βασιλικήν εξουσίαν εις τον συγγενήν του Αλέξιον Άγγελον Φιλανθρωπήνον»], είναι γραμμένα στα ελληνικά, και σε καμιά περίπτωση δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι τα σερβικά χρησιμοποιήθηκαν [αποκλειστικά] ως η επίσημη γλώσσα της γραμματείας του... [άλλο βεβαίως το «ανεπίσημα»...]. Ο ίδιος εξελληνίστηκε κατά έναν μεγάλο βαθμό: και ας μην ξεχνούμε ότι τόσο η μητέρα του όσο και η αδελφή του [αλλά και η σύζυγός του] ήταν **Ελληνίδες**» [πρβλ. Γεώργιος Σούλης, *The Serbs and Byzantium during the reign of tsar Stephan Dusan (1331-1355) and his successors*, Wasington 1984 και Athens 1995, σ. 204-229. **M. Magdalino**, *The history of Thessaly (1267-1393)*, Oxford 1976, σ. 243-260. **M. Κατσαροπούλου**, *Ενα πρόβλημα της ελληνικής μεσαιωνικής ιστορίας. Η σερβική επέκταση στη Δυτ. Κεντρική Ελλάδα στα μέσα του 1Δ^{ου} αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1989, σ. 51-54, 67-85, 121-142]. - Ένα ανάλογο φαινόμενο μαρτυρεί ο **Δημ. Τσοποτός** για την περιοχή της **Μαγνησίας**, αναιρώντας τις απόψεις των **σλαβόφιλων** μελετητών για την εγκατάσταση σλαβικών πληθυσμών στη Μαγνησία. Ενδιαφέρουσα μάλιστα είναι η άποψή του, κατά την οποία **τα λίγα σλαβικής προέλευσης τοπωνύμια της Μαγνησίας οφείλονται σε ομάδες Σλάβων, οι οποίοι αιχμαλωτίστηκαν** κατά τη διάρκεια των επιδρομών τους στην πεδινή Θεσσαλία και παρέμειναν εδώ ως **δουλοπάροικοι** των πλούσιων μοναστηρίων και των διαφόρων χοροδεσποτών. Αξιοποιώντας την πληροφορία της **Άννας Κομνηνής**, σύμφωνα με την οποία «*οπόσοι τον νομάδα βιον είλοντο Βλάχους τούτους η κοινή καλείν οίδε διάλεκτος*», συμπεραίνει ότι, ανάμεσα στους αναφερόμενους ως **δουλοπάροικους***

Όπως γράφει ο παλιός ερευνητής της τοπικής ιστορίας **Βασίλης Κοσιώρης** (βλ. «*Αργιθέα*», Αθήνα 1971), στο σλαβικό ιδίωμα υπήρχε η λέξη **«μπέζα»** που σήμαινε **«καλύβα»** («μπέζη» = «καλύβες, καλύβια»). Είναι εξάλλου γνωστό, ότι όλοι οι μαχαλάδες (< τουρκ. mahalle = συνοικίες, γειτονίες) του χωριού, κατά τα δύσκολα χρόνια της οθωμανοκρατίας, καλύπτονταν σχεδόν αποκλειστικά από ξύλινες και αχυρένιες καλύβες, και δεν υπήρχαν τότε πέτρινα σπίτια. Σημειωτέον μάλιστα ότι και ο οικισμός **Κουφάλα** (σημ. **Δάφνη**) της Ευρυτανίας παλιότερα ονομαζόταν **Κερέσοβα** και ύστερα **Μπέζα και Καλύβια**,¹² προφανώς διότι οι τύποι αυτοί ταυτιζόνταν. Το **«Μπεζήλα»**, λοιπόν, σήμαινε, κατά πάσα πιθανότητα, **«τον τόπο με τις καλύβες, τον καλυβότοπο»**. Στην αρχή, βέβαια, οι μαχαλάδες και οι «φάρες» ήταν απομονωμένοι και δεν είχαν σχεδόν καθόλου επικοινωνία μεταξύ τους. Οι «φάρες», όπου πήγαιναν εγκαθίσταντο όλοι μαζί, συνήθως κοντά σε ρέμα για τις ανάγκες τους, και δεν το κουνούσαν από τον αρχικό τόπο εγκατάστασής τους. Αυτό, κατά κάποιον τρόπο, διασώζεται εν μέρει μέχρι σήμερα, αφού λ.χ. Πασχάλης ή Καλούτσας ή Ζώτος βρίσκεται μόνο στο «*Προσήλιο*», Λιαπής ή Μαυρογιάννης ή Ζαρνάβαλος ή Παπαθανασίου μόνο στο «*Απόσκιο*», ενώ και στα Καλύβια όπου είχαν τα χωράφια τους, Αντωνάκης ή Καλούτσας μόνο στα «*Επάνω Καλύβια*» και Λιαπής μόνο στη δεξιά πλευρά της αμαξιτής οδού που κατεβαίνει

Βλάχους των πληροίτικων μοναστηριών **συγκαταλέγονται και Σλάβοι, οι οποίοι και έδωσαν τα λίγα σλαβικά τοπωνύμια** [βλ. Δημ. Κ. Τσοποτού, *Ιστορία του Βόλου*, Βόλος 1991 (το βιβλίο γράφτηκε, τουλάχιστον 60 χρόνια νωρίτερα)].- Σε γενικές πάντως γραμμές και, όπως επιλέγει ο **Κων. Παπαρρηγόπουλος**, «Είναι αληθές ότι περί τα μέσα της 14^{ης} εκατονταετηρίδος [οι Σέρβοι] εκυριάρχησαν επί μικρόν ουκ ολίγων ελληνικών χωρών. Το περίεργον όμως είναι ότι τότε, αντί να εκολαύσιωσι τους Έλληνας, αυτοί απ'εναντίας ηγωνίζοντο να εξελληνισθώσιν, ως προδήλως δηλούται εκ χρυσοβούλλου δοθέντος το 1361 υπό του βασιλέως **Ourosch E'** εις την Άρταν, χρυσοβούλλου το οποίον ου μόνον ελληνιστί ήτο συντεταγμένον αλλά και έφερε επιγραφήν τε και υπογραφήν, την ακόλουθον: «**Συμειών εν Χριστώ τω Θεώ πιστός βασιλεύς και αυτοκράτωρ Ρωμαίων και Σερβών, ο Παλαιολόγος**». Εκ τούτων εξηγείται, πώς ο ελληνικός λαός, όταν από της 15^{ης} εκατονταετηρίδος και εφεξής επεχείρησε να εξυμνήση την κατά των δυναστών αυτού αδιάλειπτον πάλην, εξύμνησεν ταύτην διά των κλεφτικών αυτού τραγουδιών ουχί εις ετερογενές τι ιδίωμα αλλ'εις την **αθάνατον των ορέων ημών γλώσσαν**... Καθ'όλας λοιπών τας τάξεις του έθνους, από των ανωτάτων μέχρι των κατωτάτων, **επικρατούσα εν Ελλάδι γλώσσα εις τας αρχάς της τουρκοκρατίας ήτο η ελληνική...**, η **σλαβική δε γλώσσα, καίτοι λαβούσα εν τη 14^η εκατονταετηρίδι νέαν επικουρίαν διά της σερβικής κατακτήσεως εν Θεσσαλία, εν Ηπείρω και εν Αιτωλία, εντελώς εξηφανίσθη**, οι δε Βλάχοι και οι Αλβανοί – παρ'όλον ότι αμφότεροι διετήρησαν κατά το μάλλον ή ήττον το γλωσσικόν αυτών ιδίωμα – επί τοσούτον **εταύτισαν την φυλετικήν αυτών ιδιότητα μετά των Ελλήνων (και την εθνικήν αυτών ιδιότητα ολοσχερώς μετά της ελληνικής)** ώστε πολλάκις εν ονόματι του ελληνισμού ηγωνίσθησαν, επί δε της επαναστάσεως [του 1821] και επρωταγωνίσθησαν... Άπαντα λοιπόν τα γνωστά γεγονότα, εξ ών τινά κείται έτι προ των οφθαλμών ημών, μαρτυρούσιν ότι οσοιδήποτε και οιοιδήποτε αλλόφυλοι και αν επήλθον..., από της 6^{ης} εκατονταετηρίδος μέχρι της 14^{ης}, ... **κατίσχυον εν ταις χώραις ταύταις ή τε ελληνική γλώσσα και ο ελληνικός χαρακτήρ και ότι ο ελληνισμός... ένεκα των παραδόσεων αυτού και της απροσμάχητου δυνάμεως της γλώσσης, και της ομολογουμένης διανοητικής, εμπορικής και βιομηχανικής υπεροχής, δεν ημπορεί ειμή να λογισθί ως ηθικός κύριος των χωρών αυτών. Τοιαύται είναι αι εκ της γνησίας ιστορικής επιστήμης εξαγόμεναι αλήθειαι περί της του ελληνισμού καταστάσεως καθ'ούς χρόνους υπέκυψεν εις την οσμανικήν κυριαρχίαν, καταστάσεως ήτις εθνολογικώς δεν ηλλοιώθη πλέον μέχρι της σήμερον**» [βλ. Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, έκδ. 8^η («μετά προσθηκών κ.π. Παύλου Καρολίδου»), Αθήναι 1925 και 1930, τόμ. 6, σελ. 448-119].

12. Χριστόφορος Δ. Αλεξάκης, *Άγραφα...*, ό.π., σελ. 306.

από τα μαγαζιά μέχρι τη Λίμνη κάτω και κανένας Λιαπής στην αριστερή πλευρά της οδού ή σε άλλο μέρος των Καλυβίων. Σιγά-σιγά, όμως, «ο πάγος έλιωσε», ξανοίχτηκαν οι μεν προς τους δε, άρχισαν και οι επιγαμίες (συγγένειες από γάμο ή αγχιστεία) και, με τον καιρό, άρχισαν να αισθάνονται σαν ενιαία κοινωνία, «σαν χωριό» πλέον, σαν «ούλα τα Μπέζα ή Μπέζη», δηλαδή σαν «όλα τα καλύβια». Έτσι, από το Μπέζα(η) + ούλα, δηλαδή «όλα (ούλα) τα Μπέζα-Μπέζη (καλύβια)», προέκυψε το Μπεζα(η)ούλα > Μπεζηούλα και Μπεζιούλα.- Πάντως, η προέλευση της ονομασίας αυτής του οικισμού, είναι ένα ζήτημα το οποίο χρειάζεται ίσως περαιτέρω διερεύνηση, από περισσότερο ειδικούς του γράφοντος, ο οποίος ούτε ιστορικός είναι ούτε γλωσσολόγος.¹³

Δεν γνωρίζουμε τον τόπο προέλευσης των πρώτων αυτών οικιστών (124 οικογένειες!) της «Μπεζήλας», αν ήλθαν όλοι μαζί ή κατά μεμονωμένες ομάδες, αν προέρχονται όλοι από ένα τόπο ή έχουν διαφορετική προέλευση. (Δεν ήταν πάντως οι μόνοι που ήλθαν στην περιοχή από άλλα μέρη, λ.χ. το Φλωρέσι-Ανθοχώρι, το οποίο αναφέρεται στην οθωμανική απογραφή του 1521. «έγινε από Θρακιώτες Έλληνες, έγινε ψηλά στο βουνό, που λέγεται «Ανοιξιάτικο»»¹⁴). Ίσως μπορέσουμε να ανιχνεύσουμε τον τόπο ή τόπους προέλευσής τους, μόλις ο καθηγητής κ. Γεώργιος Λιακόπουλος, στον οποίο έχουμε αποτανθεί, μας αποστείλει μεταφρασμένο τον κατάλογο με τα ονόματα των πρώτων αυτών οικιστών, τα οποία βέβαια και θα δημοσιεύσουμε αυθωρεί και παραχρήμα. Η επιλογή πάντως της το-

13. Με την ευκαιρία, σημειώνουμε ότι, σύμφωνα με την τοπική του παράδοση, το γειτονικό χωριό «Σερμενίκο ή Μεγάλη Πουλιάνα» (το «Πουλιάνα» σημαίνει «τόπος κατάλληλος για κατοίκηση»), η σημερινή Φυλακτή, είχε λάβει την ονομασία «Σερμενίκο», επειδή «νίκη(η)σε το συρμό» (κατάφερε δηλαδή να επιβιώσει από τη φοβερή μάστιγα της πανούκλας, που έπληξε επί Τουρκοκρατίας επανειλημμένα τα μέρη μας: Μπελάγια, Πετρωτό, συνοικισμός Αγίου Αθανασίου η «Μικρή Πουλιάνα» πάνω δεξιά από το «Προσήλιο» της Μπεζούλας, πάνω από τον αμαξιτό δρόμο).- Πλην όμως, στο γλωσσικό ιδίωμα των Σαρακατσάνων, που έφεραν τους θερινούς μήνες τα κοπάδια τους πάνω από το Σερμενίκο (στις πλαγιές του όρους Καράβα, Βουτσικάκι=Γκαβέλο κλπ), υπάρχει η λέξη «σελμένικο» (= «κεντρικό δοκάρι»), που σημαίνει «αχυροκαλύβα» και δεν ίσως άσχετη με την παλαιά ονομασία ονομασία του χωριού αυτού (σύμφωνα με την τοπική παράδοση της Μπεζούλας, το Σερμενίκο-Σερμένικον δημιουργήθηκε περί τα μέσα του 17^{ου} αιώνα από άγνωστες προέλευσης ομάδες ξυλοκόπων που εγκαταστάθηκαν εκεί, κατά μία δε άποψη ήλθαν από τη Μπελάγια).- Σλάβικης προέλευσης (ίσως δε και βουλγάρικης) θεωρεί το τοπωνύμιο αυτό ο πολύς Max Vasmer, ο οποίος γράφει: «104. Σερμενικον ON, περιοχή Νεβρόπολη. Το όνομα είναι σλάβικης προέλευσης και παρόλα αυτά η ερμηνεία του είναι δύσκολη. Η αρχική ονομασία ήταν Σελμενικον με το 'ρ' να έχει προκύψει από το 'λ' κατά την ελληνική συνήθεια (πρβλ. με τη λέξη αδελ[ρ]φός). Ο τύπος «Selmenbniká» που είναι η ρίζα μπορεί να συσχετισθεί με το «sleme» που σημαίνει «δοκάρι» στα σλοβάκικα «sleme» δηλαδή «κεντρικό δοκάρι» ή «ράχη βουνού», «κορυφογραμμή» (... περιέχει άγνωστες συντομογραφίες, π.χ. skm). Έχω εντοπίσει τη λέξη αυτή με κατάληξη ON μόνο σε σλοβενικό έδαφος. Εκεί έχουμε συχνά «Sleme» αραιότερα «slemen» ή «Slemenica». Λιγότερο πιθανή είναι μια σχέση με το «Slem» δηλαδή με το Σίρμιο (Sirmium) καθώς είναι μη σλάβικης προέλευσης. Ας προσέξει πάλι κανείς το γεγονός της Βουλγάρικης κατοχής στο Σίρμιο (κλείνει επίσης με άγνωστες συντομογραφίες όπως aulg...)» [βλ. Max Vasmer, «Die Slaven in Griechenland», ό.π., Berlin 1941. Αθανάσιος Χρ. Τσαμαντάς, Η Φυλακτή η πατρίδα μου, μέσα από ιστορικές πηγές, από προσωπική έρευνα και την παράδοση, Καρδίτσα 2022, σελ. 19-20. Για το Σίρμιο (Πουγκοσλαβία), βλ. Βλ. Φειδάς, λήμμα στην εγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος-Larousse-Britannica», τόμ. 54 (1993), σελ. 103].

14. Βάσος Κ. Μαρίτης, Κερασιά, η ύμψη της Νεβρόπολης..., ό.π., σελ. 207.

ποθεσίας (χωμένη μέσα σε μια μακρόσυρτη και πληκτική ρεματιά), χωρίς να φαίνεται από μακριά και χωρίς ανοικτό ορίζοντα, μας κάνει να υποθέσουμε ότι οι μακρυνοί αυτοί πρόγονοί μας ίσως ήλθαν καταδιωκόμενοι ή κρυπτόμενοι και βρήκαν εδώ καταφύγιο. Και όχι μόνον αυτό, αλλά είχαν και φυσική έξοδο διαφυγής, τόσο προς τις εκτεταμένες δασώδεις ορεινές εκτάσεις πάνω από το χωριό (προς τη μετέπειτα Νεράϊδα και πάνω από αυτήν, τη θέση Δρακότρυπα κ.λπ.), όσο και, κυρίως, προς τα ακόμη πιο δυσπρόσιτα ορεινά της Αργιθέας, διά μέσου της πολύ απότομης και λιαν επικίνδυνης «Κακιάς Σκάλας» ή «Σκάλας του Γκιώνη» της Φυλακτής (το φοβερό αυτό πέρασμα δεν υπάρχει σήμερα, αφού καταστράφηκε κατά τη διάνοιξη της αμαξιτής οδού προς Βλάσι), απ' όπου δεν μπορούσε να περάσει προς καταδίωξή τους οργανωμένος στρατός με μεταγωγικά, αποσκευές κλπ. Η Φυλακτή («Σερμένικον ή Μεγάλη Πουλιάνα»=τόπος κατάλληλος προς κατοίκηση) δεν υπήρχε τότε και καταγράφεται στις πηγές από τα μέσα του 17^{ου} αι. περίπου, είναι δηλαδή 200 και πλέον χρόνια μεταγενέστερη της Μπεζούλας.

Όπως ήδη είπαμε και θα εκθέσουμε λεπτομερέστερα πιο κάτω, η ίδρυση της «Μπεζήλας» τοποθετείται, κατά προσέγγιση, στο χρονικό διάστημα, μετά το 1425-1430 και, πάντως, πριν από το 1454/1455. Σε μια εποχή, δηλαδή, κατά την οποία όχι μόνο παγιώνεται οριστικά η όποια κυριαρχία των Οθωμανών στα Άγραφα (1423 και εντεύθεν), αλλά δημιουργείται και το παλαιότερο στον Ελλαδικό χώρο ομώνυμο αρματολίκι, με την παράλληλη όμως παραχώρηση από τους κατακτητές ορισμένων προνομίων. Τα προνόμια αυτά φρόντισαν οι Αγραφιώτες να τα ανανεώνουν κατά καιρούς, με αποκορύφωμα την περίφημη συνθήκη του Ταμασίου (Ανάβρας, 10.5.1525), με αποτέλεσμα η περιοχή των Αγράφων να γνωρίσει την εποχή αυτή μεγάλη πληθυσμιακή άνθιση, πράγμα το οποίο αποτυπώνεται και στη «Μπεζήλα». Η εποχή, πάντως, που πρωτοδημιουργήθηκε η «Μπεζήλα» ήταν αρκετά σκοτεινή και οι πρώτοι κάτοικοι αντιμετώπισαν μεγάλες δυσχέρειες επάνω στα άγρια βουνά, ακόμη και για την επιβίωσή τους, από πλευράς στέγασης, τροφής, ένδυσης και υπόδησης, αλλά και λόγω των έντονων καιρικών φαινομένων που επικρατούν στα ορεινά. Οι συνθήκες της ζωής ήταν κυριολεκτικά πρωτόγονες και οι πρώτοι αυτοί «φυγάδες των ορέων» αγωνίσθηκαν σκληρά, μαχόμενοι νυχθημερόν με τα στοιχεία της φύσεως και τα άγρια θηρία. «Ο τόπος αυτός (των Αγράφων) – γράφει πολύ μεταγενέστερη πηγή, του 18^{ου} αιώνα – ήτο παντελώς άβατος και ανώνυμος. Ούτε δρόμον τινά είχε, διά το δύσβατον των μερών. Τη αληθεία, ο τόπος δεν ήτο ούτε διά χωρία, ούτε δι' ανθρώπους, αλλ' ούτε σχεδόν διά ήμερα ζώα. Όμως, διά τας καταδρομάς τας οποίας κατά καιρούς ελάμβανον οι χριστιανοί, έφευγον και εκρύπτοντο εις τα μέρη αυτά και ούτως εκατοίκη-

σαν μερικοί εκεί».¹⁵ Ενώ μερικές δεκαετίες πιο πριν, στα 1677, ο εκ των μεγάλων δασκάλων του Γένους Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός (τέλη 16^{ου} αι.-1682) θα εκπέμφει από την «σκοτεινή και ανήλιον» Γούβα των Μεγάλων Βραγκιανών τη δική του κραυγή αγωνίας και απόγνωσης: «...εδώ εις την σκοτεινήν τούτην και ανήλιον Γούβαν ή, να ειπώ, και εις όλην εδώ την γην των Αγράφων τίποτες καλόν και φιλίας άξιον δεν ευρίσκεται, ουδέ είναι. (...) δεν έχει καμίαν χάριν (...) πλην των υδάτων και των δένδρων και των πετρών, πραγμάτων αχρείων προς ευζωϊαν ανθρώπων. Συλλογιζόμενος γουν και φροντίζων..., δεν ήυρα τίποτες άλλον καλόν ή αρμόδιον της φιλίας, παρά ευχήν και ευλογίαν και πλημμελημάτων συγχώρεσιν...».¹⁶

Από την ίδρυσή της, διοικητικά η «Μπεζήλα» υπάγεται στον καζά ή ναχιγιέ των Αγράφων και αποτελούσε τμήμα του Αρματολικιού των Αγράφων, μέχρι το 1833 περίπου που το διέλυσαν οι Οθωμανοί. Έτσι, η ιστορική της πορεία, για 400 περίπου ολόκληρα χρόνια, ταυτίσθηκε και συμπορεύθηκε με εκείνη του περιήφημου αυτού αρματολικιού, η οποία ήταν κυριολεκτικά πολυτάραχη.¹⁷

Εκκλησιαστικά δε, υπό τους τότε επισκόπους Ιωάσαφ Α' (1426 ή 1490;) και Παύλο (1454), η «Μπεζήλα» υπάγεται στην ίδια πάντοτε μητροπολιτική περιφέρεια, η οποία εμφανίζεται κατά καιρούς με διαφορετικές ονομασίες: Επισκοπή Καππούας και Φαναρίου (1371-1588), Αρχιεπισκοπή Φαναρίου και Νεοχωρίου (1596/1600-1764, με πρώτο αρχιεπίσκοπο τον συνοπίτη Άγιο Σεραφεΐμ, κατά κόσμο Σωτήριο Αθανασίου του Σωφρονίου και της Μαρίας), αδιάκοπη συνέχεια

15. Γρηγορίου, *Ιερά Διήγησις Μονής Προουσσού*, Λαμία 1869, σελ. 22 = Φ. Μιχαλοπούλου, *Κοσμάς ο Αιτωλός*, Αθήνα 1940, σελ. 9. Πρβλ. Απόστολου Ε. Βακαλόπουλου, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τόμ. Β', ό.π., σελ. 109-114.

16. Ι.Ε. Στεφανή και Νίκης Παπατριανταφύλλου-Θεοδωρίδη (επιμ.), *Ευγενίου Γιαννούλη του Αιτωλού επιστολές. Κριτική έκδοση*, ΑΠΘ, ΕΕΦ Σχολής, Θεσσαλονίκη 1992, επιστολή αρ. 116 από Βρανιανά προς Ευστάθιο χρυσόχο και ψάλτη των Τρικάλων και πολύ στενό του φίλο, 1 Ιουλίου 1677, στ. 3-29. Πρβλ. Γεώργιος Αθ. Κλήμος, «Το δώρο στις επιστολές του Ευγενίου Γιαννούλη του Αιτωλού», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 82 (2022) 102.- Πρόσθετη βιβλιογραφία για τον Ευγένιο Γιαννούλη: Πάνος Βασιλείου, *Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός και σπουδαιότεροι μαθητές των σχολών των Αγράφων*, α' έκδ. Αθήνα 1957, β' έκδ. Στ. Βασιλοπούλου, Αθήνα 1985, σελ. 52. Π. Βλάχος, *Ευγένιος ο Αιτωλός και το φερώνημον Ελληνομουσείον*, Αθήνα 1976. Ο Ίδιος, *Ο όσιος Ευγένιος ο Αιτωλός*, Αθήνα 1983. Τάσος Αθ. Γριτσόπουλος, «Αναζήτησις της προσωπικότητας Ευγενίου Γιαννούλη του Αιτωλού ως Διδασκάλου», *Σύναξις Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του*, Καρπενήσιον, 2-14 Οκτωβρίου 1984. Πρακτικά (επιμ. Παν. Βλάχου), Ι. Μητρόπολις Καρπενησίου και Σύνδεσμος «Ευγένιος ο Αιτωλός», Αθήνα 1986. Ι. Μητρόπολις Καρπενησίου-Σύνδεσμος «Ευγένιος ο Αιτωλός», *Όσιος Ευγένιος ο Αιτωλός, Βίος και έργον. Η εις άγιον ανακήρυξις. Ασματική ακολουθία*, Αθήνα 1983. Ι. Κολιτσάρας, *Ευγένιος ο Αιτωλός*, Αθήνα 1960.

17. Αναλυτικά για την ιστορία του αρματολικιού των Αγράφων, βλ. σε: Πάνος Ι. Βασιλείου, «Το Αρματολικί των Αγράφων», *Επιθεώρηση Τέχνης*, χρ. Β', τ. Γ', τεύχ. 13 (Ιαν. 1956). Τάσος Βουρνάς, *Αρματολοί και Κέφτες*, εκδ. Τολίδη, Αθήνα 1976. Θωμάς Θεολόγης, «Ο αρματολισμός στα Άγραφα», *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, 10 (2008) 85-92. Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλου, *Αρματολοί και κέφτες (1453-1821)*, Αθήνα 1920. Νικόλαος Κ. Κασομούλης, *Ενθυμήματα στρατιωτικά της επαναστάσεως των Ελλήνων (1821-1833)*, εισαγ. και σχόλια Γιάννη Βλαχογιάννη, τ. Α'-Γ', Αθήνα 1939-1942. Ευριπίδης Μπουκουβάλας, *Το αρματολικί των Αγράφων*, τ. Α'-Β', Αθήνα 1980-1981. Ηλίας Ι. Οικονομόπουλος, *Αρματολοί και Κλέφται, ήτοι η Τουρκοκρατία εν Ελλάδι (1453-1829)*, Αθήνα 1902. Περικλής Ροδάκης, *Κλέφτες και Αρματολοί*, τ. Α'-Β', εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999. Δημήτρης Θ. Τσιάμαλος, *Οι αρματολοί της Ρούμελης*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2009.

της Αρχιεπισκοπής Φαναρίου-Νεοχωρίου και όχι ενοποίηση με την Αρχιεπισκοπή Φαρσάλων όπως εσφαλμένα ισχυρίζονται μερικοί ερευνητές (1678-1821), Μητρόπολη Φαναρίου και Φερσάλων (1821-1889), διοίκηση από επισκοπική επιτροπή ιερέων (1889-1902, από το 1889 η έδρα της μητρόπολης μεταφέρεται από το Φανάρι στην Καρδίτσα), Φαναρίου και Θεσσαλιώτιδος (1902-1910) και, τέλος, επισκοπή (1910-1921) και μητρόπολη (1921-σήμερα) Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων.¹⁸

Το οθωμανικό απογραφικό-φορολογικό κατάστιχο του έτους 1454/1455.

Η αρχαιότερη αναφορά του οικισμού γίνεται στην πρώτη σωζόμενη οθωμανική απογραφή του σαντζακίου των Τρικάλων, του έτους 1454/1455 (κατάστιχο MM 10), στο φ. 436α της οποίας αναφέρεται ως **Bijila**. Την απογραφή αυτή, η οποία συνοδεύεται και από **επίσημο χάρτη** που συντάχθηκε από Εγγλέους μηχανικούς, διενήργησε, ένα μόλις έτος μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453), ο τότε στρατιωτικοπολιτικός διοικητής της Θεσσαλίας **Τουραχάν Βέης**, εκ των πλέον εξεχόντων στρατηγών (αν όχι, ο σπουδαιότερος) των σουλτάνων (πατρός και υιού) Μουράτ Β' (1421-1451) και Μωάμεθ Β' του Πορθητή (1451-1481). Πρόκειται για ένα μεγάλης αξίας αναλυτικό κατάστιχο, το οποίο μας παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για την ύπαρξη και την παραγωγική δραστηριότητα των χωριών, τη φορολόγηση των προϊόντων που παρήγαγαν και εξόχως ενδιαφέροντα δημογραφικά στοιχεία με τα ονοματεπώνυμα των κατοίκων (καταρρίπτεται έτσι η θεωρία του Π. Αραβαντινού, ο οποίος στο κλασικό έργο του «Χρονογραφία της Ηπείρου», Αθήναι 1856, τοποθετεί χρονικά τη δημιουργία του ονόματος «**Αγραφα**» στην πρώτη περίοδο της τουρκοκρατίας, επειδή δήθεν οι Οθωμανοί δεν μπόρεσαν να εγγράψουν, «να γράψουν», τα χωριά στα φορολογικά τους κατάστιχα. Αυτό μάλλον έγινε επί βυζαντινής αυτοκρατορίας). Ο απογραφέας, δίπλα στον οικισμό-ονομασία **Μπεζίλα**, σημείωσε «**haric ezdefter**», δηλαδή «**εκτός του (απογραφικού) δεφτερίου**». Αυτό σημαίνει ότι ο οικισμός **δεν συμπεριλαμβάνονταν** στο κατάστιχο της προηγούμενης, δυστυχώς μη σωζόμενης σήμερα, απογραφής, η οποία είχε διενεργηθεί **25-30 χρόνια ενωρίτερα**, κατά πάσα πιθανότητα περίπου ταυτόχρονα με τη σύσταση του περίφημου αρματολικιού των Αγράφων. Συνεπώς, ο οικισμός **πρέπει να ιδρύθηκε μετά το 1425-1430 και πριν από το 1454/ 1455**.¹⁹ Ευρήματα πάντως της ύστερης βυζαντινής εποχής (λείψανα οικισμού) έχουν εντοπιστεί στις όχθες του ρέματος της **Μπελάγιας, μεταξύ του Νε-**

18. Βλ. αναλυτικά: **Τιμολέων Ν. Βλάχος**, *Η ιστορία της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων*, Θεσ/νίκη 2012. **Τάσος Αθ. Γριτσόπουλος**, «Η Μητρόπολις Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων», λήμμα στην *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τ.6, Αθήναι 1965, σ.436-437. Για βιβλιογραφία σχετική με την επισκοπή Φαναρίου, βλ. **Ι.Αναστασίου**, *Βιβλιογραφία των επισκοπ. καταλόγων του Πατριαρχ. Κων/πόλεως και της Εκκλησίας της Ελλάδος*, Θεσ/νίκη 1979, σ. 371επ.

19. **Κώστας Σπανός**, «Ιστορικά στοιχεία για τους οικισμούς Πεζούκα και Κρυονέρι της Καρδίτσας (16^{ος}-18^{ος} αι.)», *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, 10 (2008) 15.

οχωρίου και της ΜΠεζούλας.²⁰

Καταγράφεται δε τότε ως ένας από τους πιο πολυάνθρωπους οικισμούς των Αγράφων, ενώ, σύμφωνα με την τοπική παράδοση, επί οθωμανικής κατοχής αποκαλούνταν «Μεγάλη Μπεζήλα». Όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Χριστ. Αλεξάκης, επρόκειτο για μία «δυνατή κοινότητα, βόρεια της Νεβρόπολης, με 600 περίπου κατοίκους». Συγκεκριμένα, ο πληθυσμός της ανερχόταν το 1454/1455 γύρω στους 636 κατοίκους και στα θεσσαλικά Άγραφα κατείχε τη δεύτερη θέση, μετά το Πετρίλο.

Ειδικότερα, σε σύνολο 65 καταγεγραμμένων το 1454/1455 οικισμών των θεσσαλικών και ευρυτανικών Αγράων (Vilayetli Agrafta), με συνολικό πληθυσμό περί τις 22.000 κατοίκους, η Μπεζήλα κατείχε την 9^η θέση (2^η στα θεσσαλικά Άγραφα, μετά το Πετρίλο). Παραθέτουμε, κατά σειρά πληθυσμού, τα δυνατότερα χωριά των Αγράφων της απογραφής εκείνης (και τα γειτονικά προς τη «Μπεζήλα»):²¹

1. Άγραφα (χωριό)	1.660	17. Ρεντίνα	473
2. Πετρίλο	1.455	28. Τεταΐ (Λαμπερό)	273
3. Επινιανά (Πιγκιανά).....	1.300	33. Παλιοχώρι (Μπελάγια;) ..	228
4. Κεράσοβο (Κερασοχώρι)	1.195	34. Μεσενικόλας	224
5. Βραγγιανά (Μεγάλα)	1.150	41. Καρίτσα	155
6. Κλειστός (Κλειτσός)	1.025	44. Στούνγκο (Κρουονέρι)	146
7. Χρύσω	975	51. Μπελοκομίτης	120
8. Urabasi (άγνωστο)	685	53. Άγιος Γεώργιος	100
9. Μπεζήλα (ΜΠεζούλα).....	636	56. Νεοχώρι	82
10. Βλάσι (Ulas)	578	58. Μέγα Ρέμα (Megarma) ...	65
11. Βουνέσι (Μορφοβούνι)	543	59. Κερασιά	55
14. Καροπλέσι	503 ή 471	Μπλάσδο (Μοσχάτο)	7

Από την απογραφή του 1454/1455, ειδικότερα, αντλούμε πολύτιμα στοιχεία για τον πληθυσμό και την οικονομική κατάσταση του χωριού τη χρονιά εκείνη:²² Βασικός πόρος ζωής ήταν τα δημητριακά (σιτάρι-κριθάρι), τα οποία καλλιεργού-

20. Exploler (εκδ.), Ταξιδιωτικός οδηγός Λίμνης Πλαστήρα, Αθήνα 2007, σελ. 33.

21. Σύμφωνα με στοιχεία που αντλήσαμε από: Αντώνης Η. Αντωνίου, «Οι οικισμοί του Ν.Καρδίτσας σε οθωμανική απογραφή των ετών 1454/1455», *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, 8 (2005) 1953. Χριστόφορος Δ. Αλεξάκης, *Άγραφα. Ιστορία-Γεωγραφία-Μνημεία*, Αθήνα 2013,, σελ. 268-269. Levent Kayarinar-Κώστας Σπανός, «Οι οικισμοί της Καρδίτσας στο οθωμανικό απογραφικό κατάστιχο 105 (1521)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 70 (2016) 273-306.

22. Melek Delilbasi-Muzaffer Arikani, *Hicri 859 tarihli sureti defteri Sancaki Tirhala. Metni bir giris nesredenler* (=Έτος Εγίρας 859=1454/1455, Αντίγραφο καταστίχου του Σαντζακίου Τρικάλων. Ένα κείμενο με δυμοσιεύσεις), *Türk Tarih Kurumu* (Τουρκικό Ιστορικό Ίδρυμα), Ankara 2001, σ. 278. Κ. Σπανός, «Ιστορικά στοιχεία για τους οικισμούς Πεζούλα...», ό.π., σ. 15-16. L. Kayarinar-Κ. Σπανός, «Οι οικισμοί της Καρδίτσας...», ό.π., σ.298. Χριστ. Δ. Αλεξάκης, *Άγραφα...*, ό.π., σ.269.

νταν σε όλα τα χωριά των Αγράφων, αλλά η παραγωγή ήταν συνήθως μικρή.²³ Επίσης η αμπελουργία και η μελισσοκομία. Η χοιροτροφία ήταν ακόμη άγνωστη, ενώ έτρεφαν και αιγοπρόβατα, για τα οποία φορολογούνταν «*κατ' αποκοπή*», όπως θα δούμε πιο κάτω. Στον οικισμό κατοικούσαν **124 οικογένειες**, από τις οποίες οι 3 είχαν ως αρχηγό τους μία χήρα γυναίκα, και 19 άγαμοι ενήλικοι. Υπολογίζοντας 5μελείς τις πλήρεις οικογένειες και 4μελείς εκείνες των χηρών, καταλήγουμε στο ότι ο συνολικός πληθυσμός της Μπεζήλας το 1454/55 ανερχόταν σε περίπου **536 άτομα**.

Στον οικισμό υπήρχε και ένας μύλος ιδιοκτησίας του **Χατζή μπέη** (η Μπεζούλα φημιζόταν ανέκαθεν στα Άγραφα για τους πολλούς μύλους της, αφού είχε άφθονα νερά χειμώνα-καλοκαίρι από τον ποταμό «*Μέγδοβα-Μέγα*» ή «*Ταυρωπό*» που την διαρρέει).²⁴

23. Χριστόφορος Δ. Αλεξάκης, *Άγραφα...*, ό.π., σελ. 68.

24. Στα τέλη του 19^{ου} και αρχές του 20^{ου} αιώνα η Μπεζούλα είχε, κατά μήκος του ποταμού μέχρι τα Καλύβια Μπεζούλας κάτω, **τουλάχιστον έξι (6) μύλους**, οι τρεις από τους οποίους ήταν εκκλησιαστικοί («*βακούφικοι*») – ανήκαν στη **Μονή του Αγίου Παντελεήμονος** και εν συνεχεία στη **Μονή Κορώνας**, στην οποία «*συγχωνεύθηκε*» με το από 23.1.1907 ΒΔ (ΦΕΚ 19Α/ 29.1.1907) – και τους νοίκιαζαν Μπεζουλιώτες. Οι μύλοι αυτοί ήταν: **α) Του Κούτρα** (ο μόνος που σώζεται σήμερα, επί της αμαξιτής οδού προς Φυλακτή, στο κέντρο του επάνω χωριού). **β) Ο Λιαπέικος**, ακριβώς κάτω από αυτόν του Κούτρα (δούλευαν με το ίδιο νερό), στην όχθη του ποταμού, τον οποίο αγόρασαν οι αδελφοί **Νικολάκης και Λευτέρης Γ. Λιαπής** (πατέρας και θεός του αείμνηστου γνωστού μας «*μυλωνά*» **Άγγελου Νικ. Λιαπή**, 1912-1999) το 1905 από **Κασιάκο**, ο οποίος μετοίκησε στο Μεσενικόλα. **γ) Των Ζαχαρή-Τουλιά** (των Γεωργίου και Κωνσταντή Ζαχαρή και Κωνσταντή Τουλιά, η οικογένεια Τουλιά μετόικησε αργότερα στο Βουνέσι-Μορφοβούνι και εξέλιπε τελείως από τη Μπεζούλα), στην είσοδο του επάνω χωριού, στη θέση «*Σταυρός*» (από εδώ πέρασε περί το 1765 ο Κοσμάς ο Αιτωλός), κάτω από το εκκλησάκι των Αγίων Αποστόλων, όπου «*η δέση του Τουλιά*». Αναφέρεται σε ένα πωλητήριο του 1860 περίπου: «*Σε πωλητήριο ομόλογο που συντάχθηκε στον Τύρναβο (!) βλέπουμε ότι ο Αθανάσιος Γέρμανος* (κτίτωρ της Μονής Αγίας Τριάδος Μορφοβουνίου, καταγόμενος δε από τη Γράλιστα-Ελληνόπυργο) *αγόρασε για τη Μονή* (της Αγίας Τριάδος) *τον αλευρόμυλο και τα κτήματα των Γεωργίου και Κωνσταντή Ζαχαρή και Κωνσταντή Τολιά, εκ Μπεζούλας*» (βλ. **παπα-Βασίλη Χαρ. Σιούφα**, *Ελληνόπυργος, το χωριό μου*, Αθήνα 1986, σελ. 207). **δ) Ο Θυμιοπουλέικος**, με **μαντάνι**, κάτω από το σημερινό νεκροταφείο του επάνω οικισμού, στη «*δέση την Κεραμαρίσια*». **ε) Ένας ακόμη Θυμιοπουλέικος**, κάτω από το «*κ(ου)ρί (= δασάκι) του Μαλέταικα*». Αμφότεροι οι Θυμιοπουλέικοι μύλοι ήταν ιδιοκτησίας του Αγίου Παντελεήμονος-Μονής Κορώνας. Και **στ) Του Κωνσταντή Κρανιά** (παλαιότερα του **Καλίτη ή Καλούτσα**), στα επάνω Καλύβια, ιδιοκτησίας της Μονής Κορώνας. - Επίσης υπήρχε ο **μύλος του Παπαδούλη** (ο Μήτσος Παπαδούλης ήταν από τη Φυλακτή και έγινε γαμπρός των Μαλεταικίων στο «*Προσήλιο*» της Μπεζούλας), δεξιά όπως ανεβαίνουμε τον αμαξιτό δρόμο από Μπεζούλα προς Φυλακτή. λίγο πριν φθάσουμε στο «*Πετρωτό*», στην απέναντι όχθη που εφάπτεται των βάθρων του «*Προσήλιου*», μεγάλος με **μαντάνια**, ο οποίος ήταν ιδιοκτησία της υπερκείμενης εκκλησίας του **Άη-Γιάννη της Φυλακτής** και λειτούργησε μέχρι τα μέσα της 10ετίας του 1970-1980 περίπου. Όπως μας διηγείτο ο αείμνηστος και πολύ αγαπητός σε όλους παλιός μυλωνάς του χωριού **Άγγελος Νικ. Λιαπής** (1912-1999), βαθύς γνώστης του θέματος, «*τις μυλόπετρες τις παράγγελναν και τις έφερναν έτοιμες επεξεργασμένες, φορτωμένες σε μουλάρια ή κάρα, από την Κωνσταντινούπολη!!! Τα δε παλιά χρόνια έρχονταν πολύς κόσμος, εκτός από τους ντόπιους κατοίκους, να αλέσει στους μύλους αυτούς, με φορτωμένα ζώα και μικρά κάρα. Περίμεναν μέχρι και μέρες ολόκληρες ακόμη, για να πάρουν σειρά, κοιμόντουσαν τα βράδια κάτω από τα πλατάνια στο ποτάμι, κι αχολογούσε η ρεματιά όλη, από το χωριό επάνω μέχρι τα Καλύβια κάτω, από τις ομιλίες, τα τραγούδια και τα καλαμούρια τους, ενώ το κρασί και το τσίπουρο έρρεαν άφθονα. Έρχονταν πολύς κόσμος από το Μεσενικόλα, το Βουνέσι (Μορφοβούνι), το Βάσδο (Μοσχάτο), την Πορτίτσα, ακόμα και από το Τιτάι (Λαμπερό) και το Καταφύγι πολλές φορές. Το καλοκαίρι τα χωριά αυτά δεν είχαν πολλά νερά κι έτσι εξηρητούνταν στο άλεσμα από τους δικούς μας (του Μπεζουλιώτικου) μύλους*».

Ο τιμαριούχος δε, το καλοκαίρι του 1454/1455 εισέπραξε από τους Μπεζηλιώτες τα εξής ποσά:

Από το σιτάρι, κοιλιά²⁵ $8 \times 40 = 320$ άσπρα²⁶

Από το κριθάρι και τα λοιπά δημητριακά, κοιλιά $5 \times 40 = 200$ άσπρα

25. Το κοιλό των Τρικάλων ζύγιζε τότε 51,312 σημερινά κιλά (δηλ. ήταν διπλάσιο του κοιλού της Κωνσταντινούπολης). Η κατάσταση δεν ήταν παρόμοια ούτε με το κοιλό της Λάρισας (ισοδυναμούσε με 2 κοιλιά των Τρικάλων, δηλ. 102,624 σημερινά κιλά) ούτε με το κοιλό των Φαρσάλων (ισοδυναμούσε με 2 κοιλιά των Τρικάλων συν το 1/8 του κοιλού, δηλ. 109,038 σημερινά κιλά). Ενώ σε μια απογραφή της 22-24.1.1519, το κοιλό των Τρικάλων ισοδυναμεί με 2,5 κοιλιά Κων/πολης, δηλ. 64,140 σημερινά κιλά (βλ. N. Beldiceanu-P.S. Nasturel, «Η Θεσσαλία την περίοδο 1454/55-1506», ό.π., σελ. 98-99). - Κατά τον Machiel Kiel, «για τον προσδιορισμό της παραγωγής κάθε χωριού χρησιμοποιούνταν η μονάδα μέτρησης των Τρικάλων. Διάφοροι επαρχιακοί κανονισμοί (kapunnames) αναφέρουν ότι το κοιλό των Τρικάλων χρησιμοποιούνταν στο μεγαλύτερο μέρος της Θεσσαλίας, ενώ αναφέρεται ως γενικώς αποδεκτό μέτρο το κοιλό (kile, keyl) της Κωνσταντινούπολης, το οποίο ζύγιζε 25,656 σημερινά κιλά. Το κοιλό των Τρικάλων (Tirhala kilesi), το οποίο χρησιμοποιούσαν τα χωριά, ήταν δύομισι φορές μεγαλύτερο από εκείνο της Κων/πολης, δηλαδή ζύγιζε 64.140 σημερινά κιλά» [βλ. Machiel Kiel, «Η εμφάνιση και η πρώτη ιστορία της Καρδίτσας σύμφωνα με τις οθωμανικές πηγές» (μτφρ. Αλ. Γαλανούλης), Θεσσαλικό Ημερολόγιο, 53 (2008) 71].

26. Το «άσπρο» (akse), η βασική νομισματική μονάδα της εποχής, ήταν οθωμανικό ασήμενο νόμισμα το οποίο οι Ευρωπαίοι αναφέρουν ως asper, από την ελληνική λέξη άσπρον, και βρισκόταν ήδη σε χρήση από την εποχή των Σετζούκων τον 12^ο αι. Το πρώτο οθωμανικό άσπρο (ostmani) κόπηκε το 1327 επί σουλτάνου Ορχάν (1288-1360), ζύγιζε έξι καράτια (kirat) και είχε 90% άργυρο. Σταδιακά η περιεκτικότητά του σε άργυρο, καθώς και το βάρος του, έπεφτε και στα μέσα του 17^{ου} αι. περιείχε άργυρο κατά 70%. Οι συνεχείς υποτιμήσεις του άσπρου είχαν ως αποτέλεσμα, από το τέλος του 17^{ου} αι., να χρησιμοποιείται περισσότερο για λογιστικούς λόγους. Η διαρκής υποτίμηση της αξίας του άσπρου και η πτώση της τιμής του έναντι των ξένων αργυρών νομισμάτων (γροσίων) επέβαλε την ανάγκη έκδοσης ενός νέου αργυρού νομίσματος, του παρά (para), πιθανή χρονολογία κοπής του οποίου μπορεί να θεωρηθεί το έτος 1676, η δε ισοτιμία του τότε ήταν 3 άσπρα. Το άλλο βασικό οθωμανικό νόμισμα, το γρόσι (gurus), κόπηκε επί σουλτάνου Σουλεϊμάν Β' (1687-1691), κατ'απομίμηση των αντίστοιχων ευρωπαϊκών. Σε περίπτωση κατά την οποία ο φόρος πληρωνόταν σε άσπρα, δίνονταν πάντα οδηγίες ώστε αυτά να έχουν καθαρό βάρος (halisuiyar'), να μην είναι δηλαδή νοθευμένα ως προς την περιεκτικότητά τους σε άργυρο, και να αποφεύγουν τα αλλοιωμένα άσπρα, τα οποία στις πράξεις χαρακτηρίζονταν υποτιμημένα (zygat), κόκκινα (kizil) και κομμένα στις άκρες (kirik) άσπρα. Μερικά από τα akse που κόπηκαν στα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Μεχμέτ-Μωάμεθ Δ' (1648-1687) ήταν τόσο φανερά κατασκευασμένα από κράμα μετάλλων, ώστε να αποκαλούνται χλευαστικά και cingene (γύφτικα) και meyhane (ταβέρνα), όλα δηλωτικά της κακής τους ποιότητας και της μεγάλης ανάμιξης τους με χαλκό, που τα έκανε να κοκκινίζουν (βλ. Κωνσταντίνος Ε. Καμπουρίδης, Η νεότερη Ελλάδα μέσα από οθωμανικές αρχαιακές πηγές. Οικονομία, θεσμοί και κοινωνία στη Θεσσαλία του 17^{ου} αιώνα, Θεσσαλονίκη 2009, σελ. 119-120 με την εκεί βιβλιογραφία). - Το άσπρο ήταν επίσης δηλωτικό της δωροδοκίας των κρατικών λειτουργών της Οθωμανίας, το γνωστό μπαχτσιόσι. Οπως πολύ είστοχα παρατηρεί ο Gerlach, «στην Τουρκία όλα τα διευθετεί ο ακτσές, δηλαδή το άσπρο. Χωρίς δώρο δεν κατρθώνει κανείς τίποτε» (βλ. Stephan Gerlach, Tagebuch, Franckfurth am Mayn 1674, σελ.370). Γενικά η απληστία, η φιλοχρηματία, η αργυρολογία και η φιλαργυρία των Τούρκων (εννοούνται κυρίως οι αξιωματούχοι επαρχίδες και οι υπάλληλοι) είναι παροιμιώδης: «Τούρκον είδες, άσπρα θέλει, κι' άλλον είδες, κι' άλλα θέλει» έλεγε γενικεύοντας ο ελληνικός λαός [βλ. Δ. Βικέλας, Η Ελλάδα προ του 1821, Αθήνα 1884 (ανάτυπο από τον τ. 8 του περιοδικού Παρνασσός), σελ. 8-9. N. Barozzi-G. Berchet, Le relagio-ni degli stati Europei lette al Senato dagli ambasciatori Veneziani nel secolo decimosettimo, Venezia 1866, parte 1, σελ. 183].

Από τη δεκάτη ²⁷ των αμπελιών, ²⁸	150 άσπρα
Από τη δεκάτη των κυψελών,	30 άσπρα
Από τη δεκάτη του λιναριού,	10 άσπρα
Από τον φόρο ενός νερόμυλου, ²⁹	10 άσπρα
Από την ισπέντζα (φόρος χριστιανών γεωργών), ³⁰	2.438 άσπρα
Σύνολο, 3.158 άσπρα³¹	

27. Ο θεσμός της **δεκάτης** (φόρος 10% επί της παραγωγής) χρονολογείται από την αρχαιότητα, σχεδόν από τότε που ο άνθρωπος άρχισε να καλλιεργεί τη γη. Μετά την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, η **δεκάτη**, ως βασικός έγγειος φόρος, υιοθετήθηκε από τους Οθωμανούς. Ολόκληρη η κατακτημένη γη θεωρούνταν **κτήμα του σουλτάνου**, ο οποίος μεταβίβαζε την κυριότητα των εδαφών αυτών στους πολεμιστές **σπαχήδες** ως ανταμοιβή των υπηρεσιών τους στους αγώνες του Ισλάμ. Στα χέρια των τελευταίων αυτών η **δεκάτη** εξελίχθηκε σε θεσμό **απάνθρωπο** για τους φτωχούς καλλιεργητές των κατακτημένων περιοχών. Γράφει σχετικά ο Δ. Τσοποτός: «*Η Δεκάτη... εβάρυνεν, όπως και παρά τους Βυζαντινούς, επί των αγρών και ουχί επί των προσώπων. Η Δεκάτη ήτο φόρος εν χρήσει παρ'άπανι τοις αρχαίοις λαοίς, παρέλαβον δε τούτον οι Οθωμανοί παρά των Βυζαντινών, και απετέλει ποσοστόν της ετησίου παραγωγής. Και οι Μουσουλμάνοι, έδιδον μόνον το δέκατον διά τας αρχίκας απονεμηθείσας αυτοίς υπό των κατακτητών Σουλτάνων γαίας, οι δε μη Μουσουλμάνοι υπήκοοι εισέφερον συνήθως μεν το δέκατον μόνον, ενιαχού δε, ένεκα της γονιμότητος του εδάφους, πλέον του δεκάτου, ήτοι έν όγδοον μέχρι του ημίσεος της ετησίου παραγωγής*» (βλ. Δ. Κ. Τσοποτού, *Γη και γεωργοί της Θεσσαλίας κατά την Τουρκοκρατίαν*, Βόλος 1912, σελ. 116). Το σύστημα της **δεκάτης** ίσχυσε στην Ελλάδα και μετά την Απελευθέρωση, και καταργήθηκε το 1882 επί κυβερνήσεως Χαρ. Τρικούπη. Αναβίωσε το 1926 (επί Πάγκαλου) και καταργήθηκε οριστικά το 1927. Οι **δεκάτες** ίσχυσαν επίσης, ως εθελοντικές προσφορές, στην **Ανατολική Εκκλησία**, και ο εφημεριακός κλήρος συντηρούνταν από τις προσφορές των πιστών, μέχρι τη θέσπιση του Νόμου περί Ενοριών (17/18.12.1923) [βλ. αναλυτικά: σχετικό λήμμα στην εγκυκλοπαίδεια «*Πάπυρος-Larousse-Britannica*», τόμ. 20 (1996), σελ. 43. Κωνσταντίνος Ε. Καμπουρίδης, *Η νεότερη Ελλάδα...*, ό.π., σελ. 55-62. Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τόμ. Β', ό.π., σελ. 32. Μάρκος Α. Γκιώλιας, *Ιστορία της Ευρυτανίας στους νεότερους χρόνους (1393-1821)*, προλεγόμενα Σπ. Ασδραχά, εκδ. Πορεία, Αθήνα 1999, σελ. 137-138].

28. Ο φόρος των «**αμπελιών**» αφορά τον μούστο, ενώ των «**όρθων βαρελιών**» που επιβαλόταν αλλού αφορά το κρασί.

29. Στην απογραφή του 1454/1455 διαγράφεται η ύπαρξη και λειτουργία ενός σημαντικού δικτύου με **νερόμυλους** που εκμεταλλεύονταν το πλήθος των φυσικών υδάτινων πόρων του ορεινού όγκου σε αρκετούς οικισμούς. Για τους μύλους που λειτουργούσαν σε ετήσια βάση, ο φόρος (*resmi asiyah = δικαίωμα στους μύλους*) ανερχόταν στα 30 άσπρα και για ένα εξάμηνο στα 15 άπρα. Ο μύλος της **Μπεζήλας**, επειδή κατέβαλε φόρο μόνο 10 άσπρα, σημαίνει ότι τότε λειτουργούσε για μικρό χρονικό διάστημα («**εποχιακά**») [βλ. John Alexander, *Toward a History of Post-Byzantine Greece. The Ottoman Kanunnames or the Greek Lands circa 1500-circa 1600*, Αθήνα 1980, σ. 270. Omer Lütfi Barkan, *Kanunlar*, 391 παρ. 24 [= Σπ. Ασδραχάς, *Μηχανισμοί της αγροτικής οικονομίας στην Τουρκοκρατία (ΙΕ'-ΙΣΤ'αιώνας)*, εκδ.Θεμέλιο, Αθήνα 1978, σ.39].

30. Η **ισπέντζα (ispence)** ήταν **χρηματικός φόρος** που εισέπρατταν οι **σπαχήδες** από τους εγκατεστημένους στα φέουδά τους χριστιανούς χωρικούς. Ήταν συγγενικός φόρος με τον **κεφαλικό (cizye)**, ο οποίος πήγαινε απευθείας στο δημόσιο. Τον **ispence** πλήρωναν όλοι οι μη μουσουλμάνοι ενήλικοι άρρενες, έγγαμοι και άγαμοι, και οι χήρες αρχηγού οικογενειών ή επίτροποι των ανήλικων γιών τους. Το ποσόν του φόρου αυτού ήταν ανάλογο με την έκταση και την ποιότητα του καλλιεργούμενου εδάφους, αλλά και με την οικογενειακή κατάσταση των φορολογουμένων. Σύμφωνα με τον **κανοναμέ (kanunname)** του Μωάμεθ Β' του Πορθητή (1451-1481), οι άντρες αρχηγού οικογενειών και οι ενήλικοι άγαμοι άνω των 14 ετών πλήρωναν ετησίως 25 άσπρα, ενώ οι χήρες γυναίκες 6 άσπρα. Αντίστοιχο, αλλά **πολύ ελαφρότερο** φόρο πλήρωναν και οι μουσουλμάνοι χωρικοί, όπως επίσης και οι άγαμοι ακτήμονες. Παλαιότερα και κατά την εποχή του δουλεμπορίου (από τον 12^ο αι.), **ισπέντζα** ήταν ο φόρος που είχε επιβληθεί από τους σουλτάνους επί του αντιτίμου **αγοραπωλησίας δούλου** [βλ., αντί άλλων, το σχετικό λήμμα στην εγκυκλοπαίδεια «*Πάπυρος-Larousse-Britannica*», τόμ. 55 (1993), σ. 77. Halil Inalcik, «Osmanlılarda Raiyyet Rüşumu», *Belleten*. 23/92 (1959) 575-610].

31. Στην έκδοση της απογραφής από τους **Melek Delilbasi-Muzaffer Arikani** (ό.π., σελ. 278), λανθασμένα, το άθροισμα των φόρων που πλήρωσε τη χρονιά εκείνη η **Μπεζήλα** είναι **3.753 άσπρα**.

Εκτός όμως από τους φόρους αυτούς, οι **Μπιζηλιώτες** πλήρωναν τότε και **φόρο αιγοπροβάτων**, αφού είχαν **πολλά κοπάδια**, όπως και τα άλλα χωριά της περιοχής, αλλά **«κατ' αποκοπή»**. Ειδικότερα, στην εν λόγω απογραφή του 1454/1455 υπάρχει μια ομάδα **38 συνολικά Αγραφιώτικων χωριών**, μεταξύ των οποίων και η **Bijila** (ΜΠεζούλα), τα οποία **δεν πλήρωναν έκαστο χωριστά τον φόρο αιγοπροβάτων** (ώστε να μπορούμε να υπολογίσουμε το ζωικό κεφάλαιο κάθε χωριού μεμονωμένα), και τον **φόρο γάμων και πρόστιμα**,³² αλλά **πλήρωναν ετησίως, «κατ' αποκοπή», συνολικό μεν φόρο (μεγάλων κοπαδιών, celebkesan) αιγοπροβάτων 36.220 άσπρα** (26% των συνολικώς καταβαλλόμενων φόρων, **ένα άσπρο ανά 2 αιγοπρόβατα**,³³ δηλαδή τα **38 χωριά είχαν 72.440 αιγοπρόβατα**, συμπεριλαμβανομένων προφανώς και των **τσελιγκάτων** που ανέβαιναν το καλοκαίρι στα βουνά, και, κατά μ.ό., **1.906 αιγοπρόβατα το κάθε χωριό!**), **συνολικό δε φόρο γάμων και πρόστιμα 11.000 άσπρα**. Τα **38 αυτά χωριά ήταν**:³⁴ Άγραφα, Παραμερίτα, Σίχνικο, Μπλος, Ρογάτα, Μήρυσι=Μάραθος, Στύλου Μαράθου, Βραγγιανά, Καρυά Βραγγιανών, Βαλάρι, **Καρίτσα**, Τροβάτο, Τοπόλιανα, Βελισδόνη=Τρίδενδρο, Επινιανά, Γρανίτσα, Μοναστηράκι, Κότλιανη Επινιανών, **Μπελοκομίτης**, Boyadas (απροσδιόριστο), Εχτενός Τατάρνας, Άγιος Νικόλαος, Μάζι Σιβίστας, Κεράσοβο=Κερασοχώρι, Χρύσω, Κύφου, **Σπινάσα**=Νεράιδα Δολόπων, **Καροπλέσι**, **Μικρο-Χρύσω Καροπλεσίου**, **Πετρίλο**, Πριντζέσια, **Magarda** (απροσδιόριστο, ίσως η μετέπειτα **Μπελάγια** ή, πιο πιθανό, **το Μέγα Ρέμα: Megarma**), **Bijila** (**Μπεζήλα**=ΜΠεζούλα), Μπέσια (Κουφάλα=Δάφνη), Asprorotam (πιθανόν η Σαΐκα=Πετράλωνα), **Τετάγι**=Λαμπερό, Κουμπουργιανά και Τριζώλο=Καρυά. Φαίνεται, λοιπόν, ότι τα χωριά αυτά των Αγράφων, μεταξύ των οποίων **και η «Μπεζήλα»**, **απολάμβαναν από τότε φορολογικών απαλλαγών ή ελαφρύνσεων-διευκολύνσεων**. Κάτι που επικυρώθηκε και με τη συνθήκη του Ταμασίου (10.5.1525).

Σε επόμενο δημοσίευσμά μας θα αναφερθούμε στα οθωμανικά φορολογικά κατάστιχα των ετών **1485** και **1521** (οπότε η **Μπεζήλα ξεπέρασε σε πληθυσμό τους 1.000 κατοίκους!**).

32. Ο φόρος των γάμων συχνά αναφερόταν με τον φόρο των εγκλημάτων. Ο φόρος των εγκλημάτων πληρωνόταν είτε σημειώνονταν εγκλήματα είτε όχι. Σε μεταγενέστερα έγγραφα αναφέρεται ως *niyabeti cürm ve cinayet* [βλ. Halil Inalcik (επιμ.), *Hicri 835 Tarihli Sureti Defteri Sancaki Arvanid*, Ankara 1987, σελ. xxvii. Ahmet Ozkilinc et al. (επιμ.), *373 Numarali 'Aynab Livasi Mufasssal Tahrir Defteri (950/1543)*, Ankara 2000, σελ. 38]. Τα πρόστιμα (badihena) ήταν έκτακτοι φόροι, προερχόμενοι από πρόστιμα επί ποινικών αδικημάτων (cürmi cinayet = «τιμωρία του εγκλήματος») [βλ. Γεώργιος Ι. Σαλακίδης, *Η Λάρισα (Yenisehir) στα μέσα του 17^{ου} αιώνα. Κοινωνική και οικονομική ιστορία μιας βαλκανικής πόλης και της περιοχής της με βάση τα οθωμανικά ιεροδικαστικά έγγραφα των ετών 1060-1062 από Εγίρας (1650-1652)*, εκδοτ. οίκος Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 406-407].

33. Χριστόφορος Δ. Αλεξάκης, *Άγραφα...*, ό.π., σελ. 68. Αργότερα ο φόρος προβάτων (celebkesan και addedi agnam) έγινε ένα άσπρο ανά 3 πρόβατα. Φόρο επί των προβάτων (resmi agil) πλήρωναν και οι Γιουρούκοι (Σαλακίδης, ό.π., σ. 410).

34. Χριστόφορος Δ. Αλεξάκης, *Άγραφα...*, ό.π., σελ. 68, 268-269, αρ. 1-38.

ΚΡΥΟΝΕΡΙ: Σύντομη ιστορική αναφορά

Γιώργος Μαμούρης, Δάσκαλος

Το Κρυονέρι είναι χωριό που ανήκει στο Δήμο Λίμνης Πλαστήρα του Νομού Καρδίτσας και απέχει από την πρωτεύουσα του Νομού 22 χιλιόμετρα. Βρίσκεται κτισμένο στον ορεινό όγκο των Αγράφων και βορειοδυτικά σε σχέση με την λίμνη Πλαστήρα, σε υψόμετρο 875 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας. Η παλιά ονομασία του χωριού ήταν Στούγκο.

Η αρχαιότερη αναφορά του χωριού γίνεται στην φορολογική απογραφή των Τούρκων το 1454/1455. Ο συνάδελφος Κώστας Σπανός εκδότης του Θεσσαλικού Ημερολογίου στα «Καρδισιώτικα Χρονικά» τόμος 10ος αναφέρει τα εξής: Στα φ/450 r-450n είναι καταχωρισμένος ο οικισμός Istinko, ο οποίος ήταν τιμάριο¹ του Μπαρίντ και του Θόδωρου, γιου του Γκιουν, το οποίο εκμεταλλεύονταν από κοινού. Με βάσει τα ονόματα των τιμαριούχων, φαίνεται ότι ο δεύτερος ήταν αλβανός χριστιανός (Θόδωρος του Γκιώνη). Οι τιμαριούχοι αυτοί, το 1454/1455 εισέπραξαν από τον οικισμό τα εξής ποσά:^{2,3,4}

Από τρεις ιδιόκτητες καρυδιές των τιμαριούχων	40 άσπρα
Από το σιτάρι	64 άσπρα
Από το κριθάρι και λοιπά δημητριακά	55 άσπρα
Από τη δεκάτη των καρυδιών	60 άσπρα
Από την δεκάτη των κερασιών	15 άσπρα
Από την δεκάτη των αμπελιών	35 άσπρα
Από την δεκάτη των οπωρικών	20 άσπρα
Από την δεκάτη των κηπευτικών (μυροστανικών)	25 άσπρα
Από τον φόρο των προβάτων	100 άσπρα
Από το νυφιάτικο ²	30 άσπρα
Από την ισπένσα ³	662 άσπρα
Σύνολο	1.106 άσπρα ⁴

Στον οικισμό κατοικούσαν 28 οικογένειες, από τις οποίες 2 είχαν ως αρχηγό μια χήρα γυναίκα, και 8 άγαμοι ενήλικοι. Υπολογίζοντας πενταμελείς τις οικογένειες, ο πληθυσμός του Κρυονερίου, το 1454/1455, έχει ως εξής:

1. Στην οθωμανική πρακτική ένα τιμάριο αποτελούνταν από ένα χωριό ή ομάδα χωριών και τους αγρούς του χωριού, τα οποία ο σουλτάνος παραχωρούσε σε έναν ιππέα. Ο κάτοχος του τιμαρίου (τιμαριούχος) είχε το δικαίωμα να συλλέγει τους φόρους από τους χωρικούς του, σε αντάλλαγμα, ήταν υποχρεωμένος να παρέχει σε καιρό πολέμου στρατιωτικές υπηρεσίες στο κράτος.

2. Φόρος νυφιάτικου: φόρος επί των γυναικών που επρόκειτο να παντρευτούν για πρώτη ή δεύτερη φορά.

3. Ισπένσα: φόρος που πλήρωναν όλοι οι μη μουσουλμάνοι ενήλικες άρρενες-έγγαμοι και άγαμοι- και οι χήρες εφ' όσον διατελούσαν κληρονόμοι των συζύγων τους ή επίτροποι των ανηλικών γιων τους. Στην οθωμανική περίοδο αποτέλεσε φόρο συγγενή και παράγωγο του κεφαλικού.

4. Άσπρο: το 1/120 του γροσίου, δηλαδή 120 άσπρα μας έκαναν ένα γρόσι.

26 πλήρεις οικογένειες 5=130 άτομα

2 οικογένειες χηρών 4 = 8 άτομα

άγαμοι ενήλικοι 8 άτομα

Σύνολο 146 άτομα

Στην οθωμανική απογραφή, του 1454/1455, ο οικισμός αναφέρεται ως Istinko. Καθώς οι οθωμανοί πριν από το αρχικό σύμφωνο των τοπωνυμίων προσθέτουν το γιώτα (Σμύρνη-Ισμίρ, Νίκαια Ιζνίκ, Σμόλια- Ισμόλια) η μορφή του τοπωνυμίου γι' αυτούς είναι Stinko. Στις ελληνικές πηγές το τοπωνύμιο εμφανίζεται ως Στούγγου ή Στούγκο. Η ίδρυσή του ανάγεται σε χρόνους πριν από την εισβολή των Οθωμανών στη Δυτική Θεσσαλία (1393-1396) και επομένως πρόκειται για έναν οικισμό της ύστερης βυζαντινής εποχής⁵.

Σύμφωνα με τον περιηγητή Πουκεβίλ πριν την επανάσταση του 1821 στο Στούγκο ζούσαν 35 οικογένειες.

Μετά την κατάληψη της Θεσσαλίας από τους Τούρκους οι ανυπότακτοι Αγραφιώτες με τους αγώνες τους ανάγκασαν τους Τούρκους να υπογράψουν συνθήκη ειρήνης. Η συνθήκη αυτή υπογράφηκε στο Ταμάσι (Ανάβρα) Καρδίτσας. Τη συνθήκη υπέγραψαν στις 10-5-1525 ο Τούρκος αρχιστράτηγος της Θεσσαλίας Βεϊλέρ Βέης κατ' εντολήν του Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς και οι προύχοντες των Αγράφων.

Η συνθήκη όριζε τα εξής:

Άπαντα τα χωριά των Αγράφων αποτελούσιν αυτονομίαν, η οποία διοικείται υπό συμβουλίου, έχοντος έδραν την παρά το οροπέδιον Νεβροπόλεως ονομαστήν κωμόπολιν Κασαμπά (Νεοχώριον).

Ουδεμία τουρκική οικογένεια επιτρέπεται να κατοικήσει εις τα χωριά των Αγράφων, εκτός του Φαναρίου.

Οι κάτοικοι των πεδινών και ορεινών μερών επικοινωνούν ελευθέρως.

Εκάστη κοινότης των Αγράφων υποχρεούται να πληρώνει εις την Υψηλήν Πύλην ετησίως 50.000 γρόσια. Το ποσόν δε τούτο θ' αποστέλλεται παρά του ειρημένου συμβουλίου δι' εμπίστου προσώπου εις την έδραν της Ευδαιμονίας (Κωνσταντινούπολη).

Η συνθήκη αυτή ίσχυσε ως την εποχή του Αλή Πασά της Ηπείρου. Η συνθήκη αυτή θα ευνοήσει την περιοχή και τα Άγραφα θα διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους. Τότε συντελέστηκε μεγάλη μετακίνηση πληθυσμού από τα πεδινά προς τα Άγραφα με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί στα χωριά των Αγράφων ένας υπερπληθυσμός. Ο Κώστας Κρικέλλης στο βιβλίο του «Μολόχα-Δολοπία-Άγραφα», Αθήνα 1974, αναφέρει ότι ο υπερπληθυσμός παρατηρήθηκε μεταξύ 1650-1750. Τότε στο Στούγκο ζούσαν 800 οικογένειες. Την εποχή εκείνη το χωριό ονομαζόταν «Μέγα Στούγκο».

5. Η ύστερη Βυζαντινή περίοδος κατά τους ιστορικούς αρχίζει από το 1081-1453.

Κάποια χρονιά οι κάτοικοι του Στούγκου δεν κατόρθωσαν να συγκεντρώσουν όλο το ποσό που έπρεπε να πληρώσουν και αναγκάστηκαν να απευθυνθούν στην Ιερά Μονή Κορώνας. Η Μονή πλήρωσε το ποσό των 9.000 γροσιών, αλλά το χωριό με τα κτήματα και το δάσος έγιναν βακούφικα, χωρίς η Ιερά Μονή Κορώνας να έχει κάποιο χαρτί στα χέρια της ότι της ανήκει. Έτσι όλη η περιοχή του Στούγκου έγινε τσιφλίκι της Ιεράς Μονής Κορώνας, εκτός από την περιοχή της μισής ράχης και προς τη Νεβρόπολη που ήταν τσιφλίκι του Δημήτρη Τσολάκογλου κοτσάμπαση της Ρεντίνας. Όταν πλέον το χωριό έγινε τσιφλίκι της Κορώνας οι κάτοικοι του χωριού έγιναν κολίγοι. Καλλιεργούσαν τα κτήματα και ότι έβγαζαν ξεχώριζαν το σπόρο που χρησιμοποίησαν και το υπόλοιπο το χώριζαν σε τρία μερίδια και η Ιερά Μονή Κορώνας έπαιρνε το ένα τρίτο. Η Μονή διόριζε κάποια υπεύθυνα άτομα από το χωριό, τα οποία συγκέντρωναν τα γενήματα σ' ένα κτίριο το ονομαζόμενο «Κουτσέκι» που βρισκόταν στον επάνω μαχαλά. Το κτίριο αυτό ήταν κτισμένο στη θέση που σήμερα είναι το σπίτι του Θανάση Κ. Χρηστάκη. Πολλές φορές οι κάτοικοι του χωριού αμφισβητούσαν την κυριότητα της Ιεράς Μονής Κορώνας επί των κτημάτων του χωριού. Έτσι πολλοί κάτοικοι οδηγήθηκαν στα Δικαστήρια και καταδικάστηκαν. Έτσι αναγκάστηκαν να κάνουν δήλωση ότι η κυριότητα των κτημάτων του χωριού ανήκει στην Ιερά Μονή Κορώνας. Μια από τις δικαστικές διενέξεις είναι και η παρακάτω. Ο Νάσος Μαμούρης καταδικάστηκε με την υπ' αριθμ. 172 του 1886 απόφαση του Πρωτοδικείου Καρδίτσας κατόπιν αγωγής της Μονής. Έκανε έφεση στο Εφετείο της Λάρισας. Εκρεμούσης της έφεσης δεν γνωρίζουμε τι πιέσεις δέχτηκε και αναγκάστηκε να αποσύρει την έφεση και να παρουσιασθεί ενώπιον του Συμβολαιογράφου Καρδίτσας Αριστείδη Ν. Βασιαρδάνη και ενώπιον μαρτύρων να υπογράψει ομολογία στις 15 Μαΐου 1887 μαζί με τους Γεώργιο Τσιουτσιουρή6 και Ευθύμιο Γούσιο εναντίον των οποίων εκρεμούσε αγωγή της Μονής ενώπιον του Πρωτοδικείου Καρδίτσας. Με την ομολογία αποδέχονται και αναγνωρίζουν τας αγωγάς εναντίον τους ως βάσιμους και αποδέχονται και αναγνωρίζουν τα αναφερόμενα σε αυτές δικαιώματα της Μονής. Ήτοι την νομήν και κυριότητα επί των αναφερομένων στην αγωγή κτημάτων του χωριού, πλην των σπιτιών που ανήγειραν με δικές τους δαπάνες. Το έδαφος στο οποίο ανηγέρθησαν τα σπίτια ανήκει στη Μονή, καθώς και ολόκληρο το Τσιφλίκι Στούγκου που βρίσκεται στην περιφέρεια του Δήμου Νεβροπόλεως. Στην ομολογία αυτή αναγράφονται και τα όρια του Τσιφλικιού. ...όρια, άτινα άρχονται από την Βρύσιν Μανδύλω, προχωρούσι κατ' ευθείαν την Κομμένην Ράχην και κατ' ευθείαν τον ανήφορον φθάνουσιν εις θέσεις Μπουρμποτσιαλιά, Κόκκινο Στεφάνι και Βρύσιν Απόστολου και κατ' ευθείαν την Ράχην Πέλινα και Βρύσιν

6. Ο Γεώργιος Τσιουτσιουρήs είναι γιος του Ιωάννη Τζοτζορή γεννημένος το 1841. Στον εκλογικό κατάλογο του 1882 γράφεται Τζοτζορήs Γεώργιος. Περισσότερες λεπτομέρειες στο γενεαλογικό δέντρο Τσιουρήs Α'.

Καλογέρου και τον κατήφορον φθάνουσιν εις λειβάδιον Μουτσιάτικα και απολήγουσιν εις Βρύσιν Μανδήλω, ένθα ήρχισαν...

Τα κτήματα από τη ράχη και προς τη Νεβρόπολη όπως αναφέραμε πιο πάνω ήταν Τσιφλίκι του Δημήτρη Τσολάκογλου κοτσάμπαση από τη Ρεντίνα Καρδίτσας. Ο Τσολάκογλου έκτισε πύργο στη ράχη στο μέρος όπου πρόκειται να γίνει ο βιολογικός καθαρισμός. Μάλιστα για ένα διάστημα έμεινε στο Τσιφλίκι. Ο Τσολάκογλου είχε στη δούλεψή του πολλούς κολίγους, οι οποίοι δούλευαν στα κτήματά του. Έτσι εκεί δημιουργήθηκε ένας οικισμός με την ονομασία Τσιφλίκι. Στο μέρος αυτό οι κάτοικοι του Τσιφλικίου είχαν κτίσει και μια εκκλησία αφιερωμένη στον Προφήτη Ηλία. Την εκκλησία έκαψαν οι Τούρκοι εν ώρα θείας λειτουργίας μαζί με ανθρώπους. Τα κτήματα του Τσιφλικίου ο Τσολάκογλου τα πούλησε στους Στουγκιώτες, Κερασιώτες και Βουνεσιώτες λίγο πριν συλληφθεί ο ίδιος και ο γιος του Κωνσταντίνος από τον Χουρσίτ Πασά και απαγχονισθεί στη Λάρισα μαζί με άλλους Θεσσαλούς άρχοντες στις 8 Ιουλίου 1822.

Την εποχή του υπερπληθυσμού το «Μέγα Στούγκο» είχε πολλές εκκλησίες. Τα Εισόδια της Θεοτόκου στο κέντρο του χωριού, τον Άγιο Νικόλαο, την Αγία Παρασκευή, τον Προφήτη Ηλία στον οικισμό Τσιφλίκι και το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στο επάνω μέρος του χωριού. Το μοναστήρι την εποχή εκείνη ήταν πλούσιο και είχε κτήματα 100 στρεμμάτων στο χωριό και όχι μόνο, καθότι η εικόνα του Αγίου Γεωργίου είναι θαυματουργή και είχε πολλά τάματα. Το αρχικό μέρος που ήταν κτισμένο το μοναστήρι ήταν το μέρος ανάμεσα στην τοποθεσία «Σταυρός» όπου σήμερα δημιουργήθηκε ο οικισμός πάνω από το χωριό και την τοποθεσία όπου βρίσκεται σήμερα το μοναστήρι. Το μέρος αυτό ήταν επίπεδο με πολλά καρποφόρα δέντρα και λιβάδια. Μια μέρα η εικόνα του Αγίου Γεωργίου έφυγε από το μοναστήρι και πήγε στη θέση που σήμερα είναι κτισμένο το μοναστήρι. Οι καλόγεροι αναγκάστηκαν στη θέση αυτή να ξαναχτίσουν από την αρχή το μοναστήρι. Δεν πέρασε πολύς καιρός και το μέρος όπου ήταν πριν το μοναστήρι έπαθε καθίζηση.

Το νέο μοναστήρι Βυζαντινού ρυθμού με τρούλο σώζονταν μέχρι το 1959. Επειδή όμως έπαθε πολλές καταστροφές την εποχή του εμφυλίου και ήταν επικίνδυνο να καταρρεύσει εν ώρα θείας λειτουργίας οι κάτοικοι του χωριού, εφημερεύοντας του παπα-Στέργιου Σούφλα, αποφάσισαν να το γκρεμίσουν. Έτσι το έκτισαν από την αρχή στις ίδιες διαστάσεις όχι όμως με την λαμπρότητα την πρώτη. Στα 1849 σε μια ακολουθία του Αγίου Σεραφεΐμ που εκδόθηκε από την Ιερά Μονή Κορώνας μεταξύ των Στουγκιωτών που πήραν την ακολουθία αναφέρεται και ο Ηγούμενος της Μονής ονομαζόμενος Γεράσιμος. Το μοναστήρι την εποχή εκείνη είχε λείψανο του Αγίου Γεωργίου. Πότε διαλύθηκε η Μονή δεν γνωρίζουμε. Στα 1923 οι 103 οικογένειες μόνιμοι κάτοικοι εξαγόρασαν το χωριό από την Κορώνα πληρώνοντας κάθε οικογένεια από 2.000 δραχμές και το μοίρασαν εξίσου σε όλους.

Αναγνώριση του Νεοχωρίου ως ιστορική έδρα - πρωτεύουσα της αυτονομίας των ενιαίων (ιστοριογεωγραφικών) Αγράφων (Θεσσαλικών και Ευρυτανικών), με βάση - θεμέλιο την συνθήκη του Ταμασίου (1525)

Δημήτρης Κ. Αγγελής. Συγγραφέας. Αντιστράτηγος (ε.α.) ΕΛ. ΑΣ

Πρώτο: Ο δυσπρόσιτος, ορεινός, ποιμενικός και δασόβιος τόπος των Αγράφων υπήρξε πάντα ανυπότακτος, πάνοπλος και ανάρτης για τους Οθωμανούς. Αυτοί, επέδειξαν πράγματι αδυναμία να τον ελέγξουν πλήρως και μόνιμα με στρατιωτικά μέσα και δεν κατόρθωσαν να εξοντώσουν τους εκπληκτικούς Αγραφιώτες ορεισίβιους πολεμιστές και τις τοπικές κοινότητές τους¹ απέτυχε μάλιστα να τα καταφέρει και ο ισχυρός αρχιστράτηγός τους Τουραχάν Μπέη (1423-1456), αν και προηγουμένως ο ίδιος κατέκτησε όλη την πεδινή και ορεινή Θεσσαλία. Για αυτό τόλμησαν και δημιούργησαν στ' Άγραφα, επί Σουλτάνου (1421-1451) Μουράτ Β', το πρώτο² αρματολίκι στην ελληνική επικράτεια και πιθανότατα το αρχαιότερο και μεγαλύτερο των Βαλκανίων.³

Όταν σχεδόν εκατό χρόνια αργότερα (1525), προφανώς ύστερα από καινούργια επαναστατική δράση των Αγραφιωτών, πάλι οι Οθωμανοί με τον Βεϊλέρ βεγί πασά Αρχιστράτηγο της Θεσσαλίας δεν μπόρεσαν να τους υποτάξουν,⁴ τότε επανασυμβιβάστηκαν και επί Σουλτάνου (1520-1566) Σουλεϊμάν Α' αποφάσισαν να επαναεπιβεβαιώσουν επίσημα και εγγράφως, αυτή τη φορά, την αυτονομία τους. Έτσι, συμφώνησαν με τους προύχοντες Αγραφιώτες, παραχωρώντας τους σημαντικότερα δικαιώματα αυτονομίας και αυτοδιοίκησης μ' αντάλλαγμα την «φόρο υποτέλειά τους» και συνυπέγραψαν την 10-5-1525 στην κωμόπολη Ταμάσι – Ανάβρα της Καρδίτσας (στους πρόποδες των Αγράφων) την ακόλουθη «συνθήκη του Ταμασίου»,⁵ την οποία παρουσίασε στα 1926 ο ιστορικός Χρήστος Καλοκαιρινός:⁶

1. -Βακαλόπουλος Απόστολος. Οι προνομιακές κοινότητες της Πίνδου και των παραφυάδων της. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Εκδοτική Αθηνών. Αθήνα 1975, τ. Ι', σ. 152.

2. -Νταβαρίνος Ιω. Παναγιώτης. Μπουκουβαλαίοι: Οι αρματολοί της Αργιθέας και των Αγράφων. Το αρματολίκι των Αγράφων. Ιστορικά Αργιθέας Αγράφων. Πρακτικά Α' συνεδρίου «Η Αργιθέα στην Τουρκοκρατία ως τον 19ο αιώνα», 4-5/8/2006. Έκδ. Πολ. Σύλ. Λεοντίτου - Ι. Μ. Σπηλιάς. Λεοντίτο 2007, σ. 67.

3. -Πιζάνιας Πέτρος, ό.π. Πιζάνιας Πέτρος. Ο κόσμος της «θάλασσας των βουνών». Ο αρματολισμός από του 16ου αιώνα έως το 1821. Αφιέρωμα 1821 - Αρματολισμός, Νέα Εστία, έτ. 87ο, τ. 173, τχ. 1857, 3/2013, σ. 53-56.

4. -Γριβέλλας Λ., Καραφύλλης Ν., Μαγδόπουλος Β. *Εγχειρίδιο τοπικής ιστορίας*. Β' έκδοση. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας. Καρδίτσα 2006, σ. 93-96.

5. -Βακαλόπουλος Απόστολος *Νέα Ελληνική Ιστορία*. Βάνιας. Θεσσαλονίκη 2001, σ. 94. -Συντήλας Δ. Γιάννης. Τα Άγραφα διά μέσου των αιώνων. Πρακτικά Α' συνεδρίου μελετών Καρδίτσας, 12/13-10-1991, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων, Σύλ. Απανταχού εκ Καρδίτσας καταγομένων. Αθήνα 1991, σ. 96. -Πιζάνιας Πέτρος. *Ο κόσμος*, ό.π., Νέα Εστία, έτ. 87ο, τ. 173ος, τχ. 1857, 3/2013, σ. 41-96, σ. 55 και σημ. 38. -Καταφυγιώτης Λάμπρος. *Ιστορία της Θεσσαλίας και οι Θεσσαλοί αγρόται*. Εκδόσεις Γ. Ξένου. Αθήνα 1947, σ. 42-43.

6. -Καλοκαιρινός Χρ. «*Ιστορικά Σημειώματα*. *Συνθήκη Ταμασίου του 1525*.» Θεσσαλική Φωνή Καρδίτσας. Έτ. 2, αρ. φ. 682, 21-7-1926, Καρδίτσα 1926, σ. 1. Τα γράμματα «σ.σ» σημαίνουν πως τα εντός εισαγωγικών είναι πρόσθετη σημείωση του γράφοντος το παρόν. -Βακαλόπουλος Απόστολος. Οι προνομιακές κοινότητες της Πίνδου, ό.π., σ. 152. -Θεσσαλι-

«Οι παρευρισκόμενοι εν τη συνελύσει ταύτη συμφωνούμεν και αποφασίζομεν: Άπαντα τα χωρία των Αγράφων αποτελούσιν αυτονομίαν, η οποία διοικείται υπό συμβουλίου, έχοντος έδραν την παρά το οροπέδιον Νεβροπόλεως ονομαστήν κωμόπολην (κασαμπά) Νεοχώριον. Ουδεμία Τουρκική οικογένεια επιτρέπεται να κατοικήση διαρκώς εις τα χωρία των Αγράφων, εκτός του Φαναρίου. Οι κάτοικοι των πεδινών και ορεινών μερών επικοινωνώσιν ελευθέρως. Εκάστη κοινότης των Αγράφων υποχρεούται να πληρώνη εις την Υψηλήν Πύλην ετησίως 50 χιλ. γρόσια το ποσόν δε τούτο θ' αποστέλληται παρά του ειρημένου Συμβουλίου δι' εμπίστου προσώπου απ' ευθείας εις την έδραν της ευδαιμονίας (Κωνσταντινούπολιν). Εγένετο 10 Μαΐου 1525. Βεϊλέρ βεγί (σ.σ. Αρχιστράτηγος Θεσσαλίας). Οι προύχοντες (σ.σ. των Αγράφων) Γαρίχι, δεβλέτι, αλιγιέ (σ.σ. ή ά ιγιέ).»⁷

Απ' τους πρώτους αρματολούς των Αγράφων και πάντως ο πιο γνωστός αρχαιότερος επί τουρκοκρατίας υπήρξε ο Χορμόπουλος (Μικρό Χορμόπουλο) διάδοχός του, λίγο μετά το 1700, ήταν ο Γιάννος Γέρο Μπουκοβάλας⁸ και διά των απογόνων του Γιαννάκη, Κώστα και Χρήστου (οι επονομαζόμενοι «Μπουκοβαλόπαιδα»)⁹ πέρασε το 1822 τ' αρματολίκι στον Γ. Καραϊσκάκη.¹⁰

Δεύτερο: Άγραφα: Η πιο αυτόνομη, άπαιτη και απελεύθερη χρονικά περιοχή τής Ελλάδος (έπονται τα Σφακιά, η Μάνη και η Χιμάρα) αδούλωτο λίκνο επαναστατικών κινημάτων κι αντρειοσύνης υπήρξε ένα είδος αντάρτικου ελληνικού προτεκτοράτου, καταφύγιο κάθε ανυπότακτου και φιλελεύθερου πατριώτη, μήτρα γενναίων ανδρών και γυναικών, μια «λίμνη» ελευθερίας, ασφάλειας, αυτάρκειας, αξιοπρέπειας και προκοπής στο κέντρο τού οθωμανικού μεσαιωνικού τυφώνα του σκοταδισμού, της οπισθοδρόμησης και του συντηρητισμού ακόμη και σήμερα ζούμε τα οικτρά κατάλοιπά του.

«..τα Αγραφιώτικα βουνά. είναι κατοικημένον εις όλην την ξάπλωσίν του (έκτασή τους) από χριστιανούς Ξυπνητούς (με αυτογνωσία),¹¹ και άξιους, φιλελεύθερους, επιδέξιους, και σκληραγωγικούς, οπού ετραβήχθησαν εις αυτά εις τον καιρόν της σκλαβιάς, οι οποίοι όλον φυλάγουν ακόμα τον παλαιόν χαρακτήρα του γένους τους, ..ούτε ημπόρεσεν ένας πολυχρόνιος ζυγός να τους σβύση το ελληνικόν εκείνο πνεύμα, οπού

κά Χρονικά, τ. Β' (1931), σ. 172-173.

7. -Νταβαρίνος Ιω. Παναγιώτης. *Μπουκουβαλαίοι*, ό.π., σ. 67-81, σ. 68-69. -Γριβέλλας Λ., Καραφύλλης Ν., Μαγόπουλος Β. *Εγχειρίδιο*, ό.π., σ. 93-95. -Θεολόγης Θωμάς. Ο Αρματολισμός στα Άγραφα και το θερμοκήπιο της επαναστάσεως. Ιστορικά Αργιθέας Αγράφων. Πρακτικά Α' συνεδρίου «Η Αργιθέα στην Τουρκοκρατία ως τον 19ο αιώνα», 4-5/8/2006. Έκδ. Πολ. Σύλ. Λεοντίτου-Ι. Μ. Σπηλιάς. Λεοντίτο 2007, σ. 22-23. -Στεργιούλης Μανώλης. *Τα Άγραφα κατά την Τουρκοκρατία*. Καρδιτσιώτικα Χρονικά. Εταιρεία Καρδιτσιώτικων Μελετών, τ. ΧΙ', Καρδίτσα 2009, σ. 166-169

8. -Νταβαρίνος Ιω. Παναγιώτης. *Μπουκουβαλαίοι*, ό.π., σ. 69-72. -Κασομούλης Κ. Νικόλαος. Ενθυμήματα στρατιωτικά της επαναστάσεως των Ελλήνων 1821-1833. Προτάσσεται ιστορία του αρματολισμού. Εισαγωγή και σημειώσεις υπό Γιάννη Βλαχογιάννη. Αθήνα 1939, τ. Α, σ. 13.

9. -Φουσεντζίδου Ν. Ανέκδοτοι αυτόγραφοι επιστολαί των επισημοτέρων Ελλήνων οπλαρχηγών και διάφορα προς αυτούς έγγραφα της διοικήσεως, μεθ' ιστορικών σημειώσεων. Εκ του τυπογραφείου του «Ταχυδρόμου». Αλεξάνδρεια 1893, σ. 207.

10. -Κασομούλης Κ. Νικόλαος. *Ενθυμήματα*, ό.π., τ. Α, σ. 28, σ. 29 και σημ.5.

11. -Ξυπνητούς: Με αυτογνωσία, όχι κοιμισμένους, έξυπνους.

εμφύχωνε τους προπάτοράς τους.»¹²

Σημειώνει χαρακτηριστικά ο George Finlay:¹³

«Όσοι εκατοίκουν εις Άγραφα και εις τας ορεοσειράς τας εκτεινομένας από του Πηλίου και Ολύμπου βορείως..έχαιρον το δικαίωμα να οπλοφορώσιν ως αρματωλοί. Είχον χαρακτήρα ελευθέρων ανδρών, και διέπρεπον επί γενναιότητι και ανεξαρτησία μη απαντώση αλλαχού της Ελλάδος.»

Εκεί, στις αγραφιώτικες βουνοκορυφές περπάτησε και «πέταξε» ο Χορμόπουλος αγκαλιά με τ' ανοιχτό μπαϊράκι – φλάμπουρό του, «..το κόκκινο το άσπρο, με τον Σταυρό στη μέση..»¹⁴

Ο Ζαφειρίου Ν. Ι. καταγράφει ότι:

«Οι Καλαρρυτηνοί¹⁵ και οι Αγραφιώται¹⁶ ύψωσαν (σημαία) λευκήν με ερυθρόν σταυρόν.»

Τρίτο: Εφόσον την συνθήκη του Ταμασίου πρωτοπαρουσίασε στα 1926 ο ιστορικός Χρήστος Καλοκαιρινός,¹⁷ αυτό σημαίνει ότι την εντόπισε, την έπιασε «ιδίαις αυτού χερσί», την μελέτησε, την αντέγραψε απ' την «πηγή» και την δημοσίευσε στην εφημε-

12. -**Οικονόμος- Λογιάτορ Ιωάννης**. Ιστορική τοπογραφία της τωρινής Θεσσαλίας (1817). Εισαγωγή - Σχόλια - Επιμέλεια Κώστας Σπανός. Θεσσαλικό Ημερολόγιο, παράρτημα αρ. 2. Λάρισα 2005, σ. 34-35.

13. -Finlay George. Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασως. Μετάφραση Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Φιλολογική επιμέλεια Άγγελος Μαντάς. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία. Αθήνα 2008, τ. Α', σ. 63.

14. **Σάθας Κ.** Η κατά τον ΙΣΤ' αιώνα επανάστασις της ελληνικής φυλής (1685-1715), Α', Χρυσάλλης. Φιλολογία, καλλιτεχνία, ποικίλα, έτ. Γ', τ. Γ', φυλ. 71, 15-12-1865, σ. 692. -**Σάθας Κ.** Η κατά τον ΙΖ' αιώνα επανάστασις της ελληνικής φυλής 1684-1715. Εκ του γραφείου της Χρυσάλλιδος. Αθήνησι 1865, σ. 12. -**Σάθας Κ.** Τουρκοκρατούμενη Ελλάς. Ιστορικών δοκίμιον περί των προς αποτίναξιν του οθωμανικού ζυγού επαναστάσεων του ελληνικού έθνους (1453-1821). Τυπογραφία Α. Κορομηλά. Αθήνησι 1869, σ. 314 σημ. 1. -**Αγγελίδου Α. Νικολάου.** Η ελληνική σημαία. Ιστορική αυτής εξέλιξις από της τουρκοκρατίας μέχρι σήμερα. Τυπογραφειον «Πανελληνίου Κράτους». Εν Αθήναις 1909, σ. 23-24. -**Μαζαράκης - Αιτιάν Κ. Ι.** Σημαίες ελευθερίας. Συλλογή Εθνικού Ιστορικού Μουσείου. Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος. Αθήναι 1996, σ. XII'. -**Αγγελής Κ. Δημήτρης.** Ελληνική Σημαία (480 π. Χ. - 2000 μ. Χ.). Εκδόσεις Προσκήνιο. 2η έκδοση. Αθήνα 2001, σ. 72. -Χρηστοβασιλης Χ. Εθνικά άσματα 1453-1821. Έκδοσις δευτέρα. Εταιρεία Ελληνισμός. Τυπογραφείο Ανέστη Κωνσταντινίδου. Εν Αθήναις 1902, σ. 107-108. -**Αγγελίδου Νικολάου.** Η ελληνική σημαία. Μέρος πρώτον. Η ελληνική σημαία επί τουρκοκρατίας 1453-1821. Μηνιαίο ιστορικό περιοδικό «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ». Ιούλιος 1908, σ. 439. -**Λάπτας Τάκης.** Η κλεφτουριά της Ροούμελης και τα τραγούδια της. Εκδόσεις Ατλαντίς - Μ. Πεζλιβανίδης και ΣΙΑ Α.Ε. Αθήναι (Ανευ εγγραφής έτους έκδοσης), σ. 25-26. -**Μαζαράκης - Αιτιάν Κ. Ι.** Σημαίες ελευθερίας, ό. π., σ. XII'.

15. -**Ζαφειρίου Νικ.** Η ελληνική σημαία από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα. Αθήναι 1947, σ. 32.

16. -**Ζαφειρίου Ν. Ι.** Σημαίαι. Π. Δρανδάκη. Πυρσός, τ. Ι' (δέκατος). Αθήνα 1928, σ. 241-242 και Φοίνιξ, τ. Ι'. Αθήνα 1956, σ. 592-593. -**Χατζηλύρας Αλέξανδρος.** Η Ελληνική Σημαία. Η ιστορία και οι παραλλαγές κατά την επανάσταση. Η σημασία και η καθιέρωσή της. Πανεπιστημιακή διατριβή Ε. Κ. Π. Α. / Φιλοσ. Σχ. / Τμ. Αγγ. και Φιλολογίας. Εξάμηνο: Α'. Ακαδημαϊκό Έτος: 2002 - 2003 / Α. Μ.: 9 __ _ / 2 / Ιανουάριος 2003, παράρτημα Β', σ. III-IV, (P. D. F.), ιστοσελίδα Αποστολικής Διακονίας της Ελλάδος http://WWW.apostoliki_diakonia.gr, ημερομηνία πρόσβασης: Μάρτιος 2020 κ.ε., ιστοσελίδα <https://mail.google.com/mail/u/0/#starred?projector=1>, ημερομηνία πρόσβασης: Απρίλιος 2020 κ.ε., κ.α. ιστοσελίδες, 1/2003 / σ. 11, 16, παράρτ. Β', σ. III-IV, παράρτ. Γ', σ. V-VII. -**Στρατιωτική Επιθεώρηση.** Κείμενο - Φωτογραφίες Χατζηλύρας Αλέξανδρος - Μιχαήλ. Η Ελληνική Σημαία. Η ιστορία και οι παραλλαγές κατά την επανάσταση. Η σημασία και η καθιέρωσή της. Πανεπιστημιακή διατριβή Ε. Κ. Π. Α. / Φιλοσ. Σχ. / Τμ. Αγγ. και Φιλολογίας / 2003 / Γ. Ε. Σ. / 7ο Ε. Γ / 5 / Τ. Υ. Ε. Σ. / Διμηνιαία έκδοση Γενικού Επιτελείου Στρατού, τχ: 5/2003, Αθήνα Σεπτέμ. - Οκτώβρ. 2003, σ. 37, και σ. 38-39, φωτογραφία νο.8, και σ. 43, 46, φωτογραφία νο.7, σ. 48. -**Αγγελής Κ. Δημήτρης.** Ελληνική Σημαία, ό. π., σ. 72.

17. -**Καλοκαιρινός Χρ.** «Ιστορικά Σημειώματα. Συνθήκη Ταμασίου του 1525.» Θεσσαλική Φωνή Καρδίτσας. Έτ. 2, αρ. φ. 682, 21-7-1926, Καρδίτσα 1926, σ. 1. -**Βακαλόπουλος Απόστολος.** Οι προνομιακές κοινότητες της Πίνδου, ό. π., σ. 152. -Θεσσαλικά Χρονικά, τ. Β' (1931), σ. 172-173.

ρίδα Θεσσαλική Φωνή της Καρδίτσας, θεωρώντας την ιστορικά ακριβή, αυταπόδεικτη, πρωτότυπη, υπαρκτή και δεδομένη. Έκτοτε ωστόσο χάθηκε, αφού δεν μνημόνευσε και δεν διέσωσε την «πηγή» και το «μητρικό» κείμενο.

Η άλλη εκδοχή – θεωρία είναι ότι ο Χ. Καλοκαιρινός (ή κάποιος άλλος) μηχανεύτηκε την ιστορία, ονειρεύτηκε το σενάριο, έπλασε τον μύθο, συνέταξε το ψευδοκείμενο, ή χάλκεψε τα στοιχεία, διαστρεβλώνοντας και εξαπατώντας.

Συντάσσομαι απόλυτα με την πρώτη εξήγηση κάποτε η συνθήκη θα «φανερωθεί».

Προτάσεις

-Αυτονόητη, λοιπόν, ιστορικά τεκμηριωμένη και ηθικά επιβεβλημένη η λήψη απόφασης αναγνώρισης «της παρά το οροπέδιον Νεβροπόλεως ονομαστής κωμόπολης (κασαμπάς) Νεοχώριον», ως ιστορική έδρα - πρωτεύουσα της αυτονομίας των ενιαίων (ιστορικογεωγραφικών) Αγράφων (Θεσσαλικών και Ευρυτανικών), με βάση- θεμέλιο την συνθήκη του Ταμασίου (1525). Τούτο το θεωρώ αποκατάσταση, και όχι χάρη.

-Να δημιουργηθεί στο Νεοχώρι πάρκο ιστορικής μνήμης, όπου να αναπεταχθούν μόνιμα οι δέκα πέντε (15) πιστοποιημένες προεπαναστατικές - επαναστατικές – πολεμικές σημαίες της Θεσσαλίας που διαχρονικά χρησιμοποιήθηκαν ως σύμβολα απ' τους Θεσσαλούς ήρωες – αγωνιστές (και όποιες άλλες ανευρεθούν στο μέλλον).

-Ο ενδεδειγμένος και πλέον κατάλληλος για αυτό χώρος, είναι η περίοπτη θέση «Μαλόκεδρος» περίξ του λόφου του αγίου Νικολάου Νεοχωρίου, και σε όλο το μήκος του υφισταμένου περιπάτου, όπου θα τοποθετηθούν αντίστοιχα 15 μικρές βάσεις καταγραφής ιστορικών στοιχείων των σημαίων. Ο τόπος αυτός συνδυάζει: Απίστευτη θέα στη λίμνη, τον ι. ναό του α. Νικολάου στην κορυφή του λόφου, τα υψηλόκορφα και ελάχιστα εναπομείναντα κέδρα της ποικιλίας μαλόκεδρος (*Juniperus foetidissima*), εκτεταμένο περίπατο 200 μ. περίπου, χώρους αναψυχής και ανάπαυσης, χώρο στάθμευσης, άμεση πρόσβαση, ενώ δεν χρειάζεται καμία σχετική διαμόρφωση για την εγκατάσταση των ιστών.

-Η ανάδειξη με πρόσφορο καλλιτεχνικό και εκπαιδευτικό τρόπο όλων των επαναστατικών κειμένων και προκηρύξεων των Αγράφων και

-Η οργάνωση συνεδρίου με σκοπό την ανάδειξη της ιστορίας, των επαναστατικών κινήματων, της θεολογίας, λαογραφίας, πολιτισμού, παιδείας, εθνογραφίας κ.α. των Αγράφων – Αγραφιωτών, από αρχαιοτάτων.

Έρρωσο.-

Επίλογος.

Η παρούσα εισήγηση συντάχθηκε και υπεβλήθη την 16-6-2022, κατόπιν της προηγηθείσης σχετικής πρωτοβουλίας, πρότασης, πρόσκλησης του Δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα Παναγιώτη Νάνου, η τελική εισήγηση του οποίου, ακολούθως, συζητήθηκε και εγκρίθηκε απ' το Δημοτικό Συμβούλιο Λίμνης Πλαστήρα.

Απελευθέρωση του Φαναρίου Καρδίτσας και της ευρύτερης περιοχής από τους Τούρκους (18-8-1881)

Νικόλαος Κατοίκος, Φιλόλογος

Όπως είναι γνωστό, η Θεσσαλία δεν είχε απελευθερωθεί με την Επανάσταση του 1821. Η Ελλάδα που είχε δημιουργηθεί τότε με την επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων, **έπρεπε να είναι μικρή και αδύναμη για λόγους ευνοήτους**. Έτσι, η Θεσσαλία χρειάστηκε να αγωνιστεί μισόν αιώνα ακόμη για τη λευτεριά της.

Η τελευταία περίοδος της τουρκοκρατίας στη Θεσσαλία (1833-1881) χαρακτηρίζεται από τις αλλεπάλληλες επαναστάσεις (1840-1841, 1854, 1866-68, 1878) των Ελλήνων κατοίκων της για την ένταξη της πατρίδας τους στο ανεξάρτητο Ελληνικό Κράτος. Σχετικά, σε άρθρο για τη Θεσσαλία στη Geographie Universelle, που εκδόθηκε από τον E. Reclus στη Γαλλία το 1876, αναφέρεται: «Από όλες τις ελληνικές επαρχίες, που ανήκουν ακόμα στην τουρκική αυτοκρατορία, καμιά δεν κινήθηκε περισσότερο, για να απαλλαγεί από την οθωμανική κυριαρχία, καμιά δεν διεκδικήθηκε με περισσότερο ζήλο από τους Έλληνες, σαν ένα τμήμα της κοινής πατρίδας και σαν το λίκνο της φυλής τους. Οι ιστορικές της παραδόσεις, η γλώσσα των κατοίκων, η γενική άποψη της γης και του ουρανού της καθιστούν πραγματικά τη Θεσσαλία αναπόσπαστο τμήμα της Ελλάδος». (Ιστορία τού Ελληνικού Έθνους Εκδοτικής Αθηνών, τόμος Γ')

Ωστόσο, μετά την Επανάσταση του 1878 χρειάστηκαν μαραθώνιες διαπραγματεύσεις τριών ετών, για να φτάσουμε στην απελευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881. **Δυσκολίες δεν πρόβαλλε μόνο η Τουρκία, αλλά και οι Μεγάλες Δυνάμεις**. Τον Μάρτιο του 1881 άρχισε στην Κων/λη η τέταρτη διαπραγματεύωση στη σειρά, μετά το Συνέδριο του Βερολίνου το 1878. Οι προτεινόμενοι όμως όροι θεωρήθηκαν στην Ελλάδα ασύμφοροι και γι' αυτό ο Πρωθυπουργός **Αλέξανδρος Κουμουνδούρος** πιεζόταν να προχωρήσει σε βίαιη κατάληψη των εδαφών. Αλλά τελικά, φοβούμενος τη συμμαχική απομόνωση και τα βουλγαρικά σχέδια για προσάρτηση της Ανατολικής Ρωμυλίας σε περίπτωση ελληνοτουρκικού πολέμου, έδωσε θετική απάντηση στο κοινό διάβημα των Μ.Δ., με το οποίο αυτές κατά τηλεσιγραφικό τρόπο ζητούσαν την αποδοχή ή απόρριψη της λύσης που είχαν συμφωνήσει με τους Τούρκους.

Μέσα στον Μάιο του 1881 διεξήχθησαν σύντομες διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην Πύλη και στους Πρεσβευτές των Δυνάμεων στην Κωνσταντινούπολη, για την κατάρτιση σύμβασης, που θα παραχωρούσε τις νέες επαρχίες στο Ελληνικό Βασίλειο. Στην αρχή οι Τούρκοι πρόβαλαν ορισμένα άσχετα αιτήματα, αλλά οι δυνάμεις τα απέρριψαν και στις 12/24 Μαΐου πέτυχαν την υπογραφή της συμφωνίας. Το κείμενο αυτό έγινε δε-

κτό από την ελληνική πλευρά, και στις 20 Ιουνίου/2 Ιουλίου 1881, ο Πρεσβευτής τής Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη Ανδρέας Κουντουριώτης και ο Πρωθυπουργός Μαχμούτ Σερβέρ Πασάς υπέγραψαν την **ελληνοτουρκική συνθήκη**, με την οποία η Θεσσαλία και η επαρχία Άρτας μόνο παραχωρούνταν στην Ελλάδα. Από τη Θεσσαλία εξαιρούνταν η επαρχία τής Ελασσόνας. (Από το ίδιο ιστορικό έργο)

Η κατάληψη των νέων εδαφών, με εξαίρεση ορισμένα μικροεπεισόδια, διεξήχθη ομαλά. Στις 23 Ιουνίου/5 Ιουλίου 1881 πρώτη η **Άρτα** υποδέχθηκε με ξέφρενον ενθουσιασμό τον Ελληνικό Στρατό. Διαδοχικά η κατάληψη όλων των επαρχιών ολοκληρώθηκε, και στις 21 Οκτωβρίου/2 Νοεμβρίου υψωνόταν η ελληνική σημαία και στον **Βόλο**, την τελευταία πόλη που βάσει της συμφωνίας είχαν εκκενώσει από την προηγούμενη τα τουρκικά στρατεύματα. Καθώς ο Βασιλιάς Γεώργιος και ο Πρωθυπουργός Κουμουνδούρος άρχιζαν την περιοδεία θριάμβου στις απελευθερωμένες πόλεις και στα χωριά τής Θεσσαλίας, οι λαϊκοί πανηγυρισμοί που τους συνόδευαν, αποτελούσαν **ξέσπασμα χαράς** για την ελευθερία, ύστερα από τις αγωνίες, τις περιπέτειες και τις εναλλασσόμενες μεταπτώσεις μιας ολόκληρης πενταετίας. (Από το ίδιο ιστορικό έργο)

Ένας μακρύς και αγχώδης διπλωματικός αγώνας, που διεξήχθη με τεράστιες οικονομικές θυσίες τού μικρού Ελληνικού Κράτους, είχε αχθεί στο τέρμα του. Με την προσάρτηση των νέων επαρχιών η έκταση του Ελληνικού Βασιλείου 63.606 τ.χιλ. αυξανόταν κατά 13.395 τ.χιλ. Στον πληθυσμό τών 1.679.470 κατοίκων (στατιστική 1879) προστέθηκαν **300.000 περίπου νέοι κάτοικοι**, ώστε μετά από μία δεκαετία η στατιστική τού 1889 να εμφανίσει αύξηση μισού εκατομμυρίου περίπου κατοίκων (2.187.208). **Η σημασία όμως της προσάρτησης της Θεσσαλίας και της επαρχίας Άρτας στο Ελληνικό Βασίλειο δεν μπορεί να αποτιμηθεί με αριθμούς μόνο.** Πιο πολύ και από την προσάρτηση των εύφορων πεδιάδων τής Θεσσαλίας και την απελευθέρωση 300.000 περίπου υπόδουλων Ελλήνων βάραινε το γεγονός ότι **για πρώτη φορά** από τη σύσταση του Νεοελληνικού Κράτους, επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προσαρνούσαν στο ελεύθερο τμήμα τού Ελληνισμού. (Από το ίδιο ιστορικό έργο)

Στην περιοχή μας η κατάληψη έγινε στις **18 Αυγούστου** από δύο Στρατηγούς, τον Αντιστράτηγο **Σκαρλάτο Σούτσο**, που κατέλαβε την Καρδίτσα με 8.000 στρατό, και τον Υποστράτηγο **Σπυρίδωνα Γεωργίου Καραϊσκάκη**, που κατέλαβε το Φανάρι με 7.000 στρατό. Πάνω στο Φρούριο του Φαναρίου ύψωσε την ελληνική σημαία και εγκατέστησε μόνιμα το 4ο Τάγμα Ευζώνων.

Ο λαός τού Φαναρίου και των περιχώρων με επικεφαλής τον Επίσκοπο Φαναρίου **Ιλαρίωνα** είχε υποδεχτεί τον Καραϊσκάκη στη Βρύση τού Κόμπελου με σημαίες, λάβαρα, κωδωνοκρουσίες και ζητοκραυγές. **Ήταν ένας υπέροχος συμβολισμός:** Τη λευτεριά που οραματίστηκε ο Γεώργιος Καραϊσκάκης και για την περιοχή μας πριν από 60 χρόνια, την έκανε τώρα πραγματικότητα ο γιός του. Από

το Φανάρι ο **Ιλαρίων** έδειξε στον **Σπυρίδωνα Καραϊσκάκη** το Μαυρομάτι, όπου έζησε τα παιδικά του χρόνια ο σωτήρας και μάρτυρας της ελληνικής ελευθερίας, ο **Γεώργιος Καραϊσκάκης**.

Το παιδί, μια που δεν στάθηκε δυνατό να γνωρίσει τον δοξασμένο πολέμαρχο (ήταν μόνο ενός έτους, όταν δολοφονήθηκε στο Φάληρο ο πατέρας του από χέρι που εξυπηρετούσε τα αγγλικά συμφέροντα), γνώριζε τώρα την πατρίδα τού πατέρα του. **Έκλαψε ο Στρατηγός** αντικρίζοντας από μακριά το Μαυρομάτι· ήταν μια ξεχωριστή στιγμή τής ζωής του.

Ο Σπυρίδων Καραϊσκάκης έμεινε με τον στρατό του στο Φανάρι το βράδυ τής 18ης Αυγούστου 1881. Η παράδοση φέρνει εκείνη τη νύχτα ως **νύχτα μεγάλων πανηγυρισμών**: Στο μητροπολιτικό μέγαρο ο **Ιλαρίων** παρέθεσε επίσημο δείπνο. Ακούστηκαν εκεί λόγια ανείπωτης χαράς, απαγγέλθηκαν ποιήματα από τον λαϊκό ποιητή **Γιώργο Πολύζο** και επακολούθησε χορός με λαϊκά όργανα ως αργά τη νύχτα.

Την άλλη ημέρα ο **Ιλαρίων** συνοδευόμενος από τους προύχοντες του Φαναρίου, τον Κλήρο και τον λαό κατευόδωσαν τον Ελληνικό Στρατό. Το βράδυ της 19ης Αυγούστου ο στρατός τού Καραϊσκάκη μαζί με τον στρατό τού Σούτσου διανυκτέρευσαν στο **Μισδάνι** (σημερινό Αγναντερό) και την άλλη μέρα τράβηξαν όλοι μαζί για τα **Τρίκαλα**.

Ο Φαναριώτης δάσκαλος και ποιητής **Κώστας Βερίλλης**, που διέσωσε πολλά στοιχεία τής στοματικής παράδοσης από τα γεγονότα τής 18ης Αυγούστου, γράφει μεταξύ άλλων και τα εξής σε σχετικό άρθρο του, που δημοσιεύτηκε το 1982 στο Αφιέρωμα των Θεσσαλικών Εκατόχρονων (1881-1981) του περιοδικού «Γνώση και Γνώμη» τής Ένωσης Επιστημόνων Νομού Καρδίτσας (με δική μου επιμέλεια):

Οι Τούρκοι τού Φαναρίου φοβισμένοι έμειναν στα σπίτια τους. Ωστόσο, κανένας Φαναριώτης δεν διανοήθηκε, πάνω στη μεγάλη αυτή χαρά, να τους πειράξει. Οι Τούρκοι άρχισαν να σκέπτονται τί έπρεπε να κάμουν. Τελικά, αποφάσισαν να μεταναστεύσουν. Πούλησαν την περιουσία τους, κινητή και ακίνητη, ειρηνικά και χωρίς κανέναν εκβιασμό, συγκεντρώθηκαν κατά το τέλος τού Σεπτέμβρη στον Κόμπελο και από εκεί με κάρα που νοίκιασαν, τράβηξαν για το λιμάνι του Βόλου. Από εκεί με πλοία έφυγαν για τη Μ. Ασία, όπου έκτισαν ένα χωριό με το όνομα **Φανάρι**. Εκεί τους βρήκαν οι Φαναριώτες στρατευμένοι το 1921.

Για την υποδοχή που επιφυλάχτηκε στον στρατό από τους κατοίκους τού Φαναρίου, εκτός από την προφορική παράδοση που μεταφέρω εδώ (σύμφωνα με πληροφορίες τού πατέρα μου κι άλλων γερόντων), έχουμε και μια γραπτή μαρτυρία δημοσιευμένη προ ετών σε τοπική εφημερίδα τού Φαναριώτη Αντιστρατήγου **Ιωάννη Καραγιώργου**.

Γράφει: *Επικειμένων εορταστηρίων ογδοηκονταετίας επετείου απελευθερώσεως της προ αιώνων τουρκοσκλαβωμένης Θεσσαλίας αναφέρομαι ως συμμετασχών επί δι-*

αμειφθέντων το 1881. Δωδεκαετής μαθητής σπεύσας ολοταχώς μετά των συμμαθητών εκτός Κωμοπόλεως εις Πηγήν Κομπέλου υπεδέχθημεν αφιχθέντα ένδοξον ελευθερωτήν Ελληνικόν Στρατόν Ευζώνων με προσφώνησιν:

Δεύτε, τέκνα Θεσσαλίας, ανυψούτε τον Σταυρόν.

Ήλθε της ελευθερίας το άστρον πλέον το λαμπρόν.

Ήλθε η ελευθερία, ο δοτήρ τών αγαθών.

Και εξέλιπεν η τυραννία τών προ αιώνων μας εχθρών.

Χαίρε, σκίρτα, Θεσσαλία κ.λπ.

Και συνεχίζει ο Ιω. Καραγιώργος: Επηκολούθησε ημερομύκτιος άνευ προηγουμένου πανηγυρικός ενθουσιασμός με ζητωκραυγές, τραγούδια, χορούς κ.λπ. Οι Τούρκοι τού Φαναρίου μετά τυράννων δικαστών των, δυσανασχετούντες σφόδρα, συσκέπτονται περί μεταναστεύσεώς των, αναμιμνησκόμενοι τα όργιά των. Τελικώς, οι Τούρκοι μετηνάστευσαν συνολικώς, αφού αξιοποίησαν τας περιουσίας των.

Η χαρμόσυνη όμως ημέρα της 18ης Αυγούστου δυστυχώς ξεχάστηκε από μας για πολλά χρόνια. Στις 18 Αυγούστου 1988 ένας άλλος πνευματικός άνθρωπος της περιοχής μας, ο **Νίκος Καραφύλλης** έγγραφε σε τοπική Εφημερίδα για την Καρδίτσα, που **ξέχασε τη μέρα τής λευτεριάς**, μεταξύ άλλων και τα εξής:

Τη μέρα κείνη σίγουρα, σκίρτησαν από χαρά το κόκαλα τόσων και τόσων αγωνιστών και μαρτύρων τής λευτεριάς. Ο Καραϊσκάκης θα σηκώθηκε να δει. Ο πολιούχος μας νεομάρτυς Άγιος Σεραφείμ θα τέλεσε μυστική δοξολογία. Ο Γιώργος Λάιος και οι άλλοι, που σύραν τελευταίοι τον χορό, πρώτοι θα έτρεξαν να δουν τον Στρατό μας, που έμπαινε θριαμβευτικά και περήφανα στην πόλη μας. Μέρα πρώτη στην τοπική ιστορία μας.

Ωστόσο, η οδός 18ης Αυγούστου είναι η «μόνη» απόδοση τιμής στη μεγάλη εκείνη ημέρα. Κι όμως, **η 18η Αυγούστου** έπρεπε να τύχει περισσότερης και καλύτερης μεταχείρισης.

Η 18η Αυγούστου, καιρός να καθιερωθεί ως ημέρα τοπικής γιορτής. Κι όσο απομακρυνόμαστε, όσο κόβουμε τους όποιους δεσμούς με τις εθνικές μνήμες -μια τέτοια και η 18η Αυγούστου για την πόλη μας-, τόσο μικραίνει η ιστορική μας αυτογνωσία.

Και δεν είναι μόνο που ξεχάσαμε τη γενέθλια ημέρα τής λευτεριάς μας. **Άγνοούσαμε κιόλας για 100 χρόνια τα συνταρακτικά γεγονότα που συγκλόνισαν τη Θεσσαλία ολόκληρη το πρώτο εξάμηνο του 1878.** Ήταν η τελευταία Θεσσαλική Επανάσταση, που οδήγησε τη Θεσσαλία στην απελευθέρωση. Αυτή η επανάσταση άφησε πολύ αίμα στην Ανατολική Θεσσαλία και μεγάλη δόξα στη Δυτική, όπου ευδοκίμησε. Αν ξέραμε την ιστορία εκείνης της Επανάστασης, θα καταλαβαίναμε καλύτερα πώς φτάσαμε στη λευτεριά και **πόσο μεγάλο χρέος παραλείψαμε ως τώρα**, διστάζοντας να ανασύρουμε από τη λήθη τη γενέθλια ημέρα τής 18ης Αυγούστου.

«Εργα και Ημέρες» Απόστολου Αλεξανδρή

Λάμπρος Γριβέλλας, Ερευνητής της Τοπικής Ιστορίας-Συγγραφέας

Ο Απόστολος Αλεξανδρής είναι γιος του Γεωργίου Αλεξανδρή, από την Αργιθέα, και της Αγγελικής Κουκορίκου, από το Ζωγλόπι (Ραχούλα).

Ο πατέρας του Γεώργιος Αλεξανδρής είναι γόνος των Αλεξανδραίων της Αργιθέας (Πετρωτό), που αγωνίστηκαν επί τουρκοκρατίας για τη θεσσαλική ελευθερία. Σπούδασε νομικά και διορίστηκε υποθηκοφύλακας στο Φανάρι Καρδίτσας, όπου και εγκαταστάθηκε οικογενειακώς. Μετά το επαναστατικό κίνημα του 1866-67, όλοι οι Αλεξανδραίοι, οι οποίοι πρωταγωνίστησαν στην επανάσταση, τέθηκαν σε ανηλεή διωγμό από τους Τούρκους και διασκορπίστηκαν για να προφυλαχτούν. Ο Γεώργιος Αλεξανδρής, για να αποφύγει τη εξόντωση, μετανάστευσε οικογενειακώς στη Λαμία, όπου παρέμεινε μέχρι την απελευθέρωση της Θεσσαλίας (1881), οπότε επέστρεψε στην Καρδίτσα. Στη συνέχεια διορίστηκε οικονομικός έφορος Αγιάς. Πέθανε στην Καρδίτσα, στις 19 Μαΐου του 1889.¹

Επιτάφια προτομή της Αγγελικής Κουκορίκου-Αλεξανδρή στο Δημοτικό Νεκροταφείο Καρδίτσας

Η Αγγελική ήταν θυγατέρα του Γιώργου Κουκορίκου και της πρωτότοκης θυγατέρας του Γιαννάκη Ζογλοπίτη. Ανεψιά επ' αδελφή των Πάνου και Κώστα Ζογλοπίτη, και αδελφή των Κουκορικαίων, Λεωνίδα, Βασίλη, Πάνου και Απόστολου. Σε νεαρή ηλικία παντρεύτηκε το δικηγόρο Γεώργιο Αλεξανδρή, ο οποίος απεβίωσε στις 19 Μαΐου 1889.

Κατά ευτυχή συγκυρία, έχουμε το σημείωμα της εφημερίδας «Θεσσαλιώτις» για το θάνατο του Γεωργίου Αλεξανδρή, το οποίο παραθέτουμε:

«Την 19^{ην} τρέχοντος μηνός απεβίωσεν ενταύθα και εκηδέυθη την επομένην ο εκ των εγκριτωτέρων οικογενειών της κωμοπόλεως Φαναρίου και Αγράφων Γεώργιος Αλεξανδρής, γαμβρός επ' αδελφή των ενταύθα αξιοτίμων αδελφών Κουκορικαίων και επ' ανεψιά του αξιοτίμου κ.Κ. Ζωγλοπίτου βουλευτού. Ο μακαρίτης, έφορος ων εν Αγιά, προσεβλήθη εκεί υπό δεινής νόσου, ήτις μ' όλας τας προσπάθειάς της επισήμης ήγαγε το θύμα εις το μοιραίον. Μετανεχθείς ενταύθα, μόλις έζησε μίαν ημέραν και την επομένην εξέπνευσε. Η κηδεία του μακαρίτου εγένετο επιβάλλουσα, ηγουμένου του μητροπολίτου Αγίου Λαρίσσης, πολλών ιερέων, και πλήθους πολιτών ακολουθούντων την εκφοράν του λειψάνου. Επιτάφιον εξεφώνησεν ο δικηγόρος κ. Ι. Κλάρας, εξεικονίσας εν ολίγοις

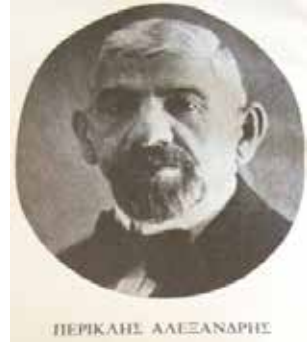
1. Η καταγωγή των Αλεξανδραίων είναι από το χωριό Πετρωτό (παλαιό Λιάσκοβο) της Αργιθέας

τον βίον του μεταστάντος και τας υπέρ της πατρίδος του εκδουλεύσεις. Αναγράφοντες τας λίγας ταύτας λέξεις, συλλυπούμεθα εκ ψυχής τη βαρυπενθούση οικογενεία του μακαρίτου, και ευχόμεθα ίνα ο ύψιστος χύση βάλαμον παρηγορίας».²

Η μητέρα του Απόστολου, Αγγελική, υπήρξε γυναίκα με σπάνια, για την εποχή της, μόρφωση και αδάμαστη θέληση. Τα δυο παιδιά της, Περικλής και Απόστολος, αν και κατάκτησαν επίζητες θέσεις στην κοινωνία, αλλά και πολλοί γνωστοί και φίλοι των παιδιών της, και διαπρεπείς πολιτικοί, όταν επρόκειτο να λάβουν σημαντικές αποφάσεις, ζητούσαν τη συμβουλή της.

Ο πρώτος γιος της, Περικλής Αλεξανδρής (1864-1942), σπούδασε δικηγόρος και αρχικά ασχολήθηκε με τη δικηγορία, ενώ αργότερα εισήλθε στο δικαστικό σώμα από το οποίο αποχώρησε με το βαθμό του εισαγγελέα Εφετών. Στη συνέχεια εκλέχτηκε βουλευτής το 1923 και το 1926 με το κόμμα των Φιλελευθέρων, ενώ το 1929 εκλέχτηκε γερουσιαστής, διατέλεσε δε και αντιπρόεδρος της Γερουσίας. Τα «ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» του έτους 1935 γράφουν για τον Περικλή Αλεξανδρή:

«ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ. Εκ Καρδίτσας της Θεσσαλίας, της ιστορικής οικογενείας των Αλεξανδρήδων, οίτινες ηγωνίσθησαν δια την απελευθέρωσιν της Θεσσαλίας και εν γένει της Ελλάδος. Διετέλεσε βουλευτής, γερουσιαστής και αντιπρόεδρος της Γερουσίας. Εκ των αρίστων νομομαθών, ήσκησε επί πολλά έτη το δικηγορικόν επάγγελμα. Εισελθών ακολούθως εις τον δικαστικόν κλάδον, ένθα αφήκεν αρίστας αναμνήσεις, απεχώρησεν εκ του κλάδου ως εισαγγελέας Εφετών. Ως πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας³, προσέφερε δια του κύρους του σημαντικὰς υπηρεσίας εις την ανάπτυξιν και πρόοδον αυτής. Απέθανε το 1942».

Παράλληλα με τις παραπάνω πολύπλευρες και πολύμοχθες επιδόσεις του ο Περικλής Αλεξανδρής ασχολήθηκε με τα Γράμματα και ιδιαίτερα με την ιστορία της Θεσσαλίας. Διατέλεσε πρόεδρος της «Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας των Θεσσαλών» και συνεργάστηκε σε θέματα της θεσσαλικής ιστορίας με τον ιστοριοδίφη Γιάννη Βλαχογιάννη.

Δεύτερος γιος της Αγγελικής είναι ο βιογραφούμενος στο παρόν σημείωμα Απόστολος Αλεξανδρής (1879-1961). Ο Απόστολος Αλεξανδρής γεννήθηκε στη Λαμία το 1879, αλλά μεγάλωσε και ανδρώθηκε στην Καρδίτσα. Σπούδασε νομικά και εκλέχτηκε βουλευτής Καρδίτσας το 1906, σε ηλικία 26 ετών. Εκλέχτηκε βουλευτής σε οχτώ βουλευτικές περιόδους: 1906, Α1910, Β1910, 1912, Α1915, 1928, 1932 και 1946, και έξι φορές υπουργός, ήτοι: Εκκλησιαστικών και Δημόσιας Εκ-

2. Εφημερίς Θεσσαλιώτις, 27 Μαΐου 1889

3. Πρόκειται για την «Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία των Θεσσαλών» Λάμπρος Αθαν. Γριβέλλας

παίδευσης το 1910-1912, Εξωτερικών το 1922-1923, Γεωργίας το 1930-1932, Οικονομικών το 1946, Εσωτερικών το 1947, και Άνευ Χαρτοφυλακίου το 1946-1947.

Η πολιτική σταδιοδρομία του Απόστολου Αλεξανδρή υπήρξε θυελλώδης και πολύ ενδιαφέρουσα. Κατά την πρώτη του βουλευτική θητεία εντάχθηκε στην «Ομάδα των Ιαπώνων». Ήταν μια ομάδα από 8 μαχητικούς βουλευτές που προέρχονταν από διάφορα κόμματα, τους οποίους ένωνε η σφοδρή επιθυμία για την ανόρθωση της Ελλάδας, μετά την πτώχευση του 1893 και την ήττα του 1897. Την ονομασία της ομάδας εμπνεύστηκαν από τη μαχητικότητα των Ιαπώνων σαμουράι, κατά το ρωσο-ιαπωνικό πόλεμο του 1905. Η ομάδα λειτούργησε επί δύο έτη (1906-1908) και μετά διαλύθηκε και ο Αλεξανδρής εντάχθηκε στο κόμμα των Φιλελευθέρων.

Το 1916 έλαβε μέρος στο κίνημα της Θεσσαλονίκης, αργότερα διορίστηκε πρεσβευτής στη Βέρνη της Ελβετίας και το 1922, ως υπουργός Εξωτερικών, έλαβε μέρος στην επαναστατική κυβέρνηση Γονατά, και έδωσε σκληρούς αγώνες για τα δίκαια της Ελλάδας κατά τη σύναψη της Συνθήκης της Λωζάνης. Υπήρξε μεγάλος πολιτικός άνδρας, με χαρακτηριστικό του τη μετριοπάθεια, την πειθώ και την ευελιξία. Εκ των εμπίστων του Ελευθερίου Βενιζέλου έφερε εις πέρας με επιτυχία δύσκολες αποστολές στην Ευρώπη και είναι απορίας άξιο, πώς η ιδιαίτερη πατρίδα του, Καρδίτσα δεν κατέταξε το άξιο αυτό τέκνο της μεταξύ των επιφανών ανδρών της!

Το μεγάλο αγκάθι της Συνθήκης της Λωζάνης

Η Συνθήκη της Λωζάνης, τη διαπραγμάτευση της οποίας η επαναστατική κυβέρνηση Πλαστήρα-Γονατά, με υπουργό εξωτερικών τον Απόστολο Αλεξανδρή, εμπιστεύθηκε, εν λευκώ, στον Ελευθέριο Βενιζέλο, πέρασε από πολλές φάσεις. Η συνδιάσκεψη, με τη συμμετοχή εκπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων, άρχισε στις 7 Νοεμβρίου 1922 και, με ενδιάμεσες διακοπές και επεισόδια, η Συνθήκη υπογράφηκε στις 24 Ιουλίου 1923. Η ηττημένη Ελλάδα είχε να αντιμετωπίσει, από τη μια τη σκληρή και άκαμπτη στάση της νικήτριας του πολέμου, Τουρκίας, και από την άλλη την επαμφοτερίζουσα στάση των Μ.Δυνάμεων, οι οποίες, κάθε φορά άλλαζαν στάση, ανάλογα με τα συμφέροντά τους.

Είχε όμως και δύο ισχυρά όπλα: Τη διπλωματική ιδιοφυΐα και το κύρος του δαιμόνιου διαπραγματευτή Ελευθερίου Βενιζέλου και την ανασυγκροτηθείσα Στρατιά του Έβρου, έτοιμη να εισβάλει στην Ανατολική Θράκη, την οποία (στρατιά) ο Βενιζέλος χρησιμοποιούσε ως ισχυρό διαπραγματευτικό όπλο. Από την εποχή του Θουκιδίδη είναι γνωστό ότι ο πόλεμος ή η απειλή πολέμου είναι «διπλωματία με άλλα μέσα». Στη Συνθήκη της Λωζάνης το «όπλο» αυτό ο Βενιζέλος το χρησιμοποίησε με δεξιοτεχνία και είχε το γνωστό ευεργετικό για την Ελλάδα

αποτέλεσμα, όπως θα δούμε παρακάτω. Τελικά, οι Τούρκοι συμφώνησαν στα περισσότερα σημεία, τα οποία η Ελλάδα θεωρούσε ως αδιαπραγμάτευτα, επέμεναν όμως μέχρι τέλους να ζητούν επιμόνως αποζημίωση εκατομμυρίων λιρών για τις καταστροφές που προκάλεσε ο ελληνικός στρατός στη χώρα τους.

Πώς κερδήθηκε το ζήτημα της αποζημίωσης

Ο Τούρκος διαπραγματευτής Ισμέτ (πρόκειται για τον Ισμέτ Ινονού) στο θέμα αυτό παρέμενε άκαμπτος στις απαιτήσεις της χώρας του. Η ελληνική αντιπροσωπεία γνώριζε ότι το κλειδί με το οποίο μπορούσε να ξεκλειδώσει την ακαμψία της Τουρκίας ήταν η απειλή εισβολής του ελληνικού στρατού στην Ανατολική Θράκη. Πράγματι, η ελληνική στρατιά του Έβρου, με αρχιστράτηγο τον Θεόδωρο Πάγκαλο, είχε αναδιοργανωθεί και επανεξοπλιστεί σε χρόνο μηδέν και αδημονούσε για δράση. Το μόνο που περίμενε ο Πάγκαλος ήταν το τηλεγράφημα της κυβέρνησης, αλλά και η κυβέρνηση αδημονούσε για το τηλεγράφημα του Βενιζέλου από τη Λωζάνη. Πρέπει να σημειώσουμε ότι και η υπεροπλία του ελληνικού στόλου στο Αγαίο με ναυαρχίδα το θρυλικό «Αβέρωφ» και ναύαρχο τον καταξιωμένο στους Βαλκανικούς Πολέμους, Παύλο Κουντουργιώτη, αποτελούσε εγγύηση για την αποτροπή της μεταφοράς τουρκικού στρατού δια θαλάσσης.

Από αριστερά: δεύτερος από τους καθημένους ο Ελευθέριος Βενιζέλος και τρίτος από τους όρθιους ο Απόστολος Αλεξανδρίης

Μετά από πολύμηνη κωλυσιεργία των Τούρκων διαπραγματευτών, με την οποία επιδίωκαν να κερδίσουν χρόνο, ώστε να μεταφέρουν στρατεύματα από την Ανατολία στη Θράκη, η ελληνική κυβέρνηση, πιεζόμενη και από τον Πάγκαλο, ο οποίος με καθημερινά τηλεγραφήματα προς την κυβέρνηση απειλούσε να εισβάλει στη Ανατολική Θράκη, έλαβε τις τελικές αποφάσεις της.

Ας δούμε όμως τι γράφει σχετικά ο Αλεξανδρής (υπουργός εξωτερικών), στις «Πολιτικές Αναμνήσεις» του:

24 Μαΐου. (Αλεξανδρής προς εκπροσώπους Μ.Δυνάμεων): «Κατόπιν της προτάσεως υμών, η ελληνική κυβέρνηση απεφάσισε να εξαντλήσει και την τελευταία αυτής υποχωρητικότητα και έδωκεν οδηγίας, όπως η εν Λωζάνη ελληνική αποστολή, εφόσον πεισθεί ότι υπάρχει και η ελαχίστη ελπίς ειρηνικής διευθετήσεως της ελληνοτουρκικής διαφοράς, παραμείνει εν Λωζάνη μέχρι της εσπέρας της προσεχούς Δευτέρας, καίτοι η κυβέρνησης είναι πεπεισμένη ότι η Τουρκία είναι αποφασισμένη να μην καταλήξει εις ειρήνην και παρελκύει το ζήτημα μόνο προς κέρδος χρόνου δια στρατιωτικούς σκοπούς».

25 Μαΐου (μυσημέρι). Οι Μ.Δυνάμεις, ύστερα από σύσκεψη, αποφάσισαν να γίνει η συνεδρίαση την επομένη, Σάββατο, στις 10 το πρωί, σε ολομέλεια.

Αλεξανδρής: «Το απόγευμα, μετά συνεννόησιν με Βενιζέλον, συνεκάλεσα εν είδος πολεμικού συμβουλίου, απαρτιζομένου από Βενιζέλον, Ρωμάνον, Κακλαμάνον, Ρέπουλη και Μιχαλακόπουλο και τους εξέθεσα την κατάστασιν. Ο Βενιζέλος, λαβών τον λόγον είπε ότι τίποτε δεν παρελείφθη προς επίτευξιν της ειρήνης, εάν δε πρόκειται να ξαναρχίσουν αι εχθροπραξίαι, είναι αναμφισβήτητον ότι την ευθύνην φέρουν οι Τούρκοι, και προσέθηκεν εν μεγάλη συγκινήσει: «Καίτοι πολλάκις έδωκα συμβουλάς της ελληνική κυβερνήσει, ήκιστα αισιοδόξους, πιστεύω εντούτοις ακραδάντως ότι ο ελληνικός στρατός θα θριαμβεύσει και η τιμή αυτού και της πατρίδος θ' αναστηλωθεί».

Αλεξανδρής (Σάββατο): «Όταν ήρχισε η συνεδρίασις της ολομελείας ο Βενιζέλος εξήτησε τον λόγον αμέσως. «Μη βιάζεσθε να βγάλετε από τον χαρτοφύλακα την αγόρευσίν σας»του είπεν ο Ρέμπολντ (Horace Rumbold), «αφήσατε να ομιλήσει πρώτος ο Ισμέτ. Ίσως σας διευκολύνει, όπως μη μακρογορήσετε...». Πράγματι, ο Ισμέτ εγερθείς εβεβαίωσεν την αγωνιώσαν συνέλευσιν ότι η Τουρκία, εν απολύτω πνεύματι συμβιβασμού, παραιτείται της απαιτήσεως δι' αποζημίωσιν και εμμένει στη ρύθμιση κάποιων δευτερευόντων ζητημάτων».

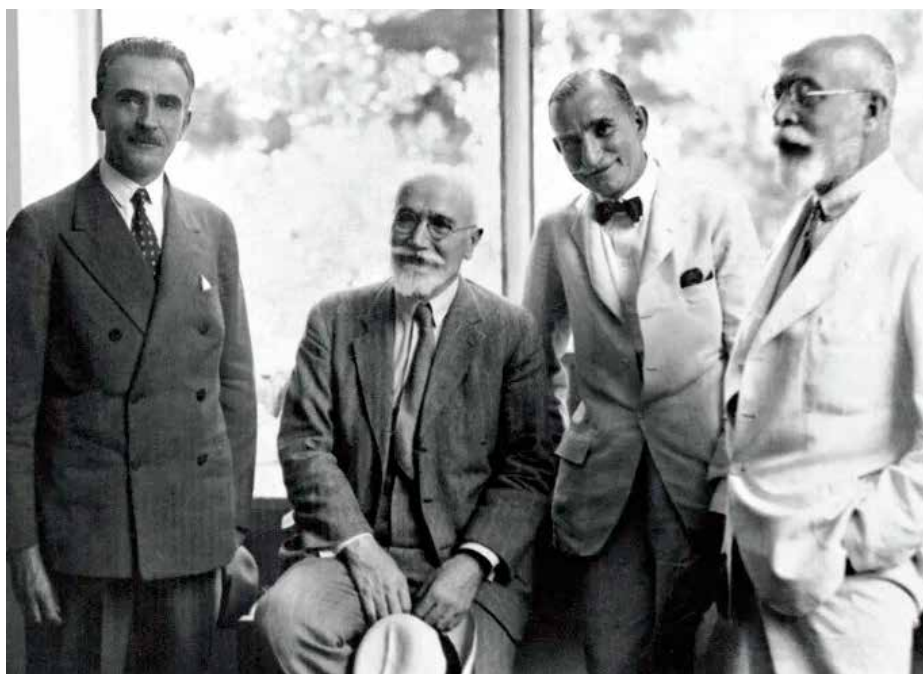
«Ο Βενιζέλος πλήρης χαράς έσπευσε εις το ξενοδοχείον μας και με κατεσπάσθη. Τω εφίλησα την χείρα, εκφράζων, επ' ονόματι της Ελλάδος, ήν αντιπροσώπευον εκεί, την εθνικήν ευγνωμοσύνην».

Ανασκόπησις: Τον Αύγουστο του 1922 η Ελλάδα γνώρισε τη μεγαλύτερη ήττα της ιστορίας της. Μεγάλο μέρος του στρατού αιχμαλωτίστηκε, ο μικρασιατικός ελληνισμός ξεριζώθηκε από τις εστίες του και η επαναστατική κυβέρνηση Πλαστήρα -Γονατά προσπαθούσε αγωνιωδώς να περιθάλψει 1,5 εκατομμύρια πρόσφυγες. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, λογικό φαίνεται να υπέκυπτε στις απαιτήσεις του νικητή. Δεν συνέβη όμως αυτό. Και δεν συνέβη διότι είχε την πρόνοια να χρησιμοποιήσει τα καλύτερα μυαλά που διέθετε, μεταξύ των οποίων πρώτη θέση κατείχε η διπλωματική ιδιοφυΐα και το κύρος του Βενιζέλου στην Ευρώπη. Η ελληνική κυβέρνηση εγκαίρως διέγινωσεν ότι ο επόμενος στόχος της Τουρκίας ήταν η Θράκη και μετά από αυτή η Μακεδονία. Έτσι, με αρχιστράτηγο τον ικανότατο Θεόδωρο Πάγκαλο, συγκρότησε

σε χρόνο μηδέν τη Στρατιά του Έβρου, έτοιμη να εισβάλει στην Ανατολική Θράκη. Η Στρατιά του Έβρου αποτέλεσε το ισχυρότερο όπλο του Βενιζέλου στη διπλωματική σκακιέρα. Έτσι, ο συνδυασμός διπλωματίας και στρατιωτικής απειλής έφερε τη Συνθήκη της Λωζάνης, την οποία οι Τούρκοι, στην ουσία, ποτέ δεν αποδέχτηκαν, και απόδειξη είναι ο επιδιωκόμενος αναθεωρητισμός από την κυβέρνηση Ερτογάν. Για την αποτροπή του οι ηγέτες της σημερινής Ελλάδας δεν έχουν παρά να μελετήσουν με προσοχή τα γεγονότα που δημιούργησαν, πριν από έναν αιώνα, τη Συνθήκη της Λωζάνης και να πράξουν αναλόγως.

Η Καρδίτσα –αν και αργά- οφείλει να αποκαταστήσει την αδικία και το παραγκωνισμό που επιφύλαξε μέχρι τώρα στον Απόστολο Αλεξανδρή, στο μεγάλο αυτό τέκνο της, δίδοντας το όνομά του σε κάποιον κεντρικό δρόμο της πόλης ή ανεγείροντας ανδριάντα του σε μια πλατεία.

Βοήθημα: Αποστόλου Αλεξανδρή: «Πολιτικά Αναμνήσεις». Πάτρα 1947

Απόστολος Αλεξανδρή από αριστερά, Ελευθέριος Βενιζέλος, Αντ. Μπενάκης και Στέφανος Δέλτας

Καλωσόρισμα από τον δήμαρχο Λίμνης Πλαστήρα κ. Παναγιώτη Νάνο, στην εκδήλωση Μνήμης για τα 100χρονα από την Μικρασιατική Καταστροφή

Μορφοβούνι 14/8/2022

Τούτες τις ημέρες συμπληρώνονται εκατό (100) χρόνια από την Εθνική Καταστροφή του 1922. Στις στάχτες της Σμύρνης και τον καπνό, καλύφθηκε ο ανεξакρίβωτος αριθμός των νεκρών, αμέτρητες χιλιάδες νεκροί πρόσφυγες και Έλληνες στρατιώτες που χάθηκαν στην Μικρασία, ανυπολόγιστη απώλεια ανθρώπινων ζωών που δεν μετρείται.

Ανυπολόγιστες οι απώλειες σε πατρογονικές εστίες, Ελληνικά χωριά και πόλεις της Ιωνίας, μιας περιοχής με πανάρχαιο Ελληνικό Πολιτισμό και παρουσία αδιάλειπτη.

Χωρίς τέλος ο πόνος, τα δάκρυα, οι συμφορές των ανθρώπων που είδαν να καταστρέφονται οικογένειες, να χάνονται πρόσωπα αγαπημένα, να γεννιούνται αμέτρητες αθέατες τραγωδίες έτσι όπως μετακινούνταν οι πρόσφυγες στην Ελλάδα, μέχρι να βρουν τόπο να ριζώσουν.

Ανυπολόγιστες ιστορικές απώλειες, καθώς η ήττα αυτή οδήγησε σε βαθιές αλλαγές, καθόρισε σύνορα και γεωστρατηγικές ζώνες, σήμερα όσο ποτέ άλλοτε βιώνουμε έντονα τις βαθιές επιπτώσεις. Η αναθεωρητική στάση της Τουρκίας για τη Συνθήκη της Λωζάνης και η απειλή επέκτασής της στο Αιγαίο, έτσι όπως ονειρεύεται την «Γαλάζια Πατρίδα» μέσα από «τα σύνορα της καρδιάς» του νεοσουλτάνου που διοικεί την γείτονα σήμερα, είναι απότοκος της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Αν δεν έκαμε ο Βενιζέλος εκλογές, αν δεν τις έχανε, αν δεν γινόταν τραγικά λάθη στη διαχείριση της Μικρασιατικής Εκστρατείας από εμάς τους ίδιους, αν δεν μας εγκατέλειπαν οι σύμμαχοι και εφαρμόζονταν η συνθήκη των Σεβρών, ή έστω κάποια άλλη παραλλαγή αυτής, σήμερα η πραγματικότητα θα ήταν άλλη. Όπως άλλη θα ήταν η εξέλιξη της Τραγωδίας, αν δεν εμφανίζονταν μέσα από τις στάχτες ως άλλος από μηχανής θεός, ο Νικόλαος Πλαστήρας για να σώσει την τιμή του Ελληνικού Στρατού στη Μικρασία, λίγο μετά ο ίδιος ως επαναστάτης αρχηγός

κράτους, να σώσει την ίδια την υπόσταση της χώρας λειτουργώντας ως «Ναυαγώσσης του Έθνους» την κρίσιμη ώρα.

Όμως η Ιστορία γράφεται με γεγονότα και δεδομένα, όχι με υποθέσεις και συναισθηματικές προσεγγίσεις, ή θεάσεις μέσα από παραμορφωτικούς φακούς εθνικοφροσύνης που οδηγούν σε μαξιμαλιστικές θεωρήσεις και λανθασμένες αποφάσεις. Αυτό είναι ένα από τα μαθήματα που οφείλουμε να πάρουμε από το Χθες με αφορμή τα 100 χρόνια από την Καταστροφή.

Σήμερα η Ελλάδα διεκδικεί ισχύ και αναβαθμισμένο ρόλο μέσα από στρατηγικές συμμαχίες, διαθέτει αξιόμαχο στράτευμα, σύγχρονο εξοπλισμό, διεκδικεί την ειρήνη και την σταθερότητα στην περιοχή, αν και από γείτονες χώρες, βάλλεται ευθέως. Έχουμε παραιτηθεί από τα δικάια μας, ακριβώς διότι προέχει η ειρήνη και τη σταθερότητα στα Βαλκάνια. Η Ελλάδα ουδέποτε «εργαλειοποίησε» τις μειονότητες, ούτε διεκδίκησε βεβαιωμένα ιστορικά δικαιώματα, αν και θα μπορούσε ή και θα έπρεπε. Αντίθετα, οι Έλληνες της Βορείου Ηπείρου, των Σκοπίων, της Βουλγαρίας, της Τουρκίας, οι Έλληνες ανά τον κόσμο, αποτελούν γέφυρες ειρήνης και φιλίας των λαών.

Αυτό όμως αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να παραιτηθούμε και από το δικαίωμα της Μνήμης. Το αντίθετο. Νοιώθουμε την ανάγκη αλλά και Χρέος να το κάνουμε, διότι πρέπει να κρατήσουμε τη φλόγα της Μνήμης άσβεστη, ακριβώς διότι δεν θέλουμε άλλη φορά να καούμε κυριολεκτικά και μεταφορικά, όπως η Σμύρνη το 1922.

Όποιος ξεχνάει είναι καταδικασμένος να ξαναζήσει τα ίδια και χειρότερα, όταν τα παθήματα δεν γίνονται μαθήματα, όταν τα λάθη δεν γίνονται ασπίδα προστασίας και ασφάλειας. Έπειτα είναι και αυτό που είπε ο Μικρασιάτης ποιητής Γιώργος Σεφέρης: «σβήνοντας ένα κομμάτι από το παρελθόν είναι σα να σβήνεις ένα κομμάτι από το Μέλλον.»

Επιπλέον, εμείς εδώ στο Δήμο με βαρύτιμο όνομα Πλαστήρας, αλλά και ως τόπος καταγωγής του ήρωα, νοιώθουμε την ανάγκη και το Χρέος να τιμήσουμε τους Αγώνες και τις Θυσίες των δικών μας ανθρώπων. Να θυμηθούμε και να μάθουμε τα ονόματα όσων πολέμησαν και θυσίασαν την ζωή τους για την Πατρίδα, διότι είναι οι δικοί μας πρόγονοι. Να μάθουμε την οικογενειακή μας ιστορία μέσα από την ανάκληση μνήμης όσων αγωνίστηκαν για τις αξίες της Πατρίδας και την εθνική μας ολοκλήρωση.

Εκατό (100) χρόνια μετά είναι η ώρα για να ανάψουμε συμβολικό κερι στην μνήμη τους, με την δημόσια ανάγνωση του ονόματός τους και την αναγνώριση της θυσίας τους για την Πατρίδα. Γι' αυτό και η θρησκευτική τελετή σε όλους εκείνους που έδωσαν την ζωή τους για την πατρίδα. Όμως πέρα από τον συμβολισμό των εκδηλώσεων, εμείς θέλουμε να ανοίξουμε παράθυρο στο Μέλλον μέσα από το

Παρελθόν, αλλά με όρους σύγχρονους. Η συναισθηματική προσέγγιση της Ιστορίας όχι μόνο δεν είναι ασφαλής αλλά είναι και επικίνδυνη, εξάλλου στέγνωσαν από καιρό τα δάκρυα για όσους και όσα χάθηκαν οριστικά.

Η Μνήμη οφείλει να είναι θεμέλιο Προόδου των κοινωνιών και αξία - αφετηρία δημιουργίας συνθηκών Ειρήνης και Πολιτισμού. **Συνάμα όμως οφείλει να είναι και** πηγή Αυτογνωσίας, ισχυρό εργαλείο για την υπεράσπιση της Εθνικής Αξιοπρέπειας και Υπόστασης. Καμία ξένη χώρα, κανένας μισθοφόρος, δεν θα προστρέξει σε βοήθεια αν εμείς δεν έχουμε την ανάλογη ισχύ και τη βούληση να υπερασπίσουμε τον εαυτό μας, ας μην τρέφουμε αυταπάτες...

Με τις σκέψεις αυτές, αποδίδουμε σήμερα συμβολικά στη συλλογική μνήμη ένα μνημείο που έλλειπε από την πλατεία του Βουνεσίου, έλλειπε από ένα «χωριό Ηρώων και Θυσιών» όπως το χαρακτήρισε η γενιά της Εθνικής Αντίστασης. Μέσα από τον συμβολισμό αυτό, θέλουμε η παραμείνει η μνήμη ως Γνώση και αυτή να αποτελέσει την αφετηρία για μια άλλη ανά-γνωση του ιστορικού μας παρελθόντος, αλλά και την ανα-θεώρηση της δικής μας Ευθύνης απέναντι στην Πατρίδα και το Μέλλον της.

Θα ήταν παράλειψη να μην ευχαριστήσω δημόσια τον Υπουργό Δικαιοσύνης κ. Κώστα Τσιάρα, για την ανταπόκριση στην πρόσκληση να εκπροσωπήσει την κυβέρνηση και να κάνει τα αποκαλυπτήρια του μνημείου, καθώς και τον αρχιμανδρίτη κ. Αμφιλόχιο για την τέλεση του μνημοσύνου πεσόντων στη Μικρασία.

Ομοίως ευχαριστώ τους βουλευτές κ. Ασημίνα Σκόνδρα και κ. Γιώργο Κωτσό, τον Περιφερειάρχη Θεσσαλίας κ. Κώστα Αγοραστό, πρώην και νυν αντιπεριφερειάρχες, τον αντιδήμαρχο Καρδίτσας κ. Τέλη Σπάνια, τον πρόεδρο του Δημοτικού Συμβουλίου Πλαστήρα κ. Στεργιόπουλο, τους αντιδημάρχους κ.κ. Θέο Απόστολο, Μηλίτση Αλέξανδρο, την κ. Βάσω Ξηροφώτου, τον κ. Στ. Τσιαμαντά, τους δημοτικούς συμβούλους κ. Πέτρο Μπουραζά, και κ. Γιάννα Ποδηματά, τον πρόεδρο της Κοινότητας Μορφοβουνίου Σεραφείμ Νάνο, τον πρόεδρο της Ένωσης Πολιτιστικών Συλλόγων Ν. Καρδίτσας κ. Μανώλη Στεργιόπουλο, τον πρόεδρο της Ένωσης Αγραφιώτικων Χωριών κ. Β. Τσαντήλα, εκπροσώπους Συλλόγων και φορέων από κοινότητες του Δήμου μας. Ξεχωριστά ευχαριστώ όλους εσάς τους δημότες που τιμάτε με την παρουσία σας την εκδήλωση. Χρόνια Πολλά κι ευλογημένα!

Ο Νικόλαος Πλαστήρας, σωτήρας της εθνικής τιμής στην Μικρασιατική Τραγωδία

Ομιλία του δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα Παναγιώτη Νάνου

την εκδήλωση Τιμής και Μνήμης 100 χρόνια από την Καταστροφή

Μορφοβούνι 14/8/2022

Συμπληρώνονται φέτος εκατό (100) χρόνια από την Μικρασιατική Καταστροφή, μία εθνική τραγωδία με απώλειες σε ανθρώπινες ζωές, σε μικρές και μεγαλύτερες Πατρίδες όπως χωριά και πόλεις της αρχαίας Ελληνικής περιοχής της Ιωνίας και της Μικράς Ασίας. Και μόνο αυτό το τραγικό Ιωβηλαίο επιβάλλει να ξαναδιαβάσουμε την Ιστορία, να δούμε ψύχραιμα τα δικά μας λάθη, να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για να πορευτούμε στο Μέλλον με αυτοπεποίθηση.

Στην αξιολόγηση αυτή της Ιστορίας, δεσπόζουσα θέση κατέχει ο θρυλικός «Μαύρος Καβαλάρης» των Βαλκανικών Πολέμων, ο Νικόλαος Πλαστήρας. Ένα από τα ιστορικά πρόσωπα το οποίο μέσα από την πατριωτική του δράση και τις στρατιωτικές του αρετές, έσωσε την τιμή του Ελληνισμού στη Μικρασία. Μέσα από νικηφόρες μάχες βοήθησε αρχικά στην προέλαση, προπάντων όμως η ηγετική του φυσιογνωμία αναδείχθηκε στην υποχώρηση. Όταν τα πάντα είχαν καταρρεύσει, ο Πλαστήρας στάθηκε ορθός. Όταν το μέτωπο είχε καταρρεύσει, ήταν ο μόνος που προκαλούσε φόβο στον εχθρό. Χωρίς να ηττηθεί, μέσα από συντεταγμένη υποχώρηση έδωσε την δυνατότητα να σωθούν χιλιάδες πρόσφυγες και στρατιώτες. Γι' αυτό και ο Πλαστήρας αποκλήθηκε «Άγιος της Προσφυγιάς» και την φωτογραφία του την είχαν στα εικονοστάσια των προσφυγικών κατοικιών.

Ο Νικόλαος Πλαστήρας υπήρξε λαϊκός ήρωας, ο οποίος διακρίθηκε για την αγάπη του προς την Πατρίδα, στην οποία αφιέρωσε τη ζωή του. Από ανώνυμος υπαξιωματικός μέχρι την τελευταία του βίου του τον συνόδευαν διάφορα προσωνύμια, δηλωτικά της δράσης και της προσφοράς του. Εκφράσεις οι οποίες πέρασαν στην Ιστορία και έφτασε να λέγονται σχεδόν μέχρι τις μέρες μας εκφράσεις «μόνον επί Πλαστήρα» ή «δεν υπάρχει ένας Πλαστήρας», όταν θέλουν να πουν ότι χρειάζεται κάποιος με αποφασιστικότητα και εντιμότητα να επέμβει δυναμικά. Ακόμα κι αυτή η έκφραση «πέθανε στην ψάθα», έγινε συνώνυμο με το επώνυμο Πλαστήρας, ακριβώς διότι πέθανε με ελάχιστα κέρματα χωρίς να αποκτήσει ποτέ περιουσία, αφού μέρος του μισθού του έφτανε σε ανθρώπους της ανάγκης.

Ο ήρωας γεννήθηκε το 1881 και μεγάλωσε σε μια φτωχή Αγραφιώτικη οικογένεια, πατέρας του ο Χρίστος Πλαστήρας, ελληνοράφτης στο επάγγελμα από το Βουνέσι, μητέρα του η Στεργιάνω Καραγιώργου από την Πεζούλα, αντικριστά χωριά της Νευρόπολης Αγράφων, με κοινά σύνορα. Μπορεί τα οικονομικά να

ήταν λιγοστά, όμως περίσσευε ο πλούτος μιας ισχυρής αγωνιστικής – πατριωτικής παράδοσης, η πηγή της οποίας αναβλύζει από το θάνατο 1821. Ήταν η κληρονομιά της κλεφτουριάς που έλαβε από τον Βουνεσιώτη παππού του Νίκο Πλαστήρα, ο οποίος ήταν από τα παλικάρια του Γεώργιου Καραϊσκάκη στο Βουνέσι των Θεσσαλικών Αγράφων.

Γέννημα και θρέμμα μιας ανυπότακτης και αυτόνομης περιοχής που δεν γνώρισε ποτέ σκλαβιά, βαπτίστηκε στα νάματα της Ελευθερίας και κοινώνησε τον έρωτα για την Πατρίδα, έτσι όπως έντονα τον βιώνουν οι ήρωες. Η αγάπη του Πλαστήρα για την Πατρίδα ήταν τέτοια, που έπεφτε στα πεδία των μαχών με σθένος και παλικάρια πρωτόγνωρη. Ξεχώριζε για την ορμή και την αψιά, καθώς έμπαινε στα πεδία των μαχών προκαλώντας τον ίδιο το Χάρο με την αφοβία του. Ένοιωθε άτρωτος, διότι είχε την ισχυρή βεβαιότητα ότι τον προστατεύει το Τίμιο Ξύλο στο φυλαχτό που του έδωσε η μάνα του, όταν αποφοίτησε από το Σχολείο Υπαξιωματικών, το 1912, και μπήκε στους Βαλκανικούς Πολέμους. Άφησε εποχή στις εφορμήσεις κατά των εχθρών κινούμενος πάντα στην πρώτη γραμμή, γι' αυτό και τα δεκάδες μικρά ή μεγαλύτερα σημάδια που μέτρησε στο κορμί του ο γιατρός με τον θάνατό του, τον Ιούλιο του 1953.

Ένοιωθε ότι έπρεπε να υπερβεί τον εαυτό του για να εκπληρώσει το αίσθημα του καθήκοντος για την Πατρίδα. Ό,τι κέρδισε το πέτυχε μέσα στις μάχες και οι τιμητικές διακρίσεις ήταν επ' ανδραγαθία. Προπάντων την εκτίμηση των συμπολεμιστών από τους οποίους δεν διαχωρίστηκε ποτέ, ανεξάρτητα με το βαθμό που έφερε κάθε φορά, λίγο αργότερα και την αγάπη του λαού και τη λατρεία των προσφύγων.

Το 1903, μετά το Γυμνάσιο, κατατάχθηκε στο στρατό και υπηρέτησε στο 5ο Σύνταγμα Πεζικού στα Τρίκαλα όπου έλαβε το βαθμό του δεκανέα. Προήχθη σε λοχία και επιλοχία.

Το 1905 πήρε μέρος στον Μακεδονικό αγώνα, ενταγμένος στα αντάρτικα σώματα των Παπαγάκη και Αθανασόπουλου. Συμμετείχε ενεργά στο «Στρατιωτικό Σύνδεσμο» των αξιωματικών, που έκανε το κίνημα στο Γουδί, τον Αύγουστο του 1909.

Το 1910 εισήχθη στη Σχολή Υπαξιωματικών στην Αθήνα, απ' όπου εξήλθε το 1912 ως ανθυπολοχαγός. Τοποθετήθηκε στο 5ο Σύνταγμα Πεζικού και με αυτή τη μονάδα πολέμησε στους Βαλκανικούς Πολέμους. Υπήρξε ατρόμητος πολεμιστής στις μάχες, αψηφούσε φανερά τον κίνδυνο. Ακριβώς επειδή ήταν άγνωστος και ανώνυμος, τον χαρακτήρισαν με το προσωνύμιο «Μαύρος Καβαλάρης».

Η πρώτη νικηφόρα του μάχη ήταν εκείνη της Ελασσόνας, στην οποία κατέλαβε τα εχθρικά χαρακώματα και συνέλαβε τους πρώτους Τούρκους αιχμαλώτους. Ακολούθησαν οι μάχες του Σαρανταπόρου, των Γιαννιτσών και της Θεσσαλονίκης, όπου ο Πλαστήρας με τη γενναιότητά του και το παράδειγμα της ανδρείας του, ενέπνευσε στους άνδρες του σεβασμό και εκτίμηση.

Στη μάχη του Λαχανά, ο Νικόλαος Πλαστήρας, πάντα έφιππος και ορμητικός ήταν από τούς πρωταγωνιστές της νίκης, και μετά τη μάχη ο ταγματάρχης Οθωνάιος τον αγκάλιασε και τον συνεχάρη συγκινημένος, ενώ οι στρατιώτες του ζητωκραύγαζαν φωνάζοντας: «Ζήτω ο Μαύρος Καβαλάρης». Εδώ αξίζει εδώ να μνημονευτεί ένα ακόμα σπουδαίο παλικάρι στο οποίο αποδόθηκε ο ίδιος ακριβώς χαρακτηρισμός, ήταν ο Κυμαίος στην καταγωγή ταγματάρχης Ιωάννης Βελισσαρίου, ο οποίος γεννήθηκε στο Πλοέστι της Ρουμανίας το 1861 και σε νεαρή ηλικία κατατάχθηκε εθελοντής στο Στρατό, πολέμησε γενναία και σκοτώθηκε το 1913 στη μάχη της Κρέσνας και έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τον Πλαστήρα.

Ο Πλαστήρας ήταν ενεργό στέλεχος του κινήματος της «Εθνικής Άμυνας», συμμετείχε ως νεαρός υπαξιωματικός στο Κίνημα του 1909, διεκδικώντας αξιοκρατία, δικαιοσύνη, αλλαγές σε πολλές παθογένειες της Βασιλευόμενης δημοκρατίας που νοσούσε και έβλεπε στο πρόσωπο του Ελευθερίου Βενιζέλου την αλλαγή και την ελπίδα.

Το 1916 όταν ο Βενιζέλος δημιούργησε δεύτερο Ελληνικό κράτος με πρωτεύουσα τη Θεσσαλονίκη και βγήκε στο πλευρό των Συμμάχων, ο Πλαστήρας από την πρώτη στιγμή συντάχθηκε με το Βενιζέλο, διότι πίστευε ότι έτσι μόνον έρχονταν η εθνική ολοκλήρωση. Ότι έτσι θα γινόταν πράξη το όραμα της Μεγάλης Ελλάδας, με την απελευθέρωση όλων των υπόδουλων ακόμα πατρίδων και αυτή περνούσε μέσα από την ενεργό συμμετοχή στο πλευρό της Αντάντ.

Στον Α Παγκόσμιο Πόλεμο, στις 17 Μαΐου 1918, ο Πλαστήρας έλαβε μέρος στη Μάχη του Σκρα Ντι Λέγκεν, ως Διοικητής του 3ου Τάγματος του 6ου Συντάγματος, όπου εξουδετέρωσε επτά εχθρικές γραμμές άμυνας, σε βάθος 1.500μ. μέσα σε δυο ώρες χαρίζοντας στην Ελλάδα, αλλά και στην ελεύθερη Ευρώπη μια από τις μεγαλύτερες νίκες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Προηγούμενες ενέργειες των Γάλλων και των Άγγλων, για κατάληψη του Σκρα, είχαν αποτύχει. Οι ηρωικές και συντονισμένες επιθετικές ενέργειες επέτρεψαν την κατάληψη της περιοχής, «του άπαρτου κάστρου», όπως το είχαν ονομάσει. Η αναφορά του Πλαστήρα λακωνική: «Έφθασα τέρμα αντικειμενικού σκοπού. Εχθρός υποχωρεί πανικόβλητος. Δέον διαταχθή καταδίωξις προς εκμετάλλευσιν επιτυχίας. Πλαστήρας». Προήχθη επ' ανδραγαθία σε αντισυνταγματάρχη και ανέλαβε τη Διοίκηση του 6ου Συντάγματος της Μεραρχίας Αρχιεπαύτους και συνέχισε τις επιχειρήσεις προς την Καβάλα - Χρυσούπολη (το Νοέμβριο του 1918).

Ο Πλαστήρας μετά από αίτησή του αναχώρησε την Άνοιξη του 1919 επικεφαλής του 5/42 Συντάγματος Ευζώνων για την Ουκρανία, για να στηρίξουν τον Τσάρο ο οποίος αντιμετώπιζε την μπολσεβίκικη επανάσταση. Όταν ανέλαβε τη Διοίκηση του Συντάγματος, σε συγκέντρωση αξιωματικών και οπλιτών, μεταξύ των άλλων είπε: «Έρχομαι να συναντήσω την τύχη μου μαζί σας, σε μian υπερπόντιο εκστρατεία. Οφείλομε να εκτελέσουμε το καθήκον μας. Ο αγώνας αυτός θα ανοίξει το δρόμο των εθνικών μας στόχων... Ο δρόμος για την Σμύρνη περνά τώρα από τη Ρωσία... θα ανταποδώσουμε στους Ρώσους τη βοήθεια που μας έδωσαν παλιά. Έτσι, θα δώσουμε στα παιδιά μας τη Σμύρνη και την Πόλη...».

Με αυτά τα απλά λόγια εξήγησε ο Πλαστήρας το σκοπό της Εκστρατείας στην Ουκρανία, για την οποία οι περισσότεροι θεωρούσαν άσκοπη και τυχοδιωκτική και δεν ήταν σύμφωνοι με αυτή. Ωστόσο ο Βενιζελικός Πλαστήρας αντιλαμβάνονταν την σημασία να πρωταγωνιστεί ο Ελληνικός Στρατός με εκείνους που διαμόρφωναν τα νέα σύνορα όπως αυτά θα προέκυπταν από τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο και τα γαιοπολιτικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων, μέσα από τα οποία θα γινόταν πράξη η «Μεγάλη Ιδέα» και η εθνική ολοκλήρωση, όπως την αντιλαμβάνονταν ο Βενιζέλος και η παράταξή του.

Στην Ουκρανία ο Πλαστήρας πολέμησε γενναία, αλλά επέστρεψε με φυματίωση την οποία έθεσε σε δεύτερη μοίρα, όπως έκαμε κι ένας άλλος εθνικός ήρωας από τα Άγραφα, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης, ο οποίος πολεμούσε αδιάκοπα, παρότι υπέφερε από τη νόσο.

Ο Πλαστήρας σώζει την τιμή του Ελληνικού Στρατού στα πεδία των μαχών

Αμέσως μετά, τον Ιούνιο του 1919, αποβιβάστηκε στα ματωμένα χώματα της Ιωνίας. Κι από εκεί βρέθηκε στα αφιλόξενα υψίπεδα της ενδοχώρας να πολεμά επικεφαλής του 5/42 Συντάγματος Ευζώνων. Να κερδίζει μάχες επικές, ακόμα κι όταν κατέρρευσε το μέτωπο, ο Πλαστήρας υποχώρησε συντεταγμένα και έφυγε αήττητος από τη Μικρασία.

Ήταν αυτό το 5/42, το Saytan asker, δηλαδή «στρατός του σατανά», του «καρά – πιτέρ» (μαύρο πιπέρι) Πλαστήρα, που έτρεμαν οι Τούρκοι, αυτό που ανάγκασε ακόμα και τον Κεμάλ να ομολογήσει ότι «στη Μικρασία δεν ηττήθηκε ο Ελληνικός Στρατός, αλλά η Ελληνική πολιτική». Ήταν αυτός και οι εύζωνοί του που προκαλούσαν τρόμο στους αντιπάλους. Υπάρχουν αμέτρητες ιστορίες με ηρωικά παραδείγματα και αυτοθυσία των ευζώνων του Πλαστήρα που άφησαν εποχή και πέρασαν στην Ιστορία.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένες τοποθεσίες όπου δόθηκαν σκληρές μάχες, όπως τον Μάρτιο του 1921 με την προέλαση του 5/42 επικεφαλής της XIII Μεραρχίας. Η διάβαση του Σαγγάριου ποταμού, η κατάληψη της τοποθεσίας Τσακιρσάζ,

του Αφιόν Καραχισάρ, οι σκληρές μάχες στο Τουμλού Μπουνάρ είναι μέρος της δράσης.

Το 1922 με την κατάρρευση του μετώπου, το 5/42 Σύνταγμα Ευζώνων του Πλαστήρα ήταν το μόνο συγκροτημένο τμήμα του Β' Σώματος Στρατού, το οποίο έδινε νικηφόρες μάχες σε μία τακτική υποχώρησης και λειτούργησε ως οπισθοφυλακή που έδωσε την ευκαιρία να σωθούν χιλιάδες πρόσφυγες και στρατιώτες του Ελληνικού Στρατού οι μονάδες των οποίων είχαν διαλυθεί, όταν έσπασε το μέτωπο.

Ήταν αυτός που έδωσε την ευκαιρία να σωθούν χιλιάδες πρόσφυγες και στρατιώτες. Δίκαια τότε αποκλήθηκε «άγιος της Προσφυγιάς» και η φωτογραφία του ήταν για χρόνια σε εικονοστάσια προσφυγικών συνοικιών. Γι' αυτό λατρεύτηκε από όλους τους Μικρασιάτες πρόσφυγες, το επώνυμο Πλαστήρας δόθηκε βαπτιστικό όνομα σε πολλά προσφυγόπουλα που γεννήθηκαν εδώ. Δεν υπάρχει προσφυγικός συνοικισμός ή πόλη που να μην έχει δώσει το όνομά του σε κεντρικό δρόμο ή πλατεία.

Ο Πλαστήρας όμως έσωσε την χώρα από Εμφύλιες διαμάχες που έδειχνε ότι θα ξέσπασαν μετά την Μικρασιατική Καταστροφή. Η «εκτέλεση των έξι» είναι ένδειξη για το τί θα ακολουθούσε. Στρατός και λαός ζητούσαν την κάθαρση της Μικρασιατικής Τραγωδίας, αυτή ήλθε με την είσοδο του έφιππου Πλαστήρα στην πολιτική σκηνή μετά την Επανάσταση στη Χίο. Αν δεν ήταν ο Αρχηγός Πλαστήρας να ελέγχει τις αντιδράσεις της ομάδα των στρατιωτικών που συγκρότησαν την Επαναστατική Επιτροπή που ανέτρεψε το βασιλιά και ανέλαβαν την εξουσία, οι εκτελέσεις θα άγγιζαν την ίδια την βασιλική οικογένεια. Ο Εθνικός Διχασμός θα μετατρέπονταν σε εμφύλια σύγκρουση με απροσδιόριστες συνέπειες στο εσωτερικό της χώρας.

Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι αν δεν ήταν ο Πλαστήρας της συναίνεσης, ο Εθνικός Διχασμός κάτω από το άγος της Μικρασιατικής Καταστροφής, είναι βέβαιο ότι θα οδηγούσε σε εμφύλιες συγκρούσεις το 1922. Η «εκτέλεση των 6» θα χωριούσε μπροστά στο μέγεθος της τραγωδίας που ήταν βέβαιο ότι θα ξεσπούσε, καθώς η λαϊκή οργή και ο θυμός αξιωματικών και στρατιωτών έψαχνε τόπο να εκτονωθεί. Η εκθρόνιση του Βασιλιά, η εγκαθίδρυση της Α Βασιλεύουσας Δημοκρατίας είναι από τις σημαντικές πολιτειακές μεταβολές που λειτούργησαν θετικά.

Μαζί με το προσωνόμιο του Αρχηγού, για την εποχή αυτή χαρακτηρίστηκε και «Ναυαγώστης του έθνους», διότι ήταν ο μόνος που μπορούσε να καταφέρει να περάσει τις συμπληγάδες των εσωτερικών συγκρούσεων, πρώτα ανάμεσα στα μέλη της επαναστατικής επιτροπής που διαφωνούσαν έντονα για τις επιλογές.

Η καθοριστική συμβολή του Πλαστήρα στην διαμόρφωση και αποδοχή της Συνθήκης της Λωζάνης

Ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα του Πλαστήρα ως Αρχηγού της Επα-

ναστατικής Επιτροπής και του Ελληνικού Κράτους είναι ότι συνέβαλε καθοριστικά στην αποδοχή της Συνθήκης της Λωζάνης, το 1923, η οποία χαρακτηρίστηκε αξιοπρεπής συμβιβασμός για ηττημένη χώρα. Μπορεί ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ως εκπρόσωπος της Επαναστατικής κυβέρνησης, να έκαμε τις διαπραγματεύσεις, αλλά αν δεν ήταν ο Πλαστήρας να δημιουργήσει συνθήκες αποδοχής από τους σκληροπυρηνικούς στρατιωτικούς, ο πόλεμος θα συνεχίζονταν στην Ανατολική Θράκη. Φανταζόμαστε σήμερα ποια τύχη θα είχε ο πόλεμος στην κατεστραμμένη Ελλάδα και που θα βρίσκονταν τα σύνορα σήμερα; Είναι τα σύνορα που θέλει να τα επανακαθορίσει ο τουρκικός επεκτατισμός μέσα από την αναθεώρηση της Συνθήκης της Λωζάνης, με το μοίρασμα του Αιγαίου και την αμφισβήτηση της Δυτικής Θράκης.

Όταν ζητήθηκε από τον Ελευθέριο Βενιζέλο να εκφράσει την άποψη του για τον Πλαστήρα, έγραψε μεταξύ άλλων: «Δεν υπάρχει λόγος να ομιλήσω περί των εξαιρετικών στρατιωτικών αρετών του Αρχηγού, τās οποίās πάντες γνωρίζουν και αναγνωρίζουν, ούτε περί της φλογεράς αυτού φιλοπατρίας και της ιδεώδους αυτοπαρνήσεως. Θέλω μόνο να εξάρω την πολιτικότητα την οποίαν επέδειξεν υπό περιστάσεις αίτινες έθηκαν πολλάκις εις τραγικήν δοκιμασίαν την στρατιωτικήν του ψυχήν.

Ήλθεν επικεφαλής της Επαναστάσεως του Σεπτεμβρίου 1922 εις Αθήνας με την ελπίδα όχι μόνον να προλάβη τας επαπειλουμένας περαιτέρω καταστροφάς, αλλά και να σώσει την Θράκην. [...] Και η επιτυχία του Πλαστήρα και των συνεργατών του εις το έργο τούτο υπήρξε αληθώς θαυμαστή. Πρίν ή περάσουν εξ μήνες από της Καταστροφής, ο Ελληνικός στρατός ευρίσκετο επί της αριστεράς όχθης του Έβρου, πλήρης πολεμικού φρονήματος και ενθουσιασμού, έτοιμος να προελάση εις ανακατάληψιν της Ανατολικής Θράκης. Τιμή Αίδιος οφείλεται εις τον Αρχηγόν Πλαστήραν, διότι κατά την κρίσιμον ταύτην στιγμήν δεν αφήκε να παρασυρθή ούτε από το στρατιωτικόν του μένος, ούτε από τας ορμάς της πατριωτικής του ψυχής.

Εξελίχθη εις αληθή πολιτικόν άνδρα, επιβάλλων χαλινόν εις τας ορμάς ταύτας, ενέκρινε την υπογραφήν της συνθήκης της Λωζάννης και προέλαβε τας σκληράς περιπετειάς και την πλήρη καταστροφήν εις ήν θα ωδηγείτο η Ελλάς, εάν εν πλήρη διπλωματική απομονώσει επαναλάμβανε τας εχθροπραξίας, χωρίς να ήναι εις θέσιν, και μετά πιθανής ακόμη στρατιωτικήν εν Ευρώπη επιτυχίαν, να επιβάλη εις τον αντίπαλον την υπογραφήν και εκτέλεσιν των αξιούμενων υπ' αυτής όρων της ειρήνης.

Ο Πλαστήρας δύναται τις να είπη ότι εφώτισε το στερέωμα του Ελληνικού ουρανού δια απλέτου φωτός και ότι απέδωκεν εις το Έθνος την αυτοπεποίθησιν ήτις τόσον επικινδύνως είχε κλονισθή μετά την καταστροφήν της Μικράς Ασίας. Έθνος το οποίον εις κρίσιμους στιγμάς εμφανίζει τοιούτους άνδρας δύναται ν' αποβλέπη μετ' εμπιστοσύνης εις το μέλλον.»

Εκατό χρόνια μετά την Μικρασιατική Καταστροφή οι Τούρκοι επιδιώκουν αυτό του δεν κατάφεραν τότε: Το μισό Αιγαίο δικό τους και τη Θράκη αυτόνομη!

Ο Πλαστήρας θεμελιώνει το «Θαύμα του Μεσοπολέμου»

Ο Πλαστήρας αυτή την εποχή, παίρνει σημαντικές αποφάσεις και λύνει χρόνια προβλήματα, όπως η διανομή γης στους ακτήμονες. Με διάταγμα του 1923 μοίρασε χιλιάδες στρέμματα γης με αναγκαστική απαλλοτρίωση υπέρ των καλλιεργητών, αποκαθιστώντας ακτήμονες και πρόσφυγες. Τα τσιφλίκια που τόσο ταλάνισαν την πολιτική και οικονομική ζωή του τόπου και πυροδότησαν κοινωνικούς αγώνες με πολλούς νεκρούς (Κιλελέρ 1910), διαλύθηκαν. Η γη πέρασε στους ακτήμονες αλλά και για στην αποκατάσταση χιλιάδων προσφύγων. Οι αποφάσεις αυτές δημιούργησαν το ισχυρό πλαίσιο, το οποίο μαζί με τις μεταρρυθμίσεις που θα ακολουθήσουν αμέσως μετά, οδήγησαν στο «αγροτικό θαύμα του Μεσοπολέμου» και την οικονομική ανόρθωση μέσα και από τον πρωτογενή τομέα και την πρωτόγνωρη ανάπτυξη της υπαίθρου.

Ο Πλαστήρας θεμελιωτής της Αβασίλευτης Δημοκρατίας

Με την εκδίωξη της βασιλικής οικογένειας, εγκαθιδρύεται η Α Αβασίλευτη Δημοκρατία. Ο ίδιος ο Πλαστήρας όντας πανίσχυρος και αδιαμφισβήτητος αρχηγός του Κράτους, θα μπορούσε να παραμείνει στην εξουσία όσο εκείνος έκρινε ότι ήταν αναγκαίο. Ο ίδιος όμως θεώρησε ότι ολοκλήρωσε την αποστολή του και την 1/1/1924 ο Πλαστήρας παρέδωσε την εξουσία στη Βουλή, η οποία τον ανακήρυξε Άξιο της Πατρίδας.

Ο οραματιστής Πλαστήρας και... η μετατροπή της Νευρόπολης σε Ελβετία!

Ο ήρωας αποσύρθηκε από την πολιτική σκηνή και έφυγε στην Ελβετία για να αναρρώσει από τη φυματίωση. Στα σανατόρια της Ελβετίας συλλαμβάνει την ιδέα (1925) της μετατροπής του οροπεδίου της Νευρόπολης σε λίμνη, δημιουργία παραθεριστικού οικισμού (Νεραΐδας Πεζούλας), δημιουργία σανατορίου 100 κλινών, στη θέση όπου σήμερα είναι οι δημοτικές κατασκηνώσεις. Το όραμά του έγινε πράξη δεκαετίες μετά, αν και πέρασε από πολιτικές και ιστορικές συμπληγάδες.

Πλαστήρας και Μεσοπόλεμος – Τα κινήματα του 1933 και του 1935

Ακολουθεί η εποχή του Μεσοπολέμου, στην οποία ο Πλαστήρας με πατερναλιστικό ενδιαφέρον, θεωρεί ότι έχει δικαίωμα να παρεμβαίνει με στρατιωτικά κινήματα, του 1933 και του 1935. Τα δύο αποτυχημένα κινήματα του 1933 και του 1935, στα οποία ο Πλαστήρας είχε ενεργό ρόλο, δείχνουν ότι ο Πλαστήρας έδρασε παρορμητικά και όχι με την ανάλογη πολιτική ωριμότητα. Η αποτυχία των κινήματων είχαν επιπτώσεις για τον ίδιο, αφού στο δεύτερο καταδικάστηκε ερήμην σε θάνατο μαζί με τον Ε. Βενιζέλο, αν και δεν πρόφτασε να έλθει στην Ελλάδα για να υλοποιήσει το κίνημα του 1935. Ωστόσο άνοιξε το δρόμο στο καθεστώς της

4ης Αυγούστου του 1936 και την δικτατορία Μεταξά. Ακολούθησαν η Κατοχή, η Εθνική Αντίσταση, ο Εμφύλιος, η μετεμφυλιοπολεμική πραγματικότητα την οποία ο Πλαστήρας ξανά διαχειρίστηκε ως εκλεγμένος όμως πρωθυπουργός, επικεφαλής κεντρικών κομμάτων το διάστημα 1950 – 1952. Με το σύνθημα «Αλλαγή» κυβέρνησε με μετριοπάθεια και διάθεση Εθνικής Συμφιλίωσης το 1950 – 52, προσπαθώντας να άρει τις συνέπειες του Εμφυλίου και να εκσυγχρονίσει τη χώρα.

Ο Πλαστήρας σήμερα

Ως στρατιωτικός, ο Πλαστήρας κατατάσσεται στους ευφυείς ήρωες, με στρατηγική θεώρηση, ικανός και αποτελεσματικός. Πολέμησε στα πεδία των μαχών, πέτυχε σπουδαίες νίκες, προήχθη επ' ανδραγαθεία, καθόρισε την Ιστορία.

Ως πολιτικός, καταχωρήθηκε στην εθνική συνείδηση παράδειγμα ανιδιοτελούς προσφοράς, σπάνιου ήθους και εντιμότητας, στοιχεία που λείπουν όσο ποτέ άλλοτε, αυτός είναι ίσως ένας άλλος λόγος που τον ανακαλούμε τη μνήμη του.

Ως άνθρωπος έζησε ιδεαλιστικά, ό,τι είχε τα διέθετε ανάλογα με την περίπτωση για τους στρατιώτες του, τους φτωχούς και τους ανήμπορους, τους κατατρεγμένους πρόσφυγες, υπάρχουν αμέτρητα παραδείγματα αλληλεγγύης σε αγνώστους προς τον ίδιο, που φανερώνουν το μεγαλείο ψυχής του ανδρός.

Ο Πλαστήρας ανήκει στην κατηγορία των «ηρωϊκών ανθρώπων» με τα χαρακτηριστικά που εύστοχα περιέγραψε ο Ι. Συκουτρής στο έργο του «Η Φιλοσοφία της Ζωής». Ανήκει στην χορεία εκείνων που επιλέγουν συνειδητά να θυσιάσουν τα πάντα, ακόμα και την ίδια τη ζωή τους, για τις Πατρίδας τα υψηλά ιδανικά. Έζησε βίο αρχαίου Σπαρτιάτη και συνειδητά «πέθανε στην ψάθα» με μία λιτή προφορική διαθήκη που συνοψίζεται σε μόλις 4 λέξεις: «Όλα για την Πατρίδα», αυτή ήταν η τελευταία του φράση πριν ξεψυχήσει. Γι' αυτό, σήμερα, αύριο και πάντα, ο Πλαστήρας αποτελεί διαχρονικό πρότυπο των Ελλήνων, γι' αυτό και αξίζουν εκδηλώσεις τιμής και μνήμης. Δεν τις έχει ανάγκη ο ίδιος, αλλά εμείς και οι επόμενες γενιές, που οφείλουμε να δώσουμε υπόσχεση για συνέχιση των αγώνων σε όλα τα επίπεδα, για την διατήρηση της εθνικής κυριαρχίας και αξιοπρέπειας. Προπαντός της Ειρήνης, της Προόδου, του οράματος για μια ισχυρή πατρίδα, κοινωνικά δίκαιη και δημοκρατική.

Νοερά στεκόμαστε μπροστά στο μνημείο του «Άξιου της Πατρίδας», κλείνουμε ευλαβικά το γόνυ, αποδίδοντας τον οφειλόμενο σεβασμό, με μια λέξη: ΑΘΑΝΑΤΟΣ!

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ ΓΙΑ ΤΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Με επισημότητα πραγματοποιήθηκε η κεντρική εκδήλωση Τιμής και Μνήμης στο Μορφοβούνι, έδρα του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, για τα 100 χρόνια από την Μικρασιατική τραγωδία. Η εκδήλωση ξεκίνησε με επιμνημόσυνη δέηση με ονομαστική αναφορά στους πεσόντες από όλες τις Κοινότητες Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, χοροστατώντος του αρχιμανδρίτη ΙΜΘΦ κ. Αμφιλόχιου. Αμέσως μετά ο υπουργός Δικαιοσύνης κ. Τσιάρας έκαμε τα αποκαλυπτήρια μνημείου πεσόντων Βουνεσιωτών στους Εθνικούς Αγώνες, από το 1912 μέχρι το 2018 με τελευταίο ήρωα τον Γιώργο Μπαλταδώρο.

Ακολούθησε προσκλητήριο πεσόντων Βουνεσιωτών στους Εθνικούς Αγώνες, κατάθεση στεφάνων, τηρήθηκε ενός λεπτού σιγή και η λιτή εκδήλωση έκλεισε με τον Εθνικό Ύμνο

τον οποίο έψαλλαν επίσημοι και παριστάμενοι.

Δυο λόγια για το μνημείο: Το γλυπτό του μνημείου είναι το «Δοξασικόν» του Γιάννη Τρούκη, το οποίο εικονίζει νέο πεσόντα για ιδανικά και αξίες, τα οποία διακρίνουμε με την μορφή ώριμου σταχίου που είναι έτοιμο να θερίσουμε καρπούς. Ο συμβολισμός έντονος και το έργο επίκαιρο. Η

επιλογή του γλυπτού, ο σχεδιασμός του μνημείου, η επιλογή μαρμάρου, αλλά και η τεκμηρίωση των ονομάτων έγινε από τον ερευνητή Τοπικής Ιστορίας και δήμαρχο Παναγιώτη Νάνο. Η ψηφιακή αποτύπωση του σχεδίου έγινε από την μηχανικό κ. Θέη Κανδήλα, ενώ η εκτέλεση του έργου, χάραξη των ονομάτων και τοποθέτηση μαρμάρων, έγινε από τον μαρμαρά Κώστα Μπλιτσογιάννη.

Οι εκδηλώσεις μεταφέρθηκαν στο Πολιτιστικό Κέντρο «Αντ. Σαμαράκης» Μορφοβουνίου, με καλωσόρισμα του Δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα **κ. Π. Νάνου** ο οποίος αναφέρθηκε στο συμβολισμό της εκδήλωσης και η απόδοση των ονομάτων ηρώων Βουνεσιωτών στα τελευταία 100 χρόνια, αλλά και στην αξία της Μνήμης ως θεμέλιο Ειρήνης και Προόδου.

Στον χαιρετισμό του ο υπουργός Δικαιοσύνης κ. Τσιάρας αναφέρθηκε στην σημασία της εκδήλωσης και τα συμπεράσματα τα οποία πρέπει να εξάγουμε από την Μικρασιατική Τραγωδία, καθώς και στην εθνική ενότητα που πρέπει να μας διακατέχει προκειμένου να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις των καιρών.

Χαιρετισμό απηύθυνε ο αρχιμανδρίτης της ΙΜΘΦ κ. Αμφιλόχιος, ο οποίος αναπλήρωνε τον μητροπολίτη κ. Τιμόθεο.

Ο Περιφερειάρχης Κώστας Αγοραστός στο χαιρετισμό του αναφέρθηκε μεταξύ των άλλων στον οραματιστή Πλαστήρα και την προσφορά του στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο της χώρας.

Ο βουλευτής κ. Γιώργος Κωτσός αναφέρθηκε στην αξία της γνώσης της Ιστορίας και επαίνεσε την δημοτική αρχή για την ανέγερση του μνημείου.

Η κ. Ασημίνα Σκόνδρα είπε ότι οι εκδηλώσεις αυτές εκτός της αποδιδόμενης τιμής στους πεσόντες, αποτελούν ευκαιρία για αναστοχασμό.

Ο αντιδήμαρχος Καρδίτσας κ. **Αριστοτέλης Σπάνιας**, χαιρέτισε την εκδήλωση λέγοντας ότι ο καθένας μας πρέπει να κάνει αντίστοιχες πράξεις που προάγουν την Πατρίδα.

Ο Βασίλης Τσαντήλας πρόεδρος Ένωσης Αγραφιωτικών Χωριών στο χαιρετισμό του αναφέρθηκε στο ρόλο των Αγραφιωτών, επώνυμων κι ανώνυμων, καθώς και στην ανάγκη ανάδειξης της Ιστορίας.

Ακολούθησαν δύο επετειακές ομιλίες: Ο συγγραφέας κ. Γιώργος Βασιλούλης μίλησε για το «Πως και γιατί φθάσαμε στη Μικρασιατική Καταστροφή», αναφέρθηκε στο ιστορικό πλαίσιο της εποχής, στις συνθήκες κάτω από τις οποίες βρέθηκε ο Ελληνικός Στρατός στη Μικρασία, τις αιτίες κατάρρευσης του Μετώπου, την Μικρασιατική Καταστροφή και τις επιπτώσεις της.

Ακολούθησε ο συγγραφέας και δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα, με θέμα «Ο Νικόλαος Πλαστήρας, σωτήρας της εθνικής τιμής στην Μικρασιατική Τραγωδία». Ο κ. Νάνος αναφέρθηκε στην στρατιωτική διαδρομή του Πλαστήρα, την συμμετοχή του στους απελευθερωτικούς αγώνες, εστιάζοντας στην Μικρασία. Ειδικότερα ανέδειξε το ρόλο του Πλαστήρα στα πεδία των μαχών και την δυνατότητα που έδωσε σε χιλιάδες πρόσφυγες και στρατιώτες να γλιτώσουν την βέβαιη σφαγή. Επίσης ανέδειξε τον ιδιαίτερο ρόλο του Πλαστήρα στην σωτηρία της Πατρίδας αμέσως μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, το ρόλο του στην Συνθήκη της Λωζάνης, τις εσωτερικές μεταρρυθμίσεις, κ.α.

Πλην των επισήμων που ήδη αναφέρθηκαν στην εκδήλωση ήταν παρόντες οι αντιπεριφερειάρχες κ.κ. Καραγιάννης Ν., Αναγνωστόπουλος Δ, ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Πλαστήρα κ. Θ. Στεργιόπουλος, οι αντιδήμαρχοι κ.κ. Θέος Απ., Μηλίτσας Αλέξ. η κ. Β. Ξηροφώτου, ο κ. Στ. Τσιαμαντάς, οι δημοτικοί σύμβουλοι κ. Π. Μπουραζάς, η κ. Γιάννα Ποδηματά, ο πρόεδρος της Κοινότητας Μορφοβουνίου Σ. Νάνος, τον πρόεδρο της Ένωσης Πολιτιστικών Συλλόγων Ν. Καρδίτσας κ. Μανώλης Στεργιόπουλος, κ.α. Η εκδήλωση έκλεισε με μικρή δεξίωση με παραδοσιακά εδέσματα των Αγράφων.

Πορτραίτα αγνώστων ηρωϊκών πεσόντων στη Μικρασία: Ευθυμίουπουλος Απόστολος από την Πεζούλα

Θυμίουπουλος Απόστολος, αξιωματικός Ελληνικής Αστυνομίας

Στο προηγούμενο τεύχος – αφιέρωμα της «Ιστορήσης» στα 100χρονα της Μικρασιατικής Τραγωδίας, αναφέρθηκαν δεκάδες ονόματα πεσόντων ή αγνοούμενων στη Μικρασία (1919-1922), από τα χωριά της Νευρόπολης. Για τους περισσότερους από αυτούς διασώζονται ελάχιστες λέξεις, όπως για παράδειγμα ο Ευθυμίουπουλος Απόστολος, για τον οποίο ο ερευνητής Χρ. Λιαπής σημειώνει: ΕΥΘΥΜΙΟΠΟΥΛΟΣ ή ΘΥΜΝΙΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ του ΝΙΚΟΛΑΟΥ (γενν. το 1895), «εκ Δήμου Νεβρουπόλεως» (Μπεζούλας).

Εφονεύθη εις Μ. Ασίαν (βλ. Χριστόφορου Δ. Αλεξάκη, ό.π., σελ. 702). Ο Νικ. Γ. Παλάντζας (ό.π., σελ. 149) αναφέρει τον «Ευθυμίουπουλο Αλέξανδρο, δεκανέα, γενν. εις Μπεζούλαν», ο οποίος «εφονεύθη εις Καρά Μπουγιού την 3 Ιουλίου 1921».

Ο Ευθυμίουπουλος Απόστολος του Νικολάου και της Αναστασίας (το γένος Ζαρνάβαλου) γεννήθηκε το 1895 στην Μπεζούλα του Δήμου Νευρόπολης και είχε πέντε (5) αδέρφια: Γεώργιο, Αθανάσιο, Δημήτριο, Κωνσταντίνο και Χρήστο. Ήταν το μικρότερο παιδί της οικογένειας και κατοικούσε στο χωριό, στην περιοχή άνωθεν του Ι.Ν. Αγίας Παρασκευής (προσήλιο). Η οικογένειά του ήταν φτωχή και ασχολούνταν με την κτηνοτροφία (πρόβατα, γίδια) και την καλλιέργεια της γης (σιτάρι, καλαμπόκι, κηπευτικά). Στην παιδική του ηλικία έμεινε ορφανός από πατέρα (λόγω ασθένειας), με αποτέλεσμα η μητέρα του η Αναστασία να αντιμετωπίσει μεγάλες δυσκολίες σχετικά με την ανατροφή των έξι (6) παιδιών της. Μάλιστα η οικογένειά του είχε φτάσει στο σημείο να «κρεμάσει τρουβά στον μύλο». Αυτή η ενέργεια την εποχή εκείνη θεωρούνταν ως μία έσχατη κίνηση προκειμένου κάποιος πολύ φτωχός να τύχει της συμπόνιας κάποιου συνανθρώπου του έτσι ώστε να εξασφαλίσει έστω ένα κομμάτι ψωμί για την οικογένειά του. Όταν κάποιος πήγαινε να αλέσει τη σοδειά του στον μύλο (νερόμυλο), φεύγοντας άφηνε ένα ελάχιστο τμήμα αυτής (μηδαμινό σε σχέση με το μέγεθος αυτής) στον κρεμασμένο τρουβά προκειμένου να βοηθήσει τον οποιοδήποτε (ακόμα και άγνωστο) συνάνθρωπό του. Με άλλα λόγια αυτή η ενέργεια θεωρούνταν ως ένα είδος επαιτείας (ζητιανιάς), αλλά με σεβασμό και δίχως περιφρόνηση. Ωστόσο παρά τις δυσκολίες η μητέρα του κατάφερε και ανέθρεψε μόνη της όλα της τα παιδιά με αξιοπρέπεια.

Ο Ευθυμίουπουλος Απόστολος μόλις ενηλικιώθηκε κατατάχθηκε στην Ελληνική Χωροφυλακή και αρχικά υπηρετούσε στον Βόλο Μαγνησίας. Κατά τη διάρκεια της Μικρασιατικής Εκστρατείας κλήθηκε να υπηρετήσει σε Ένοπλο Σώμα της Ελληνικής Χωροφυλακής αρχικά στη Σμύρνη και μετέπειτα στην ενδοχώρα της Μ. Ασίας. Είχε

λάβει μέρος με επιτυχία σε αρκετές μάχες τόσο εναντίον τακτικών όσο και ατάκτων τμημάτων του τουρκικού στρατού. Εκεί συναντήθηκε και γνώρισε από κοντά τον συντοπίτη του, Νικόλαο Πλαστήρα. Παρόλα αυτά στη φονική μαχη του Καραμπουγιού Νταγ (νοτιοανατολικά της Κιουτάχειας) τραυματίστηκε από εχθρικά πυρά με αποτέλεσμα να υποκύψει στα τραύματά του στις 3 Ιουλίου 1921. Στην βιβλιογραφία η μάχη του Καραμπουγιού Νταγ διήρκεσε δύο ημέρες (30/06-01/07/1921). Αξίζει να σημειωθεί ότι η μάχη στο Καραμπουγιού Νταγ ήταν νικηφόρα για τις ελληνικές δυνάμεις, χαρακτηρίστηκε όμως Πύρρειος, λόγω των πολλών απωλειών που είχε η ελληνική πλευρά. Ο ήρωας αρχικά τραυματίστηκε από εχθρικά πυρά με αποτέλεσμα να υποκύψει στα τραύματά του στις 03/07/1921.

Μπορεί να μην πρόλαβε να δημιουργήσει τη δική του οικογένεια, ωστόσο τρία από τα αδέρφια του (ο Δημήτριος, ο Κωνσταντίνος και ο Χρήστος), ως ελάχιστο φόρο τιμής, φρόντισαν να δώσουν το όνομά του σε παιδιά τους, τα οποία στη συνέχεια πολλαπλασίασαν τους «Απόστολους», ένας εκ των οποίων είναι και ο γράφων. Μάλιστα το 1928 ο Νικόλαος Πλαστήρας θέλησε και βάπτισε, ο ίδιος μαζί με την αδερφή του, Αγγελική Πλαστήρα-Μπουμπάρα, έναν Απόστολο Θυμιόπουλο (του Κωνσταντίνου), λόγω της προσωπικής γνωριμίας του από το μέτωπο της Μ. Ασίας με τον αδικοχαμένο συντοπίτη του, ο οποίος έπεσε μαχόμενος και χάθηκε σε ηλικία 26 ετών.

Η φωτογραφία πορτραίτο είναι από την εποχή που υπηρετούσε στο Βόλο, στην πίσω πλευρά η υπογραφή του, μάλιστα με καλλιτεχνική διάθεση και ωραίο γραφικό χαρακτήρα, ο οποίος προδίδει άνθρωπο επιμελή και με μόρφωση. Από την υπογραφή προκύπτει ότι το επώνυμο με την κατάταξη στην Χωροφυλακή έγινε «Ευθυμιόπουλος», στο πνεύμα της καθαρεύουσας που ήταν η κρατούσα γλώσσα. Προφανώς αυτός που εξέδωσε την ταυτότητα του χωροφύλακα αισθάνθηκε την ανάγκη να διορθώσει τον γραμματέα της κοινότητας, ο οποίος στο Μητρώο Αρρένων έγραψε «Θυμιόπου-

λος» αποτυπώνοντας την προφορά της ντοπιολαλιάς, όπου το όνομα Θύμιος προφέρεται Θύμνιος, εξ ου και το επώνυμο «Θυμνιόπουλος» στην τοπική προφορά.

Η «αποκατάσταση» του επωνύμου με την κατάταξη στην Χωροφυλακή δημιούργησε το επώνυμο Ευθυμιόπουλος, το οποίο δυστυχώς ο χωροφύλακας δεν κληροδότησε και όλοι σήμερα στην Πεζούλα φέρουν το κοινό επώνυμο «Θυμνιόπουλος». Η άλλη φωτογραφία είναι σε ώρα υπηρεσίας με τους άλλους φαντάρους, κάπου στη Μικρασία, είναι όρθιος (2ος από δεξιά) κρατά όπλο και είναι εμφανώς πιο αδύνατος (λόγω των συνθηκών του πολέμου) σε σχέση με την πρώτη φωτογραφία, η οποία είναι σε ημέρες ειρήνης στον Βόλο.

Πηγές: α) Λιαπής Χρήστος, «Τιμημένοι Ηρωικοί Αγωνιστές και Αθάνατοι νεκροί του Μικρασιατικού Πολέμου (1919-1922) με καταγωγή από την Μ-Πεζούλα και άλλα χωριά της Νευρόπολης», Περιοδικό «Ιστορήση» τεύχος 2, Ιούνιος 2022, σελ. 127 – 128, με την αναφερόμενη τεκμηρίωση του Χρ. Λιαππή.

β) πληροφορίες από το οικογενειακό περιβάλλον, κυρίως από τον παππού μου Σεραφείμ Θυμνιόπουλο, ο οποίος είναι ανιψιός (παιδί του αδερφού) του ήρωα που χάθηκε στη Μικρασία.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ (2022) *

*Πέρασαν χρόνια δύσκολα και χρόνια ματωμένα
και στον Πλαστήρα πέσανε τα κρίματα θλιμμένα
Και πήρε μαύρο άλογο ψηλά από το Βουνέσι
Και πάλεψε το τούρκικο το φέσι.
Περήφανος σαν γύρισε Πρωθυπουργός να γίνει
επάνω στη Νευρόπολη τη σκέψη του αφήνει.*

* Στίχοι Κώστας Δ. Παπαδημητρίου, γράφτηκαν το 2022 και τραγουδά σε κλέφτικο σκοπό ο Δημήτρης Γιολβάνης από το Βουνέσι.

Ο πατέρας στο σεντούκι

Του Δημήτρη Καλαντζή*

Η Ευδοκία, η γιαγιά μου, κατάκοπη από την εξοντωτική εργασία στο μεγάλο αμπέλι στα λακκώματα, κάθισε στο πέτρινο πεζούλι έξω από το κατώφλι. Χάιδεψε την σκαλιστή πέτρινη Τσιούμα του φτωχικού της, την οποία άρχιζε να σκαλίζει ο άντρας της πριν φύγει για την Μικρασία και την άφησε ημιτελή. Την πήρε το παράπονο. Νεοπαντρεμένη, ούτε σαράντα ημέρες δεν έζησε μαζί του. Απρίλιο παντρεύτηκαν, εκείνος επιστρατεύτηκε τέλος Μαΐου του 1919, η ίδια άρχισε ζωντανό να κλαίει τον άνδρα της, καθώς έφυγε για τον πόλεμο και η ίδια άρχισε να αισθάνεται το μωρό στα σωθικά της. Η ψυχή της μαύριζε έτσι όπως στάλαζε στην καρδιά ο φόβος. Της φαίνονταν όλα πνιγμένα στη φωτιά του πολέμου, στην εγκατάλειψη, στην πίκρα και στη φτώχεια της. Αρχές του 1920 έφερε στον κόσμο το υγιέστατο αγοράκι της το Γιάννη. Ελπιδοφόρο μήνυμα σε κάθε εποχή η νέα ζωή.

Τα χρόνια όμως περνούσαν, ο πόλεμος δεν έλεγε να καταλαγιάσει, τώρα έπαιρνε γράμματα από το Εσκή Σεχέρ. Ο Γιάννης σηκώθηκε στα ποδαράκια του, περπάτησε, είπε τις πρώτες του λέξεις. Μεταξύ αυτών και τη λέξη πατέρα, μόνο που τη συνέδεσε ο μικρός με τη νεανική μορφή της γαμήλιας φωτογραφίας που τη φύλαγε η μάνα του στο σεντούκι. Την έβγαζε ταχτικά, την έβρεχε με τα δάκρυά της, καταριόνταν τον πόλεμο, κλαίγοντάς τον χωρίς να γνωρίζει αν είναι ακόμα ζωντανός η νεκρός.

Πέρασαν κι άλλα δυστυχημένα χρόνια. Ο μικρός μεγάλωνε κι ο παππούς μου και πατέρας του, είχε την τύχη που άλλοι δεν είχαν. Επέστρεψε τέλος του 1922, ρακένδυτος, γεμάτος ψείρες, άρρωστος και μισοπεθαμένος. Σωριάστηκε στο κρεβάτι κι έκαμε οχτώ μήνες να σηκωθεί από το στρώμα. Τα βράδια παραμιλούσε, βογκούσε, χαροπάλευε. Την ημέρα προσπαθούσε να πλησιάσει τον γιό του ως πατέρας, ωστόσο για μερικά χρόνια έπαιρνε την πικρή γι' αυτόν απάντηση «εσύ δεν είσαι ο πατέρας μου, ο πατέρας μου είναι μέσα στο σεντούκι», εννοούσε την φωτογραφία.

Έκαναν κι άλλα παιδιά, μεταξύ αυτών και τη μάνα μου την Στυλιανή. Η ζωή έπρεπε να συνεχιστεί, μα τον παππού μου, παρ' όλο που δεν μίλαγε, τον συνόδευαν οι εφιάλτες του πολέμου. Έπνιγε τον πόνο του με ένα παλιό μαντολίνο, ανάμνηση της Μικρασίας, που πάνω του έπαιζε και τούρκικα τραγούδια. Πολλές φορές τον ρωτήσαμε γιατί, μα δεν μας απάντησε. Μόνο στη γιαγιά μου εκμυστηρεύθηκε κάποτε το περιεχόμενο ενός και μόνου τραγουδιού που συχνά το έπαιζε και τραγουδούσε. Αναφερόταν σε ένα νεαρό τουρκόπουλο που το διαμέλισε μπροστά στα μάτια της Τουρκάλας μάνας του μια οβίδα του πυροβολικού μας.

Οκτώ μήνες του πήρε να αναρρώσει, σιγά – σιγά ξανάπιασε το μυστήρι και το σφυρί, ήταν καλός τεχνίτης πέτρας, αλλά γρήγορα το έριξε στο κρασί, με όλες τις συνέπειες. Παρόλο που ήταν μάστορας εργατικός και κτίστης των πάντων, η οικογένεια της μάνας μου κι η μεταπολεμική Ελλάδα, μαζί με τους ξεριζωμένους πρόσφυγες, πέρασαν δύσκολες κι άσχημες ημέρες.

Ο πόλεμος δεν αφήνει μόνο αμέτρητες σελίδες Ιστορίας, κάποτε σημαδεύει τις ψυχές και κάνει τραύματα που δεν φαίνονται εύκολα.

Αιώνια η μνήμη του Σεραφείμ Μανώλη του Ιωάννη, πολεμιστή στη Μικρασία το 1919 – 1922.

Διαβάστηκε από τον **Δημήτρη Καλαντζή** ως βιωματική εμπειρία στο κοντσέρτο για την Μικρά Ασία της Ελληνογερμανικής Χορωδίας «Πολυφωνία», στο Βερολίνο, 9.11.2022.

Ένα ποίημα για τον Πλαστήρα και τα παλικάρια του, από ανώνυμη Βουνεσιώτισα

Ανέκαθεν το λαϊκό ένστικτο εκφράζονταν ποιητικά σε πολύ ξεχωριστές στιγμές που αφορούσαν την Κοινότητα. Συνήθως έγραφαν μοιρολόγια ή τραγούδια της τάβλας για να αποχαιρέτισουν ανθρώπους που έφευγαν από τη ζωή. Τελευταία, αυτό συνέβη με την περίπτωση του νέου ήρωα Γιώργου Μπαλταδώρου, για τον οποίο ο Θωμάς Ραχωβίτσας συνέθεσε ένα κλέφτικο τραγούδι, το οποίο τραγούδησε στις εκδηλώσεις του καλοκαιριού 2020. Ομοίως την ημέρα της κηδείας του ήρωα η Γ.Τ. μοιρολόϊσε κρυφά τον Γιώργο, φοβούμενη ότι θα παρεξηγηθεί δεδομένου ότι εκλείπει πλέον το έθιμο. Με έκπληξη διαπιστώνουμε ότι αυτή την παράδοση της Κοινότητας να σχολιάζει έμμετρα γεγονότα και καταστάσεις συλλογικού ενδιαφέροντος, παραμένει ακόμα ζωντανή στα χέρια ηλικιωμένων ανθρώπων οι οποίοι ως άλλοι αχθοφόροι μεταφέρουν έναν Πολιτισμό που εκλείπει από δεκαετίες.

Με συγκίνηση αλλά και τον δέοντα σεβασμό φιλοξενούμε μία λαϊκή ποιητική σύνθεση, η οποία γράφηκε από υπερήλικα Βουνεσιώτισα, (87 ετών), η γιαγιά συγκινήθηκε με την τελετή αποκάλυψης των ονομάτων των νεκρών Βουνεσιωτών στο μνημείο των πεσόντων στους εθνικούς αγώνες, τα αποκαλυπτήρια του οποίου έγιναν την 14/8/2022, εκατό χρόνια μετά την Μικρασιατική Καταστροφή.

Το ποίημα μέσα στην απλότητά του μεταφέρει ατόφια τη δύναμη της αληθείας του, με αναφορά στον Πλαστήρα και τα παλικάρια που χάθηκαν στη Μικρασία. Το ποίημα έχει χαρακτηριστικά δημοτικού τραγουδιού, όπως λ.χ. ο δεκαπεντασύλ-

λαβος στίχος, καθώς και τα «γυρίσματα» που κάνουν τα κλέφτικα τραγούδια στο κλείσιμο. Η αυθεντικότητα των στίχων της γίνεται ακόμα πιο ισχυρή, διαβάζοντας την «Μακρυγιαννική» γραφή της, απόσπασμα της οποίας παραθέτουμε. Η γραφή της γίνεται ακόμα πιο όμορφη και ρωμαλέα μέσα από τον γραφικό της χαρακτήρα, προπαντός μέσα από τα «ορθογραφικά λάθη» μιας αναλφάβητης γενιάς, στην οποία η δίνη της Ιστορίας δεν επέτρεψε να μορφωθεί, λόγω πολέμων. Τέλος, ενδεικτικό του ήθους της είναι ότι επέμεινε μέχρι τέλους να διατηρηθεί η ανωνυμία της, απαράβατος όρος για την παράδοση του ποιήματος. Την ευχαριστούμε τόσο για το ποίημα, όσο για το ήθος αλλά και το μάθημα ζωής που μας παρέδωσε!

*Ο Πλαστήρας και τα παλικάρια του**

Εδώ στο όμορφο Βουνέσι, το ηρωικό χωριό,
το μπαλκόν' της Θεσσαλίας με το κρύο το νερό,
είναι ο αρχηγός Πλαστήρας και ο Άξιος της Πατρίδας.
Στο μάρμαρο περήφανη η γενναία του μορφή
κι εσάς τα παλικάρια αν μπορούσε να σας δει,
θα χαιρόταν αν κοιτούσε όλη σας τη λεβεντιά
τα φυντάνια του χωριού και τη νέα μας γενιά.

Πέθανε βαθιά θλιμμένος και η πίκρα του πολλή,
για την άμοιρη Ελλάδα και για την Καταστροφή.
Πέθανε βασανισμένος, σαν ένας άνθρωπος φτωχός
όχι σαν αξιωματούχος ούτε και σαν στρατηγός
και στον τάφο σαν κατέβη ματωμένη η καρδιά,
με τα μάτια δακρυσμένα για τα ηρωικά παιδιά
που έμειναν σε ξένο τόπο απομείναν μοναχοί
δίχως μάνα και πατέρα, δίχως κλάμα απ' αδελφή
δίχως παπά, δίχως λιβάνι, δίχως δάκρυ και κερί.
Το σώμα και τα κόκκαλα, έφαγαν τα θηρία
και μόνο τα ονόματα ήρθαν στην πλατεία.

Χαμένα παλικάρια ηρωϊκά παιδιά,
σας έφαγαν οι ξένοι με την μπαγαποντιά.

Ξύπνα γενναίε στρατηγέ, ήρθαν τα παιδιά σου
εκείνα όπου έχασες, είναι τώρα κοντά σου,
άνοιξε τα χεράκια σου, σφίξτα στην αγκαλιά σου,

ήρθαν βουβά και στέκονται, διαταγές ζητάνε.
Ξύπνα τ' αθάνατο νερό να πιείτε στο Βουνέσι,
εκατό χρόνια χρειάστηκαν να ξανανταμωθείτε
να πείτε τα παράπονα και να αγκαλιαστείτε.
Τα ατσαλένια χέρια σου κι η τολμηρή καρδιά σου
και με τα παλικάρια σου που ήτανε κοντά σου
έκανες την Τουρκιά να τρέμει, όλοι να σας φοβούνται
Σαϊτάν ασκέρι έλεγαν κι έτρεχαν να κρυφτούνε.
Πλαστήρα μεγάλε στρατηγέ αφήσες Ιστορία
μαζί με τους λεβέντες σου μες στη Μικρά Ασία.
Η τόλμη και το θάρρος σας πάντοτε μολογούσαν
εκείνοι που ήταν εκεί κι εκείνοι που τ' ακούσαν.
Σαν παραμύθι τα 'λεγε κι ο δόλιος ο πατέρας,
πως πέρασαν μες τη φωτιά, πως έπεφταν οι σφαίρες.

Καημένα παλικάρια ηρωϊκά παιδιά,
που χύσατε το αίμα μέσα στην Τουρκιά.

Τα χρόνια όμως πέρασαν, τα σκέπασε η στάχτη,
ήρθε η νέα η γενιά, τα νέα μας βλαστάρια
για να τιμήσουν το χωριό κι όλα τα παλικάρια.
Εκείνοι όπου έχυσαν το αίμα τους στα ξένα
ψάξανε και τους βρήκανε, δεν έμειναν χαμένα.
Ήρθαν και τοποθετήθηκαν δίπλα στην εκκλησία
με τον μεγάλο στρατηγό μαζί και έχουνε αξία
για τις επόμενες γενιές μαζί και τα παιδιά τους
να ρίχνουμε τρισάγιο στα άγια κόκκαλά τους,
στεφάνια πρέπει αμάραντα με δάφνες τυλιγμένα
έστω κι αν είναι τόσο αργά, τους πρέπει τα καημένα
και οι γενιές που έρχονται να μάθουν την Ιστορία
πως πέρασαν οι Έλληνες μες την Μικρά Ασία
με όλες τις περιπέτειες και όλες τις δυστυχίες,
γι' αυτό κι εμείς οφείλουμε ν' ανάβουμε λαμπάδες,
τρिसάγιο να ρίχνουμε στα άγια κόκαλά σας.

Λεβέντες παλικάρια, ηρωϊκά παιδιά,
θυσία η ζωή σας, για την Ελευτεριά!

ΜΝΗΜΕΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ «ΟΜ» ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Μοναδική η επετειακή θεατρική παράσταση «Το κορίτσι της Σμύρνης», όπως παρουσιάζεται από την Δημοτική Θεατρική Ομάδα «ΟΜ» Λίμνης Πλαστήρα. Γράφηκε αποκλειστικά για να τιμηθεί η Μνήμη της Μικρασιατικής Καταστροφής, 100 χρόνια μετά και υποστηρίζεται οικονομικά από το Δήμο Λίμνης Πλαστήρα. Πρόκειται για σπουδαία παράσταση με εθελοντές ερασιτέχνες ηθοποιούς, οι οποίοι καταθέτουν ψυχή και δημιουργούν τοπικό πολιτισμό με υψηλή αισθητική.

«Το Κορίτσι της Σμύρνης» βασίζεται σε μυθιστόρημα το οποίο έγραψαν 12 μαθήτριες του 1ου Πειραματικού ΓΕΛ Καρδίτσας, το οποίο διασκεύασε σε θεατρικό έργο ο Βαγγέλης Ντελλής, φιλόλογος, ποιητής και συγγραφέας.

Κεντρικά πρόσωπα η Μαρία, ένα κορίτσι της Σμύρνης η οποία ερωτεύεται τον Έλληνα φαντάρο Αηγσίλαο από το Μεσενικόλα, τον οποίο γνωρίζει στην προκυμαία της Σμύρνης με την αποβίβαση του Ελληνικού Στρατού το 1919.

Καλογραμμένο κείμενο σε δύο επίπεδα, ένα αυτό που διηγείται ο ηλικιωμένος καθηγητής Ιστορίας (Αηγσίλαος) τον οποίο ερωτεύτηκε το κορίτσι της Σμύρνης αλλά με την καταστροφή ξεψύχησε στα χέρια του. Το άλλο επίπεδο εξελίσσεται το διάστημα 1919 – 1922, όπου ο ίδιος υπηρετεί ως νεαρός στρατιώτης. Με έμμεσο τρόπο αναφέρονται ιστορικά στοιχεία, ενώ παράλληλα προβάλλονται παλαιές φωτογραφίες από τα ειρηνικά χρόνια της Σμύρνης, καθώς και από τις μέρες της καταστροφής.

Επίσης στην παράσταση ακούγονται τραγούδια της Μικρασίας από ζωντανή ορχήστρα, με τους καλλιτέχνες Άρη Φαλιάγκα, Ρίτσα Πέτσα, Ηλία Κοντοστεργίου στο τραγούδι, συνοδευόμενοι από τους μουσικούς Ναπολέοντα Μουλιάκο (μπουζούκι), Δημήτρη Μιαρίτη (πλήκτρα), κ.ά Η βραδιά κλείνει με τραγούδια που μιλούν για την Σμύρνη και την Μικρασιατική Καταστροφή.

Σκηνοθέτης και πρωταγωνιστής της παράστασης ο Βασίλης Ντούλιας στο ρό-

λο του καθηγητή Σεραφείμ ο οποίος θυμάται, ενώ το ίδιο πρόσωπο στα νεανικά χρόνια ως φαντάρος στη Σμύρνη υποδύεται ο Γιώργος Μπαλτάς με συμπρωταγωνίστρια την Νικολέτα Βασταρούχα (το κορίτσι της Σμύρνης). Τα υπόλοιπα μέλη του θιάσου οι Γιάννης Κουτής, Γιάννα Ποδηματά (στο ρόλο τουρκάλας μάγισσας), Ισμήνη Μπαλτά, Γιούλη Μπατζιά, Μαρία Κουτσικάκη, Ευανθία Γκαραγκούνη, Ουρανία Ποδηματά, Βασίλης Σταύρου, και Βάσω Τσούλα. Το ρόλο του βοηθού σκηνοθέτη έχει αναλάβει η Γιούλη Τριανταφύλλου και την τεχνική επιμέλεια οι Γ. Γκαραγκούνης και Δ.Κουτσόπουλος.

Η πρεμιέρα του έργου έγινε στο Μορφοβούνι (Παρασκευή, 29/7), μεταφέρθηκε στην Πλαζ Πεζούλας, (Τρίτη, 2/7), ακολούθησε ο Μεσενικόλας (Τρίτη 9/7) και το Νεοχώρι (Πέμπτη 18/8).

Ο Αρχιμανδρίτης ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΔΕΠΟΥΝΤΗΣ.

Ο Πρωτοσύγκελος του Μητροπολίτη ΙΕΖΕΚΙΗΛ στην Καρδίτσα.

Κώστας Αθ. Παΐσης

Δικηγόρος, Ιστορικός Ερευνητής, Μέλος της Επιτροπής Ιστορίας Δήμου Λίμνης Πλαστήρα

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Αφορμή για την ενασχόλησή μου με τον ως άνω ιερωμένο ήταν μια απλή ιδιόχειρη από 5-9-1938 Βεβαίωση του «*πρωτοσυγκελεύοντος αρχidiaκόνου της Ι.Μ. Θεσσαλιώτιδος Λουκιανού*», η οποία τέθηκε υπόψη μου και αφορούσε την υπαγωγή της μονής της **ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΛΕΚΗΤΗΣ** στη Μητρόπολη Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων κατά τα έτη 1933-1935 (εκτάκτως τότε λόγω προσωρινής διάλυσης της Μητρόπολης Ναυπακτίας και Ευρυτανίας, όπου υπάγονταν μέχρι και το 1978). Ξεκίνησα αναζητώντας αρχικά την μετέπειτα τύχη του εν λόγω ιερωμένου της Θεσσαλιώτιδος και ακολούθως ερευνώντας το συγγραφικό έργο του Αρχιμ. Λουκιανού, αλλά η ιστορική αυτή έρευνα κατέληξε σε δημοσιογραφική τελικά για το σχεδόν μυθιστορηματικό βίο του επτανήσιου ιερωμένου και συγγραφέα. Αρχικός στόχος μου, λοιπόν, ήταν η γνωριμία μου με τον ιερωμένο αυτό, η λησμονημένη ερευνητική δράση και προσφορά του στην εκκλησία της Καρδίτσας, η στενή σχέση του με τον Μητροπολίτη Ιεζεκιήλ και προπάντων το άγνωστο εν πολλοίς συγγραφικό του έργο με σκοπό τον εμπλουτισμό της θρησκευτικής βιβλιογραφίας του Ν. Καρδίτσας. Ωστόσο η πορεία της έρευνας αυτής με ταξίδεψε αναπάντεχα στο Ληξούρι, τον Άθω, την Καρδίτσα, το Βόλο, την Αθήνα, το Παρίσι, τη Μασσαλία, την Κωνσταντινούπολη, τον Πειραιά, τη Ρόδο, την Κύπρο, τη Ρώμη, την Αφρική, τη Νότια Αμερική, τη Θεσσαλονίκη κ.α. ακολουθώντας τα ίχνη και τη μακρά διαδρομή και πορεία του κοσμοπολίτη –εν τέλει- Αρχιμανδρίτη Λουκιανού Δεπούντη (1912-1973).

Η έρευνα αυτή συνάντησε μόνο δυσκολίες. Ξεσκόνισα δυσεύρετα αρχεία εκκλησιαστικών εφημερίδων αναζητώντας άρθρα του καθώς και διάφορα παλιόπωλεία ψάχνοντας για εξαντλημένα βιβλία του, άγνωστα στο κοινό, τόσο της πατρίδας του, όσο και της Καρδίτσας. Αναζήτησα πανταχού συγγενείς και συμπατριώτες του για να συμπληρώσω τα κομμάτια της ζωής του και σε επιτρεπτό

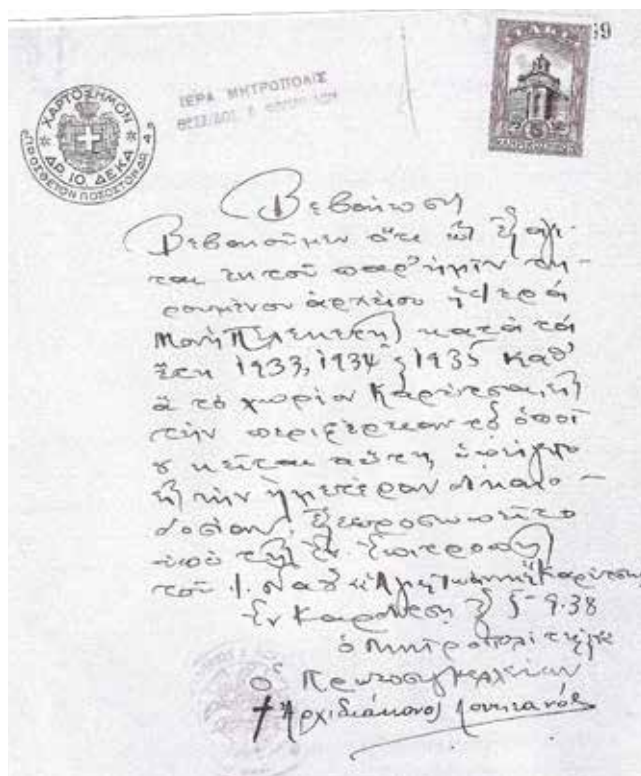
Ο Αρχιμανδρίτης Λουκιανός Δεπούντης το 1938 (Φωτογραφία από το Αρχείο Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης).

βαθμό τα κατάφερα, αν και η επίκληση δήθεν «προσωπικών δεδομένων» αποτελεί τον βραχνά κάθε σημερινού ερευνητή και οι κλειστές πόρτες αποτελούν κανόνα και μόνιμη κατάσταση που δυσχεραίνουν βασανιστικά κάθε διεξοδική ερευνητική προσπάθεια, όταν αυτή αγγίζει τις ανθρωπίνες και προσωπικές πτυχές της ζωής ενός ατόμου.

Ενώ, όμως, η παρούσα έρευνα έφτανε στο τέλος της, έφτασαν αναπάντεχα σε μένα ειδήσεις απ' την Κεφαλονιά, την πατρίδα του Αρχ. Λουκιανού, για την πορεία της ζωής του μετά την επιστροφή του απ' τη Γαλλία. Έτσι, αν και εγώ αναζητούσα το όνομα του Αρχιμανδρίτη σε επισκοπικούς καταλόγους, σύμφωνα με τις θεολογικές σπουδές και την εκκλησιαστική δραστηριότητα και πορεία του, πληροφορήθηκα έκπληκτος ότι αυτός αποσηματίστηκε και πέρασε στην τάξη των λαϊκών ! Δυστυχώς η ταπεινότητά του και ο ιδιαίτερος ψυχισμός του δεν του

επέτρεψαν να διεκδικήσει έναν επισκοπικό θρόνο, που ίσως του άξιζε. Βεβαίως κανένας δεν έχει το δικαίωμα να κρίνει τέτοιες προσωπικές επιλογές και αποφάσεις ζωής και ούτε εγώ θα το πράξω εδώ. Ωστόσο θα πω, ότι διαπίστωσα απλώς και για άλλη μια φορά ότι η ζωή δεν ακολουθεί πάντα προβλέψιμους δρόμους κι' ούτε προοιωνίζει «ευτυχή» κατάληξη. Η πορεία της ζωής κάθε ατόμου υπαγορεύεται από συγκυρίες, εξωγενείς παράγοντες κι απρόβλεπτες καταστάσεις σε συνδυασμό με την ψυχосύνθεση και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του.

Ποιος ήταν, λοιπόν, ο -εν πολλοίς άγνωστος στους Καρδισιώτες- Αρχιμανδρίτης Λουκιανός Δεπούνητης;

Η από 5-9-1938 ιδιόχειρη "ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ" που αφορά τη Μονή ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΠΕΛΕΚΗΤΗΣ και υπογράφεται απ' τον «Πρωτοσυγκελλεύοντα Αρχιδιάκονο Λουκιανό».

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ο Αρχιμανδρίτης Λουκιανός Δεπούνης (κατά κόσμον Διονύσιος-Ιωάννης Δεπούνης) του Νικολάου και της Αικατερίνης γεννήθηκε στο Ληξούρι της Κεφαλονιάς στις 13-11-1912 και ήταν το πρώτο παιδί μιας πολύτεκνης οικογένειας (τέσσερα αγόρια και μία κόρη). Ο πατέρας του Νικόλαος Δεπούνης του Γεωργίου (1874-1962) ήταν γεωργός και η μητέρα του Αικατερίνη (1882-1959) ήταν το γένος Τηλέμαχου Βουτσινά. Το έτος 1932 ο Δεπούνης εγγράφηκε με την από 1-9-1932 Αίτησή του, που υπογράφεται απ' τον ίδιο, ως εξωτερικός σπουδαστής (όχι οικότροφος) στη Βαλλιάνειο Επαγγελματική Σχολή της πατρίδας του¹, τεχνική σχολή, όπου σπούδασε ως σχεδιαστής-εργοδηγός δομικών έργων και απ' την οποία αποφοίτησε το 1934².

Το έτος 1936 εκάρη μοναχός στην ιερά μονή του Αγίου Παύλου στο Άγιον Όρος, που είναι αφιερωμένη στην Υπαπαντή του Χριστού (και βρίσκεται κοντά στη θάλασσα), γι' αυτό και συχνά αυτοαποκαλείται ο ίδιος ως «**Αρχιμανδρίτης Λουκιανός Αγιοπαυλίτης**». Εκεί, τον Αύγουστο του 1936, τον συνάντησε ο Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων κ. Ιεζεκιήλ ο Βελανδιώτης, που ήταν επίσης εγγεγραμμένος στο μοναχολόγιο της ίδιας μονής και στα τέλη του 1937 ή στις αρχές του 1938 τον έπεισε να έλθει στην Καρδίτσα, όπου χειροτονήθηκε αρχιδιάκονος και αμέσως του ανατέθηκαν καθήκοντα πρωτοσυγκελλεύοντος.³

Ο Μητροπολίτης Ιεζεκιήλ⁴ εκτίμησε την πολύ καλή παιδεία, τις γνώσεις, την αρετή, τη σεμνότητα, το ήθος και τη φιλομάθεια του νεαρού μοναχού και τον κράτησε κοντά του στην Καρδίτσα αναθέτοντας σ' αυτόν διοικητικά καθήκοντα στη Μητρόπολη και ορίζοντάς τον ως βασικό συνεργάτη του. Ακολούθως ο π. Λουκιανός γράφτηκε στη Θεολογική Σχολή (Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας) του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης απ' όπου απεφοίτησε το

1. Η Βαλλιάνειος Επαγγελματική Σχολή, ιδρύθηκε από δωρεά του κληροδοτήματος του Μεγάλου Ευεργέτη Παναγή Βαλλιάνου στο Ληξούρι, πρωτολειτούργησε το 1927 και ήταν σπουδαία τεχνική σχολή ευρωπαϊκού επιπέδου, εφάμιλλη της Σιβιτανιδείου σχολής στην Αθήνα.

2. Θερμές ευχαριστίες στον κ. **Γεράσιμο Γαλανό** απ' την Κεφαλλονιά, εκπαιδευτικό και δημοτικό σύμβουλο, που μου έδωσε σημαντικές πληροφορίες για τον Αρχιμ. Λουκιανό απ' τον τόπο καταγωγής του (Ληξούρι) και μου προμήθευσε το από 1-9-1932 πιστοποιητικό γέννησης του Διον. Δεπούνη που υπογράφεται απ' τον Πρόεδρο της Κοινότητας Ληξουρίου Σ. Στελακάτο και τον εφημέριο ιερέα Ιωάννη Αντωνάτο καθώς και το υπ' αριθμ. πρωτ. 1285/ 30-6-1933 Ενδεικτικό του της Βαλλιανείου επαγγελματικής σχολής για την προαγωγή του απ' το Α' στο Β' έτος σπουδών με τον γενικό βαθμό «*Καλώς*». 7«Επίσης τον ευχαριστώ για τα πολύ σημαντικά και ασφαλή ληξιαρχικά στοιχεία που μου έδωσε για την οικογένεια Δεπούνη, που με βοήθησαν καθοριστικά στην παρούσα έρευνα.

3. Την ίδια εποχή διορίστηκε ως φιλόλογος καθηγητής στην Καρδίτσα ο αδελφός του Ανδρεοσαράντης-Γεώργιος Δεπούνης, ο οποίος αργότερα υπηρέτησε ως Γυμνασιάρχης στο Βόλο, όπου και απεβίωσε το 2011

4. Ο Ιεζεκιήλ ενθρονίστηκε Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων με έδρα την Καρδίτσα το 1924. Ο Μητρ. Ιεζεκιήλ αγάπησε το Άγιο Όρος και σκόπευε να καταφύγει εκεί για να τελειώσει το βίο του, πλην όμως δεν πρόλαβε αναγκάστηκε να παραιτηθεί στις 20-12- 1950 για λόγους υγείας και τελικά απεβίωσε στην Καρδίτσα στις 3-9-1953. βλ. ΚΑΡΔΙΤΣΙΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, τόμος 4, 1998 και Μοναχού Μωυσέως: «ΜΕΓΑ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΝ ΕΝΑΡΕΤΩΝ ΑΓΙΟΡΙΤΩΝ ΤΟΥ 20ου αιώνα», τόμος Α', Σεπτ. 2011, σελ. 501-503, εκδόσεις Μυθονία.

1942 (με ΑΜ 3). Την χρονιά μάλιστα εκείνη, μέσα στην Κατοχή και την πείνα απεφοίτησαν μόλις τρεις φοιτητές απ' το Ποιμαντικό τμήμα του ΑΠΘ. Στη συνέχεια ο π. Λουκιανός γράφτηκε στο Πολυτεχνείο στην Αθήνα χωρίς να έχουμε ακριβείς πληροφορίες αν, όντως, συνέχισε ή ολοκλήρωσε και τις σπουδές του αυτές. Σημειώτεον ότι ο Αρχ. Λουκιανός γνώριζε άπταιστα τη Γαλλική γλώσσα, αλλά και την Αγγλική και την Ιταλική, μάλιστα έκανε μεταφράσεις έργων απ' τις γλώσσες αυτές στα Ελληνικά και εξέδωσε και ο ίδιος σ' αυτές κάποια πονήματα. Μελέτησε επίσης τη σπάνια **Αραμαϊκή γλώσσα** (κλάδο της Εβραϊκής) και συνέταξε Γραμματική της γλώσσας αυτής.

Στη συνέχεια, ως Αρχιμανδρίτης πλέον και πάντα ως Πρωτοσύγκελος της Μητρόπολης (ήδη απ' το 1938), ακολούθησε τον Μητροπολίτη Ιεζεκιήλ στην Αθήνα το 1942, όπου αυτός είχε προσωρινά εγκατασταθεί και ασκούσε από εκεί τα καθήκοντά του για λόγους ασφάλειας εκείνα τα ταραγμένα χρόνια της Κατοχής. Υπήρξε στενός συνεργάτης του Ιεζεκιήλ σε θέματα της Μητρόπολης⁵ και σε ζητήματα σχετικά με την εκπροσώπηση των μονών του Αγίου Όρους στην Αθήνα ενώπιον της τότε Γερμανικής Διοίκησης Κατοχής καθόσον η Διοίκηση του Άθω είχε ειδικά εξουσιοδοτήσει προς τούτο τον Μητροπ. Ιεζεκιήλ. Ο π. Λουκιανός ακολουθούσε τον Μητροπολίτη σε κάθε του βήμα και ιερουργούσε μαζί του στην Παναγία Γρηγορούσα στην Πλάκα, αλλά και σε άλλους ναούς της πρωτεύουσας⁶, ενώ παράλληλα ανέπτυξε κοινωνική, φιλόπτωχη και φιλανθρωπική δράση επισκεπτόμενος ορφανοτροφεία, οικοτροφεία, σανατόρια, φυλακές κ.α.. Σε σχετικές δημοσιευμένες φωτογραφίες της εποχής εικονίζεται πάντα και ο Αρχ. Λουκιανός να συνοδεύει τον Μητροπ. Ιεζεκιήλ, όπως π.χ. στα εγκαίνια του σανατορίου της Αγίας Τριάδας στο Μορφοβούνι στις 9-6-1938⁷. Ο Αρχ. Λουκιανός ήταν ένας σπουδαίος κληρικός με σπάνια για την εποχή του παιδεία και γνώση και υπηρέτησε την Καρδίτσα σε μια μοναδική ιστορική στιγμή, αφού ευτύχησε να βρεθεί στο πλευρό του άξιου Μητροπολίτη Ιεζεκιήλ επί μια δεκαετία και πλέον.

5. Στο Πανηγυρικό Λεύκωμα των ΘΕΣΣΑΛΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ, εκδ. Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας των Θεσσαλών, 1938, (επανέκδοση 1945), «Επαρχία Καρδίτσας», σελ. 245, αναφέρεται: π. ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΔΕΠΟΥΝΤΗΣ (φωτογραφία): «*Αρχιδιάκονος και Πρωτοσυγκελλεύων. Αναπληροί τον Σεβ. Μητροπολίτην ως Πρόεδρος του Μητροπ. Συμβουλίου, του τοπικού Ταμείου και των Φιλανθρωπικών Ιδρυμάτων, παρέχων πολυτίμους υπηρεσίας.*»

6. Βλ. εφημερίδα ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ, 19-1-1944, αρ. φυλ. 19, σελ. 4, όπου: «*Στο ναό της Εξαρχίας του Παναγιού Τάφου των Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού ετελέσθη ο Μέγας Εσπερινός χοροστατούτος του Μητρ. Ιεζεκιήλ, που εκφώνησε και τον πανηγυρικών της ημέρας. Την επαύριον ο αυτός Μητροπολίτης εν μέσω πολλού εκκλησιασματος ετέλεσε την θείαν Λειτουργίαν ομήσαντος του Πρωτοσυγγέλλου κ. Λουκιανού Αγιοπαυλίτου....*»

7. Σχετική είναι και η φωτογραφία (του Αρχείου της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καρδίτσας) απ' τα εγκαίνια του Σανατορίου «ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ» στο Μορφοβούνι Καρδίτσας στις 9-6-1938, όπου εικονίζεται στην άκρη από δεξιά, όρθιος ο νεαρός αρχιμ. Λουκιανός. (Βλ. Παναγιώτη ΝΑΝΟΥ, «Σανατόριον «Αγία Τριάς» Βουνεσίου Καρδίτσας. Ένας χώρος θρησκευτικής Λατρείας, τόπος Θεραπείας της ανθρώπινης δυστυχίας», ΚΑΡΔΙΤΣΙΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, Εταιρεία Καρδιτσιώτικων Μελετών, τόμος IV, Καρδίτσα 1998, σελ. 108 καθώς και Παναγιώτη ΝΑΝΟΥ: «ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ ΒΟΥΝΕΣΙΟΥ σεμνείων ιερών», Μορφοβούνι 2022, σελ. 41).

Την ίδια περίοδο της Κατοχής ο Αρχιμ. Λουκιανός ορίστηκε Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Ιερού Προσκυνηματος Παναχράντου και Αρχαγγέλων (Πύλης Αγοράς) με αντιπρόεδρο τον εφημέριο του Ιδρύματος και θεολόγο Παντελ. Στεφανή Σακκελαρίου⁸ και υπήρξε τακτικός αρθρογράφος στην εφημερίδα «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ»⁹ καθώς και σε άλλες εκκλησιαστικές εφημερίδες και περιοδικά της εποχής (ΚΑΙΝΗ ΚΤΙΣΙΣ¹⁰, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟ-

ΘΗΚΗ, ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ¹¹ κ.ά) κυρίως κατά την περίοδο 1944-1947, όπου επιμελούνταν παράλληλα και τη δημοσίευση των άρθρων του μητροπολίτη Ιεζεκιήλ, που ήταν πολυγραφώτατος. Παράλληλα ο λόγιος Αρχ. Λουκιανός, όντας πτυχιούχος της Βαλλιανείου Τεχνικής Σχολής, διορίστηκε επίσης ως Εισηγητής στη Διεύθυνση Αναστηλώσεων και Αρχιτεκτονικής του Υπουργείου Θρησκευμάτων, όπου συνεργάστηκε με τον ήδη γνώριμό του από συνεργασίες στην Καρδίτσα ονομαστό καθηγητή και ακαδημαϊκό Αναστ. Ορλάνδο, τον οποίο θαύμαζε, σέβονταν και εκτιμούσε.

ΑΙΤΗΣΙΣ

ΠΡΟΣ
ΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ
ΤΗΣ ΒΑΛΛΙΑΝΕΙΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΑΘΗΝΩΝ

Φωτογραφία

Ο υποφαινόμενος λαμβάνω την τιμήν να παρακαλέσω ύμās, όπως γίνει δεκτός ως μαθητής τής ανωτέρας Σχολής και υποβάλλω συνημμένως
1ον Πιστοποιητικόν σπουδών μου
2ον * ταυτότητος διὰ τήν ηλικίαν μου και
3ον * Ιατροῦ ὅτι εἶμαι θαυμασιμένος.

*Όνοματεπώνυμον	Διονύσιος Δημετρίου
*Ἡμερομηνία γεννήσεως	1912
ἄλλως ἢ Κοινότης, εἰς ἣν εἶμαι ἐγγεγραμμένος	Λυμπερίου
*Ἀριθ. Μητρώου Κοινότητος	6
*Όνομα πατρός	Χρυσόραος
*Ἐπάγγελμα πατρός	Γιατροῦ
Τόπος διαμονῆς	Λυμπερίου
Τμήμα Σχολής, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιθυμῶ νὰ φοιτήσω	Σχεδιαστικῶν - Μικτοῦ μέρους
*Ἐσωτερικὸς ἢ ἔξωτερικὸς	Ἐσωτερικῶς

Βεβαιῶ ὑποσώζων, ὅτι αἱ ἀνωτέρω πληροφορίες στήρίζονται ἐπὶ τῆς ἀληθείας και ὅτι οὐκ καταβάλλει μετ' ἀκριβείας πάντα τὰ ἐν τῇ Σχολῇ ἐξοδά μου.

*Υπογραφή βοηθοῦ *Διονύσιος*

*Υπογραφή κληρικοῦ

Η από 1-9-1932 Αίτηση του Δ. Δεπούνη για την εγγραφή του στη Βαλλιανείο Σχολή.

8. βλ. σχετική πληροφορία προέρχεται από είδηση στο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΒΗΜΑ, 1-4-1944, αρ. φυλ. 22, σελ. 8. Στο ίδιο φύλλο, σελ. 4, δημοσιεύεται και άρθρο του Μητροπ. Ιεζεκιήλ με τίτλο «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ».
9. Η εφημερίδα αυτή διευθύνονταν από επιτροπή κληρικών και λαϊκών θεολόγων, εκδίδονταν στην Αθήνα, ήταν μηνιαία, απηχούσε τις απόψεις του εφημεριακού κλήρου και Διευθυντής Συντάξεώς της ήταν ο Σ. Ευταξίας. Στις σελίδες της φιλοξενούνταν συχνά άρθρα του Μητρ. Ιεζεκιήλ, αλλά και του αρχιμ. Λουκιανού.
10. Η ΚΑΙΝΗ ΚΤΙΣΙΣ ήταν μηνιαίο ὄργανο των ορθόδοξων χριστιανικών ενώσεων και εκδίδονταν στην Αθήνα.
11. Το περιοδικό ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ ήταν ηθικοθρησκευτικό εβδομαδιαίο φυλλάδιο εκδιδόμενο στην Αθήνα.

Πνεύμα ανήσυχο, ελεύθερο, προοδευτικό και ερευνητικό ο Αρχιμ. Λουκιανός δεν επέστρεψε στην Καρδίτσα μετά το τέλος της γερμανικής Κατοχής, αλλά έφυγε περί τα τέλη του 1948 για το Παρίσι αναζητώντας πηγές και στοιχεία για τις ιστορικές έρευνές του σχετικά με το λαό των Αραμαίων, τη γλώσσα τους καθώς και για την τέχνη όλων των λαών της Μεσοποταμίας. Στο Μουσείο του Λούβρου, όπου σύχναζε και μελετούσε, γνωρίστηκε και έγινε φίλος με την Ρωσογαλίδα Lydie Krestovsky¹², διάσημη τότε κριτικό τέχνης και στοχάστρια στο Παρίσι, η οποία τον επηρέασε σημαντικά, του διαμόρφωσε τις απόψεις του για τη σύγχρονη Τέχνη και την Αισθητική και συνεργάστηκε μαζί της σε μια σειρά από διαλέξεις πάνω στα θέματα αυτά.

Το επόμενο έτος ήρθε στη Μασσαλία, όπου εργάστηκε ως εφημέριος στην εκκλησία της μεγάλης -τότε- ελληνικής ενορίας (Κοίμηση της Θεοτόκου; «Eglise grecque de la Dormition de la Mere de Dieu»), ενώ κατά μία άλλη εκδοχή έκτισε ή ανακαίνισε νέα ορθόδοξη εκκλησία, οργάνωσε με πάθος και εξ αρχής το ελληνικό σχολείο της κοινότητας και παράλληλα εξέδιδε εφημερίδα στην ελληνική γλώσσα, όπου και αρθρογραφούσε και ο ίδιος. Εκεί γνωρίστηκε και συνεργάστηκε με τον σπουδαίο Έλληνα της διασποράς και γνωστό ποιητή της αριστερής διανοήσης τον Ρωμανό Μανάρα¹³ (ψευδώνυμο του Γεωργίου Χατζηγεωργιάδη). Λέγεται, όμως, ότι ήρθε σε διένεξη με τον Μητροπολίτη Γαλλίας μάλλον σχετικά με

12. Η **Lydie Krestovsky** (1889-1957) ήταν μία σπουδαία Παριζιάνα φιλόσοφος και ιστορικός της Τέχνης, γνωστή ήδη απ' το 1924 στα Γαλλικά Γράμματα, όταν μετέφρασε απ' τα ρωσικά στα γαλλικά το βιβλίο του Καντιμίρ Μητροφάνοβιτς «Πώς σκότωσα τον Ρασπούτιν». Το 1914 είχε παντρευτεί τον ονομαστό ζωγράφο και γλύπτη Βασίλι Κρεστόβκι, Ρωσικής καταγωγής, που σκοτώθηκε το ίδιο έτος μαχόμενος με τη Λεγεώνα των Ξένων κατά των Γερμανών. Την περίοδο εκείνη (1947-1949) η Λιντί Κρεστόβκι εξέδωσε σημαντικά βιβλία σχετικά με την Τέχνη και την Αισθητική (που μεταφράστηκαν και στα ελληνικά) και παράλληλα εξέδιδε ένα ειδικό περιοδικό Τέχνης. Η 60χρονη τότε κριτικός και ιστορικός Τέχνης εντυπωσίασε τον αρχιμ. Λουκιανό με τις γνώσεις της και τις πρωτοπόρες και ανατρεπτικές φιλοσοφικές απόψεις της για τη σύγχρονη Τέχνη. Το βιβλίο της «ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΟΜΟΡΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΧΗΜΙΑΣ» (Παρίσι 1948) επηρέασε βαθιά τον Δεπούνη. Υπήρξε συνομιλητής και συνεργάτης της στο Παρίσι και προφανώς η σύντομη γνωριμία και η φιλία της μαζί του τον οδήγησαν στο να αλλάξει στάση και φιλοσοφία ζωής.

13. Ο **Ρωμανός Μανάρας** (ψευδώνυμο του Γεωργίου Ν. Χατζηγεωργιάδη) ήταν λόγιος απ' την Κωνσταντινούπολη που κατέφυγε πρόσφυγας στη Μασσαλία εργαζόμενος ως ναυτεργάτης. Το 1919 δημοσίευσε στον «ΛΟΓΟ της Κων/πολης» το ποίημα «Δρασκελώντας» και το 1920 το υπέροχο σονέτο «Ανατριχίλες». Εκτός απ' τον «Λόγο» του Γ. Χαλκούση δημοσίευσε ποιήματα και στο περιοδικό «ΖΩΗ» του Απ. Μελαχρινού το 1921. Το 1928 ίδρυσε στη Μασσαλία τον λογοτεχνικό σύλλογο «ΛΟΓΟΣ». Έγραφε στα λογοτεχνικά περιοδικά πάντα με το ψευδώνυμο «Ρωμανός Μανάρας». Στο τεύχος «ΝΕΟΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ» (1932, αρ. 5, σελ. 166) ο Μανάρας μεταφράζει το ποίημα του Μαγιακόφσκυ «Μαρς Αριστερά» καθώς και άλλους Ρώσους λογοτέχνες. Ποιήματά του συμπεριλαμβάνονται σε μια ποιητική Ανθολογία για τη Ρωσία του Λένιν «ΧΑΙΡΕ ΡΩΣΙΑ» το 1977. Είναι απ' τους πιο γνωστούς ποιητές της Αριστεράς στη διασπορά κατά τον μεσοπόλεμο. Ο Ασημάκης Πανσέληνος τον αποκαλεί «ναυτεργάτη απ' τη Μασσαλία». Ο ήρωας του Στρατή Τσίρκα, «Μάνος», στο μυθιστόρημα «ΑΡΙΑΓΝΗ» αναφέρεται ειδικά σ' αυτόν τον συνδικαλιστή ναυτεργάτη-ποιητή Μανάρα και τον αποκαλεί «δάσκαλο». (Ακυβέρνητες Πολιτείες, 2, ΑΡΙΑΓΝΗ, Εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα 1979, σελ. 72). (Βλ. σχετ. και Βούλα Ποσάντζη, Η λογοτεχνική παραγωγή των Ελλήνων της Διασποράς στο Α' μισό του 20ου αιώνα, όπου για τον Μανάρα σελ. 276-277, σημ. 4,5. Επίσης Χριστίνα Ντουιά, Λογοτεχνία και πολιτική, 1966, σελ. 282, 331, 332. Ομοίως Έλλη Αθανασοπούλου, Τα περιοδικά της Αριστεράς στο Μεσοπόλεμο, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα 1996, σελ. 28, σημ. 45). Η γνωριμία και η σχέση του Αρχ. Δεπούνη με τον σοφό αυτό Έλληνα λόγιο της Διασποράς τον επηρέασε βαθιά στη διαμόρφωση νέων αντιλήψεων για την ιστορία, την κοινωνία και τη λογοτεχνία, απαλλαγμένων από στειρές θρησκοληψίες και ιδεοληψίες.

τη διαχείριση των οικονομικών της ενορίας λόγω δαπανών που έκανε για τις ανάγκες του ελληνικού σχολείου στη Μασσαλία, «κατηγορήθηκε» ωστόσο ότι έκανε έρανο για τους αριστερούς αντάρτες στην Ελλάδα, αντιμετώπισε σοβαρά οικονομικά προβλήματα ο ίδιος, δυσχέρειες διαμονής και επιβίωσης καθώς και ζητήματα υγείας, γνώρισε απογοητεύσεις και βίωσε ψυχικές μεταπτώσεις που τον κλόνισαν και έτσι βαθιά απογοητευμένος αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το έργο του στη Μασσαλία και να επιστρέψει στην Ελλάδα. Στα γραπτά του στη Γαλλία διακρίνει κανείς μια έντονη θλίψη να τον διακατέχει πριν πάρει τελικά την απόφαση της επιστροφής. Έτσι το 1951 επιβιβάστηκε «πρώτη θέση» στο πολυτελές επιβατικό πλοίο «ΑΓΓΕΛΙΚΑ»¹⁴ των φίλων και συμπατριωτών του αδελφών Τυπάλδων και (δωρεάν προφανώς) έφτασε στον Πειραιά.

Κατά τη διαμονή του στη Γαλλία εντάχθηκε στη δύναμη και τη δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου και αργότερα, επισκεπτόμενος την Κωνσταντινούπολη, του προτάθηκε επισκοπική έδρα απ' τον Πατριάρχη Αθηναγόρα χωρίς να γνωρίζουμε αν αποδέχτηκε ή όχι. Αργότερα το Πατριαρχείο τον έστειλε στη Χιλή, αλλά εκεί λέγεται ότι ήλθε σε διένεξη με τον Έλληνα πρέσβη και αποχώρησε μετά από δύο ή τρία έτη παραμονής. Ακολούθως τοποθετήθηκε στην Ιερά μονή Παναγίας της Φιλερήμου στην Ιαλυσό της Ρόδου, την οποία διακόνησε για ένα μικρό διάστημα. Στη συνέχεια μετέβη στην Κύπρο, όπου ήταν γνωρίμος και φίλος του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, αλλά ούτε εκεί έμεινε για πολύ παρά την επιμονή του Μακαρίου να τον κρατήσει.

Επιστρέφοντας, λοιπόν, στη μεταπολεμική πλέον Ελλάδα ο Δεπούντης δεν κατάφερε να προσαρμοστεί εκ νέου στα εκκλησιαστικά πράγματα, διότι έφερε πλέον έναν ευρωπαϊκό αέρα ελευθερίας και νεωτερισμού, άλλο πολιτισμό και νέες πολιτικές ιδεολογίες, ένα πνεύμα που ξένιζε τους συντηρητικούς ντόπιους παράγοντες και κύκλους, γι' αυτό αντιμετώπισε διάφορα προβλήματα και τελικά πήρε τη σκληρή απόφαση να αποσηματιστεί. Ίσως δεν κατάφερε να ανταπεξέλθει στις δεσμεύσεις και υποχρεώσεις της ιεροσύνης των σκληρών μεταπολεμικών και μετεμφυλιακών χρόνων. Κατά μία άλλη εκδοχή την απόφασή του να αποσηματισθεί την είχε ήδη πάρει στη Μασσαλία λόγω των απογοητεύσεων που έλαβε εκεί κατά τη διένεξή του με τη Μητρόπολη στο Παρίσι και επέστρεψε τότε ως λαϊκός, απόφαση για την οποία προφανώς επικρίθηκε. Ωστόσο κατά πληροφορίες των συγγενών του¹⁵ η απόφασή του αυτή δεν ήταν οριστική, δύο ή τρεις φορές

14. Το σκωτζέζικης ναυπήγησης ατμόπλοιο «ΑΓΓΕΛΙΚΑ» αγοράστηκε το 1949 απ' τους Αδελφούς Τυπάλδους και μετατράπηκε σε πετρελαιοκίνητο. Του έδωσαν το όνομα της αδελφής τους και ταξίδευε μέχρι και το 1966 σε δρομολόγια σε όλη στη Μεσόγειο. Ήταν πολύ άνετο για τους επιβάτες και διέθετε καμπίνες πολυτελέστατες για την εποχή εκείνη.

15. Ευχαριστώ πολύ τους Νικόλαο Δεπούντη, Ευάγγελο Δεπούντη και προπάντων τον Σπύρο Ρωμάνο-Λαγάκη, ανήψια του Λουκιανού Δεπούντη, για τις σημαντικές πληροφορίες και τα στοιχεία που μου έδωσαν κυρίως για την άγνωστη ζωή και δράση του θείου τους Λουκιανού Δεπούντη ως ιερωμένου και λαϊκού μετά την επιστροφή του απ' τη Γαλλία.

«έβαλε κι' έβγαλε το ράσο» για λόγους που δεν είναι επακριβώς γνωστοί και επαληθευμένοι ούτε αφορούν, άλλωστε, την παρούσα έρευνα. Έτσι ο Αρχ. Λουκια-

ΤΜΗΜΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ - Έργαδηγών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΒΑΛΛΙΑΝΕΙΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΛΗ.
ΑΦΩΜΩΣΙΜΕΝΗ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΟΙΛΑΓΗΣ
ΔΙΑΤΑΓΜΑ 11 ΜΑΪΟΥ 1928

ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1932 -1933

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΝ

ΑΥΣ. 91
'Αριθ. _____
'Ενδ. 44

κοινότης ή δήμος Ληξουρίου
'Αριθ. Μητρ. 'Αρρένων 6
'Απος Γεννήσεως 1912

Ο μαθητής Δεπούντης Διονύσιος του Νικολ. εκ Ληξουρίου πατρός Γεωργίου διακούσας κατά τὸ σχολικόν έτος 1932-33 πάντων τῶν ἐν τῇ Α' τάξει τῆς Σχολῆς ταύτης διδασκομένων μαθημάτων καὶ τὰς νομίμους δοκιμασίας βεσπτάς ἐκρίθη ἄξιος προαγωγῆς εἰς τὴν Β' τάξιν τυχόν τοῦ γενικοῦ βαθμοῦ κ α λ β γ / 7 / ἐπτά.

Οἱ δὲ ἐν ἐκάστῳ μαθηματι. βεσμοὶ ἔχουν οὕτω:

1) ΘΕΩΡΙΑ _____

2) ΠΡΑΚΤΙΚΗ { 'Ελευθερογραφία Σχεδόν καλῶς / 5 / πέντε.-
Τεχνικόν Σχέδιον καλῶς / 7 / ἐπτά.-

3) ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ _____
4) ΑΛΓΕΒΡΑ λίαν καλῶς / 9 /
5) ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ καλῶς / 7 / ἐπτά
6) ΤΡΙΓΩΝΟΜΕΤΡΙΑ λίαν καλῶς / 9 /
7) ΦΥΣΙΚΑ καλῶς / 5 / πέντε
8) ΧΗΜΕΙΑ _____

9) ΕΛΛΗΝΙΚΑ _____
10) ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ _____
11) ΚΑΛ. ΕΚΘΕΣΕΙΣ _____
12) ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Σχεδ. Καλή
13) ΓΑΛΛΙΚΑ _____
14) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ _____

διαγωγὴν δ' ἐπεδείξατο λίαν καλῶς

'Εν Ληξουρίῳ τῇ 30 / 6. 1933.

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
R. Coste.

Το ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ του Δ. Δεπούντη στη Βαλλιάνειο Σχολή το σχολικό έτος 1932-1933.

νός που είχε έρθει εντυπωσιακά στο προσκήνιο ως ιερωμένος αποσύρθηκε αθόρυβα ως λαϊκός.

Μόλις αποσηματίστηκε, μετά το 1958, πήγε στη Ρώμη, όπου δίδαξε ως καθηγήτης κι εκεί γνώρισε τη σύντροφό του Χρυσάφίνα (με καταγωγή απ' το Καστελόριζο) και πολύ αργότερα τέλεσε γάμο μαζί της στις 23-6-1968 στη Θεσσαλονίκη με κουμπάρο τον ανηψιό του Σπύρο Ρωμάνο-Λαγάκη¹⁶. Με τη σύζυγό του Χρυσάφίνα Δεπούνη (1919-2004), που ήταν καθηγήτρια Πανεπιστημίου, έζησαν για ένα διάστημα και στη Ρόδο, χωρίς να αποκτήσουν τέκνα. Εκεί γνωρίζοντας άριστα τη Γαλλική, Αγγλική και Ιταλική γλώσσα εργάστηκε σε τουριστικές επιχειρήσεις συνεργαζόμενος με τους αδελφούς Τυπάλδους και έφερνε τουρίστες κυρίως από Γαλλία σε Πελοπόννησο (στον Πευκιά του Ξυλοκάστρου) και Ρόδο. Επίσης ασχολήθηκε με διδασκαλία ξένων γλωσσών και μεταφράσεις. Τόσο ο ίδιος, όσο και η σύζυγός του γνωρίζουμε ότι είχαν συγγραφική δραστηριότητα, που προφανώς ασκούσαν με ψευδώνυμα την περίοδο αυτή, γιατί δεν εντοπίστηκαν δημοσιευμένα έργα επ' ονόματί τους. Παράλληλα ανέπτυξε στη Ρόδο κοινωνική και ανθρωπιστική δραστηριότητα. Μάλιστα το 1964 πρωτοστάτησε στην ίδρυση παραρτήματος των ΛΑΪΟΝΣ στη Ρόδο¹⁷ και υπήρξε μέλος του πρώτου Δ.Σ. με τον τίτλο του «Κοσμήτορα» (μέχρι και 30-6-1965) και συνεργάστηκε στενά με το αντίστοιχο παράρτημα που ιδρύθηκε στην Κύπρο. Το 1970 οι ΛΑΪΟΝΣ Ρόδου πήραν μέρος σε Συνέδριο του Θέματος στην Κύπρο και φωτογραφήθηκαν με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Εργάστηκε επί μακρόν στις τουριστικές επιχειρήσεις των Τυπάλδων, αλλά παράλληλα και ως ειδικός σύμβουλος στις μεγάλες ναυτιλιακές επιχειρήσεις των φίλων και συμπατριωτών του αδελφών Τυπάλδων και μάλιστα λέγεται, ότι είχε συντάξει έκθεση όπου προειδοποιούσε ότι το πλοίο «ΗΡΑΚΛΕΙΟ» αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα και δεν ήταν ασφαλές, αλλά επειδή αυτό δεν ελήφθη υπόψη και δεν πάρθηκαν μέτρα αναγκάστηκε να παραιτηθεί ή εξαναγκάστηκε σε παραίτηση. Δυστυχώς δικαιώθηκε, αφού το εν λόγω πλοίο καταποντίστηκε τον επόμενο χρόνο (1966) στη Φαλκονέρα παίρνοντας μαζί του στο βυθό πολλές ψυχές σ' ένα απ' τα πιο μεγάλα και τραγικά ναυτικά ατυχήματα στην Ελλάδα¹⁸.

16. Πρόσφατα, όμως, διαπιστώθηκε ότι η Μητρόπολη Θεσσαλονίκης δεν είχε καταχωρίσει αυτό το γάμο καθόσον ο Λουκιανός Δεπούνης δεν εφέρετο να έχει και τυπικά αποσηματισθεί και συνεπώς, ως άγαμος ιερομοναχός, δεν είχε δικαίωμα γάμου....

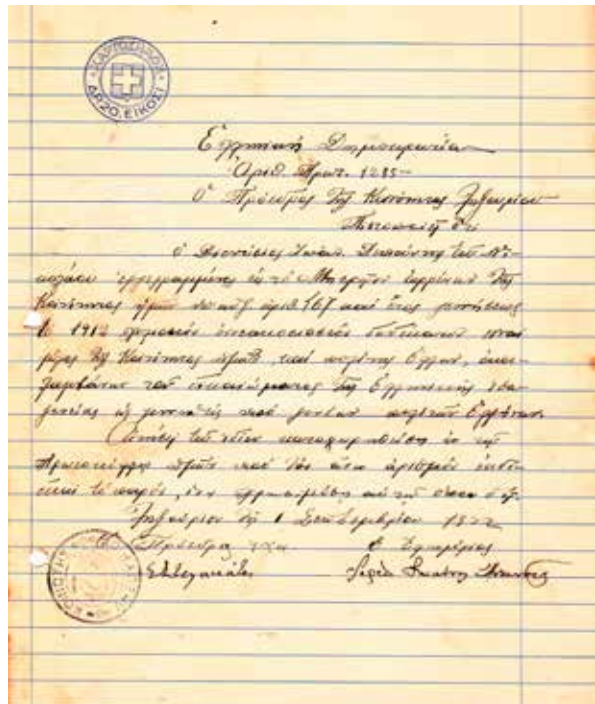
17. Οι ΛΙΟΝ'Σ της Ρόδου ιδρύθηκαν τον Δεκέμβριο του 1964 και ο Δεπούνης συμμετείχε στο πρώτο προσωρινό 12μελές Δ.Σ. μαζί με επίλεκτα μέλη της τοπικής κοινωνίας ως «κοσμήτωρ» με το κοσμικό του πλέον όνομα Διονύσιος Δεπούνης και ανέπτυξε κοινωνική και φιλανθρωπική δραστηριότητα. Η Λέσχη Ρόδου ήταν η 4η στην Ελλάδα μετά απ' αυτές των Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Δράμας. Μέλη της δραστηριοποιήθηκαν και στην Κύπρο και διετέλεσαν αξιωματούχοι στην «117 ΕΛΛΑΣ-ΚΥΠΡΟΣ» τον Απρίλιο του 1974.

18. Το πλοίο «ΗΡΑΚΛΕΙΟ» ήταν ναυπηγημένο στη Σκωτία το 1949, αποκτήθηκε το 1964 απ' την εταιρία των Αφών Τυπάλδου και το 1965 δρομολογήθηκε στη γραμμή Πειραιά-Κρήτης. Στις 8-12-1966 βούλιαξε σε δραματικό ναυάγιο κοντά στη Φαλκονέρα και πνίγηκαν 277 επιβάτες.

Ωστόσο ο πρώην ιερωμένος συνέχισε παράλληλα με ζήλο και αξιοπρέπεια και τη θρησκευτική του δραστηριότητα και μετέβη ως λαϊκός πλέον σε ιεραποστολικές δράσεις στην Αφρική, αλλά και στη Λατινική Αμερική, όπου υπήρξε ιεροκήρυκας ως άριστος θεολόγος και ομιλητής που ήταν. Δημιούργησε γνωριμίες και φιλίες με σημαντικά πρόσωπα στην Ελλάδα (Μητρ. Ιεζεκιήλ, καθηγητής Ορλάνδος), στη Γαλλία (Lydie Krestovsky, Ρωμανός Μανάρας) και σε όλο τον κόσμο, μάλιστα ανάμεσα σ' αυτούς ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος, ο στρατηγός Γρίβας κ.ά. Λέγεται δε, ότι ευρισκόμενος στην Αργεντινή (;) πληροφορήθηκε από ξένες υπηρεσίες ότι επρόκειτο να γίνει πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, τον οποίο ο Δεπούντης πληροφόρησε έγκαιρα και η κατάσταση αντιμετωπίστηκε απ' τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Εν κατακλείδι και επειδή η ζωή του Δεπούντη ως λαϊκού δεν ενδιαφέρει άμεσα την παρούσα έρευνα και παρουσίαση θα σημειώσουμε μόνο, ότι ο πολυπράγμων και πολύγλωσσος Διονύσιος Δεπούντης, μετά από πολλά ταξίδια και δουλειές, που ακούραστος έκανε σ' όλο τον κόσμο, προδόθηκε τελικά απ' την καρδιά του και απεβίωσε -μόλις σε ηλικία 61 ετών- στις 26-1-1973 στην Αθήνα (διέμενε τότε σε οικία στην οδό Ιπποκράτους), αν και τυπικά φέρεται ως κάτοικος και δημότης Πειραιά.

Ο επτανήσιος ιερωμένος ήταν αναμφίβολα ένας σκεπτόμενος και χαρισματικός άνθρωπος, θρησκευόμενος και πατριώτης, μια ιδιαίτερη και ξεχωριστή περίπτωση. Στα βιβλία του αυτο-βιογραφείται συχνά και μάλιστα ψυχογραφείται αυθόρμητα χωρίς να κρύβει τα συναισθήματά του και την εκάστοτε ψυχική του διάθεση. Διαβάζοντας, λοιπόν, τα εκδοθέντα βιβλία και τα δημοσιευθέντα άρθρα του αρχ. Λουκιανού διαπιστώνουμε ότι υπήρξε πολυγραφότατος ιερωμένος με ικανή επιστημονική και θεολογική κατάρτιση, άριστος χειριστής της γλώσσας με το έντονο

Το από 1-9-1932 Πιστοποιητικό γέννησης του Δ. Δεπούντη απ' το Ληξιαρχείο της Κοινότητας Ληξουρίου.

γλαφυρό και ποιητικό ύφος ενός αληθινού λογοτέχνη. Δυστυχώς, όμως, παρέμεινε άγνωστος και λησμονημένος, αδικημένος τελικά τόσο στην πατρίδα του την Κεφαλονιά, όσο και στην Καρδίτσα, όπου έδρασε.

Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ κ. ΙΕΖΕΚΙΗΛ.

Η γνωριμία και η σχέση του Αρχιμ. Λουκιανού με τον Μητροπολίτη Ιεζεκιήλ ξεκινάει απ' το 1936, όταν ο Μητροπολίτης γνώρισε τον νεαρό μοναχό στη Μονή του Αγίου Παύλου στο Άγιο Όρος. Εντυπωσιάστηκε απ' την άριστη παιδεία και την προσωπικότητα του και τον έπεισε να έλθει στην Καρδίτσα. Ο Ιεζεκιήλ είδε στο πρόσωπό του έναν άνθρωπο πνευματώδη, άξιο, φιλομαθή, ευαίσθητο, συναισθηματικό και ενάρετο, αλλά και με πνεύμα ανήσυχο, ελεύθερο, προοδευτικό, εκσυγχρονιστικό και ερευνητικό, εκτίμησε αμέσως τα προσόντα και τις δυνατότητές του και τον έφερε στην Καρδίτσα. Πάραυτα τον όρισε Πρωτοσύγκελο, παρά την απειρία και το νεαρό της ηλικίας του, τον έστειλε να σπουδάσει στο Ποιμαντικό τμήμα του ΑΠΘ και τον πήρε μαζί του στην Αθήνα, όταν ο Ιεζεκιήλ μετέφερε εκεί τη δράση του στα χρόνια της Κατοχής. Ήταν ιδιαίτερα αγαπητός στον κόσμο, που τον αποκαλούσε και ως «*πάτερ Λουκά*». Ο π. Λουκιανός θαύμαζε τον Ιεζεκιήλ, τον είχε ως πρότυπό του και ήθελε να συνεχίσει το ερευνητικό έργο του στα μοναστήρια της Πίνδου, **ξεκινώντας και ο ίδιος αντίστοιχα οδοιπορικά σε κάποιες Καρδιτσιώτικες μονές (Σπηλιά, Ρεντίνα, Πέτρα, Κορώνα κ.ά.)**, αλλά και ο Ιεζεκιήλ τον είχε ως «*το δεξί του χέρι*». Συνεργάστηκαν στενά και επί μακρόν σε πολλές εκδόσεις βιβλίων, ο Ιεζεκιήλ έγραψε Προλόγους, Εισαγωγές ή σχόλια σε μελέτες του Αρχ. Λουκιανού και αντίστοιχα ο νεαρός Αρχιμ. επιμελήθηκε των άπειρων δημοσιεύσεων του Μητροπολίτη στον εκκλησιαστικό τύπο κατά τη δεκαετία 1938-1948. Η εκδοτική αυτή συνεργασία τους μας έδωσε σημαντικά και ενδιαφέροντα δημοσιεύματα για την τοπική εκκλησία, τόσο κατά την προπολεμική, όσο και κατά την Κατοχή, αλλά ακόμα και κατά την μεταπολεμική περίοδο.

Ο Ιεζεκιήλ είχε συνεχώς υπό την προστασία του τον νεαρό αρχιμανδρίτη και τον συνόδραμε σε κάθε του βήμα δείχνοντάς του πατρικό ενδιαφέρον, τον ενέπνεε και τον καθοδηγούσε. Η στενή σχέση τους δεν διακόπηκε ούτε όταν ο Αρχ. Λουκιανός βρέθηκε στη Γαλλία. Απόδειξη τούτου είναι το γεγονός ότι με επιμέλεια και δαπάνη του ίδιου του Μητροπ. Ιεζεκιήλ εκδίδεται το 1950 στο Βόλο (απόντος του αρχ. Λουκιανού στη Γαλλία) το βιβλίο του «ΟΙ ΑΡΑΜΑΙΟΙ» παρ' όλο που τότε ο Μητροπολίτης ήταν ήδη ασθενής και αντιμετώπιζε οικονομικές δυσκολίες (απεβίωσε μάλιστα το 1953). Η επιστροφή του Δεπούνητη στην Ελλάδα συμπίπτει με τη χρονική στιγμή που ο προστάτης του Μητρ. Ιεζεκιήλ είναι σοβαρά ασθενής και βρίσκεται προ του τέλους του, έτσι ο π. Λουκιανός χάνει κάθε στήριγμά του εδώ

και ίσως αυτό επηρεάζει την μετέπειτα απόφασή του να αποσχηματισθεί. Σε κάθε περίπτωση η επιλογή και η καλή κρίση του ίδιου του Ιεζεκιήλ για τον προστατευόμενο του αρχ. Λουκιανό μας είναι αρκετή για να σχηματίσουμε σήμερα κι εμείς θετική γνώμη για τον εν λόγω ιερωμένο.

ΤΟ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟ.

Φτάνοντας στην Καρδίτσα, στα τέλη του 1937 ή αρχές του 1938, ο νεαρός ιερωμένος άρχισε αμέσως να προβαίνει σε δημοσιεύσεις στον τοπικό τύπο και δη στην εφημερίδα «ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ», όπου το έτος αυτό είχε κιόλας οκτώ (8) δημοσιεύσεις.

Ο Αρχιμ. Λουκιανός Δεπούνης (όρθιος από δεξιά) στη συνοδεία του Μητροπολίτη Ιεζεκιήλ στα εγκαίνια του Σανατορίου «ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ» στο Μορφοβούνι στις 9-6-1938.

Α) Το πρώτο ουσιαστικά βιβλίο του ήταν «**Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΠΗΛΙΑΣ, Το προσκύνημα της Αργιθέας**», γράφτηκε τον Σεπτέμβριο του 1940 στην Καρδίτσα και εκτυπώθηκε το ίδιο έτος στην Αθήνα απ' το τυπογραφείο του «ΦΟΙΝΙΚΟΣ» με την επιμέλεια του «εργάτη-κατηχητή» Π.Σ.Μανωλέση με την επισήμανση: «*Πάσα αβλεψία φραστική ή τεχνική επαφίεται εις την επιείκειαν του αναγνώστου*». Ο ίδιος υπογράφει ως συγγραφέας «**ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ Ν. ΔΕΠΟΥΝΤΗΣ, ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ-ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΦΑΝΑΡΙΟΦΕΡΣΑΛΩΝ**». Το βιβλίο του αυτό το αφιερώνει: «**ΤΩ ΣΕΒΑΣΤΩ ΜΟΙ ΣΥΜΠΟΛΙΤΗ ΑΓΓΕΛΩ ΤΣΙΤΣΕΛΗ ΘΕΡΑΠΟΝΤΙ ΤΗΣ ΘΕΜΙΔΟΣ, ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΣ**».¹⁹ Ένα αντίτυπο του βιβλίου αυτού φέρει ιδιόχειρη αφιέρωση

19. Ο δικηγόρος Άγγελος Τσιτσέλης είναι προφανώς γιός του Ηλία Α. Τσιτσέλη (1850-1927), σπουδαίου συγγραφέα, λαογράφου, ιστοριοδίφου και δημοσιογράφου απ' το Ληξούρι που συγκέντρωσε όλη την ιστορία και τη λαογραφία της Κεφα-

του συγγραφέα: «Τω σεβαστώ μοι καθηγητή και ακαδημαϊκώ κ. Α. Ορλάνδω μετά σεβασμού και πολλής εκτιμήσεως. Αρχιμ. Λουκιανός». Το εν λόγω αντίτυπο δωρήθηκε μετέπειτα απ' τον ίδιο τον Αναστ. Κ. Ορλάνδο στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κρήτης, όπου υπάρχει και φέρει αριθμό καταχώρησης «219407» και είναι ήδη αναρτημένο στο διαδίκτυο.

Το βιβλίο, που αποτελείται από 40 σελίδες εμπεριέχει φωτογραφίες των μονών Σπηλιάς, Κώστη, μονής Καραϊσκάκη, Κορώνας, απ' το εκκλησάκι του Αγ. Νικολάου, τη Βρύση του Δεσπότη κ.ά. καθώς και φωτογραφία του ίδιου του Αρχιμ. Λουκιανού στο νάρθηκα της μονής Σπηλιάς. Ο συγγραφέας είναι βαθιά επηρεασμένος απ' το ταξίδι του Μητροπ. Ιεζεκιήλ στις Μονές της Πίνδου και εδώ ο Αρχ. Λουκιανός ξεκινάει το δικό του ορεινό οδοιπορικό αρχίζοντας απ' τη Μονή Σπηλιάς στη δυσπρόσιτη Αργιθέα επισημαίνοντας τις μεγάλες δυσκολίες της διαδρομής, την οποία περιγράφει γλαφυρά και με λογοτεχνικό οίστρο. Ο ίδιος επικαλείται τις γνώσεις του ως απόφοιτος του τμήματος Σχεδιαστών της Βαλλιανείου Σχολής προσεγγίζοντας την έρευνα της μονής από αρχιτεκτονική άποψη. Στις 5 Αυγούστου 1940 φθάνει στο Μουζάκι μαζί με τον πρωτοψάλτη της Μητρόπολης κ. Κων/νο Πρίτσα. Στη «Σπηλιά», όπου ηγουμενέει ο αρχιμ. π. Δαμασκηνός Κοσμάς, φθάνουν πεζοπορώντας στις 10-8-1940 και με προτροπή του ιερομονάχου π. Δωρόθεου ο αρχιμ. Λουκιανός γράφει στο βιβλίο επισκεπτών της μονής αναμνηστικό της επίσκεψής του. Στο πόνημά του αυτό ο ερευνητής παραθέτει παραδόσεις και ιστορικό ίδρυσης της μονής Σπηλιάς, περιγράφει κειμήλια, αγιογραφίες και εικόνες, ονόματα κτητόρων και πατέρων της μονής, αναφέρει θαύματα, σχολιάζει επιγραφές και χρονολογίες.

Σημαντική, εν προκειμένω, είναι η συγκριτική περιγραφή και παρουσίαση του ρυθμού και της αρχιτεκτονικής των χώρων της μονής και η εκπόνηση απ' τον ίδιο σχεδιαγράμματος της κάτοψης των ναών της. Στο βιβλίο αυτό για πρώτη φορά ένας ιερωμένος της Καρδίτσας συνδυάζει ιστορική και αρχιτεκτονική έρευνα των μνημείων της, προσεγγίζοντας αυτά με επιστημονική κατάρτιση ειδικού ερευνητή. Μάλιστα ο συγγραφέας προαναγγέλλει τη συνέχιση της έρευνάς του και τις μελέτες του και σε άλλες ιστορικές μονές της Μητρόπολης και είναι κρίμα που τα γεγονότα της εποχής (πόλεμος και κατοχή) δεν του επέτρεψαν να συνεχίσει το έργο του με αποτέλεσμα η Καρδίτσα να χάσει πρόωρα ένα ικανό ερευνητή της τοπικής ιστορίας και μάλιστα σε καιρούς που ήταν ο μοναδικός ιερωμένος που διέθετε τέτοιες εξειδικευμένες επιστημονικές γνώσεις.

Β) Το 1941 κυκλοφόρησε στην Αθήνα το βιβλίο του «**Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΝΑΟΣ**», όπου υπογράφει ως «**Λουκιανός Αγιοπαυλίτης, πρωτοσύγκελλος**», (26 σελίδες). Εδώ ο συγγραφέας, που επικαλείται και τις

λονιάς σε τρεις τόμους.

σπουδές του ως «Σχεδιαστής Δομικών έργων», συγκρίνει τον αρχαίο ναό με τον χριστιανικό, παραθέτει ομοιότητες και διαφορές, τόσο στην αρχιτεκτονική, όσο και στη λειτουργία και τη χρήση του απ' τους πιστούς και εν γένει εκπονεί μια πολύ ενδιαφέρουσα και πρωτότυπη μελέτη, που καταλήγει με μια επιστολή του ιεράρχη Γρηγορίου Νύσσης προς τον επίσκοπο Ικονίου Αμφιλόχιο, όπου εμπεριέχονται πολλές πληροφορίες, οδηγίες και κατευθύνσεις για τον τρόπο σχεδιασμού, κτισίματος και χρήσης των νέων χριστιανικών ναών.

Γ) Στην **ΚΑΡΔΙΤΣΑ** εκδόθηκαν και εκτυπώθηκαν επίσης δύο φυλλάδια του Αρχ. Λουκιανού:

α) Ο **«Λόγος προς Πουλχερίαν»** «του εν αγίοις πατρός ημών Γρηγορίου Νύσσης με Εισαγωγή και απόδοση στη νεοελληνική του ίδιου του Αρχ. Λουκιανού (σελ. 28), που εκτυπώθηκε το 1940 στην Καρδίτσα απ' το **τυπογραφείο των Αδελφών Μπαρμπάτσαλου**,

β) **«Εκδοσις ανεκδότου ικετηρίου Κανόνος Γερασίμου Μοναχού Μικραγιαννανίτου προς την Υπεραγίαν Θεοτόκον επί επιδρομή εχθρών κατά του ευσεβούς ημών Έθνους»** μετά Πρόλογου του π. Λουκιανού Δεπούντη, που εκδόθηκε το 1941 επίσης στην Καρδίτσα (έκδοση ιδιαίτερα παρακινδυνευμένη εν μέσω της Γερμανικής Κατοχής).

Δ) Το 1941 εκδόθηκε στο ΒΟΛΟ (ανατύπωση απ' την «Αγιορείτικη Βιβλιοθήκη», έτος Ε', σελ. 338-348) η μελέτη του Αρχιμ. Λουκιανού **«Προϊόντα των πρώτων δεκαετηρίδων μετά την ανακάλυψιν της τυπογραφίας, ήτοι περιγραφήν Μηναιών της υπ' όψιν εποχής ανευρεθέντων εις την Ιεράν Μονήν Ρεντίνης της Θεοσώστου Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων μετά μικράς περιγραφής της Μονής»**. Πρόκειται για παρουσίαση και μελέτη των Μηναιών Ιουλίου 1548 και Αυγούστου 1549 (ένας τόμος) και του Μηναιίου Αυγούστου 1558 και Σεπτεμβρίου 1566 καθώς και του βιβλίου «ΣΤΙΧΗΡΑ ΨΑΛΛΟΜΕΝΑ ΜΗΝΙ ΙΟΥΛΙΩ», Βενετία 1548 με επιμέλεια Ανδρέου Σπινέλλου. Μέρος της ίδιας μελέτης του Αρχ. Λουκιανού με τον τίτλο **«Πανάρχαια Λείψανα»** δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΒΗΜΑ σε συνέχειες (Σεπτ. 1944, Μάρτιος 1945 κ.ά) καθώς και στο «ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ» του Μητρ. Ιεζεκιήλ, τ.Β', σελ. 634-637²⁰.

Ε) Επίσης ο Αρχ. Λουκιανός εξέδωσε την ανέκδοτη **«Ακολουθία του Οσίου Θεοφόρου πατρός ημών Φιλοθέου του Αγιορείτου ασκήσαντος εν τω του Διο-**

20. Γεώργιος Αθ. Κλήμος, Εκκλησιαστική Βιβλιογραφία Ν. Καρδίτσας, Γ' Μέρος, ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ τ. 77ος, Λάρισα 2020, σελ. 72, όπου ο π. Λουκιανός αναφέρεται ως συγγραφέας με το βιβλίο του για την Ιερά Μονή Σπηλιάς και το άρθρο του «Πανάρχαια Λείψανα». Ελπίζω η παρούσα έρευνα να εμπλουτίσει την τοπική εκκλησιαστική βιβλιογραφία με άγνωστες ως τώρα εκδόσεις Καρδίτσιώτικου και Θεσσαλικού ενδιαφέροντος κάποιες εκ των οποίων εκτυπώθηκαν σε τυπογραφεία Καρδίτσας και Βόλου. Επιπλέον δε μας δίνει και πρόσθετες πληροφορίες για τη συγγραφική και εκδοτική δραστηριότητα του ίδιου του Μητροπολίτη Ιεζεκιήλ.

νυσίου ιερῷ κοινοβίῳ», ἔργο του υμνογράφου Ἰωσήφ εκ Φουρνάς Αγράφων, το χειρόγραφο της οποίας βρήκε στη Μονή Πέτρας Αγράφων, ὅταν την επισκέφτηκε το 1940 μαζί με τον Μητρ. Ιεζεκιήλ και τον καθηγητὴ Αναστ. Ορλάνδο. Το ως ἄνω χειρόγραφο μελέτησε, επιμελήθηκε και δημοσίευσε με δαπάνη του ο Αρχ. Λουκιανός (ως Αρχ. Λουκιανός Αγιοπαυλίτης, Πρωτοσύγκελος) με Πρόλογο του Μητρ. Ιεζεκιήλ στην «Αγιορείτικη Βιβλιοθήκη», ἔτος Ε΄, σελ. 290 -314 και ανατυπώθηκε στο Βόλο το 1941 ἀπ' το γνωστὸ τυπογραφεῖο Σωτ. Σχοινά ²¹, που εἶχε εκδώσει κατὰ καιρούς και ἄλλα ἔργα Καρδιτσιωτῶν συγγραφέων.

Ζ) Ο Αρχ. Λουκιανός ασχολήθηκε -με προτροπή του Μητρ. Ιεζεκιήλ- με την ἔκδοση της χειρογράφου «Συνόψεως της Ηθικῆς Φιλοσοφίας» του Βικέντιου Δαμοδού, σελ. 95, που εκδόθηκε στην Αθήνα το 1940 ἀπ' το τυπογραφεῖο «ΦΟΙΝΙΞ». Στην ἔκδοση ὑπάρχει Πρόλογος του Μητρ. Ιεζεκιήλ, ενώ η Εισαγωγή και οι Σημειώσεις στο βιβλίο ἔγιναν ἀπ' τον Αρχ. Λουκιανό σε συνεργασία με τον Τιμολέοντα Χρ. Ζήση. Ο φιλόλογος καθηγητὴς (μετέπειτα Γυμνασιάρχης-Λυκειάρχης) Τ. Χ. Ζήσης (1910-2006) ἦταν ἀπ' τα Κανάλια Καρδίτσας. ²² Επίσης ο Αρχιμ. Λουκιανός ἐξέδωσε και την «Ανέκδοτο Δογματικὴ» (περιγραφή Βατοπεδινού κώδικος), που τυπώθηκε το 1940 στην Αθήνα ἀπ' τον ΦΟΙΝΙΚΑ με ανατύπωση ἀπ' τον «Γρηγόριο Παλαμά» Θεσσαλονίκης. [Σημειωτέον ὅτι, ὅταν τον Οκτώβριο του 2017 η Μονή Βατοπεδίου προχώρησε σε σπουδαία πολύτομη ἔκδοση του ἔργου του Βικεντίου Δαμοδού «ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ» στο οπισθόφυλλο αὐτῆς και κατὰ την παρουσίαση του βιβλίου αναφέρεται σχετικὰ: Ο λόγιος Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος Ιεζεκιήλ, ο οποίος θεωρεῖ τον Δαμοδό «εκ των πάντων σοφῶν και μεγαλυτέρων του Γένους διδασκάλων» γράφει: Η ἔκδοσις της Δογματικῆς μεγάλην θα περιάψει τιμὴν εἰς τον εκδότην και ωφέλειαν εἰς τον πτωχόν κλάδον της Ορθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας, «Το 1940 ο λόγιος Αγιοπαυλίτης Λουκιανός Δεπούντης σε μιά μελέτη του που περιγράφει την ανέκδοτη Δογματικὴ του Δαμοδού εὐχεται να βρεθῆ ὁ Μαικήνας που θα κάνει αὐτὴν την ἔκδοσιν...»]. Επίσης σε παλαιότερη ἔκδοση για τον Βικέντιο Δαμοδό (Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Εθνικῆς Τράπεζας Ελλάδος, Βασιλικὴ Μόμπου-Σταμάτη, «Ο Βικέντιος Δαμοδός», 1998) γίνεται ἐπίσης αναφορά στον Λουκιανό Δεπούντη.

Η) Απ' τα πολλά ἄρθρα-δημοσιεύματα του Αρχ. Λουκιανού σε εφημερίδες (σε Καρδίτσα, Αθήνα και Μασσαλία) σημειώνουμε ἕξι (6) γνωστὲς δημοσιεύσεις που ἔκανε στην ημερησία εφημερίδα «ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ» στην Καρδίτσα τον Απρίλιο του ἔτους 1938 ἐπὶ ἐιδικῶν θεολογικῶν θεμάτων κατὰ την Μεγάλη Εβδομάδα, ἀλλὰ ἀξίζει ἰδιαίτερα να σταθούμε σε δύο ἄλλα δημοσιεύματά του στην ἴδια εφημερίδα, ἤτοι:

21. Γεώργιος Αθ. Κλήμης: «Ο Μητροπολίτης Ιεζεκιήλ ως δωρητὴς χειρογράφων βιβλίων της περιοχῆς του», ΚΑΡΔΙΤΣΙΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, τόμος IV, Καρδίτσα 1998, σελ. 41, ὅπου ὑπάρχει σχετικὴ αναφορά και για τον π. Λουκιανό.

22. βλ. εφημερίδα ΤΑ ΚΑΝΑΛΙΑ ἔτος 2005, φυλ. 93, σελ. 6, Νεκρολογία για τον καθηγητὴ Τ.Χ. Ζήση ἀπ' τον μαθηματικὸ τ. Λυκειάρχη Κων. Μαυρομάτη.

α) «*Εντυπώσεις δια τους προσκυνητάς της Ιεράς Μονής Κορώνης*», «*ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ*», 29 Ιουλίου 1938 και

β) το άρθρο του: «*Έγινε θαύμα;*» (Μετά από λιτανεία που έγινε στην Καρδίτσα λόγω ανομβρίας και επακολούθησε νεροποντή!), «*ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ*», 19 Ιουλίου 1938.

Εξ άλλου απ' τα άρθρα του στην εφημερίδα «*ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ*» (στην Αθήνα ξεχωρίζει, κατά την ταπεινή μου άποψη, το ολοσέλιδο άρθρο του «*Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ*» του «*Πανοσιολογιωτάτου Αρχιμ. Λουκιανού Δεπούντη*» (Ιούλιος 1944, έτος 11ο, περίοδος Β', αρ. φυλ. 26, σελ. 15), όπου ο φιλόμουσος επτανήσιος ιερωμένος (μάλιστα κατείχε και ο ίδιος εκκλησιαστικό αρμόνιο που έφερε απ' τη Μασσαλία) αναφέρει μεταξύ άλλων: «...*Η μουσική είναι ο καλλίτερος τρόπος ακροάσεως των βαθυτάτων βιωμάτων της θρησκείας, τα οποία μαρτυρούν την παρουσία του Θεού μέσα στην ψυχή μας γιατί η Θρησκεία δανείζεται τη γλώσσα της από τους άλλους κύκλους του πολιτισμού και ιδιαίτερα από τη μουσική...*», καταλήγει δε συμπεραίνοντας: «...*Η εκκλησιαστική μουσική πρέπει να είναι συγχρονισμένη και ν' ανταποκρίνεται στην ψυχοσύνθεση και στο θρησκευτικό συναισθηματικό κόσμο της εποχής μας, γιατί κάθε εποχή νοιώθει και λατρεύει το θείον ανάλογα με την πνευματική της κατάσταση*». ²³

Θ) Το σημαντικότερο και πληρέστερο -αναμφίβολα- βιβλίο του Δεπούντη ήταν «*ΟΙ ΑΡΑΜΑΙΟΙ*», που ουσιαστικά είναι ένα ιστορικό βιβλίο. Εκδόθηκε το 1950 στο Βόλο απ' το τυπογραφείο Σωτ. Ν. Σχοινά σε 90 σελ. εν όλω και εδώ ο συγγραφέας υπογράφει απλώς ως «ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΔΕΠΟΥΝΤΗΣ», χωρίς αναφορά στη θρησκευτική του ιδιότητα. Ο ίδιος βρίσκεται τότε στη Μασσαλία και μάλιστα στη ράχη του βιβλίου του αναγράφεται στα Γαλλικά: «*LUCIEN DEPOUNTIS. LES ARAMEENS. 1950*». Στο εξώφυλλο αναγράφεται ρήση του Rawlinson σχετικά με την αξία της ιστορικής αλήθειας. Το εντυπωσιακό εν προκειμένω είναι ότι στο εξώφυλλο αναφέρεται ότι το βιβλίο: «*Εκδίδεται Δαπάνη του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων κ.κ. Ιεζεκιήλ*», ο οποίος παρ' ότι βρίσκεται ασθενής και «εις τας δυσμάς» του βίου του δεν εγκαταλείπει τον πιστό φίλο και συνεργάτη του, τον βοηθάει να εκδώσει το ιστορικό του αυτό βιβλίο, πληρώνει ο ίδιος τη δαπάνη έκδοσης και συνεχίζει να τον στηρίζει παρ' ότι ο Λουκιανός βρίσκεται ήδη στη Γαλλία (Μασσαλία) και διαφαίνεται να ακολουθεί άλλους δρόμους. Ο Δεπούντης αφιερώνει το βιβλίο του αυτό: «*Τοις μεγατίμοις και ευγενεστάτοις αδελφοίς Σπυρίδωνι και Χαραλάμπω Σ. Τυπάλ-*

23. Η εφημερίδα ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ εκδίδονταν στην Αθήνα, διευθύνονταν από επιτροπή, είχε γραφεία στην οδό Κορνάρου 4 στην Αθήνα, ιδρυτής της υπήρξε ο Ι.Σ.Τσάκας και Διευθυντής της ο Σ. Ευταξίας. Η εφημερίδα αυτή του ενορικού κλήρου κατά την μεταπολεμική περίοδο δημοσίευσε συχνά άρθρα του Μητροπολίτη Ιεζεκιήλ και πολλές ειδήσεις απ' τις δραστηριότητές του καθώς και του αρχιμ. Λουκιανού, ο οποίος μάλλον συμμετείχε στην επιτροπή έκδοσης της ως εν λόγω εφημερίδας μεταξύ των ετών 1943-1948.

*δου Εφοπλισταίς εκ της ευάνδρου Κεφαλληνίας τοις ως άριστα τω πλούτῳ χρωμένοις Αφιερούται». Οστόσο στα επιλεγόμενα του βιβλίου του ο Δεπούντης θεωρεί ιδιαίτερη υποχρέωσή του να εκφράσει επιπλέον «τας θερμάς του ευχαριστίας και μεγάλας χάριτας εις τον σοφόν ελληνοιστήν και ανατολιστήν Έλληνα της Μασσαλίας κ. Γεώργιον Χατζηγεωργιάδην (Μανάραν), ευδοκήσαντα επανειλημμένως να μου εκθέσῃ τας περί του προκειμένου αντιλήψεις του». Ο πολιτικοποιημένος λόγιος Ρωμανός Μανάρας συναρπάζει τον Αρχ. Λουκιανό με τις ιστορικές γνώσεις του για τους λαούς της Ανατολής και συνεργάζεται λογοτεχνικά μαζί του σε εκδόσεις δύο έργων στα Γαλλικά κυρίως, όμως, στο εκδοθέν στη Μασσαλία «Τροπάριο της Κασσιανής» (*Poeme de la Vierge Kassiani*)).*

Το ενδιαφέρον του Δεπούντη για τους λαούς της Μεσοποταμίας και της Μέσης Ανατολής ξεκινάει από παλιά. Ήδη το 1945 μετέφρασε απ' την Αγγλική γλώσσα και δημοσίευσε στην Αθήνα το βιβλίο «**Βαβυλώνιοι-Ασσύριοι-Χαλδαίοι-Εβραίοι**». Προκειμένου, όμως, να συγκεντρώσει στοιχεία και υλικό για το ειδικό ιστορικό βιβλίο του για τους Αραμαίους, έργο ζωής γι' αυτόν, ο Αρχιμ. Δεπούντης μετέβη στο Παρίσι και μελέτησε επιτόπου στο μουσείο του Λούβρου τα εκτιθέμενα εκεί απομεινάρια απ' τον πολιτισμό της Αραμαϊκής φυλής απ' την οποία κατάγονταν ο Ιησούς και μιλούσε τη γλώσσα της. Ο ίδιος ο συγγραφέας δηλώνει, ότι κατά την ολοκλήρωση και έκδοση του βιβλίου του αντιμετωπίζει οικονομικά και κακής ψυχικής διάθεσης προβλήματα και μεταπτώσεις καθώς και ζητήματα ιεροσύνης: «*Η δυσμενής ψυχική μου κατάσταση κατά την σύνταξιν της παρούσης μελέτης και η παντελής έλλειψις καταλλήλων συνθηκών, αίτινες δημιουργούν ανάτασιν νοός, απαραίτητον προς πνευματικήν δημιουργίαν*» «*υπήρξαν αρνητικοί παράγοντες για την ολοκλήρωση της μελέτης σύμφωνα με την επιθυμία του και συνεχίζει: «Θεωρώ άσκοπον, το γε νυν έχον, την δικαιολογίαν των ανωτέρω. Εις τους ειρημένους σοβαρούς λόγους δέον να προστεθούν και τινες εξωτερικοί, όπως το οτι το βιβλίον μου ετυπώθη εν Βόλω μακράν εμού, άνευ της συμπαραστάσεώς μου και οτι δια λόγους οικονομικούς στερείται παντελώς των απαραίτητων φωτογραφιών των διαφόρων αρχαιολογικών ευρημάτων, στοιχείων τοσούτον διαφωτιστικών δια την πλήρη κατανόησιν του κειμένου ως και των ειδικών χαρτών...».*

Το βιβλίο του Δεπούντη, αν και μη ολοκληρωμένο κατά τον ίδιο, μας δίνει ωστόσο σημαντικές ιστορικές, θρησκευτικές και γεωγραφικές πληροφορίες για τον λαό των Αραμαίων (καθημερινή ζωή, ιστορία, τέχνη, πολιτισμό, εμπόριο, θρησκεία, την ετυμολογία των ονομάτων κλπ) και ασχολείται επίσης με την μελέτη της Αραμαϊκής γλώσσας. Μάλιστα στο οπισθόφυλλο του ίδιου βιβλίου αναφέρεται απ' τον ίδιο ότι είναι υπό έκδοση και η μελέτη του «**Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ της Αραμαϊκής Γλώσσας**», πλην όμως δεν γνωρίζουμε αν τελικά εκδόθηκε όντως το βιβλίο αυτό, καθόσον ουδαμού εισέτι εντοπίστηκε τυπωμένο.

1) Η μετάβαση του Αρχιμ. Λουκιανού Δεπούντη στη Γαλλία και η διαμονή του σε Παρίσι και Μασσαλία (την περίοδο 1948-1951) φαίνεται ότι άλλαξαν ριζικά τη ζωή του, τις αντιλήψεις του και την κοσμοθεωρία του. Το τέλος του πολέμου φέρνει νέες ιδέες στην Ευρώπη και ένα αυξημένο αίσθημα ελευθερίας, ανατροπών, προόδου και δημιουργίας. Εξ άλλου και ο ίδιος είχε επισημάνει αυτό και είχε ήδη αναφωνήσει: «**O Tempora ! O Mores !**» (Ω Καιροί ! Ω Ήθη!) σε άρθρο του το 1945 στην Αθήνα. Στη Γαλλία γνωρίζει ανθρώπους του πνεύματος, της τέχνης και του πολιτισμού, γίνεται συνομιλητής τους και συνεργάτης τους. Δημοσιεύει στη Μασσαλία τον Ιούνιο του 1949 το «**En souvenir du Philhellenisme Fransais (1825)**» (Ένα ενθύμιο του Γαλλικού Φιλελληνισμού (1825) και το ίδιο επίσης έτος δημοσιεύει το «**Poeme de la Vierge Kassiani**» (Ποίημα -τροπάριο- της Παρθένου Κασσιανής) σε συνεργασία με τον γνωστό απ' την περίοδο του μεσοπολέμου Έλληνα λόγιο της διασποράς Γεώργιο Χατζηγεωργιάδη (ποιητή με το ψευδώνυμο: «*Ρωμανός Μανάρας*»). Παράλληλα δραστηριοποιείται ιδιαίτερα στην οργάνωση του σχολείου της ελληνικής κοινότητας Μασσαλίας καθώς και στην έκδοση μιας ελληνικής εφημερίδας εκεί (Acropolis;), όπου αρθρογραφεί συστηματικά. Επίσης στη Μασσαλία ερευνά τη δράση του Αρχιμανδρίτη **Αρσένιου Γιαννούκου**²⁴, ο οποίος υπήρξε Φιλικός και αγωνιστής του 1821 απ' τη Λακωνία, είχε δε διατελέσει ως ο πρώτος εφημέριος στην ορθόδοξη εκκλησία της ελληνικής κοινότητας της Μασσαλίας. (Μάλιστα στο οπισθόφυλλο του βιβλίου του «**Η ΑΣΧΗΜΙΑ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ**» αναγγέλλεται ότι είναι υπό έκδοση το βιβλίο του: «**Ο Αρχιμανδρίτης Αρσένιος Ιαννούκος ο 'Αγνωστος Φιλικός**» πλην όμως δεν έχουμε ακόμα εντοπίσει εκτυπωμένο ούτε αυτό το έργο του Δεπούντη).

1Α) Το τελευταίο γνωστό βιβλίο του Λουκιανού Δεπούντη εκδίδεται το 1951 στον Πειραιά. Βαθειά επηρεασμένος ο ίδιος απ' τη φιλία του με την Παριζιάννα λογοτέχνιδα, φιλόσοφο και κριτικό τέχνης Lydie Krestovskiy (Λιντιέ Κρεστόφσκι) και απ' την μελέτη των βιβλίων της, που χάραξαν τα χνάρια της καινούργιας αισθητικής, την παρακίνησε ο ίδιος σε μια σειρά διαλέξεων και συνεργάστηκε μαζί της. Δηλώνει δε ότι τόσο πολύ επηρεάστηκε απ' αυτήν, που οι κεντρικές ιδέες του βιβλίου του «**Η ΑΣΧΗΜΙΑ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ**» είναι αυτές της Lydie απ' το βιβλίο της «**Η ΑΣΧΗΜΙΑ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ**».

Το βιβλίο αυτό, που μάλλον υπήρξε το «*κύκναιο άσμα*» του, το υπογράφει πλέον ως «**ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ Δ. Ν. ΔΕΠΟΥΝΤΗΣ**», αφαιρώντας δηλαδή κάθε θρη-

24. Ο αρχιμανδρίτης Αρσένιος Γιαννούκος απ' τη Μονεμβασιά ήταν Φιλικός, ευπατριδής αγωνιστής του 1821, υπήρξε «στρατιωτικός» ιερέας επαναστατημένων τμημάτων και ευεργέτης του έθνους. Το 1820 ήταν ο πρώτος εφημέριος μιας μικρής ελληνορθόδοξης εκκλησίας που χτίστηκε τότε (σχεδόν κρυφά) στη Μασσαλία στην οδό St. Savourin. Ο ίδιος δίδασκε ελληνικά και στα παιδιά των Ελλήνων της Κοινότητας. Το 1841 πρωτοστάτησε για την ίδρυση σχολείου στον Δήμο Ακρίων Λακωνίας και εξουσιοδοτήθηκε απ' το Δήμαρχο να παραλάβει στην Αθήνα τα αναγκαία για το σχολείο βιβλία. (βλ. και την εφημερίδα «**ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ** και του Δήμου Νιατών Λακωνίας», Αθήνα, Ιούνιος-Αύγουστος 2009, αρ. φυλ. 173)

σκευτική ιδιότητά του και προσθέτοντας δειλά στην επωνυμία του το γράμμα «Δ», που αντιστοιχεί στο βαφτιστικό του όνομα «Διονύσιος». Είναι το μόνο βιβλίο του που δεν πραγματεύεται θέμα σχετικό με τη θρησκεία ή την εκκλησιαστική ιστορία. Είναι βιβλίο Τέχνης που ξεκάθαρα το γράφει ως λαϊκός, αν και δεν έχει ακόμα τυπικά αποσηματισθεί. Μ' αυτό ο Δεπούντης γυρίζει σελίδα στη ζωή του. Το βιβλίο του το αφιερώνει: «*Στη μεγάλη στοχάστρια Lydie Krestovskiy, που με τα δύο σοφά της έργα «Le probleme spirituel de la beaute, et de la Laideur» και «La Laideur dans l Art a travers les ages» άνοιξε καινούργιους δρόμους στον τομέα της τέχνης κι έθεσε τον πρώτο θεμέλιο λίθο της σύγχρονης αισθητικής*». Επίσης στο εσώφυλλο υπάρχει στα γαλλικά ρήση του RODIN, όπου αναφέρει -σε συνοπτική ελεύθερη απόδοση- «*ότι στην Τέχνη είναι άσχημο μόνο ό,τι είναι λάθος και ψεύτικο*».

Στον Πρόλογό του ο Δεπούντης αναφέρει επί λέξει τα παρακάτω: «*Δυστυχώς οι συνθήκες της συντάξεως της εκθέσεώς μου τούτης ήσαν πολύ μα πάρα πολύ δυσμενείς. Γιατί η παρούσα εργασία συνετάχθη στα σαλόνια του πλωτού Ανακτόρου, της θαλαμηγού των Αδελφών Σ. Τυπάλδου, του Αιμπολίου «Αγγέλικα». Φαντασθήτε λοιπόν να γράφετε για την «Ασχήμια» στο ωραιότερο και θελκτικότερο περιβάλλον, που μπορεί να φαντασθή κανείς, εκεί που βασιλεύει η αρμονία της Ναυτικής Αρχιτεκτονικής τέχνης. Έτσι ας μου συγχωρήσουν οι αναγνώστες τις τυχόν ατέλειες της παρούσης μελέτης μου*».

Το βιβλίο αυτό, που είναι βασισμένο αποκλειστικά σε γαλλική βιβλιογραφία, είναι το απαύγασμα όλων των γνώσεων και των εμπειριών που ο συγγραφέας του αποκόμισε απ' τη ζωή του στη Γαλλία σε σχέση με την Τέχνη και τον Πολιτισμό. Η κεντρική εν γένει ιδέα του βιβλίου είναι ότι: «*δεν μπορούμε να χωρίσουμε την ασχήμια απ' την ωραιότητα, όπως δεν μπορούμε να χωρίσουμε το καλό απ' το κακό, γιατί αυτά είναι αναγκασμένα να συνυπάρχουν. Η ασχήμια είναι συνδεδεμένη με το ηθικό πρόβλημα. Δεν μπορούμε να μιλάμε για ωραιότητα και για ασχήμια έξω απ' το πρόβλημα του κακού και του καλού. Η ωραιότητα υπάρχει παντού και πάντα μα δεν μπορούν να τη δουν όλοι*». Καταλήγοντας ο Δεπούντης κλείνει μεταφράζοντας έμμετρα ο ίδιος απ' τα Γαλλικά ένα ποίημα του Shelley φανερώνοντας επιπλέον και τις ιδιαίτερες ποιητικές του ικανότητες.

Η ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ του Αρχιμ. ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ ΔΕΠΟΥΝΤΗ

Α) ΑΡΘΡΑ- ΚΗΡΥΓΜΑΤΑ- ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΣΕ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- 1) Εντυπώσεις δια τους προσκυνητάς της **Ιεράς Μονής Κορώνης**, εφημερίδα «**ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ** Καρδίτσας» 29 Ιουλίου 1938.
- 2) «Κυριακή Βαΐων», «**ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ**», 17 Απριλίου 1938,
- 3) «Μεγάλη Τρίτη και Μεγάλη Τετάρτη», «**ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ**», 20-4-1938
- 4) «Μυστήριον Ευχελαίου», «**ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ**», 20-4-1938
- 5) «Μεγάλη Πέμπτη», «**ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ**», 21-4-1938
- 6) «Μεγάλη Παρασκευή», «**ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ**», 22-4-1938
- 7) «Μέγα Σάββατον», «**ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ**», 23-4-1938
- 8) «Έγινε Θαύμα;»(μετά γενομένην Λιτανείαν επί ανομβρία), «**ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ**», 19 Ιουλίου 1938.
- 9) «Εντυπώσεις από την επίσκεψιν ενός ορφανοτροφείου», περιοδικό «**Τρεις Ιεράρχαι**», έτος ΛΒ΄, Δεκέμβριος, Αθήναι 1941.
- 10) «Εντυπώσεις από την επίσκεψιν του Εγκληματολογικού Μουσείου Αθηνών», «**Καινή Κτίσις**», έτος ΙΖ΄, αρ. φυλ. 372, Αθήναι 1941.
- 11) «**Ηρώδης ο Μέγας**» (Μετάφρασις εκ του Γαλλικού), «**Αγιορείτικη Βιβλιοθήκη**», έτος ΣΤ΄, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος, σελ. 22, Βόλος 1941.
- 12) «**Η εξωτερική Ιεραποστολή εκ μέρους της ημετέρας Εκκλησίας**», «**Αγιορείτικη Βιβλιοθήκη**», έτος ΣΤ΄, σελ. 341, Βόλος 1941.
- 13) «**Πανάρχαια Λείψανα**», δημοσίευμα που αναφέρεται σε παλαιά μνηαία της **Μονής Ρεντίνας** καθώς και στο βιβλίο «**ΣΤΙΧΗΡΑ ΨΑΛΛΟΜΕΝΑ ΜΗΝΙ ΙΟΥΛΙΩ**» του 1548 που ανεύρε ο ίδιος στη μονή αυτή και μελέτησε. (Βλ. Εφημερίδα **ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ**, φύλλο 28, σελ. 6, Σεπτ. 1944). [Στο ίδιο φύλλο δημοσιεύεται και το άρθρο του Μητρ. Ιεζεκιήλ «**Οδύνη και Χαρά του Ιησού**», σελ. 3-4 καθώς και βιβλιοκριτική του στον τόμο «**Η αντιδικία των τόνων**»]. Συνέχεια του άρθρου «**Πανάρχαια Λείψανα**» δημοσιεύεται στο **ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΒΗΜΑ**, στις 25-3-1945, σελ. 9-10. Επίσης μέρος της παραπάνω μελέτης δημοσιεύτηκε και στο «**ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ**» του Μητρ. Ιεζεκιήλ, τ. Β΄, σελ. 634-637.
- 14) «**Η Εκκλησιαστική Μουσική**», **ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ**, αρ. φυλ. 26, Ιούλιος 1944, ολοσέλιδο άρθρο του Αρχιμ. Λουκιανού Δεπούντη στη σελ. 15. (Στο ίδιο φύλλο υπάρχει πρωτοσέλιδο κύριο άρθρο του Μητρ. Ιεζεκιήλ με τίτλο «**το Κοινωνικόν Πρόβλημα της Ελλάδος**»).
- 15) Άρθρα εις διαφόρους εκκλησιαστικές εφημερίδας και περιοδικά στην Ελλάδα και «**ιδίως εν τη πρώτη ελληνική εφημερίδι εν Μασσαλία, ην ο ίδιος εξέδιδε**», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει (1948-1951).

B) ΒΙΒΛΙΑ - ΦΥΛΛΑΔΙΑ.

1) Έκδοσις της χειρογράφου «**Συνόψεως της Ηθικής Φιλοσοφίας**» του Βικέντιου Δαμοδού (εις απλήν φράσιν εξηγουσα επιμελώς τα αναγκαία της επιστήμης εκείνης παρά Βικεντίου, σοφωτάτου και εκλαμπροτάτου εν Φιλοσοφία και Ιερά Θεολογία, του Δαμοδού εκ πατρίδος Κεφαλληνίας) μετά εισαγωγής και σημειώσεων και προλόγου του Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων κ. Ιεζεκιήλ (συνεργασία μετά του κ. Τιμολέοντος Χρ. Ζήση, Καθηγητού εκ Καναλίων Καρδίτσας), σελ. 95, Αθήναι 1940.

2) Του εν Αγίοις Πατρός ημών Γρηγορίου Νύσσης «**Λόγος προς Πουλχερίαν**», μετά εισαγωγής και μεταφράσεως, σελ. 28 + πίνακας, **τύποις Αφοί Μπαρμπάτσαλου, Καρδίτσα 1940.**

3) Περιγραφή Κώδικος της Μονής Βατοπεδίου εν ω περιέχεται «**Ανέκδοτος Δογματική**» Βικεντίου Δαμοδού, σελ. 15, Αθήναι 1940 (ετυπώθη εις «Γρηγόριον Παλαμάν» Θεσσαλονίκης και ανατυπώθηκε απ' το τυπογραφείο ΦΟΙΝΙΞ).

4) «**Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΠΗΛΙΑΣ** Το προσκύνημα της Αργιθέας», σελ. 40, τυπογραφείον «ΦΟΙΝΙΚΟΣ», Αθήναι 1940.

5) Έκδοσις ανεκδότου **Ακολουθίας «Του Οσίου και Θεοφόρου Πατρός ημών Φιλοθέου του Αγιορείτου**, ασκήσαντος εν τω του Διονυσίου ιερώ Κοινοβίω» από ευρεθέν χειρόγραφο στη Μονή Πέτρας, μετά Προλόγου του Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων κ. Ιεζεκιήλ και μετά βιογραφικών σημειώσεων, έκδοση με επιμέλεια και δαπάνη του **Αρχ. Λουκιανού Αγιοπαυλίτου**, πρωτοσυγκέλλου, (Ανατύπωσις εκ της «Αγιορείτικης Βιβλιοθήκης» Ε' έτος, σελίδες 26 από σελ. 290 επ., τύποις Σωτ. Σχοινά, **Βόλος 1941**).

6) Έκδοσις ανεκδότου «**ΙΚετηρίου Κανόνος Γερασίμου Μοναχού Μικραγιαννανίτου προς την Υπεραγίαν Θεοτόκον επί επιδρομή εχθρών κατά του ευσεβούς ημών Έθνους**» μετά προλόγου. **Καρδίτσα 1941.**

7) «**Δύο Πατριωτικοί Λόγοι**», σελ. 12, εκδόσεις ΦΟΙΝΙΞ, Αθήναι 1941.

8) «**Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΝΑΟΣ**», σελ. 26, Αθήναι 1941.

9) «**Προϊόντα των πρώτων δεκαετηρίδων μετά την ανακάλυψιν της τυπογραφίας**», ήτοι περιγραφή Μηναιών (Μηναία Ιουλίου-Αυγ. έκδοσης 1548 και 1549 καθώς και Αυγ.1558 και Σεπτ.1566 υπό Ανδρέου Σπινέλου) της υπ' όψιν εποχής ανερευθέντων εις την **Ιεράν Μονήν Ρεντίνης** της Θεοσώστου Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων μετά μικράς περιγραφής της Μονής (Ανατύπωσις εκ της Αγιορείτικης Βιβλιοθήκης, Ε' έτος, σελ. 290-314, **Βόλος 1941**).

10) «**Ο Μικρός Παρακλητικός Κανών εις την υπεραγίαν Θεοτόκον**» μετά προλεγόμενων Λουκιανού Δεπουήτη Αγιοπαυλίτου, Πρωτοσυγκέλλου (Συνεργασία μετά Παντελεήμονος Στεφανή-Σακκελαρίου, πτυχ. θεολόγου, εφημερίου του

Ιερού Προσκυνηματος Παναχράντου και Αρχαγγέλων), σελ. 36, εκδόσεις Χ.Ο., Αθήναι 1942.

11) «**Βαβυλώνιοι-Ασσύριοι-Χαλδαίοι-Εβραίοι**», μετάφρασις εκ του Αγγλικού, Αθήναι 1945,

12) «**O Tempora ! O Mores !**», (προσωπικές αφηγήσεις με θέματα Ελλάδα-ιστορία-Γερμανική Κατοχή 1941-1944), σελ. 12, εκδόσεις Χ.Ο., Αθήναι 1945.

13) **Poeme de la Vierge Kassiani** (συνεργασία μετά Γεωργίου Χατζηγεωργιάδη [Μανάρα]), Μασσαλία(Marseille), 1949.

14) **En souvenir du Philhellenisme Francais (1825)**, Marseille Juin 1949.

15) «**ΟΙ ΑΡΑΜΑΙΟΙ**», σελ. 87, εκδοθέν με δαπάνη του Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ιεζεκιήλ, εκδοτικός οίκος Σωτ. Ν. Σχοινιά εν Βόλω 1950.

16) «**Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ της Αραμαϊκής Γλώσσης**», (αναφέρεται απ' τον ίδιο τον συγγραφέα ως υπό έκδοση βιβλίο του το 1950, αλλά δεν εντοπίστηκε εκτυπωμένο).

17) «**Η ΑΣΧΗΜΙΑ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ**», σελ. 24, Πειραιεύς 1951.

18) «**Ο Αρχιμανδρίτης Αρσένιος Ιαννούκος ο Άγνωστος Φιλικός**» (αναφέρεται ως υπό έκδοση βιβλίο το 1951, αλλά δεν έχει εντοπισθεί τυπωμένο).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Δυστυχώς δεν υπήρξε η αντικειμενική δυνατότητα να ερευνηθεί όλο το τυχόν υπάρχον συγγραφικό έργο του Δεπούνη (κυρίως μετά το έτος 1951) και παρά τις προσπάθειες δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε βιβλία, άρθρα ή άλλα δημοσιεύματα του Δεπούνη, ως λαϊκού πλέον, ίσως λόγω χρήσης ψευδωνύμων εκ μέρους του, οπότε εξ ανάγκης περιοριζόμαστε στο συγγραφικό του έργο κατά την περίοδο που ήταν ιερωμένος. Δεν είχαμε τη δυνατότητα επίσης να αναζητήσουμε διάφορα άρθρα του που διάσπαρτα δημοσιεύτηκαν ή αναδημοσιεύτηκαν σε εκκλησιαστικές εφημερίδες, που δεν εκδίδονται πλέον καθώς και τα δημοσιεύματά του στην ελληνική εφημερίδα της Μασσαλίας, που ο ίδιος αναφέρει ότι την εξέδιδε, καθόσον τα αρχεία αυτά είναι δυσεύρετα ή απολεσθέντα. Αναμφίβολα, όμως, ο Αρχ. Λουκιανός εμπλούτισε την τοπική εκκλησιαστική βιβλιογραφία του Ν. Καρδίτσας με αξιόλογα βιβλία και δημοσιεύματα, που φανέρωναν έναν έμπειρο ερευνητή, που συνδύαζε τις αρχιτεκτονικές με τις ιστορικές και θεολογικές του γνώσεις, μια σπάνια περίπτωση ιερωμένου μελετητή που δυστυχώς χάθηκε πολύ νωρίς για τη Μητρόπολη Καρδίτσας.

Καταλήγοντας θα επαναλάβουμε ότι η πορεία ζωής των ανθρώπων δεν είναι δεδομένη ή έστω προβλέψιμη, έτσι ενώ η διαδρομή του αρχ. Λουκιανού άξιζε μια λαμπρή σταδιοδρομία στην εκκλησιαστική ιεραρχία και ενώ εγώ δικαίως τον αναζητούσα στους καταλόγους των επισκόπων, εκείνος σε μια κρίσιμη καμπή της ζωής του επέλεξε αναπάντεχα αντίστροφη πορεία και έγινε λαϊκός παραμένο-

ντας, ωστόσο, ένας άνθρωπος σεμνός, ταπεινός, θρησκευάμενος, αξιοπρεπής και καθ' όλα συμπαθής ως το τέλος της ζωής του. Η προσωπική επιλογή του να γίνει λαϊκός δεν θα κριθεί εδώ απ' τον γράφοντα, «απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο», γιατί ήταν μια προσωπική στάση ζωής, που άλλωστε δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας έρευνας, όσο κι' αν αυτή άθελά μου ξέφυγε σε αναφορές και επί περιστατικών του βίου του, που ναι μεν ήταν άσχετα με τη δράση του ως ιερωμένου, σχετιζονταν όμως με την ιδιοσυγκρασία του και με το εν γένει συγγραφικό έργο του σε θέματα ιστορίας, θρησκείας και τέχνης. Ας αποτελέσει, λοιπόν, η παρούσα μικρή έρευνα μια οφειλόμενη αναφορά σ' αυτόν «εις αιώνιο μνημόσυνο του ονόματός του».

Τα εξώφυλλα κάποιων βιβλίων του Αρχ. Λουκιανού Δεπούνη.

Εκκλησιαστικές προσωπικότητες από τα χωριά της Λίμνης Πλαστήρα: Ο αρχιμανδρίτης Λεωνίδης Πανταζής (Βουνέσι 1927 – Λουτρακί 2018)

Νάννος Παναγιώτης, συγγραφέας – ερευνητής Τοπικής Ιστορίας

Η αχλύς του χρόνου εύκολα σκεπάζει τις ημέρες και τα έργα των ανθρώπων, ακόμα και εκείνων που φανερά έθεσαν την σφραγίδα τους στον τομέα που έδρασαν. Πόσο δε μάλλον εκείνων όσων επέλεξαν να δημιουργήσουν αθόρυβα, χωρίς να προβάλλουν το έργο και τον εαυτό τους, όπως είναι όλοι οι πνευματικοί άνθρωποι. Κρίνουμε σκόπιμο να αναδείξουμε δύο εκκλησιαστικές προσωπικότητες, τους αρχιμανδρίτες

Γαβριήλ Διονυσιάτη από το Μεσενικόλα και τον Λεωνίδη Πανταζή από το Μορφοβούνι. Για την σπουδαία προσωπικότητα του Γαβριήλ, θα αναφερθούμε σε επόμενο τεύχος (5/2023), οπότε συμπληρώνονται 40 χρόνια από τον θάνατό του.

Ομοίως συμπληρώνονται 5 χρόνια από το θάνατο ενός «άγνωστου» αρχιμανδρίτη με αθόρυβη προσφορά, για τον οποίο δεν έχει γραφεί ούτε μία σειρά στα τοπικά μας έντυπα, πρόκειται για τον Βουνεσιώτη ιερωμένο Λεωνίδη Πανταζή.

Ο αρχιμανδρίτης Λεωνίδης Πανταζής, κατά κόσμον Απόστολος Πανταζής του Θωμά, γεννήθηκε το 1927 στο Βουνέσι Αγράφων και πέθανε στην Περαχώρα Λουτρακίου την 18/5/2018 πλήρης ημερών και έργων, σε ηλικία 91 χρόνων. Ήταν το πρώτο παιδί φτωχής αλλά θρησκευόμενης οικογένειας. Ο πατέρας του Θωμάς Πανταζής (Βουργανέλας) υπήρξε επίτροπος στην Εκκλησία του Βουνεσίου και παράλληλα έψελνε περιστασιακά, ομοίως και ο αδελφός του Δημήτρης έψελνε για χρόνια στο ναό του Βουνεσίου. Η επιλογή του Απόστολου να αφιερωθεί στην Εκκλησία του Θεού, οφείλεται σε ένα γεγονός που συνέβη όταν υπηρετούσε την στρατιωτική του θητεία και κινδύνευσε σοβαρά. Μετέχοντας σε στρατιωτική άσκηση έπεσε με αλεξίπτωτο στην Κόνιτσα, αλλά υπήρξε εμπλοκή και αυτό δεν άνοιξε επαρκώς. Προσευχήθηκε στην Παναγία και έταξε τον εαυτό του εάν σωθεί να γίνει ιερέας, όπως και έγινε. Ολοκλήρωσε στην Καρδίτσα τις ιερατικές σπουδές, ενώ αργότερα συνέχισε σπουδάζοντας Φιλολογία και Θεολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας.

Χειροτονήθηκε Διάκονος την 26ην-11-1954 και Πρεσβύτερος την 9ην-2-1961

εις το Καθολικό της Ι. Μονής Κοιμήσεως της Θεοτόκου Πεντέλης, χειροτονηθείς αυθημερόν και εις Αρχιμανδρίτην υπό του Επισκόπου τότε Αχαΐας και μετέπειτα Μητροπολίτου Κορίνθου κυρού Παντελεήμονος Καρανικόλα. Αρχικά υπηρέτησε ως Διάκονος εις τους Ι. Ναούς Αγ. Σοφίας Ψυχικού και Αγ. Νικολάου Πατησίων. Ως πρεσβύτερος στους Ι. Ναούς Αγ. Αναργύρων Ν. Ιωνίας και Αγ. Αναστασίας Περισού, συνοικία με τους περισσότερους Βουνεσιώτες με τους οποίους είχε άριστες σχέσεις και συνέδραμαν στην ανέγερση του ναού Αγίας Αναστασίας, την οποία έκτισε εκ βάθρων ο Πανταζής και υπηρέτησε σε αυτή περίπου 20 χρόνια. Ακολούθως τοποθετήθηκε στην εκκλησία Αγίων Θεοδώρων στην πλατεία Κλαυθμώνος, όπου υπηρέτησε μέχρι το 2007 οπότε και συνταξιοδοτήθηκε. Παράλληλα υπήρξε ιεροκήρυκας της Ιεράς Μητροπόλεως Αθηνών κατά τα έτη 1976-1994. Έπειτα τοποθετήθηκε στην Μητρόπολη Κοζάνης και κατόπιν ως Ιεροκήρυκας στην Ι. Μητρόπολιν Κορίνθου.

Απόφοιτος των Σχολών Φιλολογίας και Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, υπήρξε πολυγραφότατος συγγραφέας και έγραψε τα παρακάτω βιβλία:

- 1) Περί της Ιεράς Παραδόσεως,
- 2) Προς το θυσιαστήριον,
- 3) Το μήνυμα της Χάριτος,
- 4) Προσδοκία και Αφθαρσία,
- 5) Ο Άγιος Λεωνίδης,
- 6) Παρακλητικός Κανών εις Άγιον Λεωνίδα,
- 7) Αναβαθμοί από τον Άμβωνα,
- 8) Ο Χαλασμός,
- 9) Γολγοθάδες,
- 10) Παιάνες,
- 11) Κορινθιακά οδοιπορικά.

Υπηρέτησε με ευλάβεια το θεό, «... Στάθηκε ευλαβικά στους Ναούς και τα Προσκυνητάρια, στις Ράχες και στ' Ακρογιάλια! — όπως ο ίδιος σημειώνει-. Στις Στράτες και στα Σταυροδρόμια και προσκύνησε της Ιστορίας το διάβα. Κι' άφησε τη σκέψη να σελαγίση στους Κήρυκες της Χριστιανοσύνης στους Αγωνιστάδες της Λευτεριάς! «Κι ένα σκοπό προσπάθησε να βρη και να 'χει για πρόγραμμα, στα κηρύγματά του, την Πίστη σ' Εκείνον που σταυρώθηκε στο Γολγοθά κι έσωσε τον καθένα χωριστά, απ' του διαβόλου τα φοβερά μαύρα φτερά, να τον ενώσει με τον Ένα! «... Και έφθασε μέχρι το «τετέλεκα» (Β' Τιμ. δ',7) με την πίστη ότι «το πνεύμα, την αιωνιότητά του την περνά από τον Σταυρό στην Ανάσταση!».

Πηγές: α) Ιστολόγιο της Αρχιεπισκοπής Αθηνών [https://www.ekklisiaonline.gr /tag/archimandritis-leonidis-pantazis/](https://www.ekklisiaonline.gr/tag/archimandritis-leonidis-pantazis/) και β) πληροφορίες από το οικογενειακό του περιβάλλον.

Ιστορικά τοπωνύμια του Δ.Δ. Λαμπερού

Κουτής Στέλιος, Δάσκαλος

Παλιοχώρια

Η τοποθεσία Παλιοχώρια προσδιορίζει την πρηνή τώρα, εδαφική έκταση, τη δασόφυτη, που εκτείνεται νότια από την απρόσιτη χαράδρα της αυλακωτής, πέτρινης πλάκας, όπου έπλεναν το ρουχισμό τους οι νοικοκυρές του Μεγάλου Χωριού και καταλήγει στο τοπωνύμιο Καστανιές, στην πηγή Φανερωμένη, με δυτικό όριο την οδική διακλάδωση, που οδηγεί στο σημερινό Λαμπερό. Εκεί ήταν κτισμένο αρχικά το Τιτάγι, σε επίπεδο μέρος, καθότι δεν κατολίσθαινε το επιφανειακό στρώμα του εδάφους του εκείνη την εποχή. Ανατολικά συνορεύει με ρεματιά, στην οποία ρέει τους χειμερινούς μήνες ορμητικός χείμαρρος.

Πάνω Μαχαλάς

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας πολλοί συμπατριώτες μας από το θεσσαλικό κάμπο κατέφθαναν στον ορεινό όγκο των Αγράφων για να προστατευτούν από τους Τούρκους, επειδή είχαν έρθει σε προστριβή με δαύτους και παρέμειναν μόνιμα στον τόπο μας. Με την εγκατάστασή τους το χωριό σταδιακά επεκτάθηκε δυτικά, οπότε καλύφθηκε με κτίσματα η εδαφική έκταση κατά μήκος της λοφοσειράς, νότια από την τοποθεσία Πλύστρες, μέχρι και τη σημερινή στάση – Μαναχή Καστανιά-της υπεραστικής συγκοινωνίας. Τούτο, το εδαφικό κομμάτι μας το κληροδότησαν οι προγονοί μας με την ονομασία Πάνω Μαχαλάς (Μαχαλάς, τούρκικη λέξη, σημαίνει συνοικία).

Τουρκόμνημα

Παράπλευρα από τη σημερινή εκκλησία της Αγίας Παρασκευής και στην ανατολική ακρογραμμή του δρόμου, που οδηγεί στο Λαμπερό, εκεί που κτίστηκε το νέο εικονοστάσι του Αγίου Νικολάου, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας δυο γενναίοψυχοι αγωνιάτες από το Μεγάλο Τιτάγι έθαψαν τους δυο θρασείς φοροεισπράκτορες, τους αλλογενείς, αφού τους έπνιξαν με τις τριχές των υποζυγίων τους, επειδή επιχείρησαν να βιάσουν μια όμορφη συντοπίτισσά τους. Από τότε το μέρος εκείνο ονομάστηκε Τουρκόμνημα.

Πλύστρες

Στη διασταύρωση, που σμίγει ο δρόμος, ο οποίος αφετηρία του έχει τον οικισμό του Λαμπερού, με την οδική αρτηρία Καρδίτσας- Φράγματος της Λίμνης Πλαστήρα, η τοποθεσία φέρει την ονομασία Πλύστρες. Στα χρόνια του Μεγάλου Χωριού και στις αυλακωτές, πέτρινες ρέχτες του ορμητικού νερού, που διατηρούνται σήμερα άθικτες, οι νοικοκυρές έπλεναν τότε το ρουχισμό τους. Εκεί κοπάνιζαν

και τα βαριά υφαντά τους. Ήταν τα μαντάνια τους. Το τοπωνύμιο από τη χρήση της φυσικής διαμόρφωσης του εδάφους μας κληροδοτήθηκε ως Πλύστρες.

Εκτός τούτου, το μέρος αυτό μας άφησε και ιστορική παρακαταθήκη. Ολόγυρα στους λοφίσκους του οι ηρωϊκοί πρόγονοί μας το καλοκαίρι του 1727 μ.Χ αντιστάθηκαν σθεναρά στην καταστροφική επιδρομή των Τούρκων, για οχτώ μερόνυχτα. Όποια, οδυνηρά επακόλουθα κι αν προέκυψαν η τοπική ιστορία αποθανάτισε με ανεξίτηλη γραφή τον αδιαπραγμάτετο πατριωτισμό τους.

Μαναχή (μοναχή) Καστανιά

Σε κάποιο κλωνάρι της γέρινης, αυτής Καστανιάς, το οποίο πιθανό να σώζεται και σήμερα οι αλλόθρησκοι επιδρομείς κρέμασαν το καλοκαίρι του 1727 μ.Χ. το σεβάσμιο Παπακουλουκύθα, αφού τον βασάνισαν ανελέητα. Το μοναχικό, τούτο δέντρο, το σεβάστηκαν οι συνετοί προγονοί μας ως ιερό Μνημείο, ως ανεκτίμητο κειμήλιο και ποτέ δεν πείραξαν στο πέρασμα του χρόνου, ούτε ένα, καχεκτικό έστω, κλαδάκι του. Το οδυνηρό περιστατικό, που επωμίστηκε αξίωσε τη ρυτιδωμένη θωριά του να στέκει ακόμα όρθια σε απόσταση αναπνοής, νοτιοανατολικά από τη στάση της υπεραστικής συγκοινωνίας, με λιγοστή, αναιμική φυλλωσιά να στεφανώνει την ανεμόδαρτη κορφή της, με τα ανθεκτικά θεμέλια της σκαμμένα από την αμνημόνευτη πολυκαιρία και να μας θυμίζει την ιστορική παρακαταθήκη, που κουβαλάει αγόγγυστα στη γηρασμένη κορμοστασιά της. Το ξεμοναχιασμένο, αυτό κληροδότημα, το συντρόφευτο, εκείνης της ηρωϊκής γενιάς χάρισε στην ευρύτερη τοποθεσία το παρωνύμιό του.

Παπακουλουκύθας

Η τοποθεσία Παπακουλουκύθας συνταυτίζεται με το τοπωνύμιο Μαναχή Καστανιά και ονομάζεται σήμερα η εδαφική έκταση, που απλώνεται ολόγυρα από την τωρινή στάση της υπεραστικής συγκοινωνίας σε περιορισμένη απόσταση. Στο μέρος αυτό και στο ιστορικό δέντρο, όπως προαναφέραμε απαγχόνισαν οι βάνουσοι επιδρομείς το σεβάσμιο Ιερωμένο.

Ο Παπακουλουκύθας, καταρτισμένος κληρικός, μάλλον Αρχιμανδρίτης, ξενόφερτος στον τόπο μας, κατέφτασε στο Μεγάλο Χωριό από τα μέρη της Ανατολής το έτος 1714 ή 15 μ.Χ., πιθανόν κυνηγημένος από τους Τούρκους. Δύσκολοι καιροί. Για την εποχή του ήταν πολύ καλλιεργημένος. Έλεγε στους απαίδευτους πρόγόνους μας, πως αποφοίτησε από ένα σημαντικό Σκολειό, σπουδαίο. Ίσως από την Εκκλησιαστική Σχολή της Χάλκης, χωρίς να έχει επαληθευτεί.

Αρχικά εγκαταστάθηκε στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου και ο ηγούμενος του ανέθεσε, ως κοσμοκαλόγερο και ως γνώστη της Βυζαντινής Παρασημαντικής να λειτουργεί στον ενοριακό Ναό, που δέσποζε τότε σε μικρή απόσταση βορειοανατολικά της σημερινής Αγίας Παρασκευής. Σε αμελητέο, χρονικό διάστημα με

προσωπική εργασία αναστήλωσε τα δυο μισοερειπωμένα κελιά, που φυλλορροούσαν στον αυλόγυρο του Αγιάννη και μετακόμισε σε ένα από δαύτα. Με την πάροδο του χρόνου διαπίστωσε το καχεκτικό, πνευματικό επίπεδο των συμπορευτών του και τους παρακίνησε να κτίσουν στο προαύλιο του ενοριακού Αγιάννη το πρώτο Σχολείο τους, όπου ο ίδιος δίδασκε ανάγνωση, γραφή, Αριθμητική με μοναδικά εφόδια τις γνώσεις του και τα διαθέσιμα, ιερά βιβλία: Ψαλτήρι, οχτώηχο, Τριώδιο... στα αναλφάβητα λιανόπαιδα.

Διακεκριμένη προσωπικότητα ο ευσυνείδητος κληρικός, ο ανιδιοτελής ξενομερίτης, αγαπήθηκε από τους συντοπίτες του, κέρδισε σταδιακά τον άκρατο σεβασμό τους, τους ανόρθωνε ψυχικά και αποτέλεσε το στέρεο αποκούμπι τους.

Τυχερό στάθηκε την εποχή εκείνη το Μεγάλο Τιτάγι, αφού φώλιαζε στα σπλάχνα του μια τόσο, ξεχωριστή οντότητα, ένα ακέραιο άτομο, που μόχθησε για την προκοπή του και αγωνίστηκε με όλες, τις δυνάμεις του για τη βελτίωση του βιοτικού του επιπέδου.

Οι δυσμενείς συγκυρίες όμως τον οδήγησαν να δώσει ακόμα και τη ζωή του για τη θετή του Πατρίδα με τέτοιο, τραγικό τρόπο, με τόσο ταπεινωτικό εξευτελισμό. Παρέμεινε κρεμασμένος αρκετές μέρες, ώσπου να επιστρέψουν οι συντοπίτες του, που διασώθηκαν, με τα μάτια ανοιχτά, γυάλινα να ατενίζουν τα σκόρπια κουφάρια των συμπατριωτών του.

Χάλασμα

Πιο πάνω από τη Μαναχή Καστανιά, σε μηδαμινή απόσταση και ανατολικά της οδικής αρτηρίας παραμένει ακόμα επίπεδη μια μικρή, εδαφική έκταση. Εκεί δέσποζε τότε ως άγρυπνος βιγλάτορας η παλιά Εκκλησία της Κοίμησης, το τελευταίο κτίσμα, που έμεινε όρθιο στον αφανιστικό Χαλασμό. Στα στέρεα πόδια της απλωνόταν τότε σιωπηλό, αμέριμνο το Κοιμητήριο του Μεγάλου Χωριού, ξεκομμένο κάπως από το μαρτυρικό οικισμό. Στο γαλήνιο, εκείνο τόπο έμελε να παιχτεί η στερνή πράξη του δράματος. Στο αγιασμένο, αυτό χώμα σφαγιάστηκαν από τους αφηνιασμένους Κονιάρους όσοι πρόγονοί μας πιάστηκαν αιχμάλωτοι και πότισαν με το αχνιστό αίμα τους τα ιερά κόκαλα της προηγούμενης γενιάς τους...

Έκτοτε το περιορισμένο, τούτο μέρος βαφτίστηκε Χάλασμα, για να μας θυμίζει το φρικτό μακελειό. Οι απλοϊκοί συντοπίτες μας, όταν καταφθάνει έντονος, ο νοτιοδυτικός άνεμος στο Λαμπερό συνηθίζουν, ακόμα και στις μέρες μας, να λένε: «Φυσάει Χαλαζιάς».

Σημείωση: Σε μια από τις έρευνές μου εντόπισα στη σημερινή Εκκλησία της Κοίμησης ένα άθικτο τμήμα εικόνας, αγιογραφημένης σε μονοκόμματο ξύλο, το οποίο παρέδωσα για φύλαξη στην τότε - 1996μ.Χ. — Εκκλησιαστική Επιτροπή για την ασφαλή φύλαξή του.

Το σημαντικότερο εύρημα έφερε στο δεξιό του μέρος προς τη κορυφή αναλλοίωτη τη χρονολογία «1717», που ολοφάνερα πιστοποιούσε, πως μεταφέρθηκε στο τωρινό, ιερό κτίσμα από το Κοιμητήριο του Μεγάλου Χωριού.

Αντρεγάκος

Βορειοανατολικά του Προφήτη Ηλία, με κατεύθυνση προς το παλιό μοναστηράκι της Αγίας Παρασκευής και σε αρκετή απόσταση, στο ύψος της τοποθεσίας Καρουτιών, καταμεσής στη δασόφυτη πλαγιά ανάβλυζε παλιότερα ένας άμπουλας στη νότια πλευρά ενός ισοπεδωμένου ξέφωτου. Την τοποθεσία εκείνη μας την κληροδότησαν οι πρόγονοί μας με την επωνυμία Αντρεγάκος. Η συστηματική υλοτομία πιθανό να άλλαξε τη μορφή της περιοχής, όπως αλλοίωσε πολλά, γραφικά μέρη. Το τοπωνύμιο όμως δεν είναι τυχαίο. Πίσω από τη λεκτική του έννοια κρύβεται κάποιο περιστατικό, όχι ασήμαντο.

Σε εκείνον τον ξεγυμνωμένο τόπο, τον άδεντρο τη δεκαετία — δεν μπορέσαμε να προσδιορίσουμε την ακριβή χρονολογία — του 1860 μ.Χ. πλάι στην καταφρονημένη μετέπειτα πηγή τρεις Χριστιανοί σκότωσαν άνανδρα και μπαμπέσικα τον ομόδοξό τους Καπετάνιο της 12μελούς Κλέφτικης Ομάδας, που δρούσε τότε στη τιταγιώτικη περιφέρεια. Την αναισχυντη ατιμία τους διέπραξαν, ως εντολοδόχοι αλλόθρησκου Αγά.

Νταλίπ – Αλώνι

Στη βόρεια πλευρά του Δημοτικού Σχολείου και στο ξέφραγο προαύλιο του υπήρχε από τα παλιά χρόνια περιορισμένο, επίπεδο μέρος, εκτεθειμένο, προτού κτιστεί το Διδακτήριο, στο νότιο άνεμο, στο οποίο μικρά παιδιά παίζαμε παιχνίδια, που απαιτούσαν ισοπεδωμένο έδαφος. Την τοποθεσία αυτή, τη γνωρίσαμε με την ονομασία «Νταλίπ τ'αλώνι». Σύμφωνα με τη συνθήκη του Ταμασίου—1525 μ.Χ.— «Ουδεμία τουρκική οικογένεια επιτρέπεται να κατοικήσει εις τα χωρία των Αγράφων, εκτός του Φαναρίου...». Πώς προέκυψε όμως το τοπωνύμιο τούτο;

Μετά το Χαλασμό του Μεγάλου Χωριού οι Τούρκοι αθέτησαν την προαναφερόμενη συμφωνία και εγκατέστησαν ομόθρησκό τους αξιωματούχο στον οικισμό μας, με ένα βοηθό, τον επιστάτη του. Μέχρι τις μέρες μας διασώθηκαν δυο μεγάλα, πέτρινα οικοδομήματα με πολλούς οντάδες, τα οποία επαληθεύουν την παράδοση. Τα κτίσματα αυτά ορθώνονταν σε υπερυψωμένες θέσεις, για να κατοπτεύεται ολάκερη, η κατοικημένη περιοχή και προπαντός η ενοριακή Εκκλησία, όπου συγκεντρώνονταν οι «ραγιάδες» τις Κυριακές, μετά τη Θεία Λειτουργία και συζητούσαν τα προβλήματά τους...

Δε γνωρίζουμε σήμερα πόσοι αγάδες μπαστακώθηκαν στον τόπο μας. Οι προηγούμενες όμως γενιές μας, μας άφησαν την πληροφορία, πως τελευταίος και μα-

κροβιότερος υπήρξε ο Νταλίπ. Τούτος δεν έφυγε ποτέ από το Τιτάγι. Όταν το 1881 μ.Χ. οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από τα μέρη μας, αυτός, επειδή ήταν υπέρρηγρος δεν τους ακολούθησε, αλλά παρέμεινε στην περιοχή μας και έζησε ως απλοϊκός χωρικός μέχρι το θάνατό του, που δεν άργησε να έλθει.

Ένα μακρόστενο, χαμηλό κτίσμα αντικριστά στην είσοδο του σχολείου μας, μισοχωμένο στις μέρες μας στο έδαφος, το γνωρίσαμε, ως «στάβλους του Αγά».

Βιβλία που αφορούν την Ιστορία των Κοινοτήτων της Λίμνης Πλαστήρα και την ευρύτερη περιοχή Αγράφων

Γεώργιος Αθ. Κλήμος, Συγγραφέας, Ερευνητής Τοπικής Ιστορίας

Το περιοδικό *Ιστορία* του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, με τα τρία μέχρι σήμερα τεύχη του [1 (2021) και 2 και 3 (2022)] άτυπα και αθόρυβα σχημάτισε, με βάση τις συνεργασίες των συντακτών του, το γεωγραφικό χώρο των Αγράφων εντός του οποίου κινείται και πραγματεύεται τα θέματά του. Ο χώρος αυτός εντοπίζεται κυρίως στα χωριά του **Δήμου Λίμνης Πλαστήρα** (Μορφοβούνι, Μεσενικόλας, Μοσχάτο, Λαμπερό, Κερασιά, Φυλακτή, Κρουνέρι, Μπεζούλα, Μπελοκομίτης, Καρίτσα) **και του τέως Δήμου Ιτάμου** (Καλλίθηρο, Ραχούλα, Καταφύγι, Καστανιά - Μούχα, Αμάραντος, Σαραντάπορο - Νεράιδα, Καροπλέσι, Αμπελικό) και των κοινοτήτων της ευρύτερης περιοχής: Άγιος Γεώργιος και Πορτίτσα του Δήμου Καρδίτσας, που γειτνιάζουν με την ευρύτερη περιοχή. Ευχής έργο θα ήταν να επεκταθεί και να καλύψει τα όρια της Καρδίτσας, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ανάλογη έκδοση στο Νομό.

Στην έρευνά μας καταγράφονται οι συγγραφείς των παραπάνω οικισμών που έλκουν την καταγωγή από αυτά και έχουν γράψει ένα ή περισσότερα αυτοτελή βιβλία για την περιοχή (Ιστορία- Λαογραφία- Δημοτικό Τραγούδι κλπ) . Στα παραπάνω βιβλία δεν καταγράφονται όσα ανήκουν στη λογοτεχνία (ποίηση –μυθιστορήματα). Εξαιρέση στα ιστορικά βιβλία αποτελεί ο βίος του Αγίου Σεραφείμ και πολιούχου της πόλης μας, λόγω της μεγάλης σε όγκο έκτασής του. Ο αναγνώστης μπορεί γι' αυτό το θέμα να καταφύγει στην εργασία μου «Εκκλησιαστική Βιβλιογραφία του Νομού της Καρδίτσας», στο περιοδικό του Κ. Σπανού: *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* τ. 75-80 (2019-2021) της Λάρισας.

Κατά αλφαβητική σειρά οι παραπάνω οικισμοί μας παραδίδουν τα παρακάτω ονόματα των κατά καιρούς συγγραφέων των:

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Ρήτας Απόστολος.

ΑΜΑΡΑΝΤΟΣ: Αλεξάκος Βασίλης Κ., Αναστασάκος Σέφης, Τάκης Βασίλειος, Σύλλογος Αμαράντου.

ΑΜΠΕΛΙΚΟ: Λέκκας Λάμπρος, Παπαδημητρίου Ιωάννης.

ΚΑΛΛΙΘΗΡΟ: Ντελλής Δημ. Ι., Παπαλέξης Κώστας, Φυσιλής Βασίλειος.

ΚΑΡΟΠΛΕΣΙ – ΓΙΑΝΝΟΥΣΑΙΚΑ: Τόλης Δημ., Βασιλάκης Γιώργος, Κουμπιρέλος Ηλίας, Σούφλας Κοσμάς.

ΚΑΡΙΤΣΑ ΔΟΛΟΠΩΝ: Κολοβός Ηλίας, Παΐσης Κώστας.

ΚΑΣΤΑΝΙΑ: Γκορίλα Μάρθα, Ζαχαρόπουλος Άγγελος, Ζαχαρόπουλος Γιώργος, Ζαχαρού- Λουτράρη Αθηνά.

ΚΑΤΑΦΥΓΙ: Γερούκη Ζωή, Γρ., Γερούκης Γρηγόριος, Ζαρκάδας Θωμάς, Καταφυ-

γιώτης Λάμπρος, Κλήμος Γεώργιος, Σεκλειζιώτης Στέφανος.

ΚΕΡΑΣΙΑ: Μηρίτης Βάσος, Σύλλογος Κερασιωτών.

ΛΑΜΠΕΡΟ: Κουτής Στέλιος, Μήνος Χρήστος Β., Μούστος Νικόλαος.

ΜΕΣΕΝΙΚΟΛΑΣ: Γαβριήλ Διονυσιάτης, Κάτσιανος Κώστας, Μαλαμίτσης Θωμάς, Μηλίτσης Γεώργιος Θ., Μηλίτσης Χρήστος Μιλτ., Ψημμένος Τάκης.

ΜΟΡΦΟΒΟΥΝΙ: Αγαπητός – Κυρίτσης Δημήτρης, Βασιλούλης Γιώργος, Γαλανούλης Αλέξης, Γιαννάκος Ηλίας, Νάνος Παναγιώτης, Νάνου Π. Ροδάνθη, Νασιάκος Ηλίας.

ΜΟΣΧΑΤΟ: Τσιτσάς Σεραφείμ.

ΜΟΥΧΑ: Μπολτσής Πέτρος.

ΜΠΕΛΟΚΟΜΙΤΗΣ: Αντωνίου Αντώνης Ηλ., Αντωνίου Ευρυπίδης Ηλ.

ΝΕΡΑΪΔΑ ΕΥΡ.: Ζήσης Κώστας.

ΠΟΡΤΙΤΣΑ: Μουσείο Πορτίτσας.

ΡΑΧΟΥΛΑ: Γριβέλλας Λάμπρος, Καραγιάννης Βασίλειος, Καραγιάννης Γιάννης, Κίσσας Βασίλειος, Ντόλκερας Γιώργος, Σύλλογος Ραχούλας.

ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟ: Δήμου παπα – Γιώργης, Σπανός Ευάγγελος.

ΦΥΛΑΚΤΗ: Σιάντος Χρήστος, Τσιαμαντάς Αθανάσιος.

Μια άλλη κατηγορία συγγραφέων, που δεν τους αναφέραμε προηγουμένως, είναι αυτών που δεν έχουν την καταγωγή τους από την υπό εξέταση περιοχή αλλά τους έλκουν κάποια άλλα γεγονότα: Αγγελής Δημήτρης, Βλάχος Νικ., Ιντζεσίλογλου Μπάμπης, Κατέβας Φώτης, Μαγόπουλος Βασίλειος, Προβόπουλος Ηλίας, Σδρόλια Σταυρούλα, Στρογγύλης Απ., Χαραλαμπόπουλος Χαράλ., όπως και κάποιοι ιερωμένοι της περιοχής που καταγράφουν την ιστορία των Μονών της μετάνοιάς των.

Ο κατάλογος των βιβλίων που αφορούν την παραπάνω περιοχή με την επιφύλαξη –σαν πρώτη καταγραφή, αυτή να είναι ελλιπής, συμπληρώνεται κατά συγγραφέα ως εξής:

Αγαπητός – Κυρίτσης Δημήτρης, *Το Μορφοβούνι (Βουνέσι) στην Αντίσταση και τον Εμφύλιο. Ο αποπλισμός του Κωστόπουλου*, εκδόσεις Βεργίνα, Αθήνα 2020, σ. 350.

Αγγελής Δημήτρης Κ., *Σημείες Θεσσαλών αγωνιστών – ηρώων. Άγραφα, Όλυμπος, Πήλιο, Σποράδες, Ασπροπόταμος κ.ά. (1680-1922)*, έκδοση: Δημοτικό Μουσείο Ιστορίας «Νικόλαος Πλαστήρας» (Δήμου Λίμνης Πλαστήρα), Καρδίτσα 2022, σ. 182.

Αλεξάκος Βασίλης Κ., *1.200 + λέξεις τούρκικης προέλευσης εξελληνισμένες*, εκτύπωση – βιβλιοδεσία: Graphicart, Ηλίας Καρκαλέτσος, Καρδίτσα 2022, σ. 100.

Αναστασάκος Σέφης, *Ο Πλαστήρας και η εποχή του. Τόμ. Α' 1878-1922*, εκδόσεις Επικαιρότητα, Αθήνα 2007, σ. 640. Τόμος Β' 1922-1933, σ. 640. Τόμος Γ' 1988-1953, σ. 620.

Αντωνίου Αντώνης Ηλ., *Ένα γραφιώτικο χωριό Μπελοκομιτής Δολόπων. Φυσικές ομορφιές - Ιστορία – Λαογραφία*, Καρδίτσα 1998, σ. 152.

Αντωνίου Αντώνης Ηλ., *Ένα παιδί θυμάται. Ηρωικά και τραγικά γεγονότα από τα δύσκολα χρόνια 1940-1950. 40 μικρές ιστορίες*, 2010, σ. 168.

Αντωνίου Αντώνης Ηλ., *Οι Μπελοκομιτιώτες των Αγράφων. Από τα παλιά χρόνια μέχρι σήμερα*, Πελεκομίτης 2011, σ. 250.

Αντωνίου Ευρυπίδης Ηλ., *Ο Αλή Πασάς και οι κλέφτες των Αγράφων*, Αθήνα 2000, σ. 80.

Βαρδινογιάννης Βαρθόλμης Β. – Ζαχαρόπουλος Γιώργος Κ., (επιμέλεια), *Ανταρτομάνα Θεσσαλία*, εκδ. ΕΔΙΑ- ΟΔΥΣΣΕΑΣ, 2006, σ. 206. [Συλλογή διαφόρων εργασιών: Αλμπάνη Π., Παπαδημητρίου Φ. κλπ.]

Βασιλάκης Γεώργιος Στυλ., *Ταξίδι στα Παλιά Γιαννουσαίικα. Ιστορικολαογραφική προσέγγιση*, Αθήνα 2014, σ. 320.

Βασιλάκης Γεώργιος Στυλ., *Περιδιαβαίνοντας τις αναμνήσεις*, Καρδίτσα 2015, σ. 342.

Βασιλούλης Γιώργος, *Το Βουνέσι. Γλωσσικός θησαυρός – Ιστορία και Παράδοση*, εκδόσεις «ΕΝΤΟΣ» Αθήνα 2020, σ. 228.

Βλάχος Νικόλαος Ν., *Γεώργιος Καραϊσκάκης. Η γέννησή του και η νεανική επαναστατική του δράση. Το τελευταίο οδοιπορικό στη γενέτειρά του*, Καρδίτσα 2019, σ. 456.

Γαβριήλ Διονυσιάτης, *Αναμνήσεις και νοσταλγία, Α΄ βραβείον διαγωνισμού Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως*, Θεσσαλονίκη 1958, σ. 164. [Πληροφορίες για την περιοχή δυτικά της Καρδίτσας].

Γαβριήλ αρχιμανδρίτου, *Η εν Αγίω όρει Ιερά Μονή του Αγίου Διονυσίου*, εκδ. οίκος Αστήρ, Αθήναι.

Γαλανούλης Αλέξανδρος, *Επιστολές και έγγραφα της οικογένειας Καραϊσκάκη*, (ανάτυπα από το ΘΗΜ και 8 άρθρα με το ίδιο θέμα), Λάρισα 2018, σ. 200.

Γαλανούλης Αλέξης Κ., *Γεώργιος Καραϊσκάκης. Αρχή και τέλος. Επιστολές και έγγραφα της οικογένειάς του*, Λάρισα 2020, σ. 724.

Γερούκη Ζωή Γρ., *Ιερά Μονή Πέτρας (Κοιμήσεως Θεοτόκου) Καταφυγίου Αγράφων*, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 16.

Γερούκης Γρηγόρης Γ., *Αντίσταση αγωνιστών του Αιγαίου 1941-1942*. Θεσσαλονίκη 1986, σ. 52.

Γερούκης Γρηγόρης Γ., *Γενικό Στρατηγείο του ΕΛΑΣ χωρίον Κεράσσοβον Ευρυτανίας. Εθνική Αντίσταση 1943-1944. Μάχες στ' Άγραφα και Θεσσαλία κατά των Ιταλών και Γερμανών. Ανέκδοτα γεγονότα – Διηγήματα και περιγραφές τοπίων*, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 96.

Γιαννάκος Χρ. Ηλίας, *Σελίδες μιας μικρής Ιστορίας, για ένα μεγάλο σκοπό, μια λαϊκή κατάθεση – μαρτυρία για την Εθνική Αντίσταση*, Αθήνα, 1986.

Γκορίλα Μάρθα, *Συνταγές της γιαγιάς Μάρθας (Τούλας)*, Καρδίτσα 2021, σ. 222.

Γριβέλλας Λάμπρος – Καραγιάννης Β., Κίσσας Β., Ντόλκερας Γ., *Η Ραχούλα (Ζωγλόπι)*

- Ιστορία – Λαογραφία – Πολιτισμός, Καρδίτσα 2005, σ. 512.
- Γριβέλλας Λάμπρος, *Μικρές Ιστορίες*, Καρδίτσα 2005, σ. 120.
- Γριβέλλας Λάμπρος, *Εκπαιδευτικά Ανάλεκτα. Βιώματα – Εμπειρίες – Μελετήματα*. Καρδίτσα 2007, σ. 232.
- Γριβέλλας Λάμπρος, *Στοχασμοί. Χρονογραφήματα*, Καρδίτσα 2009, σ. 256.
- Γριβέλλας Λάμπρος, *Ιππεύοντας τους λύκους. Διηγήματα*, Καρδίτσα 2013, σ. 142.
- Γριβέλλας Λάμπρος Αθ., *Το γλυκοχάραγμα της λευτεριάς. Τα χιλιοτραγουδισμένα Άγραφα και οι καπεταναίοι τους*. Έκδοση του Μορφ. Συλλόγου Ραχούλας, Καρδίτσα 2011, σ. 152.
- Γριβέλλας Λάμπρος Α., *Μετοικήσεις ορεινών πληθυσμών κατά την ύστερη τουρκοκρατία. Η περίπτωση της εγκατάστασης των Ματσουκιωτών στο Ζωγλόπι*, Καρδίτσα 2015, σ. 38.
- Γριβέλλας Λάμπρος Α., *Οι Ζωγλοπιταίοι. Οι προεστοί του Ζωγλοπιού και η εποχή τους*, έκδοση του Μορφωτικού Συλλόγου Ραχούλας, Καρδίτσα 2016, σ. 168.
- Γριβέλλας Λάμπρος Αθ., *Καρδιτσιώτικα και Θεσσαλικά. Εισηγήσεις – Παρουσιάσεις – Κριτικές*, Καρδίτσα 2018, σ. 272.
- Γριβέλλας Λάμπρος, *Λες και ήταν χθες ... [Αναμνήσεις]*, Καρδίτσα 2018, σ. 174.
- Γριβέλλας Λάμπρος, *Οικισμός Ιτάμου. Η πραγμάτωση του ονείρου*, Καρδίτσα 2020, σ. 86.
- Γριβέλλας Λάμπρος Α., *Τα 100 άρθρα Ιστορικά (49+51) Λαογραφικά*, Καρδίτσα 2021, σ. 366.
- Γριβέλλας Λάμπρος – Καραφύλλης Νίκος – Μαγόπουλος Βασίλης, *Εγχειρίδιο Τοπικής Ιστορίας για σχολική χρήση*, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας, Καρδίτσα 1997, σ. 240.
- Γριβέλλας Λάμπρος – Κλήμος Γεώργιος, *Επαναστατικά Κινήματα στα Θεσσαλικά Άγραφα*, έκδοση Δήμου Ιτάμου, Καρδίτσα 2000, σ. 88.
- Δήμος Ιτάμου, *Άνθρωποι – Περιβάλλον – Δημιουργία*, 2009, σ. 128 (Λεύκωμα)
- Δήμος Λίμνης Πλαστήρα, «ΑΘΑΝΑΤΟΣ - Γιώργος Α. Μπαλταδώρος 1984-2018» ειδική έκδοση, 2021, επιμέλεια έκδοσης Π.Ν.
- Δήμος Λίμνης Πλαστήρα, «Ο Έρωτας μέσα από το Δημοτικό Τραγούδι» πρακτικά ομότιτλου επιστημονικού συνεδρίου (2018), με συνεκδότες το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, Νομού Καρδίτσας (2020), επιμέλεια Ε. Αυδίκος, Α. Αγγελίνα, Μ. Παναγιωτοπούλου, σελ. 542.
- Δήμου παπα-Γιώργης, *Ιερά Μονή Γέννηση της Θεοτόκου Νεράιδας Δολόπων*, Σαραντάπορο 1998, σ. 90.
- Δήμου παπα-Γιώργης - Σπανός Ευάγγελος, *Η ρίζα μας. Το Σαραντάπορο χθες και σήμερα. Παράδοση, ήθη και έθιμα της περιοχής*, Σαραντάπορο 1995, σ. 296.
- Ένωση Αγραφιώτικων Χωριών, *Άγραφα. Εκκλησίες και μοναστήρια, αρχαιολογικοί*

- χώροι, παραδοσιακά κτίρια, Καρδίτσα 1994, σ. 96. [Επιμ. έκδοσης: Τσαντήλας Β. Κείμενα: Δεριζιώτης Λ., Σδρόλια Στ., Μαντζανά Κρ., Γριβέλλας Λ. κ.ά.]
- Ζαρκάδας Θωμάς**, *Το χωριό Καταφύγι Αγράφων*, Αθήνα 1996, σ. 264.
- Ζαχαρόπουλος Άγγελος**, *Τα ταραγμένα χρόνια 1940-1950. ΆΓΡΑΦΑ. Εφηβικές μαρτυρίες και αναμνήσεις*, εκδόσεις Μίνωας, Αθήνα 2008, σ. 314.
- Ζαχαρόπουλος Άγγελος**, *Το φιλόξενο σπίτι. Αναφορά στα Άγραφα και στα γεγονότα 1942-1949*. Διόρθωση - επιμέλεια Κων/νος Ζαχαρόπουλος, εκδόσεις Μωραϊτίης, Αθήνα 2022, σ. 144.
- Ζαχαρόπουλος Γιώργος Κ. - Βαρδινογιάννης Βαρδής Β.** (επιμέλεια), *Ανταρτομάνα Θεσσαλία*, εκδ. ΕΔΙΑ- ΟΔΥΣΣΕΑΣ, 2006, σ. 206. [Συλλογή διαφόρων εργασιών: Αλμπάνη Π., Παπαδημητρίου Φ. κλπ.]
- Ζαχαρού - Λουτράρη Αθηνά**, *Το ξυλόγλυπτο μεταβυζαντινό τέμπλο του Ι. Ν. Γεννήσεως της Θεοτόκου στην Καστανιά Αγράφων (Ν. Καρδίτσας)*, έκδοση Πολιτιστικού Συλλόγου Καστανιάς – Μούχας «ο Άγιος Τρύφων», Χίος 2019, σ. 167.
- Ζήσης Κων/νος**, *Η παιδεία των Αγράφων κατά την Τουρκοκρατία*, Αθήνα 1990, σ. 96.
- Ημερολόγιον της Μονής Κορώνης 2005**, *Ο βίος και το μαρτύριον του αγίου ιερομάρτυρος Σεραφεΐμ* [Από το βιβλίο του Σ. Νανάκου, Ο άγιος ιερομάρτυς Σεραφεΐμ, με επί μέρους σκηνές του μαρτυρίου του].
- Ημερολόγιον της Μονής Κορώνης 2006**, (μικρού σχήματος): *Ιστορικόν Ι. Μονής Κορώνης*, σ. 8-17.
- Θεολόγης Θωμάς**, «Τ' Άγραφα ανεξίτηλα γραμμένα». *Γεώργιος Καραϊσκάκης*, εκδόσεις «Ρήσος» 2016.
- Ιεζεκίηλ, Μητρ. Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων**, *Αι Ιεραί Μοναί της Πίνδου*, ανατύπωση εκ της "Θεολογίας", Αθήνα 1929. Επανεκδόθηκε το 1993 από την Ένωση Αγραφιώτικων Χωριών σε επιμέλεια Γεωργίου Κλήμου.
- Ιερά Μονή Κορώνης**, *Δεκεμβρίω Δ' μνήμη του αγίου ιερομάρτυρος Σεραφεΐμ αρχιεπισκόπου Φαναρίου και Νεοχωρίου του Θαυματουργού. Εν τω μικρώ Εσπερινώ*. Εν Αθήναις, κατά μήνα Ιανουάριον 1895, σ. 80.
- Ιερά Μονή Κορώνης**, 2003, σ. 48.
- Ιερά Μονή Παναγίας Πελεκητής**, *Παρακλητικός κανών εις τον οσιομάρτυρα Δαμιανόν*, επιμ. εκδόσεως αρχιμ. Αχιλλίος Σιώκας, 2001, σ. 34.
- Ιερά Μονή Παναγίας Πελεκητής**, *Παρακλητικός κανών εις την Παναγίαν Θεοτόκον την Πελεκητήν καλουμένην*, επιμ. εκδόσεως αρχιμ. Αχιλλίος Σιώκας, [Καρδίτσα] 2003, σ. 32.
- Ιερά Μονή Πέτρας Καταφυγίου**, *Τα 400 χρόνια της Ι. Μ. Πέτρας Καταφυγίου Καρδίτσας 1593-1993*. Πρακτικά του Συνεδρίου 7 Αυγ. 1993, επιμέλεια Θ. Ζαρκάδα, Καταφύγιο Καρδίτσας 1994, σ. 64.
- Ιντζεσίλογλου Μπάμπης**, *Καλλιθρα. Αρχαιολογικός και Ιστορικός οδηγός μιας αρχαί-*

- ας πόλης στο Καλλίθηρο (Σέκλιζα) Καρδίτσας, Καλλίθηρο 1997, σ. 62.
- Ιντζεσίλογλου Μπάμπης, Διατήρηση αρχαιοτήτων στο Καλλίθηρο Καρδίτσας, Καλλίθηρο 1997, σ. 12.
- Καραγιάννης Βασίλειος Χρ., βλ. Γριβέλλας κ. ά.
- Καραγιάννης Βασίλειος Χρ., *Η Ραχούλα στην Αντίσταση. Αναμνήσεις μιας ηρωικής εποχής*, Καρδίτσα 2009, σ. 192.
- Καραγιάννης Βασίλειος Χρ., *Απαύγασμα Ζωής*, τόμος Α΄, Καρδίτσα 2018, σ. 440.
- Καραγιάννης Βασίλειος Χρ., *Στις φλόγες του Εμφυλίου Πολέμου. Και ήλθαν χρόνια δίσεχτα και μήνες οργισμένοι*. Καρδίτσα 2015, σ. 296.
- Καραγιάννης Γιάννης Βασ., *Αγώνες και αγωνίες. Σκόρπιες μνήμες – παλιρροϊκές σκέψεις*, έκδοση Μορφ. Συλλόγου Ραχούλας, Καρδίτσα 2009, σ. 184.
- Καταφυγιώτης Λάμπρος, *Ιστορία των Αγράφων. Τα δάση των Αγράφων κοινοτικά*, εν Βόλω, εκ των γραφείων της εφημερίδος "Πανθεσσαλική", 1907, σ. 20.
- Καταφυγιώτης Λάμπρος, *Εθνομάρτυρες κληρικοί και ο πατερ- Κοσμάς*, Καρδίτσα 1940, σ. 144.
- Καταφυγιώτης Λάμπρος, *Οι αντάρται*, εκδοτικός οίκος Σωτ. Ν. Σχοινά εν Βόλω, 1946, σ. 112.
- Κάτσιανος Κώστας, «ετούτα και τ' άλλα» βιωματικά κείμενα για τον Μεσσηνικόλα, σελ.334. αυτοέκδοση 2012
- Κατέβας Φώτης, *Τα βουνά προηγούνται. Η Φιλοπρόοδος Ένωση Καροπλεσίου Αγράφων μέσα από το αρχείο του Γιάννη Κοσπεντάρη (1933-1936)*, εκδ. Ευτοπία, Αθήνα 2017.
- ΚΕΝΤΡΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ «Ν. Πλαστήρας», *Πρακτικά Ημερίδας για τον Δημήτρη Γιολδάση, 100 χρόνια από την γέννησή του*, Μορφοβούνι 1999, υπεύθυνος έκδοσης Παναγιώτης Ι. Νάνος.
- Κίσσας Β., βλ. Γριβέλλας κ. ά.
- Κλήμος Γεώργιος Αθ., *Το χρονικό της Ιεράς Μονής Πέτρας Καταφυγίου*, Καρδίτσα 2001, σ. 382.
- Κλήμος Γεώργιος Αθ., *Ιστορικά στοιχεία Καστανιάς και Μούχας Αγράφων*, Καρδίτσα 2010, σ. 358.
- Κλήμος Γεώργιος Αθ., *Βιογραφικό Καταφυγιωτών Καρδίτσας 1820-1920. Δέλτος μνήμης και τιμής*, Καρδίτσα 2016, σ. 272.
- Κλήμος Γεώργιος Αθ., βλ. Γριβέλλας Λάμπρος κ.ά.
- Κολοβός Ηλίας, *Καρύτσα Δολόπων, Μια προσωπική μαρτυρία*, Αθήνα, 2000. σ. 124. [εισαγωγή - σχόλια Κ. Παίση]
- Κουμπάρελος Ηλίας, *Ιστορία, Λαογραφία Γιαννουσαίκων. Ιστορίες από τη ζωή στα σχολεία και ποιήματα*, Βόλος 1991, σ. 66.
- Κουτής Στέλιος του Απ., *Η ιστορία του χωριού μας από το Μεγάλο (Μέγα) Τιτάγι μέχρι*

σήμερα, Καρδίτσα 2010, σ. 116.

Λέκκα Φωτεινή, βλ. Μουσείο Πορτίτσας.

Λέκκας Λάμπρος του Χρ., *Το χωριό μου Αμπελικό (Μπόσκλαβο) και τα λαογραφικά του*, Αθήνα 1990, σ. 74.

Μαγόπουλος Βασίλης Ν., *Η πάλαι ποτέ Ιερά και Σεβασμία Μονή της Μούχας των Αγράφων*, Καρδίτσα 2008, σ. 112.

Μαλαμίτης Θωμάς Ν., *Κουβεντούλες στα Άγραφα*, Νοέμβριος 1995, σ. 74.

Μαμούρης Γεώργιος, *Γενεαλογικά δέντρα Κρυονεριτών Καρδίτσας*, Καρδίτσα 2020, σ. 210.

Μηαρίτης Βάσος Κ., *Κερασιά η νύμφη της Νευρόπολης και πετροπέρδικα των Αγράφων*, Β' έκδοση, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 244, Δ' έκδοση 1994.

Μηλίτης Γεώργιος Θ., *Ο ιερομάρτυς Σεραφεΐμ ο Θετταλός, επίσκοπος Φαναρίου και Νεοχωρίου*, έκδοσις β' συμπληρωμένη, Τρίκαλα 1987, σ. 72.

Μηλίτης Χρήστος Μιλτ., *ΑΓΡΑΦΑ – Καρδίτσα – Μεσσηνικός και τα χωριά του τέως Δήμου Νεβροπόλεως. Αρχαιολογία - Ιστορία – Θρησκεία – Λαογραφία – Παραδόσεις – Ήθη και Έθιμα*, Καρδίτσα 1996, σ. 352.

Μηλίτης Χρήστος Μιλτ., *Αρματολίκια και Επαναστατικά κινήματα στα Άγραφα. Καρδίτσα – Μητρόπολη – Μεσσηνικός- Λίμνη Πλαστήρα και τα χωριά του τέως Δήμου της Νεβρόπολης. Αρχαιολογία – ιστορία – κατοχή – επαγγέλματα*, Καρδίτσα 2009, σ. 384.

Μήνος Χρήστος Β., *Το Λαμπερό. "Αντίλαλοι από το παρελθόν" (με πεζά και ρίμες)*, έκδοση του Μορφ. και Εκπολιτ. Συλλόγου Λαμπεριωτών "Το Λαμπερό". Καρδίτσα 2002, σ. 144.

Μουσείο Συλλόγου Πορτίτσας "Το Πνεύμα", *Προσεγγίσεις στην πολιτισμική ιστορία και στον μουσειακό ορίζοντα μιας ημιορεινής θεσσαλική κοινότητας*, Πορτίτσα, επιμέλεια Φωτεινή Λέκκα, Πέτρος Κομπορόζος, εκδ. Μεταίχμιο 2004, σ. 336.

Μούστου Νικολάου, *Αναμνήσεις από τα χρόνια της Κατοχής, της Εθνικής Αντίστασης και του Εμφυλίου*, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 254.

Μπολτσής Πέτρος, *Αναμνήσεις απ' τη ζωή κι απ' τον αγώνα*, Αθήνα 1986, σ. 112.

Νάνος Παναγιώτης, *Νικόλαος Πλαστήρας. Άξιου της πατρίδας μνήμη*, έκδοση Β' Μορφοβούνι 2001, σ. 58.

Νάνος Παναγιώτης, *Αναβίωση Εθίμου Διπλός Χορός Αγράφων Μορφοβούνι* 2006, σελ. 24 με 2πλό cd με εθμικά Πασχαλιάτικα τραγούδια, (καταγραφή, κείμενα, καλλιτεχνική επιμέλεια: Π. Νάνος, έκδοση Σύλλογος Μορφοβουνιωτών.

Νάνος Παναγιώτης – Νάνου Ροδάνθη Π., *Αγραφιώτικα Κάλαντα και Εθμικά Τραγούδια*, εκδόσεις ΕΣΠΑ (Εταιρεία Σύγχρονης Πολιτιστικής Ανάπτυξης), Καρδίτσα 2007, σ. 40 [περιέχει και 1 CD].

Νάνος Παναγιώτης – Νάνου Ροδάνθη Π., *Από τα "Σεβάσματα" ως τις "Χαρές"*. Αγραφι-

ώτικα ήθη, έθιμα και δημοτικά τραγούδια του αρραβώνα και του γάμου, εκδόσεις ΕΣΠΑ, Καρδίτσα 2007, σ. 64. [περιέχει και 3 CD]

Νάννος Παναγιώτης, *Αγία Τριάς Βουνεσιού – σεμνείων ιερών*, Μορφοβούνι 2022, σ. 81.

Νασιάκος Ηλίας, *Τοπικά και Ευρύτερα Ιστορικά Συμβάντα και προσωπικά βιώματα*, Μορφοβούνι 2006.

Ντελής Δημήτριος Ι., *Η ανάπτυξη της Ελληνικής Γεωργίας, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος*, Αθήνα 1985.

Ντελής Δημήτριος Ι., *Καλλίθηρα – Σέκλιζα. Καλλίθηρο, ένα Καραγκουνοχώρι με Δυόμισι Χιλιάδες Χρόνια Ιστορία*, 2017, σ. 208.

Ντόλκερας Γεώργιος βλ. Γριβέλλας κ. ά.

Παγανός Ηλίας Κ., *Ο καλλιτέχνης Νικόλαος Πλαστήρας*, ΛΕ.Φ.Κ.Κ. (Λέσχη Φωτογραφίας, Κινηματογράφου Καρδίτσας), 2003-2004, σ. 104.

Παΐσης Κώστας Α., *Το μοναστήρι της Παναγίας της Πελεκητής στην Καρύτσα Δολόπων*, έκδοση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου της Καρύτσας, Καρύτσα 1988, σ. 16.

Παΐσης Κώστας Α., *Ο Αγραφιώτης άγιος Δαμιανός ο νέος οσιομάρτυρας. Ο κτήτωρ της Ιεράς Μονής της Παναγίας της Πελεκητής στην Καρύτσα Δολόπων Καρδίτσας. Ο βίος, το έργο, η διδασκαλία του και η ιστορία της εποχής του*, έκδοση του Εκκλ. Συμβουλίου της Καρύτσας Δολόπων, Αθήνα 1993, σ. 62.

Πανάγου Χρήστου Βασ., *Λαογραφικές σελίδες*, Λάρισα 1988, σ. 172.

Παπαδημητρίου Ιωάννης, *Παραλειπόμενα του Μπόσκλαβου (Ιστορικά, ανέκδοτα και λουπά στοιχεία)*, Καρδίτσα 2000, σ. 84.

Παπαλέξης Κων/νος Στ. – **Παππάς Πausανίας**, *Αρχαιότητες της Καρδίτσας*, Καρδίτσα 1967, σ. 26.

Παπαλέξης Κων/νος Στ., *Η εις Άγραφα Ιερά Μονή Πέτρας*, Αθήνα 1978, σ. 32.

Παπαλέξης Κων/νος Στ., *Η εις Πίνδον Ιερά Μονή Κορώνης*, έκδοση Ι. Μ. Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων, Θεσσαλονίκη 1979, σ. 54.

Παπαλέξης Κων/νος Στ., *Σκιαγράφημα του αγωνιστή ιερέα Στέργιου Παπαλέξη*, Αθήνα 1987, σ. 32.

Παπαλέξης Κων/νος Στ., *Το Καλλίθηρο – Σέκλιζα Καρδίτσας*, Καρδίτσα 2003, σ. 116 και Β' έκδοση 2009, σ. 166.

Παππάς Πausανίας, βλ. Παπαλέξης Κων. κ. ά.

Πούλος Παντελεήμων, αρχιμ/της, *Ιεράς Μονής Κορώνης. Βίος και πολιτεία του αγίου του Χριστού ιερομάρτυρος Σεραφείμ Αρχιεπισκόπου Φαναρίου και Νεοχωρίου του θαυματουργού*, έκδοση Ι. Μ. Κορώνης 1987, σ. 72.

Προβόπουλος Ηλίας, *Ελεύθεροι στα δεσμά των Αγράφων. Πως μετά τη φοβερή δεκαετία του 40 οι άνθρωποι στη Νεράιδα (Δολόπων) Καρδίτσας κατάφεραν και ανέστησαν το χωριό τους*, Αθήνα 2014, σ. 510. εκδόσεις Παρουσία

Πρακτικά Ιστορικής και Λαογραφικής Ημερίδας "Σαρακατσαναίοι και Άγραφα" Μπελοκομύτης Αγράφων, Κυριακή 2 Ιουλίου 1995, Κοινότητα Μπελοκομύτη – Ένωση Αγραφιωτικών Χωριών – Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Καρδίτσας, κοινότητα Μπελοκομύτη 1995, σ. 112.

Ρήτας Απόστολος Χ., Άγιος Γεώργιος Καρδίτσας (Το χωριό μου όπως το έζησα), Λάρισα 2004, σ. 96.

Σδρόλια Σταυρούλα, Οι τοιχογραφίες του καθολικού της Μονής Πέτρας (1625) και η ζωγραφική των ναών των Αγράφων του 17^{ου} αιώνα, Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Θεσσαλικών Σπουδών, Βόλος 2012, σ. 492 (Διδακτορική Διατριβή).

Σεκλειζιώτης Στέφανος, Τα αγαπημένα μου διηγήματα, Καρδίτσα 2019, σ. 138.

Σιάντος Χρήστος, Ήθη – έθιμα από το χωριό Φυλακτή (Σερμενίκου) Καρδίτσας, Καρδίτσα 2003, σ. 110.

Σιώκας Αχιλλίος, αρχιμ/της, Ιερά Μονή Παναγίας Πελεκητής, (χ. χ.), σ. 24.

Σούφλας Κοσμάς, Οι λαβωμένοι του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, Αθήνα 1988, σ. 104.

Στρογγύλης Απόστολος, Το αντάρτικο αεροδρόμιο. Η μοιραία αερογέφυρα της Εθνικής Αντίστασης, Αθήνα 1988, σ. 144, β' έκδοση.

Στρογγύλης Απόστολος, Η πρωτεύουσα της ελεύθερης Ελλάδας. Η Καρδίτσα στην Αντίσταση, εκδόσεις Φυτράκης, Αθήνα, 1988, σ.280 [ένα μέρος του βιβλίου στηρίζεται σε αφηγήσεις του Γ.Κ. Ζαχαρόπουλου, από Καστανιά].

Σύνδεσμος εκδρομών ο «Φυσιολάτρης», Σεραφείμ Κ. Τσιτσάς. Ο τραγουδιστής του βουνού και του δάσους, Αθήνα 1980, σ. 64 [Τιμητική εκδήλωση στον «Παρνασσό» για την πνευματική προσφορά του].

Σύλλογος Πολιτιστικός Αμαράντου, Αυθεντικά δημοτικά τραγούδια, σ. 24. [Συνοδεύεται και με σχετικό CD].

Σύλλογος Κερασιωτών Καρδίτσας, Τα τραγούδια του χωριού μας, Καρδίτσα 2001, σ. 56.

Σύλλογος Μορφωτικός Ραχούλας, Η Ραχούλα. Ο τόπος μας και εμείς. Φωτογραφικό Λεύκωμα, Ραχούλα 2007, σ. 168 και τόμος Β' 2008, σ.112.

Τάκης Βασίλειος, Δημοτικά τραγούδια από το Μαστρογιάννη των Αγράφων, έκδοση κοινότητα Αμαράντου Καρδίτσας 1994, σ. 152.

Τάκης Βασίλειος, Αγραφιώτικα παραδοσιακά παιχνίδια, έκδ. Δήμος Ιτάμου, Καρδίτσα 2002, σ. 80.

Τάκης Βασίλειος, Η Αγραφιώτικη γλώσσα. Συμβολή στην έρευνα και την μελέτη του αγραφιώτικου γλωσσικού ιδιώματος. Με την ευγενική χορηγία από το "Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστόπουλου", Καρδίτσα 2003, σ. 208.

Τόλης Δημήτριος Στ., Το χωριό Καροπλέσι και η περιοχή των Αγράφων. Ιστορία – Λαογραφία, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 300.

Τσιμαντάς Αθανάσιος, Η Φυλακτή. Η πατρίδα μου μέσα από ιστορικές πηγές, από προσωπική έρευνα και την παράδοση, εκδ. Εκτυπωτική Καρδίτσας, Καρδίτσα 2022, σ. 136.

Τσιτσάς Σεραφείμ, Τα Άγραφα της Πίνδου, Αθήνα 1967. Β΄ έκδοση υπό του Συλλόγου των εν Λαρίση Καρδιτσιωτών «Ο Καραϊσκάκης» 1981, σ. 96.

Τσιτσάς Σεραφείμ, Τ' αγριόδεντρα του βουνού και του λόγγου, έκδοση του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μουζακίου, έκδοση 5^η, (α΄ έκδοση 1978), Καρδίτσα 2003, σ. 264.

Τσολάκης Βασίλειος Ν., Η λίμνη Πλαστήρα. Φωτογραφίες – κείμενα, χ. χ., σ. 96.

Φυσιλής Βασίλης, Η Σέκλιζα, στους δρόμους του αγώνα. Κατοχή και Εμφύλιος 1940-1950, Καρδίτσα 2014, σ. 312.

Χαραλαμπόπουλου Χαράλαμπος Δ., Δαμασκηνός Παπανδρέου. Αρχιεπίσκοπος Αθηνών- Αντιβασιλεύς- Πρωθυπουργός (1891-1949). Ναυπακτικά μελετήματα Δ. Έκδ. Συλλόγου Δορβιτσιωτών Ναυπακτίας, Αθήνα 1990, σ. 80.

Ψημμένος Τάκης, Αντάρτες στ' Άγραφα, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1983, σ. 430.

Βρωσιανίτισσες περδικομάτες που παντρεύτηκαν γλυκόλαλους και γλεντζέδες Βουνεσιώτες

Καρκανιάς Ηλ. Γιώργος

Νύφες από την Βρώσιανη στο Βουνέσι:

Ζωή Καρκανιά του Μήτρου, γεννήθηκε το 1810 και παντρεύτηκε κάποιον Σταμογιώργο από την Ραχωβίτσα.

Παρασκευή (Τσιβή) Καπετάνου του Ευαγγέλου, γεννήθηκε το 1877 και παντρεύτηκε τον Κωστάκη Σταύρου του Θανάση, στη Ραχωβίτσα

Μαρία Τόλια του Ιωάννη, γεννήθηκε το 1887 και παντρεύτηκε τον Γιώργο Σταμογιώργο στη Ραχωβίτσα

Βαΐα Τσιτσιπά του Μήτρου, γεννήθηκε το 1885 και παντρεύτηκε τον Δημήτρη Παΐση

Θεοδώρα Γαλάνη του Λάμπρου γεννήθηκε το 1890 και παντρεύτηκε τον Βάϊο Κοτοπούλη

Στεριάνω Καπετάνου του Χρήστου, γεννήθηκε το 1878 και παντρεύτηκε τον Δημήτριο Πανταζή

Γεωργία Τσιτσιπά του Στεφάνου, γεννήθηκε το 1926 και παντρεύτηκε τον Θωμά Γάτο

Αριάδνη Τσιτσιπά του Γιώργου, γεννήθηκε το 1931 και παντρεύτηκε τον Γιάννη Γρηγορίου

Πολυτίμη Παπανικολάου του Λάμπρου, γεννήθηκε το 1934 και παντρεύτηκε τον Γιάννη Πολύζο

Αγόρω Ανδρέου του Θεοδόση γεννήθηκε το 1938 και παντρεύτηκε τον Κώστα Σταύρου (του Φιλάκη)

Από το Βουνέσι στη Βρώσιανη παντρεύτηκαν:

Η Αγόρω Σταμογιώργου του (;), γεννήθηκε το 1812 και παντρεύτηκε τον Γιαννιό Καρκανιά του Μήτρου,

Φωτεινή (Φώτω) Κοτοπούλη του Στέργιου, γεννήθηκε το 1830 και παντρεύτηκε τον Γιώργο Καρκανιά του Γιάννη

Ιουλία Νάνου του Αποστόλη, γεννήθηκε το 1910, παντρεύτηκε τον Θωμά Τσιτσιπά, έζησαν κάποια χρόνια στη Βρώσιανη αλλά μετά η οικογένεια εγκαταστάθηκε στο Βουνέσι.

Τέλος, από την Βρώσιανη ήλθε ο Γιαννάκης Γαλάνης του Κωνσταντίνου, ο οποίος γεννήθηκε το 1865 και μετά από μία προσωπική περιπέτεια κατέληξε στο Βουνέσι γαμπρός. Παντρεύτηκε την Ανθούλα Καλαντζή και εγκαταστάθηκε στο

Βουνέσι. Η οικογένεια στα χρόνια του Εμφυλίου, έφυγε οριστικά και εγκαταστάθηκε για πάντα στην Καρδίτσα.

Σημείωμα Π.Ν.: Ο Γιώργος Ηλ. Καρκανιάς, γέννημα θρέμμα Βρωσιανίτης, ασχολήθηκε με τα ιστορικά της σημερινής Αμυγδαλής (παλαιά ονομασία Βρώσιανη), χωριό του Δήμου Μουζακίου, το οποίο συνορεύει με το Βουνέσι, κεφαλοχώρι και έδρα σήμερα του Δήμου λίμνης Πλαστήρα. Έγραψε δύο βιβλία, το δεύτερο έχει τίτλος «Βίβλος Γενέσεως Βρωσιανιτών (σημερινής Αμυγδαλής Καρδίτσας)», Αθήνα 2009. Γι' αυτό και τον παρακαλέσαμε να ξεχωρίσει τις κοπέλες που παντρεύτηκαν στο Βουνέσι και αντίστροφα, όπως και έγινε: εντόπισε όλες τις Βρωσιανίτισσες περδικομάτες που παντρεύτηκαν γλυκόλαλους και γλεντζέδες Βουνεσιώτες, όπως ο ίδιος χαρακτηρίζει τους γαμπρούς Βουνεσιώτες.

Τα παλαιότερα χρόνια τα προξενιά των νέων συνηθίζονταν να γίνονται εντός της κοινότητας, για ευνόητους λόγους, οι κόρες ήθελαν να είναι κοντά στην οικογένεια, τους γονείς, το φιλικό και κοινωνικό περιβάλλον. Όμως υπήρχαν και περιπτώσεις όπου τα προξενιά γινόταν μεταξύ γειτονικών χωριών, διότι οι προξενητάδες ήξεραν καλά κορίτσια, τα οποία προόριζαν για τους γαμπρούς. Συχνά τα κεφαλοχώρια ήταν περισσότερο ελκυστικά από τα μικρά χωριά και οι κοπέλες προτιμούσαν να παντρευτούν εκεί, όπως αργότερα επέλεγαν τις πόλεις. Έτσι πρέπει να ερμηνευτεί το γεγονός ότι δέκα κοπέλες από την Βρώσιανη παντρεύτηκαν στο Βουνέσι και μόλις δύο αντίστροφα. Μετά από προσεκτική ανάγνωση των στοιχείων, διαπιστώνουμε ότι τα προξενιά ανάμεσα στα δύο χωριά ξεκίνησαν με δύο κοπέλες, την Ζωή Καρκανιά και την Αγόρω Σταμογιώργου πιθανότητα από την Ραχωβίτσα οι οποίες αντάλλαξαν τα χωριά δένοντας τις οικογένειές τους με διπλό γάμο. Ο Μήτρος Καρκανιάς έδωσε την κόρη στους Σταμογιωργαίους και πήρε νύφη από αυτούς. Η πληροφορία αυτή είναι σημαντική για τον χρονικό εντοπισμό της επαναδημιουργίας του οικισμού Ραχωβίτσα Βουνεσίου, αλλά και για το πότε ακριβώς εγκαταστάθηκαν εκεί οι οικογένειες Σταύρου και Σταμογιώργου.

Δύο σπάνια τοπικά δημοτικά τραγούδια από το Αηδονοχώρι Αγράφων

Γεώργιος Δ. Παπαδόπουλος, Πρόεδρος Συλλόγου Αηδονοχωριτών

Το Αηδονοχώρι είναι ένα χωριό των Νοτίων Αγράφων, με πλούσια πολιτιστική παράδοση, η οποία παραμένει ισχυρή μέχρι τις μέρες μας. Μια παράδοση που μαρτυρά τη μούσα της αιώνιας Ελλάδος που προορίζεται να ζήσει. Το δημοτικό τραγούδι αποτελεί κύριο συστατικό του πολιτισμού και της παράδοσης. Το δημοτικό τραγούδι είναι ο μουσικός παλμός της εθνικής ψυχής. Στα διάφορα είδη του δημοτικού τραγουδιού, καθρεφτίζεται η ψυχή μας, σ' όλα τα φαινόμενά της. Εκεί φανερώνεται η συνέχειά της από την εποχή του Ομήρου ως και σήμερα. Παραθέτουμε εδώ δύο σπάνια δημοτικά τραγούδια που έχουν εντοπιστεί μόνο στο Αηδονοχώρι Νοτίων Αγράφων (Καρδίτσα), τα οποία δεν απαντώνται σε άλλη περιοχή των Αγράφων ή ευρύτερα.

*Βουνάμ' να μη χιονίσετε, κάμποι μην παχνιαστείτε
και σεις κρυσβρυσούλες μου, να μην κρουσταλιαστείτε.
Πήραν την Πόλη πήραν τη, πήραν τη Σαλονίκη.
Πήραν παπάδες με χαρτιά, κορίτσια και νυφάδες.
Πήραν μια αρχοντοπεθερά, με δεκαοχτώ νυφάδες.
Όλες οι νύφες περπατούν κι όλες μπροστά παφίνουν.
Κι η νύφη η μικρότερη, δεν μπορ' να περπατήσει.
Περπάτα νύφη μου μικρή περπάτα σαν τις άλλες.
Δεν μπορ' μάναμ δεν μπορώ δεν μπορ' να περπατήσω,
με καίει ο πόνος του παιδιού ξεχωρισμός τ' ανδρός μου.
Ο τρόπος που τραγουδιέται είναι ο εξής:
Βουνάμ' να μη χιονίσετε/καμποί μην παχνιαστείτε
κι οι Μαρούλα μου/μωρέ κι οι Μαρούλα μου.*

Η Πόλη βέβαια είναι Κωνσταντινούπολη, η Πόλη των πόλεων, η Βασιλεύουσα, η πρωτεύουσα της Ελληνικής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Της Αυτοκρατορίας που ήταν η μακροβιότερη στην Παγκόσμια Ιστορία. Η Θεσσαλονίκη ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη και λαμπρότερη πόλη, μετά την Κωνσταντινούπολη και αποκαλούνταν Συμβασιλεύουσα. Η Θεσσαλονίκη έπεσε στα χέρια των Τούρκων στις 29 Μαρτίου του 1430 και η Κωνσταντινούπολη στις 29 Μαΐου του 1453. Το τραγούδι τραγουδιέται το Πάσχα, σε γάμους, στα ξεφλουδίσματα και σε άλλα γλέντια. Τραγουδιέται αντιφωνικά και είναι χορός κλειστός. Η πτώση των πόλεων αυτών και η κατάρρευση της Αυτοκρατορίας, πλήγωσε ανεπανόρθωτα τον Ελληνισμό και το γεγονός αυτό αποτυπώθηκε σε τραγούδια και θρύλους. Η περιοχή των

Αγράφων έχει ιδιαίτερους δεσμούς με την Πόλη, διότι κάποιιοι που διέφυγαν μετά την πτώση, κατέφυγαν στην περιοχή μας.

Ακόμα πιο σπάνιο είναι το «Τάι-Τάι» ή «Της Αλεξάνδρας το βουνό», πρόκειται για τοπικό πασχαλιάτικο τραγούδι και χορό του Αηδονοχωριού, το οποίο τραγουδιέται και χορεύεται μόνο το απόγευμα της Τρίτης μέρας της Λαμπρής. Πρόκειται για συλλογικό, τελετουργικό

χορό με σταυρωτό δέσιμο των χεριών, στον οποίον συμμετείχε σύσσωμο το χωριό στην πλατεία του χωριού. Ως προς τους στίχους του τραγουδιού, το τοπωνύμιο «Της Αλεξάνδρας το Βουνό» δεν υπάρχει και κατά πάσα πιθανότητα είναι φανταστικό, όπως άλλωστε συμβαίνει με τους τόπους σε πολλά δημοτικά τραγούδια. Το τραγούδι διασώζεται αυτούσιο μέχρι σήμερα και είναι από τα αγαπημένα της Κοινότητας:

*Της Αλεξάνδρας το βουνό κανείς δεν τ' ανεβαίνει
κι η κόρη που τ' ανέβαινε, πλέκοντας το γαϊτάνι,
πλέκοντας και αναπλέκοντας και ψιλοτραγουδώντας
κι ο χρυσικός αγνάντευε από το παραθύρι.
Αυτού σου στέλνω, κόρη μου, ένα σκαρδί μετάξι
να φκιάξεις μπόλκες δώδεκα και δέκα φουστανέλλες
κι αν σ' απομείνει τίποτα φτιάξτε μια σιρεβέτα
κι η σιρεβέτα να 'ν' καλή να 'χει σαράντα φούντες
πάσα φούντα να κρέμεται δεκάρια και 'κοσάρια.
Αυτού σου στέλνω χρυσικέ ένα δραμάκι ασήμι
να φτιάσεις κούπα και σταυρό, σταυρό και δαχτυλίδι
κι αν σ' απομείνει τίποτα φτιάξε και μια αρραβώνα
κι η αρραβώνα να 'ν' καλή, να 'χει σαράντα πούλιες.*

Περισσότερες πληροφορίες για τα ιδιαίτερα τραγούδια του Αηδονοχωριού συμπεριλαμβάνονται στον ψηφιακό δίσκο και βιβλίο «Τάι-Τάι. Το Αηδονοχώρι Αγράφων και τα τραγούδια του, έκδοση του Συλλόγου Αηδονοχωριτών [2008], με συγγραφέα τον Γιώργο Παπαδόπουλο, πρόεδρο του Συλλόγου και αποδίδουν αυθεντικά οι κάτοικοι του χωριού.

Επίκαιρα διδάγματα μέσα από μία επιστολή του Θ. Κολοκοτρώνη

Τσιμαντάς Αθανάσιος, Αξ/κός ε.α.

Μάιος του 1825 και το περιβόητο Εκτελεστικό, με πρόεδρο το Γ. Κουντουριώτη και γραμματέα τον Μαυροκορδάτο, άρχισε να συζητά πως ο μόνος τρόπος για ν' αντιμετωπιστεί ο Ιμπραήμ ήταν να σχηματιστεί, με τα χρήματα του δεύτερου δανείου των δυο εκατομμυρίων λιρών, μισθωτός στρατός στην Αμερική που θα ερχόταν να πολεμήσει στην Ελλάδα! Ωσάν ο Ιμπραήμ θα καρτέραγε να φτιαχτεί πριν ο στρατός, να μεταφερθεί, με ιστιοφόρο τότε, από τα πέρατα του κόσμου στον τόπο μας κι έπειτα να μας πολεμήσει. Η εξωφρενική αυτή πρόταση βρίσκει, σωστά, τούτη δω την κριτική του Κόκκινου (ιστορικού): «Το πράγμα φανερώνει μέχρι ποίου σημείου δεν αντελαμβάνοντο την φοβερή πραγματικότητα οι αποκλειόντες την λήψιν σοβαρών στρατιωτικών μέτρων εντός αυτής της Πελοποννήσου διά της χρησιμοποίησεως των εις την φυλακήν ή υπό καταδίωξιν Πελοποννησίων αρχηγών, διότι αυτοί ήσαν οι συζητούντες την μετάκλησιν ξένου στρατού, ανυπάρκτου ακόμη, προς αντιμετώπισιν του Ιμβραήμ». Αν όμως οι ανώτατοι τότε άρχοντες, το Εκτελεστικό, δεν ήθελε να καταλάβει ό,τι καταλάβαιναν και οι πιο απλοί άνθρωποι, πως μπροστά στον τρομερό κίνδυνο έπρεπε να ξεχαστούν τα πολιτικά πάθη και οι Έλληνες, ενωμένοι, ν' αντιβγούν στο νέο και τόσο επίφοβο εχθρό, ευτυχώς βρέθηκαν, μέσα στην ίδια την κυβέρνηση, άλλοι που συνειδητοποίησαν το χρέος τους προς την πατρίδα. Ανάμεσα σ' αυτούς, πρώτος και πιο δυναμικός, ξεχώρισε ο Παπαφλέσσας που ήταν τότε υπουργός των Εσωτερικών, ο οποίος είχε βυθιστεί στις πολιτικές δολοπλοκίες και στους εμφύλιους σπαραγμούς ως το λαιμό. Είχε κατεβεί και το τελευταίο σκαλοπάτι της σκάλας του κακού. Μα προς στη νέα συμφορά που χτύπαγε την επανάσταση, ξαναβρήκε τον καλύτερο εαυτό του, τον Παπαφλέσσα της συνέλευσης της Βοστίτσας. Και τότε όχι μονάχα διακήρυξε πως χρειαζόταν να δοθεί αμνηστία στους φυγάδες - Ζαΐμη, Λόντο, Νικηταρά - και στους φυλακισμένους, μα κι αποφάσισε πως τα λόγια δεν έφταναν. Χρειαζόταν η άμεση ενάντια στον Ιμπραήμ δράση. Και την πήρε πάνω του. Παράτησε το μικρόψυχο και κολασμένο από τις ενέργειες της ανάξιας κυβέρνησης Ανάπλι κι έφυγε, στα τέλη του Απρίλη, να ξεσηκώσει το Μοριά ενάντια στον Ιμπραήμ. Ο Κολοκοτρώνης βρίσκεται φυλακισμένος στην Ύδρα.

Εκείνες τις μέρες είχε φτάσει στ' Ανάπλι ο Γάλλος στρατηγός Ρως, σταλμένος από το φιλελληνικό κομιτάτο του Παρισιού. Του είχε ανατεθεί η μυστική πολιτική αποστολή να πείσει τους Έλληνες, όταν θα αποχτούσαν την ανεξαρτησία τους, να γυρέψουν για βασιλιά το δούκα της Ορλεάνης. Ο Παπαφλέσσας φεύγοντας από τ' Ανάπλι πήρε μαζί του τον υπασπιστή του Γάλλου στρατηγού, αν και ήταν αντίθετος στις προσπάθειες που γίνονταν ν' αποκτήσει η Ελλάδα ξένο βασιλιά.

Εκείνα τα χρόνια ο Ρως είχε κατεβεί στην Ελλάδα απεσταλμένος ενός κομιτάτου της βασιλικής οικογενείας της Ορλεάνης. Είχεν έρθει με την αποστολή να προτείνει για το θρόνο του ελληνικού βασιλείου, έναν από τους πρίγκηπες της Ορλεάνης. Στο διάστημα της διαμονής του στην Ελλάδα, ο Ρως γνώρισε, φαίνεται, πολλούς από τους ήρωες και τους πρωταγωνιστές της επανάστασης, τον Κανάρη, τον Κολοκοτρώνη, τον Μαυροκορδάτο και άλλους.

Όπως φαίνεται από τις επιστολές που έστειλαν στον Ρως ο Κανάρης και ο Κολοκοτρώνης, ο Γάλλος στρατηγός είχε προτείνει στους δυο μεγάλους πολεμιστές, να του εμπιστευθούν τα παιδιά τους για να τα στείλει να εκπαιδευθούν στη Γαλλία. Μα η δελεαστική αυτή και συγχρόνως τιμητική πρόταση του Ρως, δεν έγινε δεκτή από τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Ο Γέρος του Μωρηά με την ακέραιη ηθική και το υπέροχο ελληνικό φρόνημα, απάντησε στον Ρως με πολύ ευγένεια πως δεν ήταν δυνατό να αποσπάσει τον γιό του Κωνσταντίνο από τον αγώνα και να τον στείλει για σπουδές στη Γαλλία. Το γράμμα που έστειλε στον Ρως εκφράζει ανάγλυφα το ήθος του μεγάλου Έλληνα, αξίζει δε να το διαβάσουμε ολόκληρο γιατί αποτελεί ένα έξοχο δίδαγμα εθνικής συμπεριφοράς:

«Γενναιώτατε στρατηγέ,

Έλαβον δύο σεβαστά φιλικά σας, υπεχρεώθην μεγάλως δια τας ευγενείς προς εμέ εκφράσεις σας, και είμαι δια βίου ευχάριστος δια τας προς εμέ και προς την οικογένειαν μου ειλικρινείς σας διαθέσεις.

Ήθελα στείλει αναμφιβόλως εις τας αγκάλας των Γάλλων τον υιόν μου Κωνσταντίνον, όντας βέβαιος ότι υπό την υπεράσπιση των σεβασμίων εκείνων ανδρών ήθελε απολαύσει την πλέον ηθικότερα και σπουδαιοτέρα παιδείαν. Όταν όμως η γλυκηιάτη μου Πατρίς προς το παρόν κινδυνεύει τα έσχατα, δια να αποστείλω έξω της Πελοποννήσου τον υιόν μου, όστις και μικρόν ων δύναται να φέρει ανά χείρας τα όπλα, ήθελέ μου νομισθεί ύβρις και κατηγορία. Όταν όμως με την βοήθεια του Θεού των Ελλήνων και των φίλων δυνηθώμεν να δώσωμεν μίαν λύσιν εις τα κινήματα του εχθρού, τότε θέλω σκεφθεί και φροντίσει περί τούτου.

Περί δε της εκθέσεως των πολεμικών εργασιών και ανδραγαθημάτων εμού τε και των κατά καιρούς αριστευσάτων ελλήνων, αι παρούσαι πολεμικάι μου ασχολιαί δεν μου δίδουν καιρό και μένω δι' αισιωτέραν περίστασιν. Ταύτα και με το φιλικόν σέβας εμού.

Τη 29 Ιουνίου 1825
Από Μαγούλιανα

Πρόθυμος φίλος σας
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Τι θαυμάσιο στην περιεκτικότητά του, την αμεσότητα και την ηθική του ακτινοβολία, γράμμα! Θυμίζει απαντήσεις αρχαίων Ελλήνων. Αλλά, σύγχρονα, αποτελεί και μια νομοθεσία κι ένα παράγγελμα για τις κατοπινές γενεές. Βέβαια ένας λαός σαν τον ελληνικό που έχει μια τέτοια επίγνωση της ιστορικής του αποστολής, ίσως να μη χρειάζεται παραδείγματα κι εντολές για να κάνει κάθε φορά το καθήκον του. Μα δεν είναι και λίγες οι φορές που ορισμένα άτομα ξεστρατίζουν απ' τον ίδιο δρόμο, δίνοντας έτσι ολέθρια παραδείγματα στους άλλους. Απέναντι στα παραδείγματα αυτά, πρέπει εμείς να στήνουμε παραδείγματα σαν κι αυτό που μας δίνει το υπέροχο γράμμα του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Της συμπεριφοράς αυτής η σημασία είναι διπλή: Δείχνει πρώτα την απόλυτη ηθική συνέπεια ενός Έλληνα πολεμιστή που τα έχει διαθέσει όλα για τη μεγάλη υπόθεση της απελευθέρωσης του έθνους του. Το άτομό του, την περιουσία του, την οικογένειά του. Την στιγμή που όλοι πολεμούν εναντίον του δυνάστη, του φαίνεται ύβρις και προδοσία, του Κολοκοτρώνη, να επωφεληθεί της ηγετικής του θέσεως και των δεσμών του με τους εξέχοντες άνδρας της Ευρώπης, για να εξασφαλίσει στο γυιό του ειρηνική διαβίωση και μια καλή εκπαίδευση στη Δύση. Κι έπειτα, αποκτά ξεχωριστή σημασία με τέτοια στάση, γιατί ο Κολοκοτρώνης δεν είναι ένας απλός, ένας ανώνυμος πολεμιστής του εικοσιένα. Είναι ένας μεγάλος αρχηγός, ένας υπεύθυνος ηγέτης, ένας οδηγός κι ένας δείκτης. Τα βλέμματα όλων είναι στραμμένα επάνω του. Κάθε κίνησή του, κάθε λόγος του, κάθε ιδιότητά του έχουν μια ξεχωριστή βαρύτητα για όλους. Τον παρακολουθούν, τον σχολιάζουν, περιμένουν το παράδειγμά του.

Ένας τέτοιος οδηγός, έχει τρομερή ευθύνη απέναντι του συνόλου και με τη δημόσια και με την ιδιωτική ζωή του. Και μονάχα σα βρίσκεται στο ύψος της ευθύνης αυτής, μπορεί ένας οδηγός λαών να εκτελέσει σωστά τον προορισμό του. Πρέπει λοιπόν κι εμείς να εκτιμούμε ανάλογα την ηθική ακεραιότητα των ηγητόρων του λαού, όταν βέβαια υπάρχει κι εκδηλώνεται πλούσια όπως στην περίπτωση αυτή του Κολοκοτρώνη. Γιατί οι αρχηγοί των λαών, είναι άνθρωποι κι αυτοί, έχουν αδυναμίες σαν όλους, και προ παντός, εξ αιτίας της θέσεώς τους, αντιμετωπίζουν κάθε μέρα πειρασμούς που θα μπορούσαν να παρασύρουν σε ανάξιες πράξεις και ακόμη και πολύ ισχυρές ηθικές ιδιοσυγκρασίες. Για αυτό κι η χειρονομία του Κολοκοτρώνη, που αρνιέται στον Ρως μια τόσο δελεαστική πρόταση, ισοδυναμεί με μια νίκη στο πεδίο της μάχης.

Είναι και κάτι άλλο ακόμη, που αξίζει να το προσέξουμε: Στο τέλος της επιστο-

λής, βλέπουμε πως ο Γάλλος στρατηγός διατυπώνει μίαν άλλην ακόμη δελεαστική πρόταση του Γέρου: Του προτείνει να συγγράψει την ιστορία των ανδραγαθημάτων του καθώς και των άλλων «αριστευσάντων –στον αγώνα εκείνον- Ελλήνων». Μα ο Κολοκοτρώνης του απαντά λακωνικότατα: «Αι παρούσαι πολεμικαία μου ασχολίαι δεν μου δίνουν καιρόν και μένω δι' αισιωτέραν περίστασιν». Δηλαδή:

«Στρατηγέ μου, μη μου ζητάς τώρα να σου στείλω εκθέσεις και στοιχεία για τα όσα έχω κάμει πολεμώντας. Εγώ τώρα δεν έχω καιρό για φιλολογία, εγώ συνεχίζω τον πόλεμο και μονάχα σαν τελειώσει με κέρδος την ελευθερία, θα σκεφτούμε να γράψουμε και την ιστορία του. Τώρα την ιστορία την δημιουργούμαι».

Τελειώνουμε τα σχόλιά μας με μια ακόμη παρατήρηση: Στις αρνητικές απαντήσεις του Κολοκοτρώνη, διαβλέπουμε καθαρά και τη βαθύτερη πολιτικότητα του, την περίφημη φρονιμάδα του. Ασφαλώς, ο Γάλλος Στρατηγός είχε κατέβει στην Ελλάδα με την εντολή να καλοπιάσει και να κολακεύσει τους ισχυρούς της Επανάστασης, προκειμένου να επιτύχει την εύνοιά τους για την ανάδειξη ενός από τους Πρίγκηπες της Ορλεάνης ως Βασιλέως των Ελλήνων. Μα η δυτική διπλωματία του Γάλλου Στρατηγού, δε στάθηκε ικανή να περιπλέξει τον διορατικότατο και αλύγιστο Κολοκοτρώνη. Οι Έλληνες του καιρού εκείνου δεν ήταν τόσο πρωτόγονοι, τόσο αφελείς, όσο ίσως θα τους νόμιζαν οι εξελιγμένοι και εκλεπτυσμένοι Ευρωπαίοι. Κι έτσι, μπόρεσαν ν' αντιμετωπίσουν πλήθος εμπόδια και παγίδες, και να οδηγήσουν την Ελλάδα από τα σκοτάδια της σκλαβιάς στους ολόφωτους χώρους της Ελευθερίας.

Βιβλιογραφία:

α) Περιοδικό «Επάλξεις» Αύγουστος 1958, β) Απομνημονεύματα Θεόδωρου Κολοτρώνη

Έχουμε ως Έλληνες και τα θετικά μας

Γιώργος Βασιλούλης

Έχουμε συνηθίσει ως Έλληνες να τα βλέπουμε όλα μαύρα. Ή καλύτερα να βλέπουμε το ποτήρι πάντα μισοάδειο, ποτέ μισογεμάτο. Φροντίζουν γιαυτό κυρίως οι πολιτικοί μας διαχρονικά, αλλά και εμείς οι ίδιοι με τις επιλογές μας. Οι συμφορές και οι απογοητεύσεις διαδέχονται η μία την άλλη, από τη Μικρασιατική καταστροφή ως τον εμφύλιο και τη σημερινή οικονομική κρίση.

Μήπως όμως θα έπρεπε να σταθούμε και στη θετική πλευρά των γεγονότων από τη δημιουργία του νεοελληνικού κράτους ως σήμερα; Μήπως θα έπρεπε να αναλογιστούμε πώς ήταν οι Έλληνες στις αρχές του 19^{ου} αιώνα πριν την επανάσταση του εικοσιένα, αλλά και στα πρώτα χρόνια ίδρυσης του νεοελληνικού κράτους; Ας αφήσουμε όμως τον Βρετανό καθηγητή και συγγραφέα Μαρκ Μαζάουερ, που μελέτησε διεξοδικά την περιοχή μας εκείνη την χρονική περίοδο, μέσα από το σπουδαίο του βιβλίο «Βαλκάνια», να μας εξηγήσει: *«Πριν την απελευθέρωσή τους από τους Οθωμανούς, τα Βαλκάνια ήταν μια περιοχή που κατοικούνταν από αγράμματους χωρικούς με το χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο της Ευρώπης, όπου βασίλευε ο τρόμος των πολυάριθμων συμμοριών και πλιατσικολόγων. Η συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων ζούσε σε χωριά και ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία κάτω από πρωτόγονες συνθήκες. Από αναφορές διαφόρων Ευρωπαίων περιηγητών, προκύπτει πως πολλοί από τους κατοίκους θεάθηκαν να είναι ντυμένοι με προβιές ζώων».*

Έχουμε την τάση να συγκρίνουμε την Ελλάδα με τα κράτη της Βόρειας Ευρώπης τα οποία στη συντριπτική τους πλειοψηφία δεν γνώρισαν πολεμικές καταστροφές, ούτε εμφύλιους και δικτατορικά καθεστώτα, αλλά για πολλούς αιώνες αναπτύσσονταν και δημιουργούσαν. Αντίθετα το νεοσύστατο κράτος των Ελλήνων στους δύο περίπου αιώνες της ζωής του, πριν ακόμη προλάβει να συγκροτηθεί, γνώρισε τόσα δεινά όσα δεν γνώρισαν όλα μαζί τα ευρωπαϊκά κράτη, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Μόλις πριν από 100 χρόνια η χώρα μας ήταν μια κουκίδα στην νοτιοανατολική άκρη του ευρωπαϊκού χάρτη. Ένα ανυπόληπτο κρατίδιο 2-3 εκατομμυρίων ανθρώπων, με χαμηλό βιοτικό επίπεδο, διεθνώς απομονωμένο, οικονομικά εξαντλημένο από τις αλλεπάλληλες χρεοκοπίες, πολιτικά ασταθές και απειλούμενο, λόγω της γεωγραφικής του θέσης, από τα υπόλοιπα γειτονικά κράτη. Διαθέταμε όμως την ψυχική δύναμη και ικανότητα την κάθε συμφορά που μας τύχαινε να την μετουσιώνουμε σε δημιουργία και έτσι μετά από κάθε καταστροφή να ακολουθεί μια περίοδος ανασυγκρότησης και ανάπτυξης.

- Μετά την επανάσταση του εικοσιένα και τις καταστροφές που υποστήκαμε

σε ανθρώπινο δυναμικό αλλά και στις στοιχειώδεις υποδομές που υπήρχαν, δημιουργήσαμε το νέο μας κράτος και αποκτήσαμε την εθνική μας υπόσταση.

- Μετά την ταπεινωτική ήττα του Ελληνοτουρκικού πολέμου το 1897, ανασυνταχθήκαμε και δημιουργήσαμε το Βαλκανικό έπος και την εδαφική και πληθυσμιακή μας επέκταση.

- Ύστερα από τη Μικρασιατική καταστροφή με τη μετακίνηση ενάμισι εκατομμυρίου ελληνικού πληθυσμού στη μητροπολιτική χώρα, ομογενοποιήσαμε τον ελλαδικό χώρο και ιδιαίτερα τη Μακεδονία σε μια περίοδο αμφισβήτησης της ελληνικότητάς της, όταν η Βουλγαρία έθετε σοβαρά ζητήματα μειονοτήτων.

- Μετά το δεύτερο παγκόσμιο και ιδιαίτερα τον τετραετή εμφύλιο σπαραγμό, βρήκαμε το κουράγιο να σταθούμε πάλι όρθιοι και να βάλουμε τα θεμέλια για τη δημιουργία ενός σύγχρονου κράτους.

- Ύστερα από τη σκοτεινή περίοδο της 7χρονης δικτατορίας αναπτύξαμε τους δημοκρατικούς θεσμούς και θωρακίσαμε το δημοκρατικό μας πολίτευμα. Στη συνέχεια ενισχύσαμε τη γεωπολιτική μας θέση με την ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πριν την πρόσφατη οικονομική κρίση, που ήταν απόρροια της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, στην οποία η Ελλάδα λόγω αδέξιων χειρισμών των τελευταίων κυβερνήσεων της δεν μπόρεσε να αντισταθεί, η χώρα μας παρουσίαζε ζηλευτά επίπεδα ανάπτυξης και ευημερίας του λαού της. Συγκρινόμενη με τα υπόλοιπα κράτη της Βαλκανικής, με τα οποία είχε κοινή αφετηρία ύστερα από την απελευθέρωσή μας από τους Οθωμανούς, παρατηρούμε τεράστιες διαφορές που κανένας καλόπιστος παρατηρητής δεν μπορεί να αμφισβητήσει. (Η σύγκριση που γίνεται με τα κράτη της Βόρειας Ευρώπης, που μετρούν πολλαπλάσιους αιώνες απρόσκοπτης και αδιάλειπτης ανάπτυξης και δημιουργίας, είναι παντελώς άστοχη).

Είχαμε και την ευτυχή συγκυρία σε κρίσιμες για τη χώρα στιγμές, να διαθέτουν οι πολιτικοί μας ηγέτες τη διορατικότητα στο να κάνουν σωστές επιλογές ως προς τις συμμαχίες στους δύο μεγάλους πολέμους του περασμένου αιώνα, ούτως ώστε το τέλος αυτών να μας βρει με το στρατόπεδο των νικητών. Και έτσι στο τέλος του πρώτου πολέμου, σε συνδυασμό με την επιτυχή έκβαση των Βαλκανικών, καρπωθήκαμε τα οφέλη με την εδαφική μας επέκταση, ενώ στο τέλος του δεύτερου, όταν τα άλλα κράτη έμπαιναν σε τροχιά δημιουργίας, ο τετραετής εμφύλιος καθυστέρησε δραματικά την δική μας ανασυγκρότηση.

Τα επιτεύγματα που διαχρονικά πέτυχε η χώρα, αν και ταλαιπωρήθηκε από τις απανωτές καταστροφές, δεν θα ήταν εφικτά αν δεν είχε την τύχη σε κομβικές χρονικές συγκυρίες να διαθέτει δύο επιφανείς πολιτικούς ηγέτες που έβαλαν τα θεμέλια για την παραπέρα ανάπτυξή της.

Ο Χαρίλαος Τρικούπης στις πρωθυπουργικές του θητείες των δεκαετιών 1880, 1890 θωράκισε το δημοκρατικό μας πολίτευμα με θεσμούς που μέχρι σήμερα εφαρμόζονται, όπως η αρχή της δεδηλωμένης. Παράλληλα αναδιάρθρωσε εκ βάθρων τη δημόσια διοίκηση και έδωσε ώθηση στην εθνική οικονομία με πρωτοποριακά αναπτυξιακά έργα και υποδομές, όπως η κατασκευή εκτεταμένου σιδηροδρομικού δικτύου, η αποξήρανση της λίμνης Κωπαΐδας και τόσα άλλα. Χαρακτηριστικό της προοδευτικότητάς του ήταν το παράτολμο για την εποχή όραμά του για τη δημιουργία της γέφυρας Ρίου – Αντίρριου, ιδέα που υλοποιήθηκε ένα αιώνα αργότερα. Η όλη του δράση θεωρείται καθοριστική για τη μετάβαση της χώρας στον 20ό αιώνα.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος με κατάλληλους και επιδέξιους χειρισμούς, έβγαλε τη χώρα από την αφάνεια, τη μιζέρια και την ανυποληψία και της έδωσε βήμα στο διεθνή στίβο. Αρχικά στους Βαλκανικούς πολέμους και στη συνέχεια στον πρώτο παγκόσμιο, δημιούργησε τις συμμαχίες εκείνες που συνέτειναν καθοριστικά στην εδαφική και πληθυσμιακή μας εκτόξευση. Και θα επήρχετο και η απογείωση αν οι μεταβενιζελικές κυβερνήσεις του 1921 και 1922 με την κοντόφθαλμη τακτική τους δεν συνέπρατταν στο να επέλθει η Μικρασιατική συμφορά. Και αργότερα με τη συνετή διακυβέρνησή του στα χρόνια 1928-1932, έχοντας ως παρακαταθήκη τις τρικούπικες υποδομές, έκανε τις μεγαλύτερες μεταρρυθμίσεις που γνώρισε ποτέ ο τόπος και έβαλε τα θεμέλια για την παραπέρα αναπτυξιακή πορεία.

Και σήμερα, παρά την ασφυκτική οικονομική στενότητα που διέρχεται η χώρα μας, διαθέτει τις αντοχές και τις δυνατότητες εκείνες που της επιτρέπουν να αισιοδοξεί και να ελπίζει πως θα ανακάμψει για μια ακόμη φορά, όπως το έπραξε και στο παρελθόν με δυσκολότερες συνθήκες και να ξαναμπει στο δρόμο της ανάπτυξης και δημιουργίας.

**Χαιρετισμός - ομιλία Δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα κ. Παναγιώτη Νάνου,
στο Συνέδριο για τον ποιητή Κυριάκο Χαραλαμπίδη,
Γύθειο 18 - 20 Νοεμβρίου 2022**

Κύριε Δήμαρχε Ανατολικής Μάνης,
Κύριε Χαραλαμπίδη,
Κυρία Δήμαρχε του κατεχόμενου Λευκονοίκου, της γενέτειρας του μεγάλου ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη,
Κυρίες και κύριοι εκπρόσωποι των τοπικών αρχών,
Κυρία Διευθύντρια και αξιότιμοι εκπαιδευτικοί του Γενικού Λυκείου Γυθείου,
Κυρίες και Κύριοι,
Ευχαριστώ θερμά τον Δήμαρχο Ανατολικής Μάνης κ. Ανδρέακο, τον φιλόλογο Μανώλη Στεργιούλη και τη Διευθύντρια του Λυκείου Γυθείου κυρία Παναγιώτα Μένεγα για την πρόσκλησή τους να παρευρεθώ στο σπουδαίο αυτό Συνέδριο.

Αισθάνομαι ιδιαίτερη τιμή, διότι, αν και δήμαρχος ενός μικρού ορεινού Δήμου των Αγράφων, αλλά με το ιστορικό όνομα Πλαστήρας, είμαι προσκεκλημένος για να απευθύνω χαιρετισμό στο Συνέδριο που πραγματοποιείται σε μια περιοχή, η οποία είναι φορτωμένη με μεγάλη ιστο-

ρία. Στην ανυπότακτη Μάνη, που, όπως και στα ανυπότακτα Άγραφα, δεν στέριωσε κανένας τουρκικός έλεγχος. Μάνη και Άγραφα, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας παρέμειναν άπαρτα κάστρα της Λευτεριάς και στα χρώματά τους διέλαμψαν ηρωικές μορφές που άφησαν ανεξίτηλη την σφραγίδα τους στον απελευθερωτικό αγώνα του 1821.

Αισθάνομαι ιδιαίτερη χαρά, γιατί επί τρεις ημέρες θα ασχοληθούμε με το έργο του Κυριάκου Χαραλαμπίδη, στον οποίο ταιριάζει, νομίζω, απόλυτα ο χαρακτηρισμός εθνικός ποιητής, χαρακτηρισμός, άλλωστε, που τεκμηριωμένα του αποδίδουν σπουδαίοι μελετητές, πολλοί από τους οποίους είναι παρόντες.

Η ποίηση του Χαραλαμπίδη διαποτίζεται από την ελληνική ιστορία, το ελληνικό πνεύμα και τον υγιή πατριωτισμό. Εκφράζει αξίες πανανθρώπινες και προσλαμβάνει

οικουμενικές διαστάσεις. Επί εξήντα συναπτά έτη ο δημιουργός της την υπηρετεί με προσήλωση και με την άρτια φιλολογική του κατάρτιση μας χάρισε αριστουργηματικά έργα. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η ποίηση του Χαραλαμπίδη εξήλθε νωρίς από τα στενά όρια της Μεγαλονήσου και απλώθηκε στον ελλαδικό χώρο, καταλαμβάνοντας επάξια περίοπτη θέση στη νεοελληνική λογοτεχνία.

Ο γενέθλιος τόπος προφανώς συνέβαλε στο να λάβει η ποίησή του όλα εκείνα τα στοιχεία που σημάδεψαν την ιστορική διαδρομή της Κύπρου και να αποτυπώνονται εντός της η ελληνική μυθολογία, τα δημοτικά τραγούδια, η Ιστορία, οι καημοί, τα πάθη και τα όραμα για ελεύθερη και αξιοπρεπή ζωή.

«Ένα καράβι μπήκε στη στεριά / και προχωρεί με θάλασσα από πίσω. / Σιγά σιγά τ' αυλάκι μεγαλώνει/ και κάνει δυο νησιά – κακό καράβι», γράφει ο ποιητής.

Παρά το τραύματα που άφησε στο κορμί της νήσου η τουρκική εισβολή του 1974, δεν έκαμψε το ηθικό των κατοίκων της. Ούτε και του ποιητή. Πρόσφυγας ο ίδιος, συνέχισε και συνεχίζει επίμονα το έργο του και μεταφέρει τη σκυτάλη που έρχεται από πολύ μακριά, από τους αρχαίους χρόνους μέχρι τον Σολωμό, τον Παλαμά, τον Καβάφη, τον Σεφέρη και άλλους άξιους αθλητές της υψηλής Τέχνης της Ποιήσεως.

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης υπηρετεί με αφοσίωση τον ποιητικό λόγο, με επίγνωση της ευθύνης του να αναδεικνύει διαχρονικές έννοιες και αξίες, που τόσο αναγκαίες είναι στην εποχή μας. Με σπάνιο ήθος και ευγένεια ψυχής, χρόνια τώρα μας ταξιδεύει από την Κύπρο την θαλασσοφίλητη ως τα επέκεινα του πνεύματος, με τις διδαχές των μύθων και της Ιστορίας στον χώρο και τον χρόνο, αλλά συνάμα και με συμβολισμούς στο ιερό του άχρονου της ποίησης.

Με το προσωπικό του ύφος συνέβαλε στην ανανέωση του ελληνικού ποιητικού λόγου. Το έργο του διαπνέεται από ιδιαίτερη αισθητική αξία και γι' αυτόν τον λόγο κατέχει την ίδια σημαντική θέση δίπλα στο έργο των μεγάλων Ελλήνων δημιουργών. Τα πολλά βραβεία που έλαβε αποτελούν τεκμήριο της αναγνώρισης της προσφοράς του.

Θα κλείσω με τη διαπίστωση ότι η κυπριακή τραγωδία που κατέχει καίρια θέση στο έργο του Χαραλαμπίδη, στην ελλαδική λογοτεχνία σχεδόν αποσιωπάται. Ίσως η αποσιώπηση αυτή να αποτελεί έμμεση αναγνώριση της ευθύνης που φέρει η Ελλάδα, καθόσον το πραξικόπημα των αφρόνων αξιωματικών έδωσε την αφορμή για την επέμβαση του Αττίλα.

Αντί άλλων σχολίων επ' αυτού θα διαβάσω ένα απόσπασμα από το γνωστό ποίημα του Χαραλαμπίδη:

*Έχοντας στη φαρέτρα του/ θέσφατα νομικά
με κλάδο ελαιάς παρμένο από το νεκροκράββατο της ιστορίας,
παρόντος του εχθρού προ των πυλών,
η πολυτέλεια, έλεε, της τιμωρίας παρέλκει.
(Όσο για μεταμέλεια ούτε λόγος).*

* * *

– Προσέξτε· το κακό φαντάζει αχειροποίητο.
Για να παραγραφούν ανόσιες πράξεις
θα πρέπει να παραγραφεί αυτό το ανόσιον.
Για να παραγραφεί αυτό το ανόσιον
ο χώρος όπου εγένετο πρέπει να μην υπήρξε.
Ψεύτικος σκύλος ψεύτικη μάντρα φυλάγει.
Η Κύπρος δεν υπάρχει· καταργείται
ως χώρος τραγικών συμβάντων.

Αγαπημένε ποιητή και αδελφέ Κυριάκο Χαραλαμπίδη, στο πρόσωπό σου χιλιάδες αγαπημένοι αδελφοί της Κύπρου,

Συγνώμη...

Όταν εννοείς τις λέξεις και αντιλαμβάνεσαι το ειδικό τους βάρος, τότε αυτές συνεισφέρουν σε βαθύτερη Αυτογνωσία.

Γι' αυτό και η σημερινή εκδήλωση, πέρα από την επικοινωνία μας με το έργο σας, μας δίνει την ευκαιρία να ανταμώσουμε ως αδελφοί, Ελλαδίτες και Κύπριοι. Μας δίνει την ευκαιρία να μικρύνουμε την απόσταση που αφήσαμε να γεννηθεί ανάμεσά μας. Ιδιαίτερα εμείς οι Ελλαδίτες έχουμε χρέος να επισκεφτούμε έστω και μία φορά τη Μεγαλόνησο, για να διαπιστώσουμε πόσο κοντά μας είναι η Κύπρος. Στο πλαίσιο του Συνεδρίου θα ακούσουμε ανακοινώσει από διακεκριμένους ομιλητές και θα βοηθηθούμε να κάνουμε την προσωπική μας ενδοσκόπηση.

Συγχαίρω και πάλι την οργανωτική επιτροπή και εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου.

Η κατάρα της Κοιμωμένης των Αγράφων

Τι χάρες έχουν τα βουνά, μονάχα εγώ γνωρίζω.
Τα έζησα, τα πάτησα, σαν τα σκεφτώ δακρύζω...

Βουνά μου Αγραφιώτικα, ολόβουνα γραμμένα.
Βουνά μου λυγερόκορμα, βουνά ζωγραφισμένα.
Δεν σας φοβούν οι τσάκαλοι, οι δρόλαπες κι οι γύπες.
Δεν σας φοβούν φαντάσματα κι αγριεμένες νύχτες.
Δεν προσκυνάτε τον πασά, δεν προσκυνάτε Τούρκο.
Το φλάμπουρο της λευτεριάς κρατάει ο Κατσαντώνης,
που δε λυγάει το σβέρκο του ούτε και την ψυχή του,
που άγιασε τον τόπο μας, θυσία κι η ζωή του!

Η Κοιμωμένη θλίβεται, του ήλιου η θυγατέρα,
που θα ματώσουν τα βουνά, κομμάτια θε να γένουν.

Κι ένα πουλί, καλό πουλί, βγάζει τρανή φωνίτσα:
-Ποιος θα χαλάσει ποιος την αγραφιώτισσα Κυρά;
Ποιος θα τολμήσει ποιος να τη σταυρώσει με καρφιά;
Τις ανεμογεννήτριες να μπήξει στο κορμί της;
Να γίνει σκιάχτρο ζωντανό και χιλιοπληγιασμένη;
Και ποιος θ' αντέξει της Κυράς αιώνια την κατάρα
που θα γενεί μια θάλασσα πικρή κι αγριεμένη;
Αυτά είπε και απλώθηκε παντού μια βουβαμάρα.

Κι ο ουρανός σκοτείνιασε και φόρεσε ομπόλια.
Μοιρολογάει σπαρακτικά σαν να ναι η μάνα η δόλια...

Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, Κάτω Λεχώνια, 5/6/2018

Εκδήλωση τιμής και μνήμης για τον Χρήστο Διαμαντή (1987-2021)

Στο Πολιτιστικό Κέντρο Φυλακτής, χωριό καταγωγής του Χρήστου Διαμαντή, πραγματοποιήθηκε 5/11/2022 η 3η Συνάντηση ποιητών Λίμνης Πλαστήρα σε συνεργασία με το Δήμο Λίμνης Πλαστήρα, εκδήλωση αφιερωμένη στη μνήμη του αδικοχαμένου ποιητή και μουσικού Χρήστου Διαμαντή (1987-2021). Ομιλητές και ποιητές παρουσίασαν το έργο του Διαμαντή, με ανάγνωση ποιημάτων του (ζωντανά και βιντεοσκοπημένα), συνοδεία ζωντανής μουσικής που είχε συνθέσει ο ίδιος. Η εκδήλωση ολοκληρώθηκε με εγκαίνια έκθεσης φωτογραφίας και των ποιητικών συλλογών, αφιερωμένη στο έργο και τη ζωή του.

Το καλοσώρισμα έγινε από τον δήμαρχο λίμνης Πλαστήρα κ. Παναγιώτη Νάνο και τον εκπρόσωπο του Συλλόγου Φυλακτής κ. Βασίλη Ελευθερίου. Ο δήμαρχος και με την ιδιότητα του ποιητή που οργανώνουν την συνάντηση ποιητών στη λίμνη Πλαστήρα είτε μεταξύ των άλλων, απευθυνόμενος στην οικογένεια και το κοινό: «Αγαπητέ Ηλία, αγαπητή Μαργαρίτα, αγαπητή Αφροδίτη, μικρή Μαργαρίτα, αγαπημένοι φίλοι, χωρίς αξιώματα και χωρίς ιδιότητες και προσφωνήσεις απόψε, είναι μερικές φορές που εύχεσαι να μην πάρεις το λόγο, είναι κάποιες εκδηλώσεις που θα ήθελες να μη γίνουν ποτέ και είναι λόγια τα οποία προσπαθείς να τα βγάλεις με το ζόρι, όπως στη σημερινή εκδήλωση η οποία, συγχωρήστε με, θα ήθελα να μην υπάρχει.

Η 3η Συνάντηση των ποιητών θα ήθελα να μην είναι αφιερωμένη σε έναν από τους πρωταγωνιστές, γιατί μία τριάδα ανθρώπων στηρίξαμε και δημιουργήσαμε την Συνάντηση των ποιητών, ένας από τους στυλοβάτες ο Χρήστος Διαμαντής, ο οποίος σήμερα λείπει. Ποτέ δεν φαντάζονταν κανείς ότι την 3η Συνάντηση των ποιητών θα την αφιερώναμε στη μνήμη του. Ωστόσο, η ζωή κρύβει ανατροπές, κανένας δεν ξέρει, ούτε το πώς, ούτε το γιατί, το βέβαιο είναι ότι από τη στιγμή που ερχόμαστε στη ζωή, κάποια στιγμή θα φύγουμε. Και είναι ορισμένοι άνθρωποι, όπως ο αγαπημένος μας Χρήστος, οι οποίοι είναι προορισμένοι να δημιουργήσουν σπουδαίο έργο, όχι κατ' ανάγκη μεγάλο σε αριθμό, αλλά σπουδαίο σε αξία και μιλάω για μουσικό και ποιητικό έργο του Χρήστου Διαμαντή, το οποίο προορίζεται να πάει μακριά. Είναι αυτή η κατηγορία των νέων ανθρώπων που όταν φεύγουν από τη ζωή μας γεμίζουν πόνο, αλλά συνάμα είναι και αυτή η κατηγορία η οποία μένει αθάνατη. Και ο Χρήστος θα μείνει αθάνατος όχι μόνο στη μνήμη και στις καρδιές μας, αλλά κυρίως για το ποιητικό και μουσικό του έργο, το οποίο από-μένει σε εμάς να το αναδείξουμε και να το δώσουμε στις επόμενες γενιές.

Με το καλωσόρισμα αυτό, θέλω να ξέρετε ότι σαν Δήμος Λίμνης Πλαστήρα, αλλά και ως κύκλος των ποιητών, αποδίδουμε σήμερα συμβολικά την οφειλόμενη τιμή στον αγαπημένο φίλο, το νέο δημιουργό και πολυτάλαντο παιδιού. Ανάβουμε απόψε ένα πνευματικό κερι στη μνήμη αυτού του νέου καλλιτέχνη, που τόσο άδικα χάθηκε και δεσμευόμαστε ότι σε ό, τι περνάει από το χέρι μας δε θα ξεχάσουμε ούτε τον ίδιο, αλλά ούτε και το έργο του. Για το έργο του θα μιλήσουν εξαιρετοι ομιλητές και θα αναδείξουνε τα ιδιαίτερα στοιχεία. Επίσης, θα διαβαστούν ποιήματα στη μνήμη του και θα κυκλοφορήσει ένα τεύχος αφιέρωμα για τον αδικοχαμένο ποιητή και μουσικό Χρήστο Διαμαντή. Πρόκειται για το περιοδικό «Συνάντηση», το οποίο ετοιμάζαμε το 20 τεύχος μαζί με το Χρήστο, δυστυχώς θα είναι στη μνήμη του τώρα, κι αυτό το λέω γιατί θα είναι μία μονογραφία, αυτό σημαίνει ότι κάποιοι άνθρωποι σήμερα δε μπορούν να είναι μαζί μας αντικειμενικά, αλλά θα συμμετέχουν σε αυτή την προσπάθεια. Οποιοδήποτε υλικό ή ποιήματα, κυρίως μιλάω για τον κύκλο των ποιητών που θα ήθελαν να έρθουν συμπληρωματικά, είμαστε εδώ για να το συμπεριλάβουμε.

Θέλω να εκφράσω την ψυχική μου συμπαράσταση στην οικογένεια, να δηλώσω ως δήμαρχος ότι θα είμαστε διαρκώς δίπλα τους. Ο Χρήστος βιολογικά είναι παιδί της Μαργαρίτας και του Ηλία, σύζυγος της Αφροδίτης, πνευματικά όμως ο Χρήστος έχει πολλά αδέρφια και είμαστε όλοι εδώ σήμερα.

Για το μουσικό του έργο μίλησε ο κ. Βασίλης Κολοβός, για το ποιητικό του ο δάσκαλος κ. Δημήτρης Ντανόπουλος Δημήτρης, ενώ συνολικά για το έργο του μίλησε ο συγγραφέας κ. Θανάσης Τριαρίδης. Ενδιάμεσα διαβάστηκαν ποιήματα του Χρήστου Διαμαντή από την Χριστίνα Τσιαμαντά, η οποία είχε και τον συντονισμό της εκδήλωσης. Οι μουσικοί: Ζαχαριτζής Μιχάλης, Κολοβός Βασίλης, Παλαπέλας Ηλίας, Σαφαρή Χαρού-

λα, Φαλάρας Βασίλης, στο ενδιαμέσο της εκδήλωσης έπαιξαν αρκετές συνθέσεις και τραγούδια του Χρήστου Διαμαντή.

Στο 3ο μέρος της εκδήλωσης διαβάστηκαν ποιήματα που γράφτηκαν για το Χρήστο Διαμαντή από τους ποιητές: Καρφή Σταυρούλα, Κολτσιδάς Χρήστος, Νάννος Παναγιώτης, Ντελής Βαγγέλης, Μπαρτζιώκας Ηλίας, Μπριάνας Βαγγέλης, Παραδεισανού Ειρήνη, Σύρμος Αχιλλέας, Τριαρίδης Θανάσης, Τριανταφύλλου Βίκυ, Τσιώλη Αφροδίτη. Οι ομιλίες και τα ποιήματα θα δημοσιευτούν αυτούσιες στο 2ο τεύχος του λογοτεχνικού περιοδικού «Συνάντηση» που θα κυκλοφορήσει τον Ιανουάριο 2023.

Στο κλείσιμο της βραδιάς ο δήμαρχος ευχαρίστησε ομιλητές, μουσικούς και ποιητές που μίλησαν για το Χρήστο, έπαιξαν μουσική που ο ίδιος συνέθεσε, μίλησαν για τον χαμένο ποιητή και διάβασαν ποιήματα γι' αυτόν και ανακοίνωσε ότι έχει εισηγηθεί στο Δημοτικό Συμβούλιο να μετονομαστεί σε «ΕΣΤΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ» ο χώρος του Δημοτικού Συμβουλίου, έχει πάρει θετική απόφαση το τοπικό συμβούλιο, ο σύλλογος συμφωνεί και στο επόμενο Δημοτικό Συμβούλιο θα ληφθεί η σχετική απόφαση. Εκεί σε μια αίθουσα θα υπάρχει φωτογραφικό υλικό, στιγμές και στιγμιότυπα από τη ζωή του Χρήστου, καθώς και χειρόγραφα και άλλο υλικό. Επίσης ανέφερε ότι «η εκδήλωση δεν είναι το τέλος, αλλά η αρχή εκδηλώσεων μνήμης με αμέσως επόμενο βήμα την έκδοση του περιοδικού «Συνάντηση» που θα περιλαμβάνει όλο αυτό το υλικό της 3ης Συνάντησης Ποιητών στη Λίμνη Πλαστήρα, καθώς και υλικό που θα προκύψει. Θα αποτελέσει μία έκδοση, η οποία θα μείνει παρακαταθήκη και στο πολιτιστικό κέντρο και στη Φυλακτή, και στις παρέες και στα νέα παιδιά που θα φέρνουν οι δεκαετίες, έτσι ώστε να γνωρίσουν ένα σπουδαίο παιδί του τόπου, που έβαλε σφραγίδα και στη μουσική και στην ποίηση, αλλά χάθηκε πολύ γρήγορα, σαν τα λουλούδια που κάποιος τα κόβει χωρίς να ρωτήσει και χωρίς να ξέρουμε το γιατί».

ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Το ποδόσφαιρο υπήρξε ανέκαθεν το αγαπημένο άθλημα όλων των νέων διαχρονικά. Την δεκαετία του 1950 ιδρύθηκαν οι πρώτες ομάδες στα χωριά της λίμνης Πλαστήρα, αρχικά ως τμήματα των Μορφωτικών Συλλόγων Αγροτοπαίδων. Πρώτη ομάδα στη Νευρόπολη ήταν ο «Εθνικός» Μεσενικόλα (1954) η οποία αργότερα έγινε Αθλητική Ένωση Μεσενικόλα όταν απέκτησε το καταστατικό της. Ακολούθησε ένα χρόνο μετά ο «Μαύρος Καβαλάρης» Μορφοβουνίου (1955), χωρίς καταστατικό, ενώ αργότερα οι μικρότεροι ίδρυσαν και δεύτερη ομάδα, τον «Απόλλωνα» Μορφοβουνίου. Σχεδόν ταυτόχρονα συγκροτήθηκε η ομάδα τα «Πράσινα Πουλιά» της Φυλακτής, η ομάδα του Νεοχωρίου, της Πεζούλας, του Κρουονερίου, της Κερασιάς, κ.α.

Την δεκαετία του 1960 κάθε χωριό είχε την δική του ομάδα και το γήπεδο όπου γίνονταν οι συναντήσεις των ομάδων ήταν το γήπεδο της Πεζούλας, εκεί όπου είναι και σήμερα... με την διαφορά ότι ήταν ελαφρώς επικλινές, γεγονός που βοηθούσε αυτόν που είχε κατηφόρα στο Β ημίχρονο!

Καλοκαίρι 1961, η ομάδα ποδοσφαίρου «Πράσινα Πουλιά» της Φυλακτής, στο γήπεδο της Πεζούλας, μετά από αγώνα... άγνωστο με ποιο χωριό και αποτέλεσμα! Οι παίκτες, όρθιοι από αριστερά, ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ΜΑΓΑΛΙΟΣ ΒΑΣ. ΓΙΑΝΑΚΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ [ΠΡΟΕΔΡΟΣ], ΡΙΣΤΑΣ ΤΑΚΗΣ, ΓΩΓΟΥΛΗΣ ΝΙΚΟΣ, ΚΥΡΙΤΣΑΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΠΑΠΑΔΟΥΛΗΣ ΗΛΙΑΣ, καθήμενοι από αριστερά, ΑΛΕΞΙΟΥ ΒΑΣ, ΚΩΣΤΗΣ ΔΗΜ, ΤΣΙΑΜΑΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, ΠΡΙΤΣΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, ΣΒΑΡΝΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ, η φωτογραφία του Ηλία Κορκοτάρα και τα ονόματα από το διαδίκτυο.

Αθλητικό Καλοκαίρι Λίμνης Πλαστήρα 2022 Στο πρωτάθλημα ποδοσφαίρου, συμμετείχαν 10 ομάδες από τα χωριά του Δήμου μας. Η φωτογραφία από το γήπεδο Κρυονερίου 10/8/2022, ημιτελικός με τις ομάδες Μορφοβουνίου (με την γαλάζια φανέλα) και Φυλακτής (με την πράσινη φανέλα), αγκαλιασμένοι στέλνουν το μήνυμα για φίλαθλο πνεύμα ευγενούς άμιλλας! Για την ιστορία οι ομάδες έπαιξαν ωραίο ποδόσφαιρο, στο β ημίχρονο προς το τέλος του αγώνα το Μορφοβούνι έβαλε γκολ και ο αγώνας τέλειωσε με 1-0 και πέρασε στον τελικό, όπου έχασε από το Νεοχώρι με 2-0.

Καλοκαίρι του 1972, η ομάδα «Εθνικός Μεσενικόλα» νικήτρια του αγώνα Νεοχώρι – Μεσενικόλα, στο γήπεδο της Πεζούλας. Ο αγώνας ήταν ισόπαλος 0-0, στα τελευταία λεπτά του αγώνα ο Μεσενικόλας κέρδισε πέναλτι και πήρε τη νίκη. (πληρ. Σωτ. Μακρυνίκας)

Ομάδα Μεσενικόλα, στη Νευρόπολη πριν γίνει η λίμνη 1958 περίπου, φωτογραφία μετά από αγώνα, άγνωστο με ποιον αντίπαλο, εικονίζονται οι: Μηλίτσας Νίκος, Ζαχαρίας Σωτήρης, Θεογιάννης Κώστας... Θώδης Σεραφείμ, Βασαρδάνης Γιώργος, Σούλης Τσαγανός... Παπαδημητρίου Θωμάς, Μηλίτσας Τάκης, Ποδηματάς Κώστας, Στυλογιάννης Άγγελος.

Πηγή: www.mesenikolas.gr

Καλοκαίρι του 2022 η ομάδα «Θύελλα Νεοχωρίου» νικήτρια (με 2-0) στον τελικό του Δημοτικού Πρωταθλήματος Λίμνης Πλαστήρα, με αντίπαλο το Μορφοβούνι, στο γήπεδο Κρουονερίου, κυπελλούχος 2022.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Τη Μεμνημένη

Λησμονημένες λέξεις και εκφράσεις

με ιστορικό περιεχόμενο

Τοπικές ΒΙΒΛΙΟ-παρουσίες

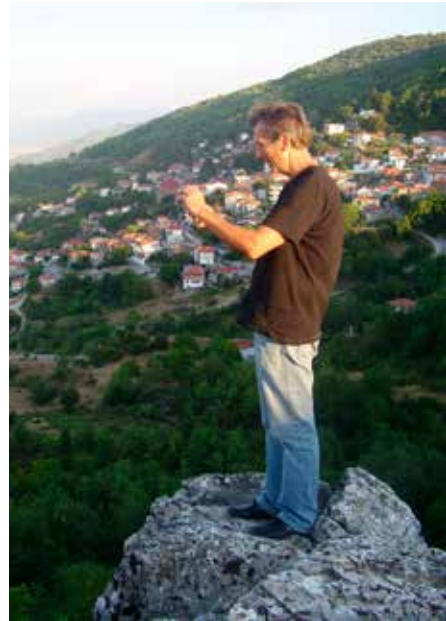
Έτσι, για την Ιστορία...

in Memoriam

**Μνήμη Παντελή Σαμπαλιώτη (Αγιοπηγή 1957 – Βερολίνο 28/10/2011)
Ο καλλιτέχνης έφυγε, οι ιδέες παραμένουν επίκαιρες όσο ποτέ**

Παναγιώτης Νάνος, δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα

Νερό θαρρείς ο χρόνος και κυλάει, δίχως να το καταλαβαίνουμε. Μαζί του συνηθίζουμε στις απουσίες αγαπημένων φίλων όπως ο σπουδαίος εικαστικός Παντελής Σαμπαλιώτης. Ξεκίνησε στα χρόνια της εφηβείας από την Αγιοπηγή αναζητώντας μόνος την εικαστική του διαδρομή και έγινε ένας από τους σπουδαιότερους εικαστικούς που γέννησε ο τόπος μας. Διέτρεξε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες και επέλεξε το Βερολίνο, όπου διέμεινε μόνιμα μέχρι την οριστική του αναχώρηση. Έφυγε σε ηλικία 57 ετών, στην πιο ώριμη και δημιουργική περίοδο της ζωής του. Είχε πολλά ακόμα να δώσει στην Τέχνη, αλλά και να προσφέρει στην Ανάπτυξη του τόπου μας.

Πέρα από τους πίνακες ζωγραφικής, στις εικαστικές δημιουργίες περιλαμβάνονται και έργα μικτής τεχνικής, αλλά και εγκαταστάσεις. Το έργο του διαπνέεται από Ελληνικότητα, με παρούσα την Ηρακλείτεια φιλοσοφική σκέψη που αγαπούσε ο Παντελής. Πρόκειται για δυναμικά έργα Σύγχρονης Τέχνης, υψηλής αισθητικής και αξίας, τα οποία βρίσκονται διάσπαρτα σε πόλεις και χώρες ανά τον κόσμο. Οργάνωσε ατομικές εκθέσεις σε αρκετές χώρες, Ελλάδα, Γαλλία, Ισπανία, Γερμανία, Σουηδία, Ιαπωνία, κ.α., ενώ συμμετείχε σε πολλές ομαδικές εκθέσεις. Διετέλεσε συνεργάτης – μουσειοπαιδαγωγός της Εθνικής Πινακοθήκης του Βερολίνου, καλλιτεχνικός διευθυντής της Δημοτικής Πινακοθήκης Vedding.

Ο Παντελής δεν έπαψε ποτέ να ενδιαφέρεται για τον γενέθλιο τόπο, ούτε και έλλειψε ποτέ από εδώ. Αντίθετα, διακαής πόθος του ήταν να μεταφέρει τη γνώση και την εμπειρία του στη γενέθλια γη. Χάριζε απλόχερα και ανιδιοτελώς βοήθεια όπου του ζητούσαν, το ίδιο και τη φιλία του. Μεταξύ εκείνων που ευλογήθηκαν με την αδελφική φιλία του είμαι και ο ίδιος. Μαζί ιδρύσαμε την Εταιρεία Σύγχρονης Πολιτιστικής Ανάπτυξης, (ΕΣΠΑ), φορέας στον οποίο ο Παντελής συμμετείχε ενεργά με ιδέες και προτάσεις, αλλά και με εικαστικές πρωτοβουλίες, για την ανάπτυξη της Καρδίτσας.

Ενδεικτικό της αγάπης του για τον τόπο μας, είναι ο «Ουράνιος ποδηλάτης», ένα εμβληματικό έργο το οποίο δώρισε στην Καρδίτσα, αν και του προτάθηκε να το διαθέσει στη Νίκαια της Γαλλίας με πολλαπλό οικονομικό και καλλιτεχνικό για τον ίδιο κέρδος. Το 2005 οργάνωσε ένα σπουδαίο εικαστικό εργαστήριο στη Δημοτική Αγορά της Καρδίτσας, σε συνεργασία με τον τότε δήμαρχο αείμνηστο Χρήστο Τέγο, προοίμιο όσων θα μπορούσε να μεταφέρει ο Παντελής εδώ. Δυστυχώς χάθηκε η ευκαιρία, μαζί και το μεγαλύτερο συλλογικό εικαστικό έργο της πόλης! Μία εγκατάσταση που οι διοικούντες το Δήμο Καρδίτσας, αδαείς περί των εικαστικών, λίγα χρόνια μετά ξήλωσαν το συλλογικό αυτό έργο Τέχνης.

Ο Παντελής μπορεί να έφυγε από τη ζωή, ωστόσο οι ιδέες του για την εικαστική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη του τόπου μας, εξακολουθούν να παραμένουν όσο ποτέ άλλοτε επίκαιρες. Αναφέρουμε στη μνήμη του δύο εμβληματικά έργα, τα οποία μπορούν να εισάγουν την Καρδίτσα και τη Λίμνη Πλαστήρα στη διεθνή εικαστική πραγματικότητα, με σπουδαία αντανάκλαση στην Τοπική Οικονομία.

Για την Καρδίτσα, αποτελεί πρόκληση η δημιουργία «Μουσείου Εφηβείας», στο πέτρινο κτίριο έναντι του Νοσοκομείου, (παλαιό ιπποφορβείο). Πρόκειται για ένα εμβληματικό κτίριο, το οποίο προσφέρεται για να μετατραπεί σε τόπο διεθνών συναντήσεων νεολαίας για εικαστική δημιουργία, όπως σχεδίαζε ο Παντελής.

Για τη λίμνη Πλαστήρα, σχεδιάσαμε από κοινού το Υπαίθριο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης «Χωρο – Χρόνου άγραφον», στο Μορφοβούνι, ένα φιλόδοξο και τολμηρό έργο για το οποίο επιχειρήθηκε ανεπιτυχώς δύο φορές να υλοποιηθεί, το έτος 2000 και 2006. Με την αλλαγή της διοίκησης του Δήμου (2019) το θέμα τέθηκε εκ νέου και άρχισε να υλοποιείται το 2022. Μεθοδικά και αποτελεσματικά το έργο εντάχθηκε στο πρόγραμμα «Ελλάδα 1821 - 2021» και χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα «Τρίτης», αν και η χρηματοδότηση δεν έγινε αποδεκτή από το Δημοτικό Συμβούλιο Λίμνης Πλαστήρα, με ευθύνη της αντιπολίτευσης. Ωστόσο η πρώτη φάση του έργου θα ολοκληρωθεί, παρά τις αντίξοες συνθήκες κάτω από τις οποίες υλοποιείται.

Το βαθύτερο διακύβευμα όμως είναι η διαχείριση της σπουδαίας εικαστικής κληρονομιάς του Παντελή Σαμπαλιώτη. Η Δημοτική Πινακοθήκη της Καρδίτσας έχει προνομιακή θέση για την απόκτηση δεκάδων έργων του Σαμπαλιώτη. Οι Δήμοι Καρδίτσας και Λίμνης Πλαστήρα οφείλουν να κεφαλαιοποιήσουν το εικαστικό όραμα του Παντελή. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο μέσα από συνεργασίες, με συμπαράστατη της οικογένειας του Παντελή, ειδικά της κ. Katia David, σπουδαίας τεχνοκριτικού και συζύγου του. Παρά τις δυσκολίες των καιρών, οι Δήμοι Λίμνης Πλαστήρα και Καρδίτσας, οφείλουν να επενδύσουν στο πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα του Σαμπαλιώτη. Έντεκα (11) χρόνια μετά, η απουσία του Παντελή είναι αισθητή για όσους τον γνώρισαν, ωστόσο το έργο και οι προτάσεις είναι πάντα εδώ και μας κοιτάζουν το ίδιο πάντα σιωπηλά. Το μόνο βέβαιο είναι ότι ο Χρόνος θα τον δικαιώσει, ας ελπίσουμε όχι ως μία ακόμα χαμένη ευκαιρία για τον Τόπο.

Σεπτέμβρης 2008, στη θέση «Στεφάνι» Μορφοβουνίου, οι διεθνείς εικαστικοί καλλιτέχνες και μέλη της Εικαστικής Επιτροπής Γιάννης Μιχαλούδης (από δεξιά), Παντελής Σαμπαλιώτης (στο κέντρο) συζητούν με τον πρόεδρο της Εταιρείας Σύγχρονης Πολιτιστικής Ανάπτυξης Παναγιώτη Νάνο. Έπειτα από αυτοψία στο χώρο, σχεδιάζουν την πρόταση ανάπτυξης του Υπαίθριου Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης «Χωρο-χρόνου άγραφον», η οποία κατατέθηκε (2008) στο Δήμο Πλαστήρα. Σύμφωνα με αυτή, την διαμόρφωση πρόσβασης στο χώρο και σύνδεση με τα δίκτυα ύδρευσης και ηλεκτρικής ενέργειας θα αναλάμβανε ο Δήμος Πλαστήρα, ενώ την ευθύνη της εικαστικής ανάπτυξης αναλάμβανε η Εταιρεία Σύγχρονης Πολιτιστικής Ανάπτυξης, η οποία θα εξασφάλιζε και τις χορηγίες για την αμοιβή των καλλιτεχνών. Η πρόταση δεν έφθασε ποτέ στο δημοτικό συμβούλιο για να συζητηθεί.

ΜΝΗΜΗ ΑΛΕΚΟΥ Δ. ΖΟΥΚΑ (1956 – 8/4/2012)

Γράφει ο Παναγιώτης Νάννος

Τον Απρίλιο συμπληρώθηκαν δέκα χρόνια από την οριστική αναχώρηση του Αλέκου Δ. Ζούκα, ενός ξεχωριστού ανθρώπου, η κατάταξη του οποίου δεν είναι εύκολη διότι οι ιδιότητες που είχε ήταν πολλές: δημοσιογράφος σε έντυπα και ραδιοφωνικά μέσα, συγγραφέας πολλών και διαφορετικών ειδών βιβλίων, εκδότης ο ίδιος των περιφερειακών εκδόσεων «Έλλα», εξάιρετος μουσικός και τραγουδιστής – ερμηνευτής διαφορετικών ειδών. Πολυσχιδής προσωπικότητα, πολιτικοποιημένος με άποψη, προπαντός ένας σπουδαίος άνθρωπος με χιούμορ, με ευαισθησίες, αλλά και γλεντζές, ιδιαίτερα αγαπητός φίλος που ήξερε να τιμά και να κρατά φιλίες.

Με τον Αλέκο συνδεόμασταν με αμοιβαία εκτίμηση, τον ήξερα από μαθητής Γυμνασίου Μεσσηνικόλα, τον γνώρισα καλύτερα στα φοιτητικά μου χρόνια, σαν μουσικό στις δόξες των ρεμπεταδίκων, δεκαετία 1980, ο Αλέκος έπαιζε στα Εξάρχεια. Φοιτητές τότε ξεκλέβαμε από το υστέρημα για να πάμε να δούμε τον δικό μας «Αλέκο από τον Μεσσηνικόλα». Ήλθαν μετά οι παραγωγές, θυμάμαι τον δίσκο «Τραγούδια της Νευρόπολης», ένα σπουδαίο έργο, με αυθεντικά τραγούδια και πλούσιο σημείωμα, η αξία του δεν έχει αναγνωριστεί στο βαθμό που έπρεπε.

Υπάρχει ένα ντοκιμαντέρ του Σταύρου Ψυλλάκη με τίτλο «Οφειλή» το οποίο σκιαγραφεί το πορτρέτο του Αλέκου Ζούκα, χωρίς να είναι η βιογραφία του. Πρόκειται για ένα εγκώμιο στη φιλία από έναν Άγγελο αμαρτωλό, όπως σημειώνει ο σκηνοθέτης, προσθέτοντας: «Ο κάθε άνθρωπος που γνωρίζουμε στη ζωή μας είναι ένα ταξίδι και πολλές φορές νιώθουμε από την αρχή αν θα ταξιδέψουμε μαζί του πρώτη θέση ή χωρίς αποσκευές και με άδειες τσέπες». Η ταινία κέρδισε το 1ο βραβείο ντοκιμαντέρ μεγάλου μήκους στο 9ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων.

Άνθρωπος ιδιαίτερα αγαπητός ο Αλέκος, άφησε το αποτύπωμα με ό, τι κι καταπιάστηκε: αρθρογράφος, ρεπόρτερ σε εφημερίδες, περιοδικά, ραδιόφωνα. Υπήρξε κειμενογράφος και ερευνητής σε σειρές ντοκιμαντέρ για την Ελληνική Τηλεόραση και παραγωγός εκπομπών στα ραδιόφωνα της ΕΡΑ όπου εργάζονταν τελευταία. Συμμετείχε συγγραφικά στο συλλογικό έργο των Οικοτουριστικών Οδηγών της Πίνδου (11 τόμοι, 2003-2005) και στο βιβλίο «Ενθύμιον Χώρας Τυρνάβου» (1994) των εκδόσεων Έλλα. Προσωπικά του έργα είναι: «Γεύσεις της Θεσσαλίας, Ιστορική-ανθρωπολογική προσέγγιση της Θεσσαλικής Διατρο-

φής», (2008), «Περιβαλλοντικός Αρχαιολογικός Οδηγός Ολύμπου Ελασσόνας» (2009), «Περιβαλλοντικός Αρχαιολογικός Οδηγός Κισάβου-Μαυροβουνίου» (2009), «Όλυμπος-Κίσαβος-Μαυροβούνι, Ιστορία, Φύση, Κοινωνία, Οικισμοί», (2009). Έχει συγγράψει συνοδευτικά ιστορικο-αισθητικά δοκίμια για τους δίσκους παραδοσιακής μουσικής Σμίξη-Γρεβενών (1991), Τα τραγούδια της Νεβρόπολης Καρδίτσας (1993), Γράβα, Ζαγορίσια και Γιαννιώτικα (2001), Παδιώτικο Γλέντι-Κόνιτσα (2002) και Πασχαλιόγορτα Δήμου Ποταμιάς (2005). Διηγήματά του έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό Φαρφουλάς των τελευταίων χρόνων.

Τελευταίο του έργο ήταν «Στην Χίο με τον Anatole de Meibohm» (Εκδόσεις Φαρφουλάς, 2011), «ένα φανταστικό βιβλίο συνετής, έμφρονης και σκεπτόμενης ανθρωπογεωγραφίας για το σταυροδρόμι που είναι τα Βαλκάνια, κι όλος ο Νότος ξελογιασμένος από Ανατολή, καχύποπτος μπροστά στην Δύση, πάντα Διγενής και Ακρίτας. Κι αυτό να το μωσαϊκό ατομικής και συλλογικής μνήμης το άφησε πίσω του ως διαθήκη, έναν χρόνο προτού πετάξει προς τα εκεί που επιθυμούσε, στο παντού και στο πουθενά» όπως σημειώνει ο Βασίλης Κ. Καλαμαράς σε άρθρο που δημοσιεύουμε αυτούσιο, όπως και ένα κείμενο της Τώνιας Τζιρίτα – Ζαχαράτου, καθώς και επικαιροποιημένου άρθρου του Γιώργου Κρασιά, το οποίο δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα www.mesenikolas.gr.

Αξίζει εδώ να αναφερθεί ότι αφιέρωμα για τον Αλέκο Ζούκα φιλοξενήθηκε στο περιοδικό «Μανδραγόρας», τεύχος 62/Ιούνιος 2020, με τίτλο «Αλέκος Ζούκας 1950-2012 - Ένας ανήσυχος δημιουργός στον χώρο του βιβλίου, της λαογραφικής έρευνας και της μουσικής». Γράφουν: Πάνος Κυπαρίσσης, Πέτρος Μανταίος, Γιώργος Κ. Μύαρης, Δέσποινα Νικολάου, Κώστας Ντόλκος, Σωτήρης Παστάκας, Στέλιος Φανός.

Ολοκληρώνουμε την αναφορά λέγοντας ότι τα ανωτέρω αποτελούν συμβολή στη διατήρηση της μνήμης του Αλέκου Ζούκα. Ανάβουμε πνευματικό κερί ως άλλη αντίσταση στη λήθη που φέρνει το πέρασμα του χρόνου. Αιωνία η μνήμη του...

Αλέκος Ζούκας: Δαίμονας, δερβίσης και άγιος

Γράφει ο Βασίλης Κ. Καλαμαράς*

Την ερχόμενη χρονιά που θέλει μόλις έναν μήνα για να μας επισκεφτεί, συμπληρώνονται ακριβώς δέκα χρόνια από την αποδημία του Αλέκου Ζούκα (1956-2012). Μέχρι τότε, έχουμε την ευκαιρία να απολαύσουμε την μορφή και τον λόγο του, γιατί αυτά τα δύο πήγαιναν μαζί, και δεν ξεχώριζαν, στο ντοκιμαντέρ του Σταύρου Ψυλλάκη, «Οφειλή». Θα προβληθεί αύριο, στο Αμφιθέατρο Περιφερειακής Ενότητας Εύβοιας (10.15 μ.μ.) και θα δοκιμάσει την κρίση στο διαγωνιστικό τμήμα του 15ου Φεστιβάλ Ελληνικού Ντοκιμαντέρ Docfest της Χαλκίδας.

Ο Αλέκος για όσους τον γνώριζαν ήταν αυτό που φαινόταν κι άλλα τόσα που αν και δεν τα έκρυβε, ήταν δυσανάγνωστα από τους μη ασκημένους στον κόσμο του. Γιατί, αν ήθελες να τον προσεγγίσεις, θα έπρεπε να έχεις στρέψει την ματιά σου στους ανθρώπους και στα πράγματα με το πιο αδούλωτο κομμάτι του εαυτού σου. Ασχολήθηκε κυρίως με το γράψιμο και την μουσική, είτε από την θέση του κριτή, είτε του κρινόμενου. Δημιουργός και μαζί διαχειριστής αυτού που ο τόπος, ο ελλαδικός αναδύει, στην καθαρότερη έκφρασή του, σαν μία επανάσταση των φυσικών στοιχείων υπέρ της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Σκεπτόμενη ανθρωπογεωγραφία μνήμης

Και με τα δικά του λόγια, τα μοναδικά, τα ακέραια: «Έχω ορισμένες φορές την εντύπωση ότι μιλώ από την απέναντι πλευρά του ωκεανού κι επιμένω να γράφω όχι επειδή πιστεύω πως μπορεί ν' αλλάξει κάτι [...], αλλά προκειμένου ν' αποκλείσω την ανάδυση ενός άλλου μου εαυτού που τόσα χρόνια το εκπαιδευτικό σύστημα, ο στρατός, η δικαιοσύνη, το οικονομικό σύστημα και οι λειτουργίες του κράτους, πάλεψαν με ζήλο να διαμορφώσουν «για το καλό μου» πάντα». Μ' αυτό το σκεπτικό συνέθεσε το βιβλίο του «Στην Χίο με τον Anatole de Meibohm» (Εκδόσεις Φαρφουλάς, 2011), ένα φανταστικό βιβλίο συνετής, έμφρονης και σκεπτόμενης ανθρωπογεωγραφίας για το σταυροδρόμι που είναι τα Βαλκάνια, κι όλος ο Νότος ξελογιασμένος από Ανατολή, καχύποπτος μπροστά στην Δύση, πάντα Διγενής και Ακρίτας. Κι αυτό να το μωσαϊκό ατομικής και συλλογικής μνήμης το άφησε πίσω του ως διαθήκη, έναν χρόνο προτού πετάξει προς τα εκεί που επιθυμούσε, στο παντού και στο πουθενά.

Ιδού πως το παρουσιάζει, αν μπορεί να περιγραφεί ένα τόσο ιδιότυπο κείμενο: «Αναμφίβολα ο τόπος, ο κάθε τόπος, έχει πάντα τη δικιά του εντελώς ξεχωριστή ζωή, μια ζωή που τη συνθέτουν όχι μόνον οι ζωές των ανθρώπων του και όσων ξέμειναν σ' αυτόν -ως ναυαγοί της ανάγκης είτε της καρδιάς- αλλά, κυρίως, το παρελθόν του. Το παρελθόν που είτε πλέκεται όπως η σαλαμάστρα σ' έναν αγκυρωμένο πόνο είτε στη θησαυρισμένη του χαρά και δημιουργία, ακόμα

και σε 'κείνη που δεν μορφοποιήθηκε σε κάποιο έργο, που δεν αντίκρισε ποτέ του τη δημοσιότητα αλλά που παρέμεινε ως απωθημένη σκέψη ή ως βουβή επιθυμία.

Κι αφού γι' αυτούς τους τόπους κανένα ταξιδιωτικό πρακτορείο δεν διαθέτει πληροφορίες ούτε αναλαμβάνει εκδρομές, έφυγα μόνος προς μιαν απροσδιόριστη κατεύθυνση από αυτές που υπάρχουν χαραγμένες μόνον στη γεωγραφία της Ψυχής.»

Περιπλανώμενη ψυχή στα κύματα του Αιγαίου

Ο Ανατόλ ντε Μείμπόμ δεν είναι ένα μπορχεσιανό προσωπίο που χρησιμοποιεί ο Αλέκος Ζούκας, αλλά συγγραφέας του κατά συνθήκη ταξιδιωτικού «*Démons, derviches et saints*» («Δαίμονες, δερβίσηδες και άγιοι»), τυπωμένο, το 1957, στο Παρίσι από τις εκδόσεις Plon. Αλλά κι ο συνοδός του Έλληνα περιηγητή, δεν είναι ένας τουρίστας, ένας που επιλέγει να ταξιδέψει προς άγρην ανάπαυσης. Είναι αυτό που δηλοί ξεκάθαρα ο τίτλος του βιβλίου του, ένας δαίμονας, ένας δερβίσης κι ένας άγιος. Τρία προσώπια που φοράει η Ανατολική Μεσόγειος για να αγιοποιεί τον δαίμονα και να δαιμονίζει τον άγιο, υπό τα ακατάληπτα μουρμουρητά των σούφι δερβίσηδων.

Το κείμενό του είναι η (ανα)τροπή του παραδεδεγμένου με άγνωστη κατεύθυνση, γιατί ο στιγμιαίος έρωτας επί κτιστών και ακτίστων, πραγμάτων κι ονομάτων, ονοματοδοσίας και ακατανόμαστου, λόγου και σιωπής, εκεί ανάμεσα περνάει το νόημα όχι ως προς χρήση και συμμόρφωση. Γι' αυτό το αφήνει ανοιχτό στους πνέοντες ανέμους του Αιγαίου, και στέκεται μπροστά στο πλατύστομο και πλατύγυρο φιλιατρό σαν τον Διονύσιο Ιερομόναχο της «Γυναίκα της Ζάκυθος» του Διονυσίου Σολωμού.

Στην έννοια της προόδου που έφερε την απληστία τής μεταπολεμικής κατάλυσης, ο Αλέκος Ζούκας αντιπροτείνει το μηδέν της πλάσης, το κοίμισμά της στα κοιτάσματά της, το ξεθάρρεμά της στα ξέφωτα της Ιστορίας. Εκεί μπορεί να σε περιμένουν ληστές τραμβαγέρηδες και πειρατές, είναι όμως και οι άνω και οι κάτω πόλεις των νησιών με τον ασβέστη σε πάμφωτη φωτοχυσία αιωνίου παρούσης μνήμης.

Μικρές διηγήσεις σαν μινιατούρες του αναπόφευκτου, δοκιμακά περάσματα σαν λιβανωτό στον άγνωστο θεό, σχόλια που εκκινούν από την φιλολογία κι εκτρέπονται ως την παραλογοτεχνία, στοχασμοί κι αναστοχασμοί της στιγμιαίας σύλληψης του κόσμου, παρεκβάσεις από μονοπάτια του πάθους παράταιρα. Ο Αλέκος Ζούκας μας έμαθε τον συγκρητισμό ως μέγιστον μάθημα της αρμονίας του σύμπαντος κόσμου.

**Πηγή: Ιστοσελίδα Enetpress.gr, 26 Νοεμβρίου 2021, που εκδίδουν παλαιοί δημοσιογράφοι της Ελευθεροτυπίας, αλλά και νεότεροι.*

Η κινηματογραφική επιβίωση του φίλου στην «Οφειλή» του Στ. Ψυλλάκη

Γράφει η Τώνια Τζιρίτα Ζαχαράτου*

«Να έχεις έναν φίλο, να τον κοιτάς, να μην τον χάνεις από τα μάτια σου, να τον θαυμάζεις στη φιλία σημαίνει να γνωρίζεις με τον πιο έντονο τρόπο, τον ήδη τραυματισμένο, τον πάντοτε επίμονο, τον ολοένα και περισσότερο χαραγμένο στη μνήμη, πως ο ένας από τους δύο αναπόφευκτα θα δει τον

Ο Αλέκος Ζούκας (πλάνο από την ταινία)

άλλο να πεθαίνει»[1] γράφει ο Jacques Derrida μετά τον θάνατο του φίλου του Jean-Marie Benoist. Είναι ο νόμος της φιλίας να θεμελιώνεται στην επίγνωση του θανάτου και να προϋποθέτει την επιβίωση του ενός που θα είναι εκεί για να δει τον φίλο να πεθαίνει, για να τον θάψει και να τον θυμάται, δηλαδή για να επιτελεί τη δύσκολη εργασία του διαρκούς πένθους. Τόσο απλά και σκληρά, κάθε φιλία ξεκινάει με τη δυνατότητα της επιβίωσης.

Στο καινούριο του ντοκιμαντέρ, «Οφειλή», που πρωτοπροβλήθηκε στις φετινές Νύχτες Πρεμιέρας, ο Σταύρος Ψυλλάκης αρνείται να χάσει από το βλέμμα του τον φίλο του, Αλέκο Ζούκα, παίρνοντας εντελώς στα σοβαρά τις άρρητες ηθικές προεκτάσεις της αγαπητικής σχέσης της φιλίας. Επιμένοντας σε ένα ντοκιμαντέρ που είναι συγχρόνως μορφή αγάπης και ηθικό δοκίμιο, ο δημιουργός ανοίγει το προσωπικό του αρχείο βιωμάτων και συναισθημάτων και το μοιράζεται απλόχερα σε μια ταινία φιλίας (για την φιλία / σε φιλία) και διατηρεί τον φίλο μεταπλάθοντάς τον σε έναν γοητευτικό κινηματογραφικό χαρακτήρα.

Η ταινία πηγαινοέρχεται ανάμεσα σε δύο περιόδους από το χρονικό της σχέσης τους, συμπεριλαμβάνοντας και λογοτεχνικά αποσπάσματα από το ημερολόγιο του Ζούκα. Η πρώτη περίοδος επικεντρώνεται στην καταγραφή των χρόνων που ακολουθούν τη γνωριμία τους στις αρχές του 2000. Κυριαρχούν τα ταξίδια προς την Πυρσόγιαννη και τα μεθοριακά μαστοροχώρια της Κόνιτσας, όπου οι συναντήσεις της παρέας των φίλων με τις κουβέντες και τα γλέντια τους εξακολουθούν να αναβιώνουν τόπους που έχουν εγκαταλειφθεί στη φθορά. Έτσι, πρωτογνωρίζουμε εμείς τον Αλέκο Ζούκα, στοχαστικό και σαγηνευτικό αφηγητή, καλαμπουρτζή και γλεντζέ, μελαγχολικό αναπολητή και, πάνω από όλα, έναν άνθρωπο που ξέρει να αγαπά τους φίλους του παραδειγματικά.

Η δεύτερη περίοδος διαφέρει ριζικά. Πρόκειται για τα χρόνια της εσωτερικής φθοράς του καρκίνου και της βάνουσης θεραπείας του, όταν η κάμερα έχει σταματήσει να αποτελεί την απαραίτητη αποσκευή στο χέρι του συνταξιωτή και έχει στηθεί αντίκρου μετατρέποντας την εξομολόγησή σε συνομιλία. Παραπέμποντας ευθέως στα υλικά του παλιότερου ντοκιμαντέρ του για την καρκινοπάθεια, Μεταξά: ακούγοντας τον χρόνο (2013), ο δημιουργός καταγράφει με κατανοητική φροντίδα τις συνειδητοποιήσεις του φίλου του που βρίσκεται πια βουτηγμένος σε μια οριακή εμπειρία. Στις παρυφές, εκεί όπου αναπτύσσεται η ετεροδιδασκτική μεταξύ ζωής και θανάτου, ο Ζούκας επιβεβαιώνει τη ντερριντιανή αντίληψη της επιβίωσης ως της κατά το δυνατόν εντονότερης ζωής[2] επιβιώνοντας με ανανεωμένη διαύγεια και πάθος στην ταινία του Ψυλλάκη. Μια κατασκευαστική της μνήμης που δημιουργεί, το ντοκιμαντέρ (μας) συστήνει τον φίλο και τον εισαγάγει μια για πάντα στις σκέψεις των θεατριών, εμάς των τρίτων που γινόμαστε συμμετοχοί.

Στο κατώφλι των Νεότερων Χρόνων, ο Montaigne γράφει τα περίφημα δοκίμιά του σε ανταπόκριση προς τον πρόωρο θάνατο του πολυαγαπημένου του φίλου Étienne de la Boétie που του κληροδοτεί τη βιβλιοθήκη και τα χειρόγραφα του και δίπλα σε αυτά μια αυξημένη διανοητική περιέργεια. Δοκιμάζοντας τη σκέψη του στη φιλία προσφέρει μια πρώτη νεωτερική εννοιολόγηση καθώς την αποσυνδέει από την αριστοτελική αντίληψη της εκούσιας επιλογής του φίλου στη βάση των ιδιοτήτων του, προς την καλλιέργεια της ηθικής αρετής. Για τον Montaigne υπάρχει κάτι το ανεξήγητο στη φιλία που δεν μπορεί να αναχθεί σε κανέναν εξωτερικό παράγοντα αλλά προσδιορίζεται αποκλειστικά από τη σχέση ανάμεσα στους δύο φίλους. «Αν με πιάσουν να πω γιατί τον αγαπούσα, αισθάνομαι πως αυτό δεν μπορεί να εκφραστεί παρά απαντώντας: "Γιατί ήταν αυτός· γιατί ήμουν εγώ."»[3], γράφει, αναλαμβάνοντας να επεξεργαστεί για χάρη της κατανόησης της φιλίας το συναίσθημα που μοιραζόταν με τον La Boétie.

Για αυτή τη διαισθητική αγάπη ακούμε τη φωνή του σκηνοθέτη να αποφαίνεται στην αρχή της ταινίας: «Ο κάθε άνθρωπος που γνωρίζουμε στη ζωή μας είναι ένα ταξίδι και πολλές φορές νιώθουμε από την αρχή αν θα ταξιδέψουμε μαζί του πρώτη θέση ή χωρίς αποσκευές και με άδειες τσέπες». Πρόκειται για μια διαίσθηση που βαθαίνει σε αφοσίωση και παγιώνεται στην οφειλή της φιλίας υποδεικνύοντας το ντοκιμαντέρ ως εκπλήρωση. Ταυτόχρονα, ωστόσο, όπως συμβαίνει και στη δοκιμαϊκή γραφή του Montaigne, καθώς μοιράζεται την ιδιαιτερότητα του βιώματός του οδηγείται σε μια συνολικότερη διερεύνηση της μοναδικής συναισθηματικής δομής αυτής της σχέσης. Έτσι, αυτό το χαμηλόφωνο εγκώμιο έρχεται να προστεθεί στην παράδοση των ιστοριών αγάπης μεταξύ φίλων για να διασφαλίσει την επιβίωση του φίλου στη ζωή πέραν της ζωής που είναι ο κινη-

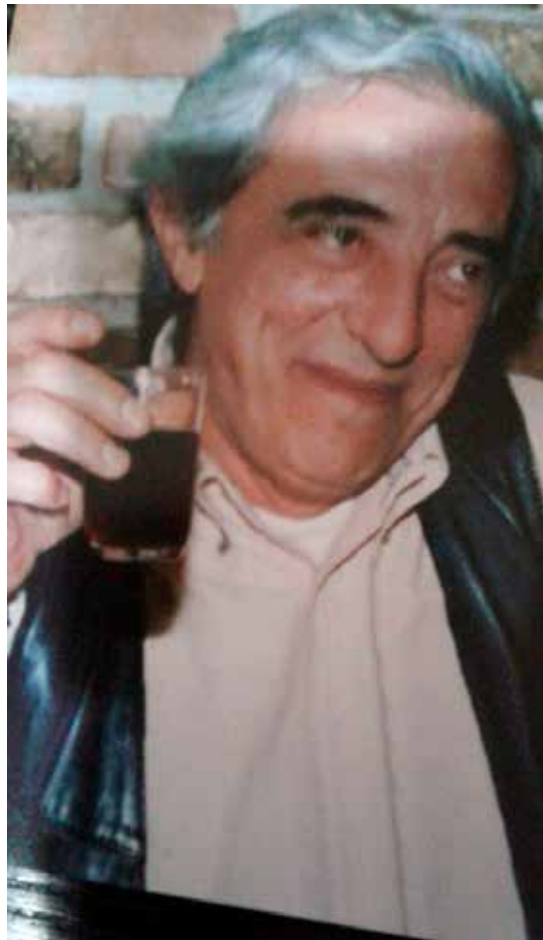
ματογράφος. Μέσα από τη φιλία, μαζί με τον φίλο, ο δημιουργός καταλήγει σε μια ανενδοίαστη κατάφαση προωθώντας μια αντίληψη της τέχνης που ξεκινά από τη φροντίδα και την καλοσύνη. Μια τέτοια τέχνη μόνο με ευγνωμοσύνη μπορεί να γίνει δεκτή, ώστε ίσως περιττεύει να προσθέσω πως είναι από ευγνωμοσύνη που γράφτηκε αυτό το κείμενο.

Jacques Derrida, "The taste of tears" στο *The work of mourning*, επιμ. Pascale-Anne Brault, Michael Naas (Σικάγο: The University of Chicago Press 2001), σ. 108.

Βαγγέλης Μπιτσώρης, Ζακ Ντερριντά: Ζωή, θάνατος, επιβίωση (Νεφέλη 2006), σ. 45.

Michel de Montaigne, Δοκίμια, μτφ. Θανάσης Νάκας (Κάλβος 1979), σ. 103.

*Πηγή: Αρχείο, Χάρτης, 37, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022, <https://www.hartismag.gr/hartis-37/kinhmatografos/h-kinhmatografikh-epibiwsh-toy-flloy-sthn-ofeilh-toy-stayroy-psyllakh>

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΟΥΚΑΣ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΡΑΝΙΑΣ

Μια κρύα και βροχερή Μεγάλη Δευτέρα, πριν δέκα χρόνια χρειάστηκε να μαζευτούμε οι εκατοντάδες φίλοι και η οικογένεια του Αλέκου στο νεκροταφείο της Θέρμης στη Θεσσαλονίκη για να του πούμε το τελευταίο αντίο.

Ήμασταν όλοι οι φίλοι του εκεί. Οι φίλοι του απ' το χωριό, από όλες τις πόλεις της Θεσσαλίας αλλά και απ' όλη τη χώρα φτάσαμε στον τόπο του τελευταίου αποχαιρετισμού με το συναίσθημα της πίκρας και του παράπονου για όσα νοιώθαμε ότι χάθηκαν, όταν το ταξίδι της ζωής του Αλέκου τερματίστηκε με τόσο άδικο και βιαστικό τρόπο.

Ο Αλέκος σίγουρα δεν ήταν ένας συνηθισμένος άνθρωπος, δεν υπήρξε ποτέ ο άνθρωπος της σειράς με όποια έννοια και να σκεφτεί κανένας τη σειρά αυτή.

Όσοι τον ζήσαμε, από μικρό παιδί τον θυμόμαστε πάντα ανήσυχο και εφευρετικό, έναν μικρό διαβολάκο που του άρεσε να περιπαίζει τους πάντες αλλά ταυτόχρονα τον θυμόμαστε σαν το παιδί που έψαχνε για το άγνωστο, σαν το παιδί που ήθελε να δείξει στους υπόλοιπους το μακρινό και το καινούριο που όλοι οι άλλοι δεν μπορούσαμε ακόμα να το δούμε.

Κατάφερε πάντα να γίνεται το κεντρικό πρόσωπο στο παιχνίδι και στην παρέα, να κερδίζει το ενδιαφέρον όλων μας με τον τρόπο που μιλούσε και σκέπτονταν.

Τελείωσε επεισοδιακά το εξατάξιο γυμνάσιο στην Καρδίτσα, αφού χρειάστηκε να αλλάξει σχολείο και κατάφερε να μπει στο φυσικό τμήμα του πανεπιστημίου στα Γιάννενα, σε μια εποχή που ένα πολύ μικρό ποσοστό μαθητών μπορούσε να εισαχθεί σε ελληνικό πανεπιστήμιο.

Στα φοιτητικά του χρόνια ανέπτυξε πλούσια πολιτική αλλά και πολιτιστική δραστηριότητα. Τότε ήταν που τον κέρδισε η μουσική και ο πολιτισμός. Το πηγαίο του ταλέντο ξεδιπλώθηκε και συνδέθηκε στενά με ότι καλύτερο είχε να δείξει η μουσική και ο πολιτισμός του τόπου μας. Στα χέρια του το μπουζούκι και η κιθάρα έπαιρναν άλλη διάσταση και το ποιοτικό τραγούδι πέρναγε από το στόμα του στα χείλη αλλά και στην ψυχή όλων μας.

Ήταν αρχές του 1978 όταν με δυο κουβέντες σε ένα χορό Μεσσηνολιτών στην Αθήνα συμφωνήσαμε να οργανώσουμε συναυλία το Πάσχα στο χωριό. Οι πρόβες έγιναν κυριολεκτικά δι' αλληλογραφίας αφού ο Αλέκος θα προετοιμάζονταν μόνος του στα Γιάννενα και οι υπόλοιποι στην Αθήνα. Παρ' όλες τις δυσκολίες η

συναυλία έγινε με μεγάλη επιτυχία τη Δευτέρα του Πάσχα στην κατάμεστη πλατεία του Μεσενικόλα και όσο κι αν φαίνεται απίστευτο, ήταν η εκδήλωση αυτή η αφορμή για να ξεκινήσουν πολλά παιδιά να ασχολούνται με τη μουσική στο χωριό μας. Ο σπόρος που έριξε ο Αλέκος κάρπισε και πολύ γρήγορα το πραγματικά σπουδαίο μουσικό συγκρότημα του χωριού μας ήταν πραγματικότητα.

Στον Μεσενικόλα από τότε υπάρχουν πάντα πια μουσικά όργανα και με κάθε ευκαιρία ιδιαίτερα τις μέρες που ο Αλέκος ήταν στο χωριό η παρέα αυθόρμητα μαζεύονταν για την καθιερωμένη μυσταγωγία.

Ο Αλέκος όμως δεν ήταν μόνο μουσικός. Ήταν μελετητής και γνώστης του πολιτισμού και της ιστορίας. Περιηγήθηκε και μελέτησε την ιστορία και τον πολιτισμό σε πολλές περιοχές της Θεσσαλίας και όχι μόνο.

Ειδικά για τον Μεσενικόλα, από τον Αλέκο μάθαμε για την ύπαρξη κατάστιχου για το χωριό μας στην απογραφή των Οθωμανών που έγινε το 1454. Επίσης ο ίδιος βρήκε και κατέγραψε γραπτές αναφορές που φωτίζουν την ιστορία του Μεσενικόλα στους προηγούμενους αιώνες.

Ο Αλέκος πάντα μιλούσε και σκεφτόταν για το χωριό μας. Λίγους μήνες πριν το τελευταίο του ταξίδι, σε ένα ηλεκτρονικό μήνυμα που μου έστειλε ανάμεσα στα άλλα έγραφε:

...Μπήκα να διαβάσω τα νέα για το Δεκαπενταύγουστο και χαζεύω δυο ώρες περίπου με την ιστοσελίδα.

Είμαι στο Κρατικό Ραδιόφωνο (ΕΡΤ) και σκεφτόμουν να κάνω ένα αφιέρωμα για την Γιορτή Κρασιού. Ακόμα το σκέφτομαι μόνο που έχω ένα πρόβλημα υγείας ... και δεν ξέρω αν θα τα καταφέρω τελικά. Ωστόσο σε κάθε περίπτωση κάτι θα κάνω για τον Μεσενικόλα...

Στο βιβλίο επισκεπτών της ιστοσελίδας την ίδια μέρα ανάμεσα στα άλλα έγραψε:

Μέσα στην πολυμορφία και προχειρότητα, ενίοτε, του διαδικτύου, η ιστοσελίδα του Μεσενικόλα έχει πολλά στοιχεία από την νοικοκυροσύνη που διέκρινε πάντα το χωριό και τους ανθρώπους του ...

Συγχαρητήρια σε όλους και εις ότι με αφορά σας υπόσχομαι σύντομα την συνδρομή μου...

Καταλάβαινε πια ότι τα περιθώρια στένευαν. Είχε φροντίσει να μας αποχαιρετίσει κι από κοντά την ημέρα των δημοτικών εκλογών του 2010. Ήρθε στο χωριό με τα παιδιά του και μέρα μεσημέρι έξω από το καφενείο του Μίμη με μεζέ σαρδέλες και τυρί και πίνοντας ντόπιο τσίπουρο κάναμε το τελευταίο μας γλέντι όπως παλιά. Ο Αλέκος με το μπουζούκι και όλη η παρέα ένας κύκλος να τον συνοδεύει στο τραγούδι. Από τότε δεν στάθηκε πια δυνατό να βρεθούμε από κοντά.

Ο καιρός πέρασε, η πίκρα όμως για την απώλεια δεν μαλάκωσε. Κι όταν η

παρέα αραιά και που ξαναβρίσκεται, ο Αλέκος μοιάζει να είναι κάπου εκεί παραδίπλα και να μας συντροφεύει.

Σημασία τελικά δεν έχει το πόσα χρόνια θα ζήσει ο καθένας μας αλλά το πόσα πράγματα θα θυμούνται γι αυτόν οι άλλοι, όταν αργά ή γρήγορα θα φύγει από τη ζωή. Εμείς τον θυμόμαστε και του αφιερώνουμε τους στίχους του Μπάμπια Γιάννη Σκαρίμπα που τόσο τον συνέπαιρναν.

*«Ωρα καλή στου απείρου την καρδιά
γλάρε μου βραδινέ που φεύγεις – πλοίο,
μετά από σένα η νύχτα, η σιγαλιά,
η κάμαρά μου, ένα φωσάκι, ένα βιβλίο.
Πηγαίνεις σύ.... Εγώ εκπεσμένο αλαργινό
αδέρφι σου νοσταλγικό εδώ μένω
ένα βιβλίο, ένα φωσάκι – και πονώ –
μια καμαρούλα – αδέρφι μου υψωμένο».*

Ο Αλέκος Ζούκας γεννήθηκε στις 17 Οκτωβρίου 1956 στο Μεσενικόλα Καρδίτσας. Σπούδασε στο Τμήμα Φυσικής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων αλλά τον κέρδισε η μουσική και η δημοσιογραφία.

Εργάστηκε επί σειρά ετών ως συντάκτης, σχολιαστής, αρθρογράφος (Ημερήσιος Κήρυκας, Θεσσαλική Ηχώ κ.α.), περιοδικά και ραδιόφωνα. Υπήρξε διευθυντής του Δημοτικού Ραδιοφώνου Λάρισας. Ήταν ιδρυτής του εκδοτικού οίκου «έλλα», κειμενογράφος και ερευνητής σε σειρές ντοκιμαντέρ για την ΕΤ.

Το τελευταίο διάστημα εργαζόταν στην ΕΡΑ.

Συμμετείχε συγγραφικά στο συλλογικό έργο των Οικοτουριστικών Οδηγών της Πίνδου (11 τόμοι, 2003-2005) και στο βιβλίο «Ενθύμιον Χώρας Τυρνάβου» (1994) των εκδόσεων Έλλα. Προσωπικά του έργα είναι: «Γεύσεις της Θεσσαλίας, Ιστορική-ανθρωπολογική προσέγγιση της Θεσσαλικής Διατροφής», (2008), «Περιβαλλοντικός Αρχαιολογικός Οδηγός Ολύμπου Ελασσόνας» (2009), «Περιβαλλοντικός Αρχαιολογικός Οδηγός Κισάβου-Μαυροβουνίου» (2009), «Όλυμπος-Κίσαβος-Μαυροβούνι, Ιστορία, Φύση, Κοινωνία, Οικισμοί», (2009).

Έχει συγγράψει συνοδευτικά ιστορικο-αισθητικά δοκίμια για τους δίσκους παραδοσιακής μουσικής Σμίξη-Γρεβενών (1991), Τα τραγούδια της Νεβρόπολης Καρδίτσας (1993), Γράβα, Ζαγορίσια και Γιαννιώτικα (2001), Παδιώτικο Γλέντι-Κόνιτσα (2002) και Πασχαλιόγορτα Δήμου Ποταμιάς (2005). Διηγήματά του έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό Φαρφουλάς των τελευταίων χρόνων.

Το τελευταίο βιβλίο του Αλέκου Ζούκα, «Στη Χίο με τον Anatol de Meibohm», κυκλοφόρησε πριν από λίγες εβδομάδες από τις εκδόσεις «Φαρφούλας» και παρουσιάστηκε στη Λάρισα, στο Θέατρο του Μύλου, από το Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΘΣτΕΕ.

Λησμονημένες φράσεις και εκφράσεις με ιστορικό περιεχόμενο

Παναγιώτης Νάννος

«Πέρασα Λαϊκό Δικαστήριο» και άλλες εκφράσεις λαϊκής δικαιοσύνης με βάση του «περί κοινού δικαίου αίσθημα»

Η απονομή δικαιοσύνης με βάση το «περί του κοινού δικαίου αίσθημα του λαού» ήταν μία αναγκαιότητα την οποία διαχρονικά ένοιωθαν όλες οι κοινωνίες. Ο «Νόμος του Λυντς» της Αγγλίας και ο όρος «λυντσαρίσμα» που έφτασε στις μέρες μας, ως όρος και σε κάποιες περιπτώσεις ως βίαιη πρακτική, μαρτυρά την δημόσια καταδίκη με βιοπραγία κατά του δράστη μέχρι και τη θανάτωση αυτού. Στον Ελλαδικό χώρο μπορεί να μην έφθαναν στο σημείο θανάτωσης, ωστόσο κατά το παρελθόν υπήρξαν ανάλογες πρακτικές απόδοσης δικαιοσύνης. Η τιμωρία μέσω της δημόσιας διαπόμπευσης και της ηθικής μείωσης και της δημόσιας ταπείνωσης μέσα από συμβολικές ποινές με τεράστια όμως ηθική επίπτωση για τον τιμωρούμενο. Γνωστές πρακτικές που έφθασαν μέχρι τις μέρες μας ως γλωσσικά μνημεία, ήταν το «ανάθεμα», η κοπή των μαλλιών (η «κουρεμένη» γυναίκα ή το κουρόγιδο = κορόιδο για τον διαπομπευμένο άντρα) το «λαϊκό δικαστήριο», το ανέβασμα ανάποδα σε γάϊδαρο καβάλα του δράστη ή της δράστιδος επαίσχυντης πράξης που πρόσβαλε τα χρηστά ήθη και τους άγραφους νόμους της κοινωνίας,

Φυσικά σε μια διαδικασία τόσο δυναμική και χωρίς κανόνες, παραβιάζεται κατάφωρα το τεκμήριο αθωότητας. Με συνοπτικές διαδικασίες, με επιφανειακό και επιπόλαιο τρόπο, με βάση το προσωπικό μας «αξιακό δίκαιο», το οποίο εδράζεται στα δικά μας στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που έχουμε διαμορφώσει για τους ανθρώπους, φύλο, φυλή, εθνότητα, στήνουμε λαϊκά δικαστήρια τα οποία θεωρούμε ότι εδράζονται σε δημοκρατική έκφραση και το δικαίωμα που εμείς έχουμε για όλα. Ανεξάρτητα πόσο «δίκαιη» είναι αυτή η θεώρηση, δεν παύει να είναι μια νομική στρέβλωση με διαβλητή ηθική, πολιτική και κοινωνική ηθική που οδηγεί σε συλλογική βία απέναντι στον φερόμενο ή πραγματικό δράστη αξιόποινης και κολάσιμης πράξης.

Έρες μας αυτές οι πρακτικές εκλείπουν, ωστόσο διατηρούνται αυτούσιες οι αντιδράσεις στα ΜΜΕ και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, όπου με το άκουσμα ειδήσεων, συχνά χωρίς διασταύρωση, είμαστε έτοιμοι να εκφέρουμε άποψη, να κρίνουμε και να καταδικάσουμε τον δράστη, να τον διαπομπεύσουμε δημόσια, τον «κρεμάμε στα μανταλάκια» όπως τις εφημερίδες, κάποιες φορές «κρεμάμε» κυριολεκτικά τον κατηγορούμενο οδηγώντας τον στην αυτοκτονία κάτω από το βάρος της κατακραυγής.

«Πέρασα Λαϊκό Δικαστήριο»: Πρόκειται για μια γνωστή ανά το πανελλήνιο έκφραση, η οποία ήταν ευρέως διαδεδομένη και στα Αγραφιώτικα χωριά που μεταφορικά σημαίνει έγινα αντικείμενο δημόσιας κριτικής και δικάστηκα ηθικά, ντροπιάστηκα. Επίσης λέγεται και με αποτρεπτικό σκοπό για να συνεντιστεί κάποιος, «κάτσε καλά, μην κάνεις κάτι τέτοιο γιατί θα σε περάσουν λαϊκό δικαστήριο».

Την περίοδο της Εθνικής Αντίστασης (1941 – 1944) αλλά και στην περίοδο του Εμφυλίου, τα Λαϊκά Δικαστήρια ήταν δομές απονομής δικαιοσύνης στα ορεινά χωριά που το ΕΑΜ επικρατούσε καθολικά, όπως λ.χ. στα Αγραφιώτικα χωριά. Η κατάρρευση των παλαιών κρατικών δομών τάξης και ασφάλειας και η απαξίωση αυτών, διότι η ισχύς των πήγαζε από την έγκριση των Ιταλών και Γερμανών κατακτητών, οδήγησε στην ανάγκη να βρεθεί ένας άλλος τρόπος αποτροπής ή τιμωρίας αξιόποινων πράξεων. Πέραν από την ανάγκη επιβολής της τάξης, υπήρχε αδήριτη ανάγκη επίλυσης διαφορών που προέκυπταν ανάμεσα στους κατοίκους, οι οποίες προηγουμένως αντιμετωπίζονταν από ειρηνοδικεία της περιοχής. Με αποφάσεις ανώτερων οργάνων του ΕΑΜ, η Δικαιοσύνη συγκροτούνταν πάνω σε λαϊκή βάση, γι' αυτό και ορίζονταν κατά τόπους Λαϊκά Δικαστήρια σε κάθε πόλη και χωριό, αποτελούμενο από τρία τακτικά και τρία αναπληρωματικά μέλη, το λαϊκό επίτροπο και τον αναπληρωτή του.

Σε πόλεις ή χωριά με περισσότερους από 3.000 κατοίκους μπορούσαν να συγκροτηθούν περισσότερα λαϊκά δικαστήρια. Θεωρητικά όλοι οι δικαστές εκλέγονταν από το λαό της πόλης ή του χωριού με καθολική ψηφοφορία, στην οποία συμμετείχαν άνδρες και γυναίκες από 18 ετών και άνω και με θητεία ένα χρόνο. Σε αρκετές περιπτώσεις δεν γινόταν εκλογές, αλλά ορισμός από τους ιθύνοντες του ΕΑΜ. Επίσης, σε κάθε περιφέρεια προβλεπόταν η συγκρότηση αναθεωρητικού δικαστηρίου, οι δικαστές του οποίου εκλέγονταν από τη συνέλευση, στην οποία λάμβαναν μέρος όλα τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη των τοπικών δικαστηρίων. Όλοι οι δικαστές, όλων των δικαστηρίων, ήταν ανακλητοί από τους εκλογείς τους ενώ η απονομή δικαιοσύνης από τα δικαστήρια ήταν ανέξοδη.

Οι συνεδριάσεις των λαϊκών δικαστηρίων ήταν δημόσιες, αλλά όταν υπήρχε κίνδυνος για τη δημόσια τάξη η δίκη γινόταν και χωρίς ακροατήριο. Οι δικαστές δίκάζαν σύμφωνα με τη συνείδησή τους και με στοιχεία που κατατέθηκαν, έχοντας πάντοτε υπόψη τους το δίκαιο του λαού. Το πόσο ανεπηρέαστη μπορεί να ήταν η συνείδηση και πως ο δικαστής αντιλαμβάνονταν το «δίκιο του λαού», επιδέχεται πολλαπλής ερμηνείας. Στις περισσότερες περιπτώσεις όταν οι διάδικοι ήταν ντόπιοι, τα δικαστήρια συνεδρίαζαν δημόσια, με τους διάδικους να επιβάλλονται με τον τόνο της φωνής, τον λόγο, τις απειλές, το κοινό που παρακολουθούσε την διαδικασία και έπαιρνε θέση, διακόπτοντας συχνά την διαδικασία. Ο κόσμος που

παρίστατο ήταν κυρίως συγγενείς που έρχονταν προς εκατέρωθεν υπεράσπιση του κατηγορούμενου ή των διαδίκων. Πρόσωπα και πράγματα ήταν σε όλους γνωστά, ακόμα και οι κάτοικοι ήξεραν χαρακτήρες, ενδεχομένως αθέατες πλευρές της υπόθεσης. Οι μάρτυρες ήταν συνήθως γνωστοί σε όλους και ήταν πολύ δύσκολο σε κάποιον να βρει ψευδομάρτυρα επ' αμοιβή, όπως πολλές φορές συνέβαινε στα αστικά δικαστήρια. Παράλληλα το ακροατήριο ήξερε καλά τους αντίδικους και τις συμπεριφορές τους, ενώ σε πολλές υποθέσεις οι κατηγορούμενοι ήταν σε δυσχερέστερη θέση από το ότι αν δικάζονταν μακριά από την κοινότητα.

Σε ορισμένα μικρότερα χωριά συγκροτήθηκαν «επιτροπές επίλυσης αγροτικών διαφορών» για να επιτυγχάνουν συμβιβασμούς ανάμεσα σε αντίδικους για διάφορες κτηματικές μικροδιαφορές, ζωοκλοπές κλπ. Όταν δεν υπήρχε περιθώριο συμβιβασμού η επιτροπή επιδίκαζε κάποια μικρή ποινή, συνήθως σε είδος, συνθηθέστερη ήταν η προσφορά εργασίας για ανάγκη της κοινότητας, όπως λ.χ. ο καθαρισμός αγροτικών δρόμων.

Αξίζει να αναφερθεί ότι τον θεσμό αυτό απονομής Λαϊκής Δικαιοσύνης περιέγραψε στο καταστατικό της η Φιλοπρόδος Ένωση Καροπλεσίου. Πρόκειται για ένα αληθινά πρωτοποριακό σωματείο κοινότητας των Αγράφων, το οποίο λειτούργησε προπολεμικά στο Καροπλέσι, την εμπειρία του οποίου αξιοποίησαν στα χρόνια της Κατοχής και του Εμφυλίου το ΕΑΜ – ΕΛΑΣ, ειδικότερα για την Δικαιοσύνη υπήρχε θεσμοθετημένη Επιτροπή συμβιβασμού της ΦΕΚ Καροπλεσίου, στα Κατοχικά Λαϊκά Δικαστήρια του ΕΑΜ Αυστηρές ποινές. Βλ. ΦΕΚ Φ. Κατέβας (τα βουνά προηγούνται)

Σε κάθε περίπτωση η διαδικασία απονομής λαϊκής δικαιοσύνης ήταν επώδυνη και ανεξάρτητα από την επιβολή της όποιας ποινής, οι κατηγορούμενοι είχαν το αίσθημα της ψυχικής καταπόνησης και της έκπτωσης της ηθικής υπόστασης (ξεφτίλα) στη συνείδηση της Κοινότητας, πόσο μάλλον όταν η ποινή ήταν δημόσια διαπόμπευση με κοπή των μαλλιών ή χειρότερα το ανέβασμα ανάποδα σε γαΐδαρο καβάλα του δράστη ή της δράστιδος επαισχυντης πράξης, τα οποία θα παρουσιάσουμε σε άλλο σημείωμα.

Πηγή: Φώτης Κατέβας «Τα βουνά προηγούνται» Η ΦΙΛΟΠΡΟΔΟΣ ΕΝΩΣΗ ΚΑΡΟΠΛΕΣΙΟΥ ΑΓΡΑΦΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΣΠΕΝΤΑΡΗ (1933-1936), εκδόσεις «Ευτοπία» 2017.

(συνεχίζεται)

Τοπικές ΒΙΒΛΙΟ- παρουσίες

Γράφει ο Παναγιώτης Νάννος

«Σημαίες Θεσσαλών αγωνιστών – ηρώων»

Άγραφα, Όλυμπος, Πήλιο, Σποράδες, Ασπροπόταμος, κ.α. (1688 – 1922)

Κυρίες και κύριοι καλησπέρα σας.

Είμαι διπλά χαρούμενος σήμερα και τούτο διότι συμμετέχουμε σε μια εκδήλωση για έναν δικό μας άνθρωπο, τον Δημήτρη Αγγελή και χαιρετίζουμε την εκδήλωση.

Παρουσιάζουμε ένα σπουδαίο τεκμήριο της Τοπικής Ιστορίας, από το οποίο προκύπτει ότι η προ-επαναστατική σημαία των Αγράφων, είναι η αρχαιότερη μέχρι σήμερα και με διάρκεια ζωής αιώνων που φθάνει μέχρι και την Επανάσταση του 1821. Παρουσιάζουμε ένα βιβλίο που τέθηκε υπό την αιγίδα του Δημοτικού Μουσείου Ιστορίας «Νικόλαος Πλαστήρας» του Δήμου μας.

Έπειτα και διότι παρουσιάζουμε το ποιητικό έργο ενός μέλους της Δημοτικής Επιτροπής Ιστορίας του κ. Αγγελή, μια πτυχή που δεν είναι γνωστή και μάλιστα την μαθαίνουμε από έναν εγνωσμένης αξίας άνθρωπο των Γραμμάτων όπως είναι ο κ. Γιώργος Χρονάς, τον οποίο καλωσορίζουμε στην Καρδίτσα. Ομοίως και οι άλλοι συντοπίτες επιστήμονες και άνθρωποι της Τέχνης θα αναδείξουν το πνευματικό έργο του Αγγελή.

Πριν αναφερθούμε στην νέα έκδοση του Δημήτρη Αγγελή, είναι απαραίτητο να πούμε δυο λόγια για ένα άλλο βιβλίο του, με παρόμοιο θέμα. Πρόκειται για το έργο «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ (480 π.Χ.-2000 Μ.Χ.)» από τις εκδόσεις «Προσκήνιο», που εκδόθηκε στην Αθήνα το 2001. Στο βιβλίο αυτό ο συγγραφέας παρουσιάζει την ιστορία της Ελληνικής σημαίας από τα αρχαία χρόνια, μέχρι τις ημέρες μας. Εκτός από την ιστορική αναδρομή, έμφαση δίνει στο σύμβολο της σημαίας μας, η οποία σύμφωνα με τον ίδιο «Η γαλανόλευκη εκπέμπει το φως του άσβηστου πόθου για την ακεραιότητα της Ελλάδας, με την αντίσταση που φτάνει ως την αυταπάρνηση σε κάθε είδους εισβολή στην εδαφική ή την πνευματική μας περιουσία».

Κρίναμε σκόπιμο να μνημονεύσουμε το βιβλίο - μονογραφία, ακριβώς για να

αναδείξουμε την βαθιά γνώση του θέματος της σημαίας που έχει ο συγγραφέας και πως από το γενικό, ασχολείται με το τοπικό, ήτοι την Θεσσαλία. Ο Δημήτρης Αγγελής μετά από ενδελεχή έρευνα φέρνει στο φως της δημοσιότητας άγνωστα στοιχεία για τις σημαίες της Θεσσαλίας, με στόχο την ανάδειξη των επαναστατικών συμβόλων αλλά και την απόδοση της απαιτούμενης τιμής σ' εκείνους τους Θεσσαλούς που απ' το 1680 μέχρι το 1922 αγωνίσθηκαν για ελευθερία, αυτοδιάθεση, ανθρωπιά και αξιοπρέπεια.

Η έκδοση έγινε με αφορμή τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821, αλλά και με την έρευνα της Δημοτικής Επιτροπής Ιστορίας Λίμνης Πλαστήρα, για την πρώτη επαναστατική σημαία των Αγράφων.

Ανέκαθεν οι σημαίες και τα λάβαρα αποτέλεσαν σύμβολα που ενσάρκωναν συλλογικά οράματα και πόθους των ανθρώπων, την πίστη σε κοινές αξίες και αγώνες, πρωτίστως για την Ελευθερία. Τώρα στο περιεχόμενο του βιβλίου, αυτό καθαυτό: ο συγγραφέας ξεκινά από κάτι πολύ σημαντικό κατά την γνώμη μας: από την αποκατάσταση ενός λάθους και μιας αβλεψίας, που έγινε στην δημοσίευση ανάλογης εργασίας για τις προεπαναστατικές σημαίες και αναπαράχθηκε σε τέτοιο βαθμό που ορισμένοι, ακόμα και σήμερα, να αναφέρουν ως σημαία των Αγράφων... την σημαία του Ζαχαριά Μπαρμπιτσιώτη από τη Μάνη!

Ακολουθώντας ο συγγραφέας παρουσιάζει την πρώτη σημαία των Αγράφων, του πρώτου γνωστού κλέφτη των Αγράφων του Μικρού Χορμόπουλου, 1680 – 1695. Για πρώτη φορά αναδεικνύει άγνωστα τεκμήρια, τα οποία ανέκυψαν από την μελέτη του θέματος από την Επιτροπή Ιστορίας του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, σε ανάλογη έρευνα. Ο Αγγελής αναφέρει όλες τις πηγές αναλυτικά και τεκμηριώνει με την εργασία του την πρώτη επαναστατική σημαία των Αγράφων, αυτή που υψώθηκε στις 9/5/2021 στην ιστορική τοποθεσία «Στεφάνι» Μορφοβουνίου, εκεί όπου ήταν το καραούλι του Καραϊσκάκη. Ο Δήμος Λίμνης Πλαστήρα γιόρτασε το εθνικό Ιωβηλαίο των 200 ετών από την Επανάσταση του 1821, συμβολικά με πρώτη εκδήλωση την ύψωση της προεπαναστατικής σημαίας των Αγράφων.

Ακολουθεί η τρίχρωμη σημαία του Ρήγα του Βενεστινλή, (1796), με κόκκινο, λευκό και μαύρο, με το ρόπαλο του Ηρακλή και τρεις μικρούς σταυρούς, σημαία που τροφοδότησε με μικρές παραλλαγές πολλούς επαναστάτες να βρύνετο στο Ρήγα το σύμβολο της Επανάστασης.

Μετά παρουσιάζει τη σημαία του Γιάννη Σταθά στις Σποράδες (1800 – 1807) λευκό σταυρό σε γαλάζιο πανί. Ακολουθούν οι σημαίες των επαναστατών του 1821, με πρώτη την αρχαιότερη, αυτή των επαναστατών στα Άγραφα, του Βελή, του Ζώτου κ.α., που υψώθηκε τον Μαΐο του 1821, η οποία είναι η ίδια με την προεπαναστατική, όπως τεκμηριώθηκε παραπάνω. Όμοια είναι και αυτή του Άνθιμου Γαζή στο Πήλιο (1821), με την διαφορά ότι φέρει 4 ακόμα μικρότερους κόκκινους

σταυρούς 1 για κάθε τεταρτημόριο. Η σημαία του Μήτρου Λιακόπουλου στον Όλυμπο φέρει την εικόνα του Αγίου Γεωργίου. Παραθέτει μετά την σημαία των Μακεδονο –Θετταλο – θρακικών του 1826, η οποία φέρει λευκό σταυρό και σε γαλάζιο πανί το οποίο χωρίζει σε τεταρτημόρια. Ο Αγγελής αναφέρεται επίσης στην Καραϊσκάκη, την σφραγίδα και την υπογραφή του.

Με την ανακήρυξη του Ελληνικού Κράτους (1830) η Θεσσαλία έμεινε εκτός και χρειάστηκαν νέοι αγώνες. Το 1854 υψώνεται μία άλλη σημαία, στην οποία κυριαρχεί ο σταυρός, κ.α. και παρατίθεται ένα εθνόσημο της περιόδου αυτής, καθώς και σημαίες του Βελή, του Χουρμούζη, του Λαύκου και Προμμυρίου Πηλίου,

Ακολουθεί η σημαία της Επανάστασης 1866/1869, καθώς και του 1878, που οδηγεί στην πολυπόθητη ελευθερία και ένωση με την μητέρα Πατρίδα και κλείνει με την σημαία του Νικολάου Πλαστήρα στη Μικρασία το 1922.

Μέσα από τις σημαίες ο Αγγελής μας ταξιδεύει στην Ιστορία, μας θυμίζει την Ιστορία, τα γεγονότα, τους πρωταγωνιστές, φωτίζει τα γεγονότα από μια ιδιαίτερη σκοπιά, μαθαίνουμε και βαθαινουμε την αυτογνωσία μας.

Συγχαίρουμε τον συγγραφέα για την εργασία αυτή και τον ευχαριστούμε για την διάσωση του σπουδαίου υλικού, καθώς και για την αναπαράσταση των συμβόλων, των αξιών, των πατριωτικών αισθημάτων, του καθήκοντος και της ευθύνης των προγόνων μας που με τους αγώνες τους, δημιούργησαν την Πατρίδα μας. Τα σύμβολα αυτά είναι πολύτιμα και εμείς με χαρά υιοθετήσαμε την έκδοση, η οποία έγινε υπό την αιγίδα του Δημοτικού Μουσείου Ιστορίας «Νικόλαος Πλαστήρας» Λίμνης Πλαστήρα. Εκτιμούμε ότι συγγραφέας και Δήμος συμβάλλουμε στην ανάδειξη του άγνωστου αυτού κεφαλαίου της Ιστορίας των επαναστατικών κινημάτων στη Θεσσαλία και συνεισφέρει στο αίτημα της συλλογικής μας αυτογνωσίας.

Μάλιστα με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Λίμνης Πλαστήρα, οι 15 Θεσσαλικές σημαίες επαναστατικών κινημάτων θα αποτελέσουν έκθεμα σε ειδικό χώρο, σε ένα πάρκο ιστορικής μνήμης, το οποίο θα διαμορφωθεί στο Νεοχώρι και θα συνδεθεί με την Συνθήκη του Ταμασίου και τα άλλα επαναστατικά κινήματα που ακολούθησαν.

Θερμά συγχαρητήρια στο Δημήτρη Αγγελή, πολλές ευχές για δημιουργικό πνευματικό έργο σε όλα τα επίπεδα, ποίηση και Ιστορία!

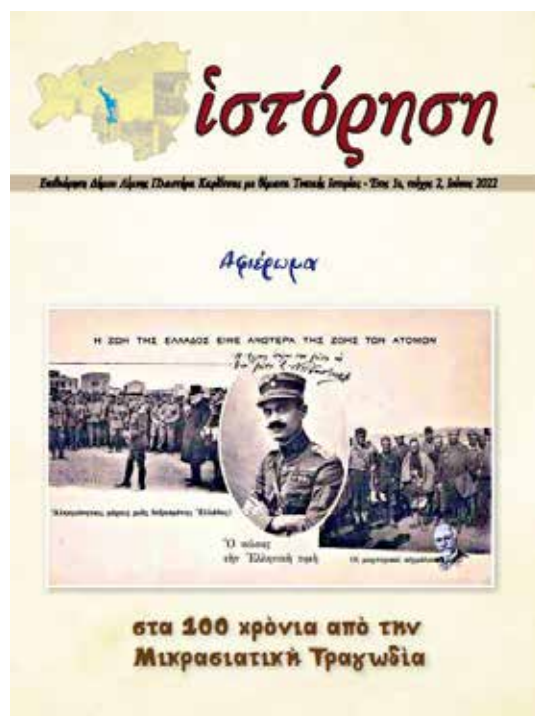
2ο ΤΕΥΧΟΣ - ΑΦΙΕΡΩΜΑ του περιοδικού «ΙΣΤΟΡΗΣΗ»
στην Μικρασιατική Τραγωδία

Κυκλοφορεί και διατίθεται ελεύθερα διατίθεται από το Διάδίκτυο το 2ο θεματικό τεύχος της επιθεώρησης Τοπικής Ιστορίας, το οποίο είναι αφιερωμένο στη Μνήμη της Μικρασιατικής καταστροφής και τον Ν. Πλαστήρα. Πρόκειται για εξαμηνιαία επιθεώρηση Τοπικής Ιστορίας του Δημοτικού Μουσείου Ιστορίας «Ν. Πλαστήρας» Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, την οποία επιμελείται η Δημοτική Επιτροπή Ιστορίας. Την ευθύνη έκδοσης έχει ο συγγραφέας και δήμαρχος Παναγιώτης Νάνος, ο οποίος στο σημείωμα του εκδότη σημειώνει στο τέλος: «Η Μνήμη οφείλει να είναι θεμέλιο προόδου των κοινωνιών και αξία - αφετηρία δημιουργίας συνθηκών Ειρήνης και Πολιτισμού. Συνάμα όμως οφείλει να είναι και σύμβολο ισχύος για την υπεράσπιση της Εθνικής Αξιοπρέπειας και Υπόστασης. Με τις σκέψεις αυτές παραδίδουμε το 2ο τεύχος της «Ιστορήσης» στην κρίση των αναγνωστών, με την ευχή η Γνώση να αποτελέσει την αφετηρία για μια άλλη ανάγνωση του ιστορικού μας παρελθόντος, αλλά και την ανα-θέωρηση της δικής μας ευθύνης απέναντι στην Πατρίδα και το μέλλον της».

Στις 162 σελίδες του 2ου τεύχους, φιλοξενούνται πρωτότυπες εργασίες με θέμα την συμμετοχή των χωριών της λίμνης Πλαστήρα και των Αγράφων ευρύτερα στην Μικρασιατική καταστροφή. Για πρώτη φορά έρχονται άγνωστα στοιχεία για πρόσωπα και γεγονότα, καθώς και ορισμένες σπάνιες φωτογραφίες.

Αναλυτικά στο 2^ο τεύχος φιλοξενούνται οι εξής εργασίες:

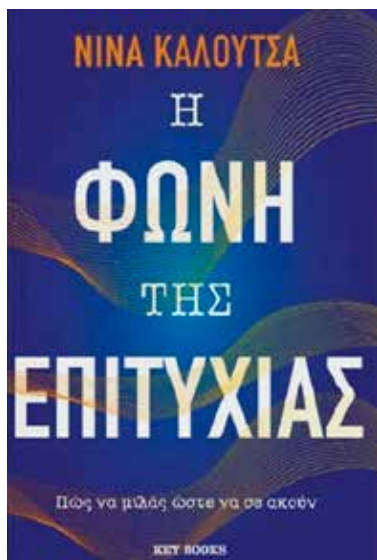
- Σημείωμα του εκδότη: Μνήμη: θεμέλιο ειρήνης και προόδου
- Επετειακό άρθρο για τη Μικρασιατική Καταστροφή, του Γιώργου Βασιλούλη
- Η Μικρασιατική Καταστροφή. Ο Πλαστήρας σώζει την τιμή της πατρίδας, Λάμπρος Γριβέλλας

- Νικόλαος Πλαστήρας: Διαχρονικό πρότυπο των Ελλήνων, Νάννος Παναγιώτης
- Τ' ανδραγαθήματα της στρατιωτικής και πολιτικής ζωής του Ν. Πλαστήρα και η πολεμική του σημαία, Δημήτρης Κ. Αγγελής.
- Η Μικρασιατική Εκστρατεία μέσα από 3 άγνωστα δημοτικοφανή τραγούδια της εποχής 1919 – 1922 στο Βουνέσι Αγράφων, Παναγιώτης Νάννος.
- Πεσόντες Βουνεσιώτες στους Εθνικούς Αγώνες στον 20ό αιώνα, Παναγιώτης Νάννος
- Σύνομη εξιστόρηση των παραμέτρων της Μικρασιατικής καταστροφής του 1922 και της συνεισφοράς των κατοίκων της Φυλακτής σε αίμα στον αγώνα για το όραμα της Μεγάλης Ελλάδος, Αθανάσιος Τσιαμαντάς.
- Καρτυσιώτες μαχητές και πεσόντες κατά τους Ελληνοτουρκικούς πολέμους, Κώστας Αθ. Παΐσης
- Οι συμμετέχοντες Καταφυγιώτες στον πόλεμο της Μικράς Ασίας και δυο ιστορίες του παραπάνω μετώπου, Γεώργιος Αθ. Κλήμος.
- Εκατό χρόνια από τη Μικρασιατική καταστροφή (1922-2022), Ένας Λοχίας του 5.42 Συντάγματος Ευζώνων Λαμίας,
- Η Οδύσσεια του λησμονημένου στρατιώτη, Κουτής Στέλιος
- Οι συμμετέχοντες Καστανιώτες στον πόλεμο της Μικράς Ασίας, Γεώργιος Αθ. Κλήμος.
- Αφιέρωμα μνήμης στους πεσόντες κατά την Μικρασιατική Εκστρατεία και καταγόμενους από τα χωριά των Νοτίων Αγράφων του νομού Καρδίτσας, Γεώργιος Δ. Παπαδόπουλος.
- ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΑΡΟΝ* Των Μεσσηνολιτών στους Εθνικούς Αγώνες, απόσπασμα από το βιβλίο του Χρήστου Μιλτ. Μηλίτση «Αγραφα Καρδίτσα – Μεσσηνικόλας και τα χωριά του τέως Δήμου Νεβρόπολης».
- «Κερασιώτες στον Σαγγάριο: μνήμες από τη Μικρασιατική εκστρατεία» Φωτεινή Καλογερογιάννη.
- Τιμημένοι Ηρωϊκοί Αγωνιστές και Αθάνατοι νεκροί του Μικρασιατικού Πολέμου (1919-1922) με καταγωγή από την Μ-Πεζούλα και άλλα χωριά της Νευρόπολης, Χρήστος Τηλ. Λιαπτής.
- Επετειακό ποίημα για το Νικόλαο Πλαστήρα του Νίκου Παπαδόπουλου
- «Λησμονημένες λέξεις & εκφράσεις με ιστορικό περιεχόμενο», Παναγιώτης Νάννος.
- «Τοπικές ΒΙΒΛΙΟ- παρουσίες» : Έργα συγγραφέων από τη Λίμνη Πλαστήρα,
- «Έτσι.. για την Ιστορία», ειδήσεις, αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου, με ιστορικό ενδιαφέρον.

«Η Φωνή της Επιτυχίας»

«Η Φωνή της Επιτυχίας» είναι ένα εξειδικευμένο βιβλίο της κ. Νίνας Καλούτσα, η οποία κατάγεται από την Πεζούλα του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, όπου και διατηρεί εξοχική κατοικία και περνάει μεγάλο μέρος του χρόνου της. Πολυσχιδής προσωπικότητα η συγγραφέας, με καλλιτεχνική διαδρομή στην Ελλάδα και το Εξωτερικό, είναι ειδικός Φωνής & Δημόσιας Ομιλίας. Μέσα από μία πρωτότυπη κοινωνική και ψυχολογική προσέγγιση της φωνής, αποκαλύπτει βήμα - βήμα τη Μέθοδό της. Με αναφορές σε πραγματικές ιστορίες μαθητών της, που μεταμόρφωσαν τη φωνή και διεύρυναν τις δεξιότητές τους στην επικοινωνία, και με πλήθος ασκήσεων, η συγγραφέας μάς οδηγεί να ανακαλύψουμε την αληθινή φωνή μας και να τη χρησιμοποιούμε αποτελεσματικά στην καθημερινότητά μας.

Η Φωνή της Επιτυχίας -η φωνή δηλαδή που προσελκύει την προσοχή, εμπνέει εμπιστοσύνη, γοητεύει, πείθει, παρακινεί- αποτελεί σημαντικό εφόδιο στις διαπροσωπικές σχέσεις, στο επαγγελματικό και το προσωπικό περιβάλλον, αναδεικνύοντας την αξία του ομιλητή. Στο βιβλίο αυτό, διδάσκει πρακτικούς τρόπους, ώστε να μιλάς με πειθώ και αυτοπεποίθηση, εκπαιδεύσει να διαχειρίζεσαι το άγχος της ομιλίας, μαθαίνεις πώς να προβάλλεις την προσωπικότητά σου με τη φωνή και την εκφορά του λόγου σου, ανακαλύπτεις πώς μπορείς να μεταμορφώσεις το ηχόχρωμα, την έκταση, τον τόνο και τα άλλα χαρακτηριστικά της φωνής σου. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Η παρουσίαση του βιβλίου έγινε στην Καρδίτσα, στον υπαίθριο χώρο του θεάτρου «ΟΨΕΙΣ», το Σάββατο 24/9/2022 με ομιλητές τον υπουργό Δικαιοσύνης κ. Τσιάρα και τον δήμαρχο Λίμνης Πλαστήρα.

Κοινωνική διαβούλευση για δημιουργία Μνημείου Εθνικής Συμφιλίωσης στο Βουνέσι

Γράφει ο Παναγιώτης Νάνος, συγγραφέας - δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα

Στις 14/8/2022 αποδώσαμε στις επόμενες γενιές, μνημείο με τα ονόματα Βουνεσιωτών πεσόντων στους Εθνικούς Αγώνες. Ανασύραμε από την λήθη ονόματα που χάθηκαν στους Βαλκανικούς Πολέμους, τη Μικρασία, το Έπος του 1940, την Αντίσταση, μέχρι τον σύγχρονο ήρωα Γιώργο Μπαλταδώρο. Με την ανέγερση του μνημείου συμβολικά ενταφιάσαμε τους νεκρούς που έπεσαν στα πεδία των μαχών ή χάθηκαν στην αντάρα του πολέμου. Δημιουργήσαμε κενοτάφιο και αποδώσαμε στην αθανασία τα ονόματά τους, διασώζοντας την θυσία τους. Εκπληρώσαμε το ηθικό χρέος της Κοινότητας προς τους πεσόντες στους εθνικούς αγώνες και ικανοποιήσαμε ένα ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ αίτημα ανεκπλήρωτο από ετών.

Όμως η προσπάθεια αυτή παραμένει ημιτελής, όσο παραμένουν «άταφοι» οι νεκροί του Εμφυλίου: Είναι η κατάρα του χειρότερου πολέμου, που σημάδεψε βαθιά το Βουνέσι και το δίχασε όσο τίποτα άλλο. Είναι η χειρότερη τραγωδία της οποίας η κάθαρση παραμένει ακόμα αιτούμενο.

Ογδόντα (80) χρόνια μετά την έναρξη της Εμφύλιας διαμάχης στο Βουνέσι (1943), ήλθε η ώρα να θυμηθούμε τα ονόματα των πεσόντων ανεξαρτήτως πλευράς. Εμείς δεν θέλουμε να «δικάσουμε» κανέναν, ούτε να αναμοχλεύσουμε πάθη, ακριβώς το αντίθετο επιδιώκουμε: Να θέσουμε συμβολικό τέλος στο πιο σκοτεινό κεφάλαιο της Ιστορίας του Βουνεσίου, ενός χωριού Ηρώων και Θυσιών, όπως το χαρακτήρισε η Γενιά της Εθνικής Αντίστασης. Θέλουμε να διασώσουμε τα ονόματα των νεκρών του Εμφυλίου για να μας θυμίζουν το μήνυμα ενότητας και συμφιλίωσης, ποτέ πια Εμφύλιος, Μίσος και Διχασμός.

Ογδόντα (80) χρόνια μετά, είναι ώριμη η στιγμή να μιλήσουμε για το τραγικό 1943 όπου στο Βουνέσι ξεκίνησε ο Εμφύλιος, μεσούσης της Γερμανικής Κατοχής. Στις 3/3/1943 πέφτουν από αδελφικά χέρια οι πρώτοι νεκροί, τρεις (3) άντρες του Κωστόπουλου – Σαράφη, οι οποίοι αφοπλίστηκαν και εκτελέστηκαν στο Βουνέσι. Ακολούθησαν δεκάδες άλλοι Βουνεσιώτες την περίοδο 1945 – 1949. Ωρίμασε η στιγμή να μιλήσουμε για το λάθος του Εμφυλίου, τον διχασμό και το μίσος που ακολούθησε στα μετεμφυλιοπολεμικά χρόνια, με τελευταίο θύμα τον δολοφονηθέντα από το καθεστώς της Χούντας Χρ. Καλαντζή, το 1967.

Ογδόντα (80) χρόνια μετά από τους πρώτους νεκρούς, 55 χρόνια από τον τελευταίο νεκρό του Εμφυλίου, (1967) είναι ώριμη η στιγμή να αποκαταστήσουμε τα ονόματα όσων χάθηκαν στον Εμφύλιο, πόσο μάλλον όταν πολλοί εξ' αυ-

τών έγραψαν σελίδες δόξας ως αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης. Είναι η ώρα να θυμηθούμε όλους τους νεκρούς και μέσα από την ανάγνωση να εξοφλήσουμε το Χρέος στην Ιστορία μέσα από την **ανέγερση μνημείου Εθνικής Συμφιλίωσης. Χρειαζόμαστε όσο ποτέ άλλοτε την Εθνική Συμφιλίωση και Ομοψυχία**, για να αντιμετωπίσουμε ενωμένοι τις προκλήσεις και τους κινδύνους των καιρών.

Η διάσωση των ονομάτων όσων χάθηκαν στα ταραγμένα χρόνια του Εμφύλιου επιβάλλεται να γίνει μέσα από ένα ενωτικό μνημείο, το οποίο θα λειτουργήσει θεραπευτικά, με στόχο να ενώσει και όχι να διχάσει. Οι αρχαίοι Έλληνες, μας έμαθαν ότι κάθε τραγωδία κλείνει με την κάθαρση. Στην Τραγωδία του Εμφυλίου, κάθαρση είναι η ομολογία και η δημόσια εξομολόγηση μέσα από το μνημείο Εθνικής Συμφιλίωσης, με ευθύνη του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα. Η Αλήθεια και η Μνήμη μπορούν να αποτελέσουν θεμέλιο ειρήνης και προόδου.

Πρώτος για το θέμα μίλησε ο Δημήτρης Κυρίτσης μέσα από το βιβλίο του, διασώζοντας στην συλλογική μνήμη, το δυσκολότερο κεφάλαιο της Ιστορίας του χωριού μας: Κατοχή – Αντίσταση – Εμφύλιος στο Βουνέσι. Το έκαμε με εξαιρετική επιτυχία διότι μίλησε για όλους και για όλα, αναδεικνύοντας πρόσωπα και γεγονότα, χωρίς να προκαλέσει ίχνος αντίδρασης. Ανέδειξε λεπτομέρειες για τα πλέον δύσκολα χρόνια και μας παρέδωσε ένα αξιόλογο έργο στη συλλογική μνήμη. Με τον ίδιο τρόπο προτείνουμε να μετατρέψουμε το κεφάλαιο σε θεμέλιο Εθνικής Ομοψυχίας και ομόνοιας, την οποία έχουμε πετύχει μέσα από την λειτουργία των Συλλόγων Μορφοβουνιωτών Αθήνας – Βόλου και Καρδίτσας, με πρωτεργάτη τον Μάρκο Τσούλα. Εξάλλου ο Σύνδεσμος Μορφοβουνιωτών Αθήνας είναι αυτός που δίκαια έθεσε το θέμα της αποκατάστασης των νεκρών στους Εθνικούς Αγώνες και τον Εμφύλιο.

Καταθέτουμε τα ονόματα νεκρών του Εμφυλίου στην κρίση και στην μνήμη όλων. Απευθύνουμε προσκλητήριο μνήμης για να μην ξεχαστούν ονόματα πεσόντων και παρακαλούμε να συζητηθεί είτε δημόσια είτε ιδιωτικά για να μην λησμονήσουμε και αδικήσουμε κάποιον. Οι νεκροί του Εμφυλίου στο Βουνέσι έχουν ως εξής:

1943

Βιλαέτης Δημήτριος
Μάργαρης Κ.
Τσιχλάκης Γιώργος
Γορδίου Μαρία
Σκούφης Μάρκος

Γιαννάκος Γιάννης
Γάτος Ηλίας
Γιαννάκος Γιώργος
Γιαννάκος Κωνσταντίνος
Γιαννάκος Φώτης
Γόρδιος Απόστολος

1945-1949

Βασιλούλης Κωνσταντίνος

Γόρδιος Βάϊος
Γόρδιος Δημήτριος

Γόρδιος Θωμάς
Διαμαντάκος Βασίλειος
Ζαχαρή Αγορούλα
Καλαντζής Κωνσταντίνος
Καραθάνος Δημήτριος
Καραθάνος Θωμάς
Κατοίκος Κ. Δημήτρης
Κατοίκος Φώτης
Κατσακιώρης Θωμάς
Κατσιγιάννης Γιώργος
Κατσίκας Βασίλειος
Κατσίκας Στέφανος
Καφαντάρης Κώστας (Νικηταράς)
Καφεντζής Γιώργος
Καφεντζής Κ. Ευάγγελος
Καφεντζής Σ. Ευάγγελος
Καφεντζής Σεραφείμ
Κοτοπούλης Απόστολος
Κοντοστέργιος Βασίλης
Κουτίνος Σεραφείμ
Κυριαζής Αριστείδης
Κυριαζής Κωνσταντίνος
Κυρίτσης Κων/νος
Κυρίτσης Στέφανος

Λατίνος Γιώργος
Μανώλης Αλέκος
Νάνος Αντώνιος
Πανταζής Βασίλειος
Πλαστήρας Βασίλειος
Πολύζος Αριστείδης
Πουρδαλής Χριστόφορος
Ρεφενές Μάρκος
Σακελλαρίου Ευάγγελος
Σακελλαρίου Κυριάκος
Σανιδάς Δημήτριος
Σταμογιώργος Δημήτριος
Τουλιάς Θωμάς
Τσάβαλου Ολυμπία
Τσαντούλας Βασίλης
Τσιαντούλας Δήμος
Τσιαντούλας Ιωάννης
Τσιμογιάννης Κώστας
Τσούλας Νικόλαος
Τσούλας Πausανίας
Φασλής Απόστολος
1967
Καλαντζής Χρήστος

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ: Προτείνουμε το μνημείο να τοποθετηθεί στην είσοδο του χωριού, επάνω από το Αστυνομικό Τμήμα, στο πλατώμα. Η μηχανικός κ. Θέη Κανδύλα έχει μελετήσει την μετατροπή του χώρου σε μικρή πλατεία. Ο χώρος επιλέχθηκε διότι συγκεντρώνει τα περισσότερα πλεονεκτήματα: είναι σχετικά κοντά στην πλατεία, έχει εύκολη και ξεκούραστη πρόσβαση, γειτνιάζει με το Μουσείο Πλαστήρα, περπατά πολύς κόσμος το καλοκαίρι, τον προτιμούν τα νέα παιδιά, έχει εξαιρετική θέα στον κάμπο, δημιουργεί ισοδύναμο αντιστάθμισμα και αναβαθμίζει την ανατολική πλευρά του χωριού, αναδεικνύει την έννοια της Εθνικής Συμφιλίωσης, κ.α.

Το μνημείο προτείνεται να κτιστεί με ντόπια πέτρα, (παρόμοια με της πλατείας), στο μέσο του μνημείου θα υπάρχει εσοχή, εντός της οποίας θα εντοιχιστεί μοναδικό πέτρωμα. Πρόκειται για αληθινό μνημείο της Φύσης, ένα ειδικό απολίθωμα οστών εκατοντάδων χιλιάδων ετών, με χρωματισμούς όπου αρμονικά

ισορροπούν το κίτρινο και μαύρο χρώμα, αληθινό έργο Τέχνης. Στο κάτω μέρος (αριστερά και δεξιά) συμμετρικά 4 μαρμάρινες πλάκες με τα ονόματα νεκρών με απόλυτη αλφαβητική σειρά με τα ονόματα των νεκρών του 1943, 1944 – 1949 – 1967. Στην μία πλευρά θα είναι η Ελληνική σημαία με παρτέρι από τριανταφυλλιές όλων των χρωμάτων, με προφανή συμβολισμό στον σεβασμό των διαφορετικών απόψεων και ιδεών. Στην άλλη πλευρά μία πέτρα που μοιάζει με ανθρώπινο σώμα ξαπλωμένο και ένα κυπαρίσσι στην άκρη.

Ελπίζουμε ότι η κοινωνική διαβούλευση θα συμβάλλει στην ολοκληρωμένη παρουσίαση ενός έργου, χωρίς παραλείψεις ονομάτων, με την μέγιστη δυνατή αισθητική αλλά και με την κοινωνική αποδοχή μιας πρότασης που έρχεται να συμβάλει στην διάσωση της ιστορικής μνήμης, στην ανάδειξη της Εθνικής Συμφιλίωσης και Ομοψυχίας. Για κάθε επικοινωνία, προτάσεις, ιδέες, στο προσωπικό τηλέφωνο 6977783314 και στο email: panagiotisninos62@gmail.com

Τέλος, ευχής έργο θα ήταν η ανέγερση του μνημείου να αποτελέσει συλλογικό έργο όλων των Βουνεσιωτών, ακριβώς για να συμβολίζει την ομοψυχία και την διάθεση υπέρβασης του Παρελθόντος. Προπαντός να σηματοδοτήσει την μετάβαση σε μια νέα εποχή, απαλλαγμένη από τα μίση και τα λάθη του παρελθόντος. Ως δημοτική αρχή είμαστε ανοιχτοί σε ιδέες και προτάσεις.

ΕΙΔΙΚΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΑΦΩΝ (ΕΑΠΑ) ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΗΜΟ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΤΙΓΜΗ ΓΙΑ ΤΑ ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΡΑΦΑ - ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Εισήγηση του δημάρχου Παναγιώτη Νάνου, προς το Δημοτικό Συμβούλιο και τις Κοινότητες Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, στο πλαίσιο κοινωνικής διαβούλευσης. Συζητήθηκε στην αριθ. 15/25-10-2022 Τακτική Συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου Λίμνης Πλαστήρα.

Με ιδιαίτερη ικανοποίηση και χαρά καταθέτουμε στο Δημοτικό Συμβούλιο την αναλυτική πρόταση της δημοτικής αρχής Λίμνης Πλαστήρα για το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Αγράφων (ΕΑΠΑ), εισήγηση η οποία διανεμήθηκε για την προηγούμενη συνεδρίαση του ΔΣ (20/10/2022). Δυστυχώς η συζήτηση ματαιώθηκε λόγω έλλειψης απαρτίας, αφού η αντιπολίτευση αποφάσισε σύσσωμη να απέχει, αν χρειαστεί στην πορεία θα σχολιάσω για την αποχή στην συνέχεια. Καταθέτω ξανά την πρότασή μου με την ελπίδα ότι θα αξιολογηθεί με την δέουσα σοβαρότητα, δηλώντας ότι είμαστε ανοιχτοί σε ιδέες και προτάσεις με επιχειρήματα, έτσι ώστε να υπάρξει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα για την οικονομική και κοινωνική Ανάπτυξη του δήμου Λίμνης Πλαστήρα.

Πρόκειται για μια Ιστορική αληθινά στιγμή, διότι για πρώτη φορά στα χρονικά των Αγράφων έχουμε ένα Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα ύψους 90.000.000 ευρώ, για κάθε Δήμο 30.000.000 ευρώ και με ένα πρόγραμμα το οποίο εκπονήθηκε αποκλειστικά για τα Άγραφα, με χαρακτηριστικά τέτοια που δεν έχει κανένα άλλο πρόγραμμα μέχρι σήμερα να επιδείξει. Ταυτόχρονα αποτελεί και μία ευκαιρία συνολικά για την ορεινή Ελλάδα, διότι αν η προσπάθεια αυτή πετύχει, τότε θα έχουμε μία καλή πρακτική για εφαρμογή και σε άλλες γεωγραφικές ενότητες της Ορεινής Ελλάδας.

Πριν προχωρήσουμε στην παρουσίαση του ΕΑΠΑ, θα μου επιτρέψετε να αναφέρω ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία κάνουν μοναδικό το Αναπτυξιακό μας Πρόγραμμα:

1ον Το ΕΑΠΑ προτάθηκε από τους Δήμους Λίμνης Πλαστήρα, Αργιθέας και Αγράφων και όχι από τα Υπουργεία ή την Ευρωπαϊκή Ένωση με γενικόλογα κριτήρια. Είναι μια πρόταση η οποία έρχεται από την Αυτοδιοίκηση η οποία έχει άριστη γνώση των αναγκών της και όχι με άξονες, κριτήρια και προτεραιότητες που άλλοι προκαθορίζουν και εμείς προσπαθούμε να προσαρμόσουμε τις προτάσεις μας στις δικές τους επιλογές.

2ον Πρόκειται για ιστορικό ρεκόρ επενδύσεων 90 εκ ευρώ για 3 Δήμους, 30.000.000 ευρώ για το Δήμο Λίμνης Πλαστήρα, μια ολοκληρωμένη χωρική επένδυση η οποία αγκαλιάζει το μεγαλύτερο μέρος των Αγράφων, διαπνέεται από την ίδια φιλοσοφία, πρέπει να ολοκληρωθεί μέσα σε πέντε (5) χρόνια, (2023 – 2027), όσο δηλαδή κρατάει το αντίστοιχο ΕΣΠΑ.

3ον Πρόκειται για ένα αποτέλεσμα Διαδημοτικής Συνεργασίας, την οποία προτείναμε και οι συνάδελφοι αποδέχθηκαν ειλικρινά και με ευγενή διάθεση, χωρίς ανταγωνισμούς και τοπικιστικές ή κομματικές προσεγγίσεις, το αντίθετο. Η επιτυχία αυτή ήρθε ως αποτέλεσμα μιας ανοιχτής πολιτικής με εξωστρέφεια και δυναμισμό, μιας διεκδίκησης με άλλο ήθος και ύφος άσκησης εξουσίας, το οποίο έχει προσπεράσει από καιρό κομματικές και άλλες αγκυλώσεις, γεγονός που επισημάνθηκε από την κυβέρνηση και έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην επιτυχή κατάληξη του ΕΑΠΑ.

4ον Το ΕΑΠΑ έχει εξασφαλισμένες πιστώσεις από το ΕΣΠΑ 2022 – 2027 και όσοι διαδίδουν ψεύδη ότι πρόκειται για προεκλογικές εξαγγελίες χωρίς αντίκρισμα και με απαράδεκτους υπαινιγμούς προσπαθούν να απαξιώσουν έξη μήνες δουλειά, ατελείωτες εργατώρες των τριών δημάρχων, του Γ.Γ. του Υπουργείου Ανάπτυξης κ. Δ. Σκάλκου και του υφυπουργού Ανάπτυξης κ. Τσακίρη, διαπράττουν αδικία και συνάμα καταρρακώνουν κάθε έννοια πολιτικού πολιτισμού και δημόσιου ήθους.

5ον Τα 30.000.000 ευρώ για κάθε Δήμο, αφορούν έργα και δημοτικές υποδομές, όχι έργα περιφερειακής ευθύνης, όπως λ.χ. οι οδικοί άξονες υπερ-τοπικής σημασίας, όπως λ.χ. ο δρόμος Μουζάκι Λίμνη Πλαστήρα ή Φυλακτή – Πετρίλο, κ.α., έργα τα οποία θα προχωρήσουν με πιστώσεις από τα ΠΕΠ, όπως θα προχωρήσουν πολλά έργα του Ιδιωτικού Τομέα με χρηματοδότηση από το Ταμείο Ανάκαμψης. Η προσωπική μου εκτίμηση είναι ότι οι συνολικές επενδύσεις στο Δήμο Λίμνης Πλαστήρα θα ξεπεράσουν τα 60.000.000 ευρώ την επόμενη 5ετία, δημοτικές, δημόσιες, ιδιωτικές και ΣΔΙΤ επενδύσεις από ΕΣΠΑ και Ταμείο Ανάκαμψης.

6ον Τα έργα του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα σχεδιάστηκαν με βάση τα πληθυσμιακά, οικονομικά και άλλα κοινωνικά δεδομένα, με πολιτικά και κοινωνικά κριτήρια για

τις πραγματικές ανάγκες και για το ξαναζωντάνεμα των χωριών, με βάση το πρόγραμμα «Επιστροφή στην Πατρίδα» του 2021, αλλά και με τεχνοκρατικά στοιχεία μιας SWOT analysis, η οποία μας αποκαλύπτει την δυναμική της περιοχής, αλλά και τους κινδύνους αποτυχίας. Στόχος του προγράμματος είναι η δημιουργία προστιθέμενης αξίας, η τόνωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε όλους τους τομείς, από τον πρωτογενή τομέα και την βιοτεχνική παραγωγή, μέχρι τον τριτογενή τομέα και τον Τουρισμό, την επανεκκίνηση της τοπικής οικονομίας, την αύξηση θέσεων εργασίας, την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

7ον Ορισμένες από τις προτάσεις μας είναι καινοτόμες που εισάγουν, τα οποία εισάγουν την Λίμνη Πλαστήρα στο διεθνή χάρτη ενδιαφερόντων και προορίζονται για να συνεισφέρουν στη δημιουργία νέων Τοπόσημων διεθνούς εμβέλειας. Με την ολοκλήρωση των έργων η περιοχή μας καθίσταται εθνικό σημείο αναφοράς και διεθνής τουριστικός προορισμός. Αναφέρουμε ενδεικτικά το Υπαίθριο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και το Πάρκο Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας.

8ον Η επένδυση στον 4γενή Τομέα, η δημιουργία επιχειρηματικού χωριού, αλλά και σε τομείς που δεν υπάρχουν στην Ελλάδα, όπως τα Ιατρικά Κέντρα Εναλλακτικής Ιατρικής, συνιστούν καινοτόμες επενδύσεις που με κατάλληλη προώθηση, μπορεί η λίμνη Πλαστήρα να αποτελέσει τόπο Ελληνικών και Ξένων επενδύσεων από startup επιχειρήσεις, ακριβώς διότι το Φυσικό Περιβάλλον αποτελεί κεφάλαιο και προστιθέμενη αξία.

9ον Εκτός των έργων με οικονομική στόχευση, υπάρχουν πολλά έργα αναβάθμισης της Ποιότητας Ζωής, με προτεραιότητα την Υγεία, την Παιδεία, την Ιστορία και τον Πολιτισμό, έργα τα οποία στοχεύουν στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα χωριά και της παλινόστησης των ξενιτεμένων για μόνιμη ή περιοδική εγκατάσταση, καθώς και για προσέλκυση νέων ομάδων πληθυσμού που τους ενδιαφέρει να ζήσουν στη λίμνη Πλαστήρα.

10ον Το σημαντικότερο όλων είναι ότι το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Λίμνης Πλαστήρα, συμπίπτει χρονικά και σχεδιαστικά με την εκπόνηση των δύο (2) Ειδικών Τοπικών Πολεοδομικών Σχεδίων, τα οποία εκπονεί μεγάλη μελετητική εταιρία και μέσα από αυτά αλλάζουν οι χρήσεις γης, προβλέπονται όλα όσα συμπεριλαμβάνει το ΕΑΠΑ. Ουσιαστικά για πρώτη φορά στα χρονικά έχουμε ταυτόχρονη δημιουργία ενός νέου χωροταξικού σχεδίου, με κατάργηση των στρεβλώσεων της ΖΟΕ και νέες χρήσεις γης, με εξασφαλισμένες πιστώσεις για τα έργα που περιγράφονται στο ΕΑΠΑ και κατοχυρώνονται από τα Ειδικά Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια της λίμνης Πλαστήρα.

Απλά, για την ιστορία θα μου επιτρέψετε μία προσωπική αναφορά: Η διαδημοτική Αγάφων, όπως και η Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση, η οποία μετεξελίχθηκε σε ΕΑΠΑ, ξεκίνησαν με δική μου πρόταση, έγιναν αποδεκτές από τους συναδέλ-

φους της Αργιθέας και των Αγράφων. Μιλώντας ο ίδιος στη σύσκεψη των δημάρχων στο Μέγαρο Μαξίμου με τον πρωθυπουργό και το μισό υπουργικό συμβούλιο παρόν, παρουσίασα το πρόγραμμα «Επιστροφή στην Πατρίδα, 2021». Εκεί κατέθεσα πρόταση για την ΟΧΕ Αγράφων, κάτι που το ανέφερε ο συντονιστής της εκδήλωσης για το ΕΑΠΑ, κ. Δημήτρης Σκάλκος, Γ.Γ. του Υπουργείου Ανάπτυξης, παρουσία του πρωθυπουργού και όλων των άλλων, στο Ανθηρό την 18/10/2022. Προς επίρρωση των ανωτέρω, απλά να θυμίσω ότι στον προϋπολογισμό έτους 2022 είχαμε προβλέψει 30.000 ευρώ για την σύνταξη μελέτης για την ΟΧΕ/ΕΑΠΑ, ενώ όλες οι διαδημοτικές συνεδριάσεις έγιναν στο δημαρχείο μας. Συνεπώς τίποτα δεν ήλθε τυχαία και κυρίως ως «δώρο» στους Δήμους μας, αντίθετα πρόκειται για σοβαρή διεκδίκηση, η οποία τελεσφόρησε με επιτυχία χάρη στην συλλογική μας ομοθυμία και κοινή προσπάθεια.

Τέλος, ορισμένοι βρίσκουν επιλήψιμο ο δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα να ευχαριστεί δημόσια τον πρωθυπουργό και να αναγνωρίζει την καθοριστική συμβολή του κ. Μητσοτάκη στο ΕΑΠΑ. Προσωπικά θεωρώ τιμή μου αλλά και ηθική υποχρέωση, να συνομιλώ ως δήμαρχος με τον πρωθυπουργό για ζητήματα του τόπου μου. Επίσης θεωρώ πολιτική εντιμότητα και θάρρος, να αναγνωρίζεις την συνέπεια και την προσφορά των κυβερνώντων στον τόπο μας, ακόμα και αν διαφωνείς ιδεολογικά. Συμπλεγματικές και άλλες κομματικές θεωρήσεις και παρακαμιακές παρωπίδες, δεν με αφορούν. Συνεπώς επιστρέφω την διαδικτυακή λάσπη στους θλιβερούς αποδέκτες και ο νοών νοήτω...

Εμείς συνεχίζουμε αταλάντευτοι τις αποδοτικές συνεργασίες μας για την Ανάπτυξη του Τόπου. Στο πλαίσιο της Κοινωνικής Διαβούλευσης, παρουσιάζουμε στο Δημοτικό Συμβούλιο ολοκληρωμένο το ΕΑΠΑ αναλυτικά για κάθε παραγωγικό τομέα και έργο, θυμίζοντας ότι αποτελούν μέρος του Προγράμματος του Συνδυσμού ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ, συμβόλαιο τιμής το οποίο δικαιώνεται! ΕΡΓΑΖΟΜΑΣΤΕ ΣΚΛΗΡΑ, ΜΕ ΗΘΟΣ, ΟΡΑΜΑ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.

Συνεχίζουμε να σχεδιάζουμε το Μέλλον του μας αξίζει! Καταθέτουμε την πρόταση στην Κοινωνική Διαβούλευση με πρώτο το Δημοτικό Συμβούλιο Πλαστήρα και τους προέδρους των Κοινοτήτων μας.

A. Υποδομές Πρωτογενούς Τομέα, υπερ-τοπικής σημασίας:

- **Μετατροπή της Αμπελουργικής Ζώνης** Μορφοβουνίου – Μεσενικόλα- Μοσχάτου σε σύγχρονο αμπελο – οينوποιητικό πάρκο, με δρόμους, επιλεκτική άρδευση, δυνατότητα ίδρυσης οινοποιείων, κ.α.

Είδος παρέμβασης – αναγκαίο έργο:

α) επιλεκτική τσιμεντόστρωση δρόμων και β) βελτίωση αρδευτικής ικανότητας

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: α) 950.000 + β) 450.000 = 1.400.000 €

- **Δημιουργία πρότυπου αγροκτήματος Νευρόπολης**, με κηπευτικά ΠΟΠ, στην καλλιεργητική ζώνη Κερασιά – Κρυονέρι - Καλύβια Φυλακτής – Καλύβια Πεζούλας.

Είδος παρέμβασης – αναγκαίο έργο: ενέργειες αναγνώρισης ΠΟΠ κηπευτικών Λίμνης Πλαστήρα, οργάνωση, προβολή, εκθετήρια, κλπ

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών 130.000 €

- **Αναβάθμιση του αρδευτικού δικτύου ΔΕ Νευρόπολης**, από Κερασιά – Κρυονέρι – Καλύβια Φυλακτής – Πεζούλας, μετατροπή σε κλειστό κύκλωμα άρδευσης, χωρίς ενεργειακό κόστος, λόγω βαρύτητας.

Είδος παρέμβασης – αναγκαίο έργο: α) Δημιουργία κλειστού αρδευτικού δικτύου

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: 3. 000.000 €

- **Κτηνοτροφικό Πάρκο Ράζιας** οικισμός με 3.000 αιγοπρόβατα, παροχή νερού, δρόμοι, ηλεκτρικό ρεύμα στα ποιμνιοστάσια, κ.α. ,

Είδος παρέμβασης – αναγκαίο έργο:

α) επιλεκτική ασφαλτόστρωση δρόμων και β) βελτίωση αρδευτικής ικανότητας

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: α) 350.000 + β) 500.000 = 850.000 €

- **Καθορισμός και Αναβάθμιση κτηνοτροφικών θυλάκων** κοινοτήτων Λίμνης Πλαστήρα, με παροχή νερού, δρόμοι, ποτίστρες, ηλεκτρικό ρεύμα στα ποιμνιοστάσια, κ.α

Είδος παρέμβασης – αναγκαίο έργο: α) επιλεκτική ασφαλτόστρωση δρόμων και β) βελτίωση ύδρευσης γ) παροχή ηλεκτρικού ρεύματος.

Κόστος Υποδομών: α) 650.000 + β) 100.000 + γ) 140.000 = 890.000 €

- **Μετατροπή δασών άγριας καστανιάς σε ήμερους καστανεώνες**, με διανομή στους ακτήμονες, τους ανέργους, όσους ήθελαν ασχοληθεί επαγγελματικά.

Είδος παρέμβασης – αναγκαίο έργο: α) Διαχειριστική Μελέτη, κοπή άγριων καστανεώνων, πρόσβαση, κλπ

Κόστος Υποδομών εργασιών: 250.000 €

- **Αναβάθμιση εμπλουτισμός του αρδευτικού δικτύου πηγών Αγίου Γεωργίου Μορφουνίου** και επέκταση στην κτηνοτροφική ζώνη Ράζιοπούλας – Ράζιας.

Είδος παρέμβασης – αναγκαίο έργο: δημιουργία δεξαμενής στη θέση διάσελο, εγκατάσταση δικτύου μεταφοράς νερού

Κόστος Υποδομών: 700.000 € (για το έργο υπάρχει πλήρης μελέτη εφαρμογής)

- **Ολοκλήρωση αγροτικού οδικού δικτύου**, καθώς και συντήρηση δασικού δικτύου για πυροπροστασία, κ.α

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: 750.000 €

- **Δημιουργία πάρκου άγριων θηραμάτων**, με οικονομικό, εκπαιδευτικό, τουριστικό και παραγωγικό ενδιαφέρον.

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: 250.000 €

- **Ανάδειξη και βελτίωση παραδοσιακών βοσκοτόπων**, εξασφάλιση ποτιστρών, φυσικών καταφυγίων, πρόσβασης, στα λιβάδια των Αγράφων, Καρβασαρά, κλπ.

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: 350.000 €

- **Επαναδημιουργία ιχθυοπαραγωγικών μονάδων πέστροφας** κ.α. οι οποίες χάθηκαν από τον «Ιανό», Καρίτσα, κ.α.

Κόστος Ιδιωτικών Υποδομών: χωρίς εκτίμηση, αφορά ιδιωτικές επενδύσεις
Συνολικό Κόστος Δημόσιων Υποδομών για τον Πρωτογενή Τομέα 8.470.000 €

Β. Υποδομές Δευτερογενούς Τομέα, υπερ-τοπικής σημασίας:

ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

(αφορά ιδιωτικές επενδύσεις, κυρίως αγροδιατροφικού τομέα)

- **Οικοτεχνικές - βιοτεχνικές μονάδες Αγροδιατροφικού Τομέα**, με άξονες τις υφιστάμενες μονάδες παραγωγής, ανά είδος:
 - **Οινοποιητική δραστηριότητα**, εστιασμένη στην αμπελουργική ζώνη Μοσχάτου – Μεσενικόλα – Μορφοβουνίου.
 - **Γαλακτοκομική - Τυροκομική παραγωγή** κτηνοτροφικών μονάδων Λίμνης Πλαστήρα
 - **Παραδοσιακά κρέατα, ντόπια λουκάνικα**, κ.α
 - **Παραδοσιακά τρόφιμα**, ηδύποτα, γλυκά, μέλι, κ.α.
 - **Νέες καλλιέργειες**, υπερ – τροφές, τσαΐ Βουνού, λοιπά βότανα, κ.α
- Κηπευτικά, πατάτες, φασόλια, κ.α. από το αναγνωρισμένο αγρόκτημα Νευρόπολης με κηπευτικά για τα οποία ξεκινά η αναγνώριση ΠΟΠ.
- **Εναλλακτικά καλλυντικά** από μελισσοκομικά προϊόντα
 - **Στοά Παλαίωσης Κρασιού Μεσενικόλα.**

Είδος παρέμβασης – αναγκαίο έργο: ανακαίνιση αίθουσας - εξοπλισμός

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: 50.000 €

- **ΥΠΑΙΘΡΙΑ ΑΓΟΡΑ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ** ΣΤΟ ΠΟΛΥΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΑΡΚΟ «ΣΤΑΥΡΟΣ» ΚΕΡΑΣΙΑΣ – ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ

Είδος παρέμβασης – αναγκαίο έργο: Υλοποίηση έργων υπάρχουσας μελέτης

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: 450.000 €

Συνολικό Κόστος Δημόσιων Υποδομών για τον Δευτερογενή Τομέα 500.000 €

Γ. Υποδομές Τριτογενούς Τομέα, Περιφερειακής σημασίας:

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ:

- **Αθλητικό Προπονητικό Κέντρο στη «Φτέρη» Νεοχωρίου** 70 στρέμματα
Κόστος Υποδομών εργασιών: 450.000 €
 - **Αθλητικό Κέντρο Μεσενικόλα**, στη θέση Άη Δημήτρη» - «Παναγία»
Κόστος Υποδομών εργασιών: 250.000 €
 - **Ναυταθλητικό - Κωπηλατικό Κέντρο Λαμπερού**
Κόστος Υποδομών εργασιών: 200.000 €
 - **Χιονοδρομικό Κέντρο Πεζούλας**
Κόστος Υποδομών εργασιών: 450.000 €
 - **Αθλητικές δομές Κοινοτήτων** Μορφοβουνίου, Κερασιάς, Κρουονερίου, Μπελοκομίτη, Καλυβίων Πεζούλας.
Κόστος Υποδομών εργασιών: 400.000 €
 - **Δημιουργία Tennis Club** με δύο 2 γήπεδα στον Άγιο Αθανασίου Λαμπερού, το ένα (1) γήπεδο ολυμπιακών προδιαγραφών.
Κόστος Υποδομών εργασιών: 350.000 €
 - **Ορειβατική κατασκήνωση Φυλακτής**, θέση «Αηλιάς», έκτασης 90 στρεμμάτων.
Κόστος Υποδομών εργασιών: 100.000 €
 - **Αναβάθμιση Ορειβατικού Καταφυγίου Αγράφων.**
Κόστος Υποδομών εργασιών: 250.000 €
 - **Αναβάθμιση Ορειβατικού Καταφυγίου στη θέση «Ελατάκος» Μπελοκομίτη**
Κόστος Υποδομών εργασιών: 80.000 €
 - **Δημιουργία δικτύου ποδηλατοδρόμων περιμετρικά της Λίμνης Πλαστήρα**, για δραστηριότητες ποδηλάτων βουνού και ένταξη στους χάρτες του EYROVELO.
Κόστος Υποδομών εργασιών: 250.000 €
- Συνολικό Κόστος Δημόσιων Υποδομών για τον Αθλητικό Τομέα 2.780.000 €

Γ. Υποδομές οδικών αξόνων και γραμμών Περιφερειακής σημασίας

- **Νέα χάραξη του δρόμου Μουζάκι – Λίμνη Πλαστήρα, προέκταση του δρόμου Μετέωρα – Τρίκαλα - Μουζάκι. (ΠΕΠ Θεσσαλίας)**
- **Δημιουργία Υδατοδρομίου** στον Άγιο Αθανάσιο Λαμπερού (Ταμείο Ανάκαμψης – Ιδιωτική επένδυση ή ΣΔΙΤ)
- **Αποκατάσταση οδικού κυκλώματος Λίμνης Πλαστήρα** – Συντήρηση και ανάδειξη της ιστορικής οδού Καρδίτσης – Αग्रίνιου από το τμήμα «στάση Μελισσομάντρια» Βουνεσίου, Στάση Μεσενικόλα – Ι.Μ. Κορώνας, πλαζ

Λαμπερού, φράγμα, και τα άλλα χωριά περιμετρικά της λίμνης. (ΠΕΠ Θεσσαλίας)

- **Αποκατάσταση οδικού κυκλώματος Λίμνης Πλαστήρα – Φυλακτής - Πετρίλο – Αργιθέας μέσω «σκάλας» Φυλακτής.** (ΠΕΠ Θεσσαλίας)

Συνολικό Κόστος Δημόσιων Υποδομών για οδικούς άξονες Περιφερειακής σημασίας, χωρίς εκτίμηση.

Δ. ΔΗΜΟΣΙΕΣ & ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

ΥΓΕΙΑ – ΠΡΟΝΟΙΑ - ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

- **Δημιουργία Πολυδύναμου Περιφερειακού Ιατρείου Λίμνης Πλαστήρα**, με στόχο την παροχή υπηρεσιών Κέντρου Υγείας Β Τάξης, με προτεραιότητα την αντιμετώπιση των επειγόντων περιστατικών και την Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας.

(Είναι ήδη στο στάδιο της σύστασης του Οργανισμού ενώ έχουν ολοκληρωθεί οι μελέτες (archιτεκτονικές, ΗΜ, Βιοϊατρικής Τεχνολογίας, κ.α.)

Κόστος Υποδομών εργασιών: 250.000 € + Ιατροτεχνολογικός και λοιπός εξοπλισμός 60.000 ευρώ, σύνολο 310.000 ευρώ.

- **Ολοκλήρωση του Περιφερειακού Ιατρείου** Καρίτσας Δολόπων, αναβάθμιση των ΠΙ Μεσενικόλα, καθώς και των εξεταστηρίων σε όλα τα χωριά του Δήμου.

Κόστος Υποδομών εργασιών: 70.000 €

- **Ολοκλήρωση των υποδομών για να γίνει η Λίμνη Πλαστήρα φιλική και προσβάσιμη στα ΑμεΑ**, με προτεραιότητα τα wc για ΑμεΑ, την βελτίωση και σήμανση των παραλίμνιων δρόμων Μορφοβούνι και Τσαρδάκι – πλαζ Λαμπερού, αύξηση θέσεων στάθμευσης σε όλα τα χωριά, απόδοση της παιδικής χαράς ΑμεΑ που κατασκευάζεται στο Μορφοβούνι και ολοκληρώνεται σύντομα.

Κόστος Υποδομών εργασιών: 100.000 €

- **Ανακαίνιση του υπαίθριου Θεάτρου Πλαζ Πεζούλας**, με την δημιουργία υποδομής φιλικής και προσβάσιμης στα ΑμεΑ. Επίσης λαμβάνεται μέριμνα για να μην κατακλύζεται η υπάρχουσα σκηνή από τα νερά και να αυξηθούν οι θέσεις με την επέκταση των κερκίδων, με παράλληλη κατασκευή βοηθητικών χώρων, όπως καμαρίνια, κ.α. Στόχος είναι να γίνονται παραστάσεις σχεδόν ολόκληρο το χρόνο.

Κόστος Υποδομών εργασιών: 150.000 €

Συνολικό Κόστος Δημόσιων Υποδομών για Υγεία – Πρόνοια 630.000 €

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

- **Αναβάθμιση των Σχολείων Δάσους Κερασιάς, Μεσενικόλα, Πεζούλας.**

- **Διεθνείς Θερινές Ακαδημίες** στην κατασκήνωση της Νεραϊδας Πεζούλας
- **Σύνδεση του Βοτανικού Κήπου** Νεοχωρίου, και των οικίσκων του Π.Θ. με την εκπαιδευτική κοινότητα.
- **Αξιοποίηση του Περιβαλλοντικού Κέντρου** για εργαστήρια του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Συνολικό Κόστος Υποδομών εργασιών για την κατηγορία Εκπαίδευση:
450.000 €

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ:

- **Δημιουργία Πάρκου Υδροκίνησης και Υδάτινου Πολιτισμού «Λάλον Υδωρ»** στον ποταμό Κερασιώτη, στην Κερασιά.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 300.000 €

- **Δημιουργία Πάρκου Ιστορικής Μνήμης - Νεοχώρι** (θέση Νταμάρι, θέση Α - είσοδος)

Κόστος υποδομών - εργασιών: 30.000 €

- **Δημιουργία Κέντρου Πολιτισμού Λίμνης Πλαστήρα**, από επανάχρηση Γυμνασίου Μεσενικόλα, προτάθηκε στο πρόγραμμα «Τρίτσης»

Κόστος εξοπλισμού: 120.000 €

- **Αναβάθμιση Μουσείου Οίνου και Αμπέλου Μεσενικόλα**

Κόστος υποδομών – εργασιών - εξοπλισμού: 100.000 €

- **Αναβάθμιση Δημοτικού Μουσείου Ιστορίας «Νικόλαος Πλαστήρας»** στο Μορφοβούνι αρχαιακών Συλλογών, αξιοποίηση χώρων του Δημοτικού Σχολείου

Κόστος υποδομών – εργασιών - εξοπλισμού: 130.000 €

- **Αξιοποίηση Δημοτικού Σχολείου Φυλακτής**, μετατροπή σε χώρο Ιστορίας και Πολιτισμού

Κόστος υποδομών – εργασιών - εξοπλισμού: 100.000 €

- **Αξιοποίηση Δημοτικού Σχολείου Λαμπερού**, μετατροπή σε χώρο Ιστορίας και Πολιτισμού

Κόστος υποδομών – εργασιών - εξοπλισμού: 100.000 €

- **Δημιουργία πλατείας Μπελοκομίτη** (εκκλησία και Δημοτικό Σχολείο Μπελοκομίτη

Κόστος υποδομών – εργασιών - εξοπλισμού: 250.000 €

- **Αξιοποίηση Δημοτικών κτιρίων για Νεολαία Κρουονερίου:**

A) ανακαίνιση κτιρίου «σπίτι του παπά» 80.000 €

B) δημιουργία Βιβλιοθήκης και internet room 20.000 €

Συνολικό Κόστος υποδομών – εργασιών – εξοπλισμού (A+B) : 100.000 €

- **Υπαίθριο θέατρο Νεοχωρίου, στη θέση «νταμάρι» θέση Β.**

Κόστος υποδομών - εργασιών: 300.000 €

- **Μικρό ξύλινο υπαίθριο θέατρο Κερασιάς,**

Κόστος υποδομών - εργασιών: 40.000 €

- **Ανακαίνιση του υπαίθριου Θεάτρου Πλαζ Λαμπερού** - προσθήκη διαζώματος.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 100.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών εργασιών για την κατηγορία Πολιτισμός:
1.670.000 €

ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΤΟΠΟΣΗΜΩΝ

Α. ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ Υπαίθριου Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης «Χωρο-Χρόνου άγραφον». Το τεχνικό έργο εντάχθηκε στο Πρόγραμμα «Αντ. Τρίτσης», υπό την αιγίδα της Επιτροπής «Ελλάδα 21» και είναι σε εξέλιξη η α φάση του έργου διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου, στη θέση «Στεφάνι» Μορφοβουνίου, έκτασης 90 στρεμμάτων). Απαιτούνται συμπληρωματικές υποδομές για την εικαστική ανάπτυξη του ΥΜΣΤ. Παράλληλα θα αναπτύσσονται παραλίμνια σημείων αναφοράς εικαστικού ενδιαφέροντος, όπως και όπου οι καλλιτέχνες θα υποδείξουν.

Πρόκειται για ανάδειξη μνημείων της φύσης με καλλιτεχνικό τρόπο, με δημιουργία «εικαστικών εκπλήξεων», οι οποίες θα αναπτυχθούν περιμετρικά της λίμνης και σε όλες τις κοινότητες - οικισμούς.

Προτεραιότητα θα δοθεί σε ποδηλατοδρόμους, πεζοπορικά και ορειβατικά μονοπάτια, βατά ή απομακρυσμένα σημεία, πλήρως εναρμονισμένα με το Φυσικό Περιβάλλον, με στόχο να προσδώσουν προστιθέμενη αξία στο τουριστικό προϊόν της περιοχής και να καταστήσουν την λίμνη Πλαστήρα διεθνές εικαστικό Τοπόσημο και μοναδικό στο είδος οικομουσείο.

Κόστος συμπληρωματικών υποδομών - εργασιών: 250.000 €

Β. ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΑΡΚΟ Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας. Πρόκειται για μοναδικό στο είδος του θεματικό πάρκο, το οποίο θα εγκατασταθεί έπειτα από μελέτη στον ποταμό «Κερασιώτης» ή «Μέγας» ή Καριτσιώτης, με στόχο την παραγωγή εναλλακτικής ηλεκτρικής ενέργειας, με βάση τον κοχλία του Αρχιμήδη, αλλά και την εγκατάσταση άλλων μηχανών και μηχανισμών που είχαν εφεύρει οι Αρχαίοι Έλληνες. Σκοπός του πάρκου είναι η επανάχρηση της αρχαίας τεχνολογίας με στόχο την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, την εκπαίδευση των μαθητών/φοιτητών, την δημιουργία ενός ακόμη σημείου αναφοράς το οποίο θα αναβαθμίσει το τουριστικό προϊόν της περιοχής και θα δημιουργήσει ένα νέο αναγνωρίσιμο τοπόσημο στη διεθνή αγορά. Αναλυτική πρόταση για το έργο θα προκύψει έπειτα από προτάσεις διαγνωστικής μελέτης της Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ, με το οποίο είμαστε σε συνεργασία, στο πλαίσιο μνημονίου συνεργασίας.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 400.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών - εργασιών για την κατηγορία Καινοτόμες δράσεις για την δημιουργία Διεθνών Τοπόσημων: 650.000 €

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΝΗΜΕΙΑ

- Αξιοποίηση της Μονής Κορώνας
- Αξιοποίηση της Μονής Πελεκητής
- Αξιοποίηση της Μονής Αγίας Τριάδας Βουνεσίου
- Συντηρήσεις λοιπών ιστορικών ναών – ξωκκλησιών

Συνολικό Κόστος Υποδομών για την κατηγορία Αρχαιότητες – Μνημεία: 480.000 €

ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ - ΑΝΑΨΥΧΗ – ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ:

- Αναβάθμιση Δημοτικής Πλαζ Πεζούλας – φιλική στα ΑμεΑ

Κόστος υποδομών - εργασιών: 200.000 €

- Αναβάθμιση Δημοτικής Πλαζ Λαμπερού

Κόστος υποδομών - εργασιών: 100.000 €

- Δημιουργία νέας Δημοτικής Πλαζ Κερασιάς, θέση «Γουλά»

Κόστος υποδομών - εργασιών: 200.000 €

- Δημιουργία νέας Δημοτικής Πλαζ Βοτανικός Κήπος Νεοχωρίου

Κόστος υποδομών - εργασιών: 100.000 €

- Δημιουργία Αστροκατασκίησης Μεσενικόλα (θέση Διάσελο 35 στρεμμάτων).

Κόστος υποδομών - εργασιών: 200.000 €

- Δημιουργία Παραλίμνιων Χώρων Αναψυχής: Τσαρδάκι Μοσχάτου, Μπελοκομίτη, Μανιταρόφιλων, Νεβρός Κρυονερίου.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 300.000 €

- Αναβάθμιση του υπάρχοντος «Πάρκου της Αγάπης» στο Βοτανικό Κήπο Νεοχωρίου, όπου τελούνται ρομαντικοί πολιτικοί γάμοι.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 100.000 €

- Παραλίμνιος Χώρος Αναψυχής στη θέση «Νησάκι Μορφοβουνίου», ανάδειξη της νησίδας σε τουριστικό προορισμό

Κόστος υποδομών - εργασιών: 120.000 €

- Παραλίμνιος Χώρος Αναψυχής στη θέση «Μαγούλα Μεσενικόλα»

Κόστος υποδομών - εργασιών: 100.000 €

- Παραποτάμια πάρκα σε «Μέγα» και «Καριτσιώτη»

Κόστος υποδομών - εργασιών: 600.000 €

- Αναβάθμιση χώρου Γιορτής Κρασιού Μεσενικόλα

Κόστος υποδομών - εργασιών: 300.000 €

- **Δημιουργία Πλατείας στα Καλύβια Πεζούλας**

Αγορά οικοπέδου και κόστος υποδομών - εργασιών: 400.000 €

- **Δημιουργία Πλατείας Νεοχωρίου στη θέση Οβρός**

Κόστος υποδομών - εργασιών: 960.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών εργασιών για την κατηγορία Ανανέωση Τουριστικού Προϊόντος – Αναψυχή – Ψυχαγωγία: 3.680.000 €

ΝΕΟΛΑΙΑ:

- **Μετατροπή κτιρίου κοινοτικού γραφείου** και δημιουργία Χώρο Πολιτισμού Μοσχάτου,

Κόστος υποδομών - εργασιών: 100.000 €

- **Δημιουργία Χώρου Νεολαίας** με παιδική χαρά, γηπέδου μπάσκετ στη θέση «Ράχη» Μοσχάτου

Κόστος υποδομών - εργασιών: 80.000 €

- **Δημιουργία Χώρου Νεολαίας** στο χώρο του Σχολείου Αγ. Αθανασίου Λαμπερού,

Κόστος υποδομών - εργασιών: 70.000 €

- **Δημιουργία Χώρου Νεολαίας** στο χώρο του δημοτικού Σχολείου Μπελοκομίτη

Κόστος υποδομών - εργασιών: 90.000 €

- **Δημιουργία Χώρου Νεολαίας** στο χώρο του δημοτικού Σχολείου Καρίτσας και αξιοποίηση μέρους του κτιρίου του Περιφερειακού Ιατρείου Καρίτσας για Πολιτιστικό σκοπό.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 80.000 €

- **Δημιουργία σταθερών και κινητών Βιβλιοθηκών** για το καλοκαίρι σε όλα τα χωριά

Κόστος υποδομών - εργασιών: 110.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών εργασιών για την κατηγορία Νεολαία: 530.000 €

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ:

ΥΔΡΕΥΣΗ – ΑΠΟΧΕΥΤΕΥΣΗ – ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ

- **Ολοκλήρωση υδρευτικών εκκρεμοτήτων σε χωριά και οικισμούς**, εξυγίανση υδρομαστεύσεων, εγκατάσταση φίλτρων για βελτίωση ποιότητας νερού, κ.α.,

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: 300.000 €

Η απουσία αποχετευτικών δικτύων σε ορισμένα χωριά αναδεικνύει την ανάγκη για επιλεκτική παρέμβαση σε κεντρικούς αγωγούς ομβρίων, τα οποία επιβαρύνουν το Περιβάλλον και υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής, με παραδείγματα τα κεφαλοχώρια Μορφοβούνι και Μεσενικόλα.

Κόστος Δημόσιων/Δημοτικών Υποδομών: 1.250.000 €

- **Η βελτίωση της αισθητικής**, απαιτεί στοχευμένες αισθητικές αναπλάσεις σε όλες τις κοινότητες, κυρίως στο ιστορικό τους κέντρο, κ.α.

Κόστος Αναπλάσεων: 2.500.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών εργασιών για την κατηγορία ποιότητα ζωής: ύδρευση – αποχέτευση – αισθητικές αναπλάσεις, 4.050.000 €

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

- **Δημιουργία Δασικού Χωριού Υγείας & Ευεξίας / Εναλλακτικής Ιατρικής**, στη θέση «Άγιος Κωνσταντίνος» Μορφοβουνίου, έκτασης 50 στρεμ.

Κατασκευή ΣΔΙΤ/Ταμείο Ανάκαμψης.

- **Δημιουργία Δασικού Χωριού** στο Κρυονέρι, έκτασης 60 στρεμμάτων, (40 στρέμματα δημοτικής έκτασης, Νότια οικισμού «αλώνια» και 20 στρέμματα πλησίον εκκλησίας Αγίου Γεωργίου Κρυονερίου). Κατασκευή ΣΔΙΤ/Ταμείο Ανάκαμψης.

- **Δημιουργία Δασικού Χωριού στον Άγιο Αθανάσιο Λαμπερού**, έκτασης 40 στρεμμάτων, πρόβλεψη χώρου

Κατασκευή ΣΔΙΤ/Ταμείο Ανάκαμψης.

- **Δημιουργία κατασκήνωσης Αυτόνομης Διαβίωσης ΑμεΑ**, στη θέση «Αλαταρίες», Μορφοβουνίου, έκτασης 40 στρεμμάτων, πρόβλεψη χώρου κατασκευή ΣΔΙΤ/Ταμείο Ανάκαμψης, σε περίπτωση μη εκδήλωσης ενδιαφέροντος θα το αναλάβει ο Δήμος με κόστος υποδομών - εργασιών: 370.000 €

- **Δημιουργία κατασκήνωσης Αυτόνομης Διαβίωσης Νέων**, στη θέση «Μέγα Ρέμα» Καρίτσας, κατά μήκος στις βάθρες, στα πλατάνια.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 200.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών εργασιών για την κατηγορία Εναλλακτικές Τουριστικές Υποδομές: 570.000 €

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- **Τουριστική Αξιοποίηση σπηλιάς «Γάκη»**

Κόστος υποδομών - εργασιών: 30.000 €

- **Τουριστική Αξιοποίηση πηγής «Καϊμακιά»** Κόστος

Κόστος υποδομών - εργασιών: 20.000 €

- **Δημιουργία παραποτάμιου πάρκου Αισθητικής και Περιβαλλοντικής Αγωγής**, ποτάμι «Μέγας» Πεζούλας – Βάθρες Φυλακτής.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 600.000 €

- **Καθαρισμός – συντήρηση διαδημοτικών μονοπατιών**, ανάδειξη πεζοπορικών και ορειβατικών διαδρομών, κ.α. εναλλακτικών μορφών άθλησης και δράσεων επαφής με την Φύση, με προδιαγραφές για διεθνείς πιστοποιήσεις, χάρτες, προβολή εναλλακτικών μορφών τουρισμού, κλπ (Via

Agraφα, μονοπάτι προσκυνητών Μονών Παναγία Πελεκητή – Σπηλιάς – Στάνας, κ.α.)

Κόστος υποδομών - εργασιών: 300.000 €

- **Καθαρισμός – συντήρηση εσωτερικού παραλίμνιου ποδηλατόδρομου** για ποδήλατα βουνού, σήμανση, χαρτογράφηση, ανάδειξη θέσεων θέασης, κλπ

Κόστος υποδομών - εργασιών: 300.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών εργασιών για την κατηγορία Φυσικό Περιβάλλον

– Αναψυχή – Ψυχαγωγία: 1.250.000 €

ΠΟΛΥΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΑΡΚΑ

- **Πολυθεματικό Πάρκο «Σταυρού» Κερασιάς – Κρουονερίου** με εκθεσιακό, εμπορικό, αθλητικό, πολιτιστικό χαρακτήρα, υπάρχει μελέτη εγκεκριμένη από το Δασαρχείο, περιγράφεται και ως έργο εκθεσιακού χαρακτήρα.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 350.000 €

- **Αξιοποίηση παραλίμνιου χώρου αναρρυθμιστικής λίμνης Μοσχάτου**, με αθλητικό – προπονητικό κέντρο για ΑμεΑ, σε παραολυμπιακά αθλήματα εξωτερικού χώρου, αλλά και ψυχαγωγικό χαρακτήρα, με σαφή προσανατολισμό την κάλυψη των αναγκών ΑμεΑ.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 150.000 €

- **Τοπόσημο Ισότιμης Πρόσβασης** με υποδομές και δράσεις για να γίνει η λίμνη Πλαστήρα φιλική και προσβάσιμη στα παιδιά και τα Άτομα με Αναπηρία. Μετατροπή της παιδικής χαράς του Μορφοβουνίου για παιδιά ΑμεΑ, σε πάρκο Ισότιμης Πρόσβασης, με εκπαιδευτικό και μορφωτικό χαρακτήρα για όλους.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 100.000 €

- **Στέκι Μανιταρόφιλων Νεοχωρίου**, το οποίο έχει ως στόχο την ενημέρωση και εκπαίδευση στην αναγνώριση των μανιταριών και την ανάδειξη της διατροφικής αξία της Μεσογειακής Διατροφής.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 150.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών για την κατηγορία Πολύ-θεματικά Πάρκα:

750.000 €

ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΑΠΕ)

- **Η δημιουργία μονάδων παραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**, οφείλει να αποτελέσει μέρος του σχεδιασμού, προβλέποντας την αξιοποίηση πηγών που δεν έχουν επιπτώσεις στο Περιβάλλον. Ενδεικτικά αναφέρουμε την βιομάζα, τα φωτοβολταϊκά στις υπάρχουσες κτιριακές εγκαταστάσεις, τα μικρά υδροηλεκτρικά, κάθε άλλη πηγή εκτός από την εγκατάσταση ανεμογεννητριών στα Άγραφα.

Η εγκατάσταση ΒΑΠΕ στις κορυφές των Αγράφων συνιστούν κίνδυνο και απειλή για το Περιβάλλον και με αποφάσεις των Δημοτικών Συμβουλίων Λίμνης Πλαστήρα, Αγράφων, Αργιθέας, έχουμε ταχθεί εναντίον των ανεμογεννητριών και το δια-δηλώνουμε σε κάθε περίπτωση.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 1.200.000 € για φωτοβολταϊκά συμμετοχή στο πρόγραμμα της Ενεργειακής Συνεταιριστικής Καρδίτσας, (ΕΣΕΚ) της οποίας είμαστε μέλος.

- **Μείωση του ενεργειακού κόστους του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα (LEND)**

Κόστος υποδομών - εργασιών: 200.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών για την κατηγορία ΑΠΕ: 1.400.000 €

ΕΙΔΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

- **Μετεγκατάσταση Λαμπερού έναντι οικισμού Άγιος Αθανάσιος Λαμπερού, δημοτικές υποδομές για νέο οικισμό και τον υφιστάμενο οικισμό Άγιο Αθανάσιο.**

Κόστος υποδομών - εργασιών: 500.000 €

Ολοκληρωμένη διαχείριση κοιμητηρίων – πρόβλεψη νέων χώρων λ.χ. Λαμπερό.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 220.000 €

- **Ανακαίνιση Δημοτικών Ξενώνων Φυλακτής – Πεζούλας (ΣΔΙΤ)**
- **Δημιουργία μόνιμων και πτυσσόμενων εγκαταστάσεων** για ελλιμενισμό τουριστικού σκάφους περιηγήσεων (ΣΔΙΤ) στις θέσεις Βοτανικός Νεοχωρίου, Νησάκι Μορφοβουνίου, Τσαρδάκι Μοσχάτου, Πλαζ Λαμπερού. (Για το τουριστικό σκάφος περιηγήσεων ιδιωτική επένδυση ή ΣΔΙΤ, ανάλογα)

Κόστος υποδομών - εργασιών: 100.000 €

- **Δημιουργία πεδίων ερασιτεχνικής αλιείας** στις θέσεις Τσαρδάκι Μοσχάτου, Λαμπερό, Πεζούλας, νησίδα Μορφοβουνίου, κ.α.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 30.000 €

- **Δημιουργία πίστας απογείωσης ανεμοπόρων – αεραθλητών** με ενδεικτική θέση τεμπλα, ή Βουτσικάκι,

Κόστος υποδομών - εργασιών: 20.000 €

- **Δημιουργία Πεδίων αποπρογείωσης** αερόστατων και μηχανοκίνητων υπερελαφρων πτητικών μέσων, στις θέσεις Τσαρδάκι Μοσχάτου, Γήπεδο Πεζούλας, κ.α.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 20.000 €

Συνολικό Κόστος Υποδομών για ειδικά έργα Τοπικής Σημασίας: 890.000 €

ΕΙΔΙΚΑ ΕΡΓΑ ΔΙΑ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

- **Δημιουργία Υδατοδρομίου στον Άγιο Αθανάσιο Λαμπερού**, κατασκευή με ιδιωτικούς πόρους – Ταμείο Ανάκαμψης - ΣΔΙΤ.
- **Δημιουργία Σαρακατσάνικου θερινού κτηνοτροφικού οικισμού** στη θέση «Καραμανώλη», σε μια έκταση 200 στρεμμάτων που έχει επιλεγεί, σηματοδοτεί μία μόνιμη επιλογή, η οποία μπορεί να συγκεντρώσει όλα τα στοιχεία της μετακινούμενης κτηνοτροφίας, η οποία χαρακτηρίστηκε παγκόσμια άυλη πολιτιστική κληρονομιά. Στόχος μας είναι η δημιουργία ενός μοναδικού σημείου αναφοράς, με ιστορικό, πολιτιστικό, λαογραφικό, παραγωγικό, τουριστικό, οικονομικό και κοινωνικό ενδιαφέρον.

Κόστος υποδομών - εργασιών: 450.000 €

Δ. Υποδομές Τεταρτογενούς Τομέα Εθνικής Σημασίας:

- **A. Δημιουργία Smart village**

Στα ριζά του Μοσχάτου, επάνω από την αναρρυθμιστική λίμνη, είναι το Υδροηλεκτρικό Εργοστάσιο της Λίμνης Πλαστήρα, λίγο πιο πέρα ο οικισμός προσωπικού της ΔΕΗ με 21 κατοικίες και συμπληρωματικές εγκαταστάσεις, όπως εστιατόριο, χώρος συνάντησης, άθλησης κ.α. Απέχει 10 χλμ από την πόλη της Καρδίτσας, 4 χλμ από τη Λίμνη Πλαστήρα.

Προτείνεται η δωρεάν διάθεση σε start up επιχειρήσεις και μετατροπή του οικισμού σε ειδικού τύπου Smart village με στόχο την προσέλκυση επιχειρήσεων του 4γενούς τομέα. Σε πρώτη φάση δεν απαιτούνται επενδύσεις από το Κράτος, αλλά η μεταβίβαση του οικισμού από τη ΔΕΗ ΑΕ στο Δήμο Λίμνης Πλαστήρα, με συμβολικό ενοίκιο για 50 χρόνια. Η επενδυτική πρόταση θα γίνει από προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων.

- **B. Δημιουργία υποδομών και εξασφάλισης κινήτρων για προσέλκυση Ελλήνων και Ξένων Ψηφιακών Νομάδων.** Το Περιβάλλον της περιοχή προσφέρεται για την φιλοξενία ειδικής κατηγορίας εργαζομένων από απόσταση, για να γίνει αυτό εφικτό, πρέπει να βελτιωθούν οι ταχύτητες στο Διαδίκτυο, υποδομή που αφορά τις ιδιωτικές εταιρίες. Επίσης από τα προγράμματα της Ψηφιακής Διακυβέρνησης, μπορούν να εξασφαλιστούν πόροι για βελτίωση των υποδομών, όπως free wifi για όλα τα χωριά.
- **Γ. Η Δημιουργία Μονάδων Υγείας Εναλλακτικής Ιατρικής και Ιατρικού Τουρισμού**, είναι ένα νέο πεδίο επιχειρηματικής δράσης, το οποίο προσφέρεται, οι προτεινόμενες υποδομές συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του Εναλλακτικού Ιατρικού Τουρισμού. Κατασκευή ΣΔΙΤ/Ταμείο Ανάκαμψης.

Συνολικό Κόστος Υποδομών για την κατηγορία του 4γενούς τομέα: 700.000 € για έργα ψηφιακής υποδομής, πληροφορικής, free wifi, δημιουργία συνθηκών προσέλκυσης επενδυτών, όπως δρόμοι, ύδρευση, κ.α. υποδομές.

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΟΣΤΟΥΣ /ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΓΡΑΦΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ**

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΩΝ	ΚΟΣΤΟΣ
Α/ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΥΠΟΔΟΜΕΣ - ΔΡΟΜΟΙ - ΑΡΔΕΥΣΗ	8.570.000
Β/ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	500.000
Γ/ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	2.780.000
	ΥΓΕΙΑ - ΠΡΟΝΟΙΑ	630.000
	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	450.000
	ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ	480.000
	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΑΝΑΨΥΧΗ	3.680.000
	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	1.670.000
	ΝΕΟΛΑΙΑ	530.000
	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	570.000
	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	1.250.000
	ΠΟΛΥΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΑΡΚΑ	750.000
	ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	1.400.000
	ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ - ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ	4.050.000
	ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	650.000
Δ/ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	STARTUP ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	700.000
ΕΙΔΙΚΑ ΕΡΓΑ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ	450.000
ΕΙΔΙΚΑ ΕΡΓΑ	ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ	890.000
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	30.000.000

Αντί επιλόγου:

Οι προτάσεις που ήδη κατατέθηκαν αποτελούν μία Ολοκληρωμένη Παρέμβαση στην περιοχή των κεντρικών Αγράφων και ειδικότερα στην περιοχή Λίμνης Πλαστήρα. Για τον σχεδιασμό λήφθηκαν υπόψη: Το προεκλογικό πρόγραμμα του Συνδυασμού Νέοι Ορίζοντες, επάνω στο οποίο εκπονήθηκε το Επιχειρησιακό Σχέδιο «Ευφυές Περιβάλλον» 2020 – 2025, το οποίο συνέταξε ο δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα κ. Παναγιώτης Νάνος στην έναρξη της θητείας του. Επίσης λήφθηκε υπόψη το Πρόγραμμα «Επιστροφή στην Πατρίδα», ένα σχέδιο για την επανακατοίκηση των κοινοτήτων της Λίμνης Πλαστήρα και την προσέλκυση νέων ανθρώπων από τα αστικά κέντρα. Το πρόγραμμα ανακοινώθηκε την άνοιξη του 2021, ως μία συμβολική μορφή ειρηνικής επανάστασης, 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821 και την δημιουργία του Νέου Ελληνικού Κράτους.

Το προτεινόμενο Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Αγράφων, Δήμος Λίμνης Πλαστήρα έχει συνολικό προϋπολογισμό 30.000.000 ευρώ, χωρίς ωστόσο να αποκλείονται επιμέρους προτάσεις για έργα και υποδομές, δραστηριότητες και χρήσεις γης για κάθε κοινότητα ξεχωριστά, οι οποίες θα προκύψουν μέσα από την κοινωνική διαβούλευση και τον διάλογο για τα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια που βρίσκονται σε εξέλιξη.

Ένα μέρος των προτεινόμενων έργων μπορούν να περιοριστούν υπό την προϋπόθεση ότι θα προωθηθούν μορφές ΣΔΙΤ, όπως λ.χ. η δημιουργία Αθλητικών – Προπονητικών Κέντρων από ιδιώτες επενδυτές.

Δήμος Λίμνης Πλαστήρα, Τοπικές κοινωνίες, Περιφέρεια Θεσσαλίας, Κράτος και Υπηρεσίες, όλοι μαζί από κοινού θα συν-εργαστούμε για να έχουμε το βέλτιστο αποτέλεσμα για την Ανάπτυξη της περιοχής, την οικονο-

μία της Καρδίτσας και της δυτικής Θεσσαλίας γενικότερα.

Όταν το εισηγηθήκαμε στον πρωθυπουργό της χώρας, είμασταν βέβαιοι ότι το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Αγράφων, είναι η απάντηση στην απουσία πολιτικών που έφερε την πληθυσμιακή συρρίκνωση των ορεινών χωριών, αλλά και της υπαίθρου χώρας γενικότερα. Το πρόγραμμα αυτό χαράζει ένα νέο δρόμο για την Ανάπτυξη της Ορεινής Ελλάδος και σύντομα θα αποτελέσει τον οδοδείκτη και για την υπόλοιπη ορεινή χώρα και τους Δήμους που βρίσκονται στην ίδια κατηγορία.

Σε κάθε περίπτωση το Μέλλον γίνεται πλέον ελπιδοφόρο και η Ιστορία των Αγράφων θα καταγράψει την επι-στροφή στην Πατρίδα.

Παναγιώτης Νάνος
Δήμαρχος Λίμνης Πλαστήρα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα του εκδότη: Προσκλητήριο Μνήμης	3
Έκθεση για την Ανασκαφή(2022) στη Λίμνη Πλαστήρα Δρ. Αικατερίνη Κυπαρίσση - Αποστολικά - Ορέστης Αποστολίκας	5
Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΜΠΕΖΟΥΛΑΣ (προ του 1454/55) ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 1454/55 Χρήστος Τηλ. Λιαπής	10
ΚΡΥΟΝΕΡΙ: Σύντομη ιστορική αναφορά Γιώργος Μαμούρης	27
Αναγνώριση του Νεοχωρίου ως ιστορική έδρα - πρωτεύουσα της αυτονομίας των ενιαίων (ιστοριογεωγραφικών) Αγράφων (Θεσσαλικών και Ευρυτανικών), με βάση - θεμέλιο την συνθήκη του Ταμασίου (1525) Δημήτρης Κ. Αγγελής. Συγγραφέας	31
Απελευθέρωση του Φαναρίου Καρδίτσας και της ευρύτερης περιοχής από τους Τούρκους (18-8-1881) Νικόλαος Κατοίκος	35
«Έργα και Ημέρες» Απόστολου Αλεξανδρή Λάμπρος Γριβέλλας	39
Καλωσόρισμα από τον δήμαρχο Λίμνης Πλαστήρα κ. Παναγιώτη Νάνο, Στην εκδήλωση Μνήμης για τα 100χρονα από την Μικρασιατική Καταστροφή.....	45
Ο Νικόλαος Πλαστήρας, σωτήρας της εθνικής τιμής στην Μικρασιατική Τραγωδία Ομιλία του δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα Παναγιώτη Νάνου την εκδήλωση Τιμής και Μνήμης 100 χρόνια από την Καταστροφή Μορφοβούνι 14/8/2022	48
ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ ΓΙΑ ΤΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ	56
Πορτραίτα αγνώστων ηρωϊκώς πεσόντων στη Μικρασία: Ευθυμίουπουλος Απόστολος από την Πεζούλα	59
Θυμίουπουλος Απόστολος	59
Νικόλαος Πλαστήρας (2022)	61
Ο πατέρας στο σεντούκι	62
Του Δημήτρη Καλαντζή	62
Ένα ποίημα για τον Πλαστήρα και τα παλικάρια του, από ανώνυμη Βουνεσιώτισσα	63
ΜΝΗΜΕΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ «ΟΜ» ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ	66

Ο Αρχιμανδρίτης ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΔΕΠΟΥΝΤΗΣ. Ο Πρωτοσύγκελος του Μητροπολίτη ΙΕΖΕΚΙΗΛ στην Καρδίτσα. Κώστας Αθ. Παΐσης	68
Εκκλησιαστικές προσωπικότητες από τα χωριά της Λίμνης Πλαστήρα: Ο αρχιμανδρίτης Λεωνίδης Πανταζής (Βουνέσι 1927 – Λουτράκι 2018) Νάννος Παναγιώτης	91
Ιστορικά τοπωνύμια του Δ.Δ. Λαμπερού Κουτής Στέλιος	93
Βιβλία που αφορούν την Ιστορία των Κοινοτήτων της Λίμνης Πλαστήρα και την ευρύτερη περιοχή Αγράφων Γεώργιος Αθ. Κλήμος	98
Βρωσιανίτισσες περδικομάτες που παντρεύτηκαν γλυκόδαλους και γλεντζέδες Βουνεσιώτες Καρκανιάς Ηλ. Γιώργος	108
Δύο σπάνια τοπικά δημοτικά τραγούδια από το Αηδονοχώρι Αγράφων	110
Γεώργιος Δ. Παπαδόπουλος	110
Επίκαιρα διδάγματα μέσα από μία επιστολή του Θ. Κολοκοτρώνη	112
Τσιαμαντάς Αθανάσιος	112
Έχουμε ως Έλληνες και τα θετικά μας	116
Γιώργος Βασιλούλης.....	116
Χαιρετισμός - ομιλία Δημάρχου Λίμνης Πλαστήρα κ. Παναγιώτη Νάνου, στο Συνέδριο για τον ποιητή Κυριάκο Χαραλαμπίδη, Γύθειο 18 - 20 Νοεμβρίου 2022	119
Η κατάρα της Κοιμωμένης των Αγράφων	122
Εκδήλωση τιμής και μνήμης για τον Χρήστο Διαμαντή (1987-2021).....	123
ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.....	126

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

<i>In memoriam</i> Μνήμη Παντελή Σαμπαλιώτη (Αγιοπηγή 1957 – Βερολίνο 28/10/2011) Ο καλλιτέχνης έφυγε, οι ιδέες παραμένουν επίκαιρες όσο ποτέ Παναγιώτης Νάνος	130
ΜΝΗΜΗ ΑΛΕΚΟΥ Δ. ΖΟΥΚΑ (1956 – 8/4/2012) Γράφει ο Παναγιώτης Νάννος	133
Αλέκος Ζούκας: Δαίμονας, δερβίσης και άγιος Γράφει ο Βασίλης Κ. Καλαμαράς	135

Η κινηματογραφική επιβίωση του φίλου στην «Οφειλή» του Στ. Ψυλλάκη <i>Γράφει η Τώνια Τζιρίτα Ζαχαράτου.....</i>	137
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΟΥΚΑΣ. <i>Γιώργος Κρασιάς</i>	140
Λησμονημένες φράσεις και εκφράσεις με ιστορικό περιεχόμενο <i>Παναγιώτης Νάννος</i>	143
Τοπικές ΒΙΒΛΙΟ- παρουσίες <i>Γράφει ο Παναγιώτης Νάννος</i>	146
Κοινωνική διαβούλευση για δημιουργία Μνημείου Εθνικής Συμφιλίωσης στο Βουνέσι <i>Γράφει ο Παναγιώτης Νάννος</i>	152
ΕΙΔΙΚΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΑΦΩΝ (ΕΑΠΑ) ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΗΜΟ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΤΙΓΜΗ ΓΙΑ ΤΑ ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΡΑΦΑ - ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΕΛΛΑΔΑ <i>Εισήγηση του δημάρχου Παναγιώτη Νάννου, προς το Δημοτικό Συμβούλιο και τις Κοινότητες Δήμου Λίμνης Πλαστήρα, στο πλαίσιο κοινωνικής διαβούλευσης</i>	156
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΠΟΜΕΝΩΝ ΤΕΥΧΩΝ ΤΗΣ «ΙΣΤΟΡΗΣΗΣ» 2023	177

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΠΟΜΕΝΩΝ ΤΕΥΧΩΝ ΤΗΣ «ΙΣΤΟΡΗΣΗΣ» 2023

ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ (4/2023) θα είναι θεματικό και θα κυκλοφορήσει τον Ιούνιο του 2023, οπότε συμπληρώνονται 80 χρόνια από το κάψιμο των χωριών Βουνέσι και Μεσσηνικόλα, του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα από τους Ιταλούς και λίγους μήνες μετά όλων των χωριών από τους Γερμανούς κατακτητές, το 1943.

Το θέμα του 4ου τεύχους είναι αφιερωμένο στην «μαύρη χρονιά του 1943», όπου η καταίγδα του πολέμου ξεσπά αλύπητα στις ράχες των χωριών μας και των δικών μας ανθρώπων, οι οποίοι βιώνουν τον όλεθρο και την καταστροφή.

Τηλεγραφικά σημειώνουμε τα ιστορικά γεγονότα, τα οποία θα αναδειχθούν, με πρώτο και κύριο θέμα το κάψιμο των χωριών από τους Ιταλούς και Γερμανούς κατακτητές:

1. Βομβαρδισμός του Βουνεσίου (Μάρτης 1943) από Ιταλικό πολεμικό αεροπλάνο, με 2 νεκρούς και πολλούς τραυματίες.
2. Κάψιμο των χωριών Βουνέσι και Μεσσηνικόλα (Ιούνιος 1943) από τους Ιταλούς, με εκτελέσεις αμάχων.
3. Κάψιμο των χωριών της Νευρόπολης από τους Γερμανούς (Νοέμβριος – Δεκέμβριος 1943) με εκτελέσεις αμάχων.

4. Αφοπλισμός Κωστόπουλου – Σαράφη στο Βουνέσι, με τρεις νεκρούς άντρες, προοίμιο του Ελληνικού Εμφυλίου που ακολούθησε.

5. Ανάδειξη ενός σχετικά άγνωστου εγκλήματος πολέμου με θύματα πάνω από 1.000 Ιταλούς αιχμάλτους της Μερραρχίας Πινερόλο, οι οποίοι πέθαναν στη Νεραΐδα τον χειμώνα του 1943. Ταυτόχρονα όμως θα αναδείξουμε ένα μνημείο ψυχικού μεγαλείου του Έλληνα και υπέρβασης: Είναι, ίσως, από τα μοναδικά παραδείγματα στον κόσμο, οι κατακτημένοι Αγραφιώτες να περιθάλπουν και να φιλοξενούν Ιταλούς πρώην κατακτητές. Τα θύματα να φιλοξενούν τους θύτες, εκείνους που έκαψαν τα σπίτια τον Ιούνιο του 1943, αλλά και που σκότωσαν δεκάδες Δυτικοθεσσαλούς στις μάχες του υψώματος 731 στη Βόρεια Ήπειρο (1941), ανάμεσά τους και Αγραφιώτες που έπεσαν στο καθήκον, νικώντας την Μερραρχία Πινερόλο στην εαρινή επίθεση που ο ίδιος ο Μουσολίνι συντόνιζε.

6. Τέλος, το 1943 έχουμε την δημιουργία και λειτουργία του αντάρτικου αεροδρομίου από τους Εγγλέζους και τους κατοίκους της περιοχής, μοναδικό στην κατεχόμενη Ευρώπη, το οποίο ως ένα βαθμό επέσυρε τα αντίποινα των κατακτητών, αλλά επέδρασε θετικά στην επικοινωνία της Κυβέρνησης του Βουνού με τους Συμμάχους και στην τελική νίκη κατά του Φασισμού και Ναζισμού.

Απευθύνουμε ανοιχτή πρόσκληση στους συγγραφείς, ερευνητές και επιστήμονες να συνδράμουν στην ανάδειξη των θεμάτων. Επίσης απευθύνουμε ανοιχτή πρόσκληση σε όλους να συλλέξουν αυθεντικές μαρτυρίες από επιζώντες υπερήλικες σήμερα που έζησαν τα γεγονότα, καλούμε όλους να συνεισφέρουν με όποιο υλικό διαθέτουν, ιδιαίτερα φωτογραφικό, από την περίοδο αυτή και ειδικά με τα γεγονότα που προαναφέρθηκαν.

ΤΟ ΜΕΘΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ (5/2023) θα εκδοθεί τον Δεκέμβριο του 2023, με θέμα ελεύθερο για όποιον ήθελε συνεργαστεί. Οι σελίδες του περιοδικού είναι ανοιχτές σε συνεργασίες με τους παρακάτω όρους: Οι εργασίες κατατίθενται σε ψηφιακή μορφή και καλό είναι να μην ξεπερνούν τις 3.500 λέξεις συνολικά. Εννοείται ότι πρέπει να υπάρχει επαρκής τεκμηρίωση με αναφορά στην προφορική ή γραπτή μαρτυρία - πηγή, πρόσωπα, βιβλιογραφία, κ.α. Με την δημοσίευση φωτογραφιών παραχωρούνται και τα πνευματικά δικαιώματα.

Το περιοδικό διατίθεται δωρεάν στην ψηφιακή του έκδοση από την Ιστοσελίδα του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα.

Στην έντυπη μορφή του διατίθεται από τις εκδόσεις «Φάος» της Καρδίτσας και τον Ηλία Καρκαλέτσο, στο βιβλιοπωλείο των εκδόσεων στο κτίριο της Δημοτικής Αγοράς Καρδίτσας.

..... 2022